ఓమ్

శ్రీమదాంధ్ర
కిరాతార్జునీయము

భారవి - తృతీయభాగము.

గ్రంథకర్త
శ్రీ గణేశ్వరీయాద్యనేక గ్రంథకర్త
భువనగిరి విజయరామయ్య, బి. ఏ.,
లోకల్ ఆడిట్ ఆఫీసు,
గుంటూరు

1934

 [వెల రు 1-8-0

గుంటూరు

చంద్రికాముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

పండితాభిప్రాయములు.

భారవి I - III భాగములమీఁద.

1. కింకవీంద్రఘటాపంచాననేత్యాదిబిరుదాంకితులగు బ్ర. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు, కడియము, 21-3-'33.

"... ఆంధ్రీకరించినపద్యములలో ... ధార, కల్పన, గుదిగూర్చు నేర్పు మిక్కిలియభినంద్యములు ..."

2. కవిరాజాదిబిరుదాంకితులగు బ్ర. శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు, రాజమండ్రి, 24-3-1933.

"... మీ తెలుఁగుపరివర్తనము చక్కఁగానున్నది."

3. చతుర్విధకవితానిర్వాహకులు బ్ర. నాదెళ్ళ పురుషోత్తమకవిగారు, బందరు, 31-5-33.

చ. ఎదొ కథయుం జొకండుఁగొని యింతలె యెంతలొ సేసి చెప్పఁగా
మొదలిడ మంత్రిపుష్పమును భోజన మింక వధానపద్ధతు
ల్విదితములై చెలంగఁ గవివేత్తృత తెల్లముగా లసద్గుణా
స్పదపదగుంభనంబు మృదుశయ్య రసాఢ్యత ముద్దులొల్కెడిన్.

4. బ్ర. నాదెళ్ళ మేధాదక్షిణామూర్తిశాస్త్రికవిగారు, బందరు, 1-6-1933.

చ. భువనగిరిప్రసిద్ధకులపూర్ణసుధాకర ! నీవచించు భా
రవిఁ గవితాప్రవాహము సురాపగతోఁ దులతూఁగసాగ మా
ర్దవమున నింపునింపెడి సుధారుచిరోక్తివిధాన, మైన "భా
రవి" యనకున్న నౌచితి కర మ్మధిక మ్మవుసుమ్మి యెమ్మెయిన్.

క. వినిపించితివి "కిరాతా
ర్జునీయము" తెలుఁగునఁ బలుకుచున్ రుచు లొలికిం
చినవాఁడ "వర్థగౌరవ
ము" నిలువఁ గవి! విజయరామ!! ముద మొద గదురన్.

5. బ్రి. యేలూరుపాటి రామచంద్రియనులుగారు,
తాళ్ళపూడి 24-3-1933.

"తమచే రచింపఁబడిన 'భారవి' పద్యకావ్యమును ... పూర్తిగఁజదివితిని. కవిత మంచిధార కలిగి యున్నది. ... కవిచరిత కావునఁ గవులగు తమప్రతిభను వెల్లడించునవకాశము లభించిన దను కొనెదను. అల్లసానిపెద్దనవలె వృత్తముల నేకప్రాసతో వ్రాయుటలో మంచి శక్తిని జూపఁగలిగితిరి. 'పసినిసుగు' 'పాడి' 'అసదృశ' 'హసదు' మొదలైనవి మూఁడుచోట్ల వ్రాసితిరి. మెప్పుందినది ..."

6. బ్రి. జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, ముక్తీశ్వరము,
20-6-1933.

"అయ్యా! మీరు రచించిన "భారవి - ప్రథమ భాగము" చదివినాను. మీ కవిత్వము సరసముగను ప్రౌఢముగను నున్నదని నా యభిప్రాయము."

7. బ్రి. శిష్టా నరసింహశాస్త్రిగారు, బందరు 15-5-1933.

ఉ. రాజితశయ్య శ్రీవిజయరామకవీశ్వర! నీదుభారవిన్
బూజిత మైనవర్ణనలసోడిమిఁ జూచితి సంతసించితిన్
ధీజితసత్కవీశ్వరవిధిజ్ఞుఁడ వౌదువు సొంపుమీఱఁగా
భోజనవర్ణనాదికముఁ బూర్వకవీశ్వరులట్ల వ్రాయుటన్.

ఉ. కూరలు పిండివంటలును గూడిన సూదవినోదవైఖరుల్
బ్ధీరతఁ బాటల న్జదువు ధీమణులున్ వటువు ల్సవాసినీ
చారుగతు ల్విలాసగుణచారుచమత్కృతవాక్యపద్ధతుల్
త్స్మేరకు మీఱుకావ్యమయి మెప్పును గాంచెను సత్కవీశ్వరా!

చ. తగినసమస్తవర్ణనల ధారుణి మీఱినభారవి న్సుధా
విగళితబిందుబృందముల వేడ్కనొసంగెడి పద్యభంగి నీ
జగమున నాంధ్రసత్కవుల సత్కృతిఁబొంది తెలుంగొనర్చి నీ
తగుమతికౌశలంబు విశదంబుగఁజేసితివయ్య! సత్కవీ!.

చ. భువనగిరిం జనించినపరిభూతగుణాఢ్యుఁడ వీవు కావున
న్భువన మలంకరింపఁదగు భూషణమా వరరత్నవైఖరిన్
గవనవిశేషసంపద వికస్వరమై విలసిల్లుఁగావునన్
నవతరకావ్యరత్న మిది నద్దెసల న్వెలిఁగింపకుండునే.

ఉ. భారవిసచ్చరిత్రమును, భారవికావ్యము, నాంధ్రపుందు మే
ల్యాభిరుచమత్కృతు ల్దనరఁ బుణ్యవశంబునఁ జెప్పి తింక నా
భారతియే ప్రబంధపరిపాకముఁ గ్రోలఁగ విశ్వమందునన్
ధీరతఁ జేరెనో యనక తీరదు శైలిహొరంగుఁ జూచినన్.

8. బ్ర. వేమూరు శ్రీరామశాస్త్రిగారు,
ఘంటాశతగ్రంథకరణధురీణ, శతావధాన, విద్వత్తిలక,
పండితభూషణాదిబిరుదాలంకృతులు, గురుకులాశ్రమము
విజయవాడ. 15–12–1933.

ఉ. భారవికావ్య మాంధ్రమునఁ బద్యముల న్ప్రకటించి గాథ నా
భారవి నాంధ్రభారవిగఁ బండితకోటికిఁ దోఁపఁజేయు ధీ
భారవి "నాంధ్రభారవి"గఁ బల్కుట చోద్యము కాదటంచు భా
రారుచి నేను ని న్విజయరామయ సాటిన నెవ్వ రొప్పరే.

క. చదివెద వినుఁడన "సహసా
విదధీత"ను బద్యరచన వినవలెనని నేఁ
బదములు శయ్యయు విన బ
ల్హృదయంగమ మయ్యెఁ గవిత హే! విజయకవీ!

చ. రచనలు నిన్న నేఁడుఁ గడు రచ్చల నచ్చునటంచు నెందఱో
వచనపుఁగావ్యము ల్కరము వన్నెలుఁ జిన్నెలు మార్చి చేసెద
ర్వచనము లెట్లు సాధ్యములు వాంఛితభాగపు వర్ణనంబులన్
రచనగ నుండు పద్యములు రంగతలంబుల రక్తికట్టఁగన్.

గీ. నోటిగౌరవ మెంతయో పూసె నీకు
చేతిగౌరవ మెవ్వరున్ జేయకుండి

రనుచు విజయేశునకుఁ గృతి నప్పగింపు
మంటి విజయాఖ్యకవి ! దాని కట్లు వినవె.

గీ. పరికారససంతతు లెన్నియున్న
ధర్మసంతానతుల్యము ల్ధరను గావు
కృతికి స్థిరతను గావింపఁ గృతియె దీటు
కర్తభర్తల భాగ్యాలఘటన లఱుదు.

క. కృతియైనఁ గృతి కనర్హుఁడె
కృతినొంద నదాతయైనఁ గృతి ధనియైనన్
గృతిఁ జేయుట కృతి నొందుట
కృతకృత్యతఁ గూర్చు నిజసుకృతఫలమె యగున్.

క. నరులకుఁ గృతి నిడి కొందఱు
నెఱనామకు లగుట నద్ది నిందిత మైనన్
హరికో హరునకొ కృతు లిడఁ
దరియింపరె యిహముఁ బరముఁ దరతమవిదులై.

చ. విజయకథంబు నీయభిధ, నీడకయుండిన దాని కర్తము
ల్విజయప్రతిష్ఠితేశ్వరుఁడు వేలుగఁ దా నిడకున్న నేటిదన్
విజయకవీశ ! సంసృతిని వేత్తృతచే జయకాము లందఱున్
భజనలు చేసి మావిజయవాడకుఁ జేరి తరించుచుండుటల్.

9. బ్ర. కూచి నరసింహముగారు, M. A. పిఠాపురము,
2-5-1934.

" ... మీరంపిన " ఆంధ్రకిరాతార్జునీయము " నామూలాగ్రముగాఁ జదువఁజాలకపోయినను, అక్కడక్కడఁ జదివి చూచితిని. శైలియుఁ గవితాధారయు బాగుగా నున్నవి.

10. బ్ర. కావ్యస్మృతితీర్థ, జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు,
బ్రహ్మాండపురాణాది బహుగ్రంథకర్తలు, కడప, 25-4-1934.

" ... భారవి - తృతీయభాగ మందినది. అందందుఁ బెక్కుతావులం బఠించితిని. మూలమునఁగల భావములు చక్కగా నిం డిమిడి

యున్నవి. కవిత్వము యతిప్రాసార్థము గ్రంథముల వెదకఁబూనక గంగాప్రవాహమురీతి సాగియున్నది. భావము సులలితరీతి నాశ్రయించినది. "భారవే రర్థగౌరవ" మ్మను సూక్తికి నెలవగు నీపొత్తము నాంధ్రీకరించి "సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు" అనుసూక్తికిఁ బాత్రులైతిరి. పరమశివార్పితము చేయఁబడిన మీ యీ సుకృతి నిరంతరము దశదిశల వెలయుఁగాతమని కోరుచున్నాఁడను.

11. బ్ర. శిష్టా హనుమచ్ఛాస్త్రికవిగారు - సీనియర్
తెలుఁగుపండితులు-టవున్ హైస్కూలు-గుంటూరు, 14-5-1934.

ఉ. భారవికావ్య మర్థభరబంధుర మయ్యది తెల్గుసేయఁగా
నేరుపు పెద్ద గావలయునే యని జంకక సుంతయేని, స
ద్ధారయు నర్థపుష్టియుఁ బదప్రచయంబు సమానరేఖ సొం
పూరఁగఁ గూర్చియుంటిరిగదో! జయరామయ! నేటి కీకృతిన్.

12. బ్ర. విద్వాన్ గరిమెళ్ళ సోమన్నపంతులుగారు,
M. A., L. T., చోడవరం-విశాఖపట్టణముజిల్లా, 15-5-34

మీ యాంధ్రకిరాతార్జునీయము నాదరముతో భక్తితో నందుకొంటిని. చదివితిని. సంతోషించితిని. మహాకావ్యమునకుఁ దెలుఁగు వ్రాసి యాంధ్రుల కుపకారముచేసితిరి. ఇట్టిమేల్సేత వైదుష్యవివేకదీక్షాసామర్థ్యము మావంటివారికి సాధ్యపడదు ... "

13. బ్ర. భువనగిరి కోదండపాణిగారు, అనేకగ్రంథకర్తలు,
నా సహోదరులు, సబురిజస్ట్రారు, బందరు - 30-5-34.

ఉ. శ్రీజవరాలి వెన్నెలల చిన్నెల వన్నెల కంతరార్థము
ల్వెన్నజరుచిప్రబోధకలనం దగు భారతికిన్ బ్రబోధము
ల్రాజదనంతలోకసువరంబులకున్ బ్రతిబింబముల్గదా
మా జయరామకావ్యములు మాన్యకవీశ్వరగేయభావ్యముల్.

14. బ్రి॥ విద్వాన్ దూసి రామమూర్తిశాస్త్రిగారు,
విజయనగరమహారాజసంస్కృతకళాశాలాంధ్రోపాధ్యాయులు
విజయనగరము - 21-5-1934.

" అర్థగౌరవముకలిమి బుధాలికింగూడ నభేద్యమైన భారవిని దేటతెలుంగు నుడివోని తీయని నుడికారములం దెలుంగుసేసి తెలుంగు బాసకలరూపెఱుంగు నెఱుకగలవారి కెల్లరకు సుబోధముంగావించిన మీపాండితీప్రకర్ష ప్రశంస్యము.

పండితవరులును నిదమిత్థమని నిరూపింప నేర్పుచాలమి వదలునట్టి నారికేళపాకాంచితంబులై నిగూఢార్థబంధురములగు పట్టుల ననంటిపం డొలిచి చేతంబెట్టినభాతి నాంధ్రీకరించి మించిన మీయాంధ్రీకరణనైపుణి యనుపమము.

రసమునకొండె నలంకృతులకొండె భంగమురాని భంగి జాతీయోక్తులచెలువము చెలంగ జానుతెలుంగునుడులయందము పొందుపడ భారవియున్న రూపునకు వన్నెపెట్టుచున్న మీ తెలుంగుసేత మీయుభయభాషాకౌశలమును జాట వలంతి.

క్లిష్టస్థలములం గష్ట మిసుమంతయేనిం గనక మార్దవమెసంగ భాషాంతరీకరించిన మీకవితాకౌశల మనన్యకవిసామాన్యము.

ఇట్లు దోసంగు పొసంగనికవితకలిమి నెసంగు మిమ్మును, భారవి కలరూపు నెఱింగించిన కవితల్లజుల మిమ్మును నాంధ్రకవిలోకభారవులని నామనం బనుమతించెనని విన్నవించికొన వేడ్కపడువాఁడను.

15. మహారాజరాజశ్రీ శ్రీరాజా విక్రమదేవవర్మబహద్దర్ గారు,
జయపురమహారాజుగారు, జయపురము, ౧౧-౬-౩౪.

శ్రీయుక్త భువనగిరివిజయరామయ్య, బి. ఎ, గారు సాదరముగా నాకుం బంచిన స్వీయానువదితభారవికావ్యముయొక్క ప్రథమతృతీయభాగముల నొప్పుపద్దములలోం గొన్నింటిని మాత్రమె చదివితిని.

సరిగాననువదించుట కష్టము. అట్లనువదించినను దదనువాదము హృద్యముగా నుండుట దుర్లభము. అట్లుండ నేఁజదివిన యాపద్యములు మూలానుసరణములును, మృదుమధురపదయుతములును, సలక్షణములునై యున్నవి. అప్పాత్తములు పాఠశాలలందు మాత్రమేకాక, గృహములందును బఠనీయములుగా నొప్పెడిని.

తొలిపలుకు.

ఉ. ఎచ్చటనుండి రాకయొకొ? యెచ్చటికేఁగఁగ నింతవేగమో?
యిచ్చలనంబున న్జదల నేమిటికో యిటులిన్ని చుక్కలి
మ్మచ్చునఁ బుట్టి సాగి బహుమార్గముల న్గమనించుచుంట లీ
యచ్చెరువైన కాలగతి కౌర! కతం బెఱుఁగంగ శక్యమే? 1

శా. రేల న్నింగిని మిణ్కుమిణ్కుమనుచు న్రిక్క ల్ప్రకాశింపఁగా
నాలోకించిన రంగువెన్నెలలు కాయన్నాగు నిర్మేఘమా
నీలాకాశమునందు, పెక్కులగు చిన్నె ల్వాని కెట్లబ్బెనో!
వ్యాలోలస్థితు లేలకల్గెనొకొ! తద్వ్యాపార మేభంగియో! 2

మ. నవరత్నాభలు మింటఁ బ్రస్తరితవిన్యాసంబుల న్లెక్క కొ
క్కువలై యొంటిగఁ గల్పగా నిగిడి నిగ్గు ల్చిట్టువర్షించు చెం
దొవలై పద్మములై జపాసుమములై తోమాలలై. నింగియ
న్నవపెన్కొప్పు నలంకరించునటు లెందు న్జుక్క లిట్లేలకో? 3

చ. టకటక నేగు ధూమశకటంబున గొట్టమునుండి మిణ్గురు
ల్కకవికలేచు బాగొలయఁ గాలునిచండగతిన్ స్ఫులింగమా
లిక లిటు లుప్పరంబునకు లేచి చెలంగుచునున్నవొక్కొ? ప
ల్రికములచుక్కలై బహుళలాస్యముల న్నిజదీప్తు లొప్పఁగన్. 4

మ. అది సప్తర్షిపదంబఁటా పయిది బ్రహ్మస్థానమం టందును
న్నదియేసూ! ధ్రువమండలంబఁటఁ బ్రసిద్ధాత్మ ల్చిరంజీవులా
చు దివి న్రిక్కలరూపులన్ నిలిచి సంశుద్ధాంతరంగంబు సం
పద సొంపారఁగ జీవులన్ సుఖమునింప న్జాతురం బెప్పుడున్. 5

మ. అదిగో! తొమ్మిదిరంగులన్ దశదిశావ్యాప్తంబులై వెల్గ స
మ్మదముంగొల్పెడిచుక్క యొం డమృతసంపద్భాసియై పొల్చు న
య్యదియే సర్వరసాఢ్యకావ్యసుధ నిండౌ సత్కవిత్వప్రవా
హదశన్ భూస్థలిఁగొల్పు భారవిసుమీ! యన్నన్ బొసంగుంగదా!

శా. ఈనక్షత్రము పుట్టు టెప్పుడొ? ధరన్ హేరాళధారాళతన్
దా నెన్నాళ్లు చరించి దివ్యకవితాధారాసుధారాశి కి

ట్లీనాడెంబు ఘటించెనో? మరలనీట్లే జ్యోత్స్నల న్నింపి కా
వ్యానూనప్రభ వ్యక్తుల న్నినిచి చేయంజాలునో సత్కృతుల్ ? 7

మ. అలప్రాచేతస కాళిదాసముఖు "లౌరా"! యంచు నాశ్చర్యవా
క్కుల మెచ్చరిగ రసార్ద్రసంభృతమహాకూపారసోహార్ద్య నా
కల ధారాబహుళోద్గతు ల్వెలయఁ జెంగల్డాఁకి మిన్నంటు వా
గ్లలనాచిత్రవిలాసపాలనకళాలంకారుఁడౌ భారవిన్. 8

మ. కనుఁడీ! మ్రు న్గనినట్టి సత్కవులకు న్గావ్యంబుల న్నూత్నశో
భనము ల్సాధ్యము లౌటఁ దెల్పి పిదపన్ వర్తిల్లువా ర్స్వప్రసా
ధనము ల్గైకొని మేలుపొంద దివి నందర్పేరి యగ్గింప సొం
పున నిష్కంపసుఖప్రవృత్తిఁ గవుల న్మూర్ధన్యుఁడై నిల్చెఁబో ! 9

మ. కలిగె న్బంచశతాబ్దము ల్చనిన వెన్క న్వింధ్యభూప్రాంతసీ
మల నిమ్మాన్యకవిప్రకాండుని రసోన్మాదప్రపంచంబుఁటొం
చలఘుల్ప్రాసిరి తారకాణ గన మూహా న్నమ్మఁగాఁనెట్లు? ని
ష్ఫలయత్నంబులఁ గాలయాపనము శంసాయోగ్య మెట్లయ్యెడిన్ ?

శా. శ్రీమద్భారతవేదమందు వనరాజి న్వాసముంగాంచి శ్రీ
సోమాఖండకృప న్ధనంజయుఁడు శ్రేయోదానశీలం బనో
ఘామేయాస్త్రమునొంది మించెనని వ్రాయన్ దానిఁగైకొంచు నీ
ధీమంతుం డొకకావ్యమే యొసఁగె నెంతే నేర్పు దీపింపఁగన్. 11

ఉ. ఆదలఁదోలు భారతము నాభగవానుఁడు వ్యాసమౌని య
ష్టాదశపర్వభూర్వహాత సల్పెఁగదా యనియేమొ ? అంటుగా
నాదటఁ దాగ్రహించిన కథాంశముఁ బెల్లుగవిస్తరించి య
ష్టాదశసర్గము ల్సలిపె డంబున భారవి యింబుదేఱఁగన్. 12

మ. తొలిరెండింటను రాజనీతి తెరువు ల్తొల్కాడ మూఁడింట వ్యా
సులమంత్రం బొకబీజమై వెలయ మెచ్చున్ బంధ పైరెంట సం
ధిల నాఱింటఁ దపస్సుఁ జేరఁ బయినైదింటన్ బ్రిలోభాదు ల
వ్వాలి యేడింటను సంధి పోరు వరము న్వర్తిల్లఁగాఁ గూర్చెచోన్.

క. అదివనమా ! కవనమ్మా !
అదినగమా ! నగయు ! క్రీడయా ! క్రీడయు ! య

ల్లదిదురమా ! భిదురమ్మా !
వదరుసినీమయు యన న్బ్రివర్ధిలుఁ బటిమల్. 14

క. కూలంకషమగుపాండితిఁ
జాలించి న్విషయయోగ్యభాషయు శయ్యా
జాల మలంకారము లు
ద్వేలంబులుగాఁగఁ గృతిఁ బ్రిపిణతమెఱయన్. 15

గీ. చిత్రబంధకవిత్వవిశేషములను
మార్గదర్శకుఁడై కావ్యమధురిమలను
బానకములోని పుల్లలభాతిఁ జొనిపి
చెఱచెనందురు కవితావిశిష్టగతిని. 16

శా. అయ్యారే! యిదిసత్యమా? యితని "వైయాత్యంబు పై వార మే
మయ్యా!" యంచనురీతి బేలలయి కావ్యంబంతయు న్వినితో
డయ్యంజేసిన యౌచితీరహితులుండ న్వీరిదోషంబు న
య్యయ్యో! భారవిపైనఁ ద్రోయు టదిన్యాయ్యంబె నె యోజింపుడీ!

ఉ. వ్రాసిన దొక్కకావ్యమటఁ బ్రౌఢిమ యెన్ని తెఱంగు లన్నియున్
భాసురలీల నౌచితికిఁబట్టుగఁ బాండితి నందుఁజూపుట
ల్దోసమె ?- కాదు భూషణమె-దుర్బలు లేమననేమి?, వ్రాయలే
దే సహాయంబు భారవి కృతిన్ ? గనకుండిన నిట్లుచూడుఁడీ ! 18

శ్లో. వివిక్తవర్ణాభరణా సుఖశ్రుతిః ప్రసాదయంతీ హృదయాన్యపి ద్విషామ్
ప్రవర్తతే నాకృతపుణ్యకర్మణః ప్రసన్నగంభీరపదా సరస్వతీ.
భవంతి తే సభ్యతమా విపశ్చితాం మనోగతం వాచి నివేశయంతి యే
నయంతి తేష్వప్యుపపన్ననైపుణా గభీరమర్థం కతిచిత్ప్రకాశతామ్.
స్తువంతి గుర్వీ మభిధేయసంపదం విశుద్ధి ముక్తే రపరే విపశ్చితః
ఇతిస్థితాయాం ప్రతిపూరుషం రుచౌ సుదుర్లభా సర్వమనోరమా గిరః.
స ౧౪ శ్లో ౩, ౪, ౫.

మ. ఎవరో యీవలివా ర్నిఘంటువుల నాయీశబ్దము ల్దీసి కూ
ర్చి విశేషంబుగఁ గష్టమొంది సహజశ్రీయున్ బ్రసాదంబుఁ గై
తవిడ న్కష్టుల ధారవోసి కృతి సాంతం బన్యదుర్గోచరం
బవురీతి న్బ్రచరింపఁగా బహుముఖంబౌ నద్దమై డిందదే ? 19

ఉ. ఊరక నోటివాఁడి తమకున్నదఁటం చెదియేని వాఁగు నీ
ర్వ్యారభటు ల్దలల్మ్రుడువ నల్లన సౌమ్యత మేల మన్నియుం
జేరిచి సూరిభారవి వచించినసూక్తి వినంగలేదె ? త
త్సార మెఱుంగరాదె ? సరసంబది, చూడకయున్నఁ జూడుఁడీ! 20

శ్లో. గుణాపవాదేన తదన్యరోపణా ద్భృశాధిరూఢస్య సమంజసంజనమ్
ద్విధేవకృత్వా హృదయం నిగూహతః స్ఫురన్నసాధో ర్వివృణోతి వాగసిః.
స ౧౮ శ్లో. ౨౨

ఉ. ఎక్కడి భారతీయకథ యెట్టులఁ దా మొదలెత్తె! సుంత యా
చక్కన తోఁపదే! యడవిచక్కని కృత్యము దిక్కుఁ దక్కుట
న్జిక్కు యుధిష్ఠిరుఁ బ్రణిధి చేరిన నాటకరంగతుల్యమా
షక్కి విరోధివృత్తమును బల్కెడివాక్కు మనంబు గుంజదే !. 21

మ. పిదప న్ద్రౌపదిరోషవాక్యయమునుఁ, భీముప్రగల్భోక్తి, యు
క్తిదళంబౌ నృపు సాంత్వనంబు, మునిశక్తింగాంచు పెన్మోహదం,
బుదుటున్గోల్పెడి రాణి పోటునుడి, మార్గోద్ఘాటనంబుం, దపం,
బదిరా ! రంగపరంపరత్వరలఁ జిత్రాకాశము న్నిండవే !. 22

మ. అదిగో ! యచ్చరమచ్చకంటుల ధరాన్యాసంబు ; రా రండు రం
డిదిగో ! వారివనీవిహార ; మరయుండీ! తజ్జలక్రీడ ; లా
మదనోత్సాహము దండిపండుగసుఁడీ ! మానందలంత్రెమొ ! వే
డదుఁడీ ! శకునినీతులన్విసఁగ నాపైఁ బార్థు శక్తింగనన్. 23

శా. జోతక్ శంకరదర్శనంబుఁ గొనుఁడీ!, చూడుండి! పెన్వేఁట, మూ
కాతంకంబుఁ, గిరీటితర్కము, శరన్యాసంబు. దూతోక్తి, రా
ట్ప్యాతప్రత్యభిభాషితంబు, నరరే ! సైన్యప్రయాణంబు, లు
ద్భ్రాంతల్గొల్పు ననేకమారణరణోద్యోగాదిధారాళతల్. 24

చ. కరుణము వీరము న్గమిలిగా వెలయించెడి యాజ్ఞసేని బం
ధురతరపాత్రపోషణముతోఁ బురి జంటగఁదేరు శాంతవీ
రరసమునించు పార్థు నికరంపుప్రదర్శనమందుఁ బెంపు, న
వ్యరసవిజృంభణౌచితిఁ, గనంగన మైమఱువంగనౌఁగదే !. 25

మ. ఉపమన్ పెంచ్చఁట మేఘవర్తి కరుణన్ యోగ్యుండఁటాభూతి,యె
ట్టిపటాటోపమొ ! భారవిం జదువరండీ ! యొక్కలంకారవా

రపటిష్ఠత్వమె కాదు, సర్వరససాంద్రప్రస్ఫురత్వంబె కా
దు, పురే!, చిత్రకవిత్వమాధురియు చిందుఁగ్రొల్పు నత్యంతమున్.

చ. "జగము తెలుంగు బాఁపనికి జందెమదే" లనునట్లు భూమిఁ బూ
ర్తిగ యశమొందు భారవిని దెల్పఁగ మాటలురాని నాదుదం
డుగ రాదటేల? తత్కవిత డాల్గిన యెక్కువ నొక్కకొంతయే
నిఁ గలిగెనా? తెనుంగుకృతి? నిగ్గఖిలం బెటులున్న నేనియున్.

ఉ. దండివిశృంఖలప్రతిభఁ దద్దయు రోదసి నాటలాడు ను
ద్దండుని భారవీంద్రు ముకుఁద్రాడిడి యిట్టిటు నేగనీక క
న్గొందు తెనుంగునన్ నిలుపుకొంటి నిదేయొక సంతసంబు నా
కుండుట కాతఁ డెంతయు ఋకొందిన నాకదియేల తెల్పుఁడీ! 28

శా. నాటంగాఁబడె నోటిగింజ మహదానందామృతావృష్టి వా
తోటన్ దోహదమీయఁ గ్రిందుడిగి యెంతో విప్పునన్ మొక్క మే
త్తేట న్మొల్చి చిగిర్చి పూఁదొడిగి పిందె ల్కాయలున్ దేనెపి
ల్లాటల్వాటెడి పండ్లునై దటియు మీ రొక్కింతమూహూడరే! 29

శా. ఓహో! భారవియాపణంబొకో? రసాత్యుత్కర్ష చే నాచవు
ల్బాహాటంబగు కైపొసంగునని యుల్కన్బోకుఁడీ! చొటి నా
వ్యాహారంబుల కల్పు మెండగుటచే నాగాటు పోమీటి మీ
కీహానిన్ దరిఁజేరనీయదిది, రండీ! యానుఁడీ! నానుడిన్. 30

ఉ. ముక్కకు ముక్కగాఁ దెలుఁగుమూసకు దింపఁగలేదు, భావమం
దెక్కువమార్పునుం గలుగ దేటికి ముంజెయి కంకణంబుకై
చక్కనియద్దమంతయును సమ్మతి మీదరిఁ జేర్చినాడ నా
యెక్కువతక్కువ ల్తెలుప నింగితవేదుల కార్యమానుఁడీ!. 31

మ. నిరతోత్సాహముఁ గొల్పి కైతకళ నంతే నాకుసంధించు, మ
ద్గురుతుల్యుండగు సోదరు న్గవివరు న్గోదండపాణిన్, లస
త్తరనాదెళ్ళకులాబ్ధిచంద్రుఁ గవి మేధాదక్షిణామూర్తి వి
ద్వరు నామిత్త్రుని, సూరిశేఖరుల సంభావించుచు న్నిల్చెదన్. 32

గుంటూరు,
30-4-1934.

విధేయుఁడు,
భువనగిరి విజయరామయ్య.

ఈక్రింది సవరణలు ముందుగాఁ జేసికొనఁ జదువరులు ప్రార్థితులు.

పుట	పద్యము	పాదము	తప్పు	ఒప్పు
అవతారిక:—				
1	2	3	మేలం	హాస్యం
2	6	1	నాయకి	నాయిక
3	13	10	దెన్గించిన	దెల్గించిన
	16	3	గొప్పదన	గొప్పతన
6	30	1	తెలుఁగాణెల్వాలి	తెలుఁగాణుల్వాల
		3	న్మాటునున్ న్నేఁటి నియోగ్యులన్	న్మాటును న్నేఁటి సన్మంత్రులన్
7	33	2	గాణె	గాణి
		3	రాయి	రాయ
		5	లావ్వారివారణాశి	లవ్వారివారణాసి
8	41	1	కాండఁగానిజ్ఞాన కాండనుగాని	కాండమునను జ్ఞానకాండమునను
	44	3	ట్లగుపించు	ట్లగుదెంచు
9	45	4	దివురదాత్మతన్	దివురన్ దాత్మతఁ
10	52	4	బ్రాకినన్	ప్రాకినన్
	55	4	జేరునప్పుడుతదీయే	జేరఁదత్ప్రిశకృద్ధే
	56	2	దోపరు	దోఁపరు
11	61	4	స్ద్రీశ్రేయ	స్త్రీశ్రేయ
12	62	1	వారితల	వారిఁదలఁ
	65	3	బఱుగు	బరుగు
13	69	8	యథేచ్ఛ	యథేచ్ఛ
	71	2	బుట్టము	పుట్టము
	72	2	పెరిగి	పెరిఁగి
	73	4	ల్లేనిదొ	ల్లేనిఁదొ
14	78	1	దాగుచున్	దాఁగుచున్
		3	బ	ప
		4	పేటనుఁజే	పేటనుజే
	80	4	ఘుపు	నిపు

16	90	3	దాటించి	దాటించుచు
18	97	3	యిష్టా	నిష్టా
		4	వినుతుత	వినుతుఁడ
	100	5	కర్మిష్ఠియు	కర్మఠుండె
19	107	2	బ్రాప్తిం	బ్రాపిం
20	108	3	నేఁచి	నేచి
	111	7	పుత్రునిక	పుత్రునిఁగ
22	120	2	వికాసిలు	ఁబ్రకాశిలు
			దెన్గు	దెల్గు
		3	దేకువ	దేఁకువ
	121	2	నాఁక	నాక
		4	యెగదా	యెకదా
	125	1	తార్క్షణ	ఁదార్క్షణ
23	128	1	దలఁచిత	దలఁతునె
24	135	4	జేరు	ఁజేరు
గర్భితకందము		2	మానికము	మానికము

కిరాతార్జునీయము.

10	10	4	దెఱుఁగని	మొందని
14	34	2	బఱగు	బరఁగు
15	39	2	జెడఁదూఁకు	జెడదూఁకు
20	16	1	లయవిభాతి	లయహారి
26	51	4	ననుపగ	ననుబగ
31	19	2	గ్జాని	గ్లాని
33	24	1	కనుపింప	కనిపింప
38	27	2	నాగపుపాగ	నాగపుఁబాగ
50	8	3	రపి	రవి
55	1	4	వాంఛుతై	వాంఛలై
57	15	2	బెన్దము	బెన్తము
60	34	4	బూన	పూన
61	44	2	బెంచు	పెంచు
64	6	2	కుంకుమ	కుంకుమము

64	8/2	1	రూపు	రూవ
65	15	2	వైచెవ	వైచెఁబ
77	14	1	ఉ.	సీ.
81	41	1	ధృఢాస్థ	దృఢాస్థ
84	60	8	చెదిరించు	చెదరించు
85	8	1	ల్గుగుతు	ఱ్గుఱుతు
86	9	3	ద్దాదట	ద్ధాదటు
87	22	1	సమర్ధనకు	సమర్ధునకుఁ
92	51	1,2	డావృత్తఛాయా	డావృత్తవృతాదిచ్ఛాయల
			దుర్గ్రాహకభూజముఁ	వైఖరిఁ
94	70	4	తోపాట	తోఁబాట
95	74	3	నంచుఁగాన	నఁచునుంట
100	25	4	గదులుల్వలి	గదులున్వలి
	26	3	యెత్తింగిం	యెత్తిఁగిం
102	39	1	బోమె	బోయ
110	40	1	బ్రాతి	బ్రాఁతి
111	42	3	దన్నాశ్రయ్య	దన్నాశ్రయ
	46	3	మస్స్వల	మనస్స్వల
115	2	3	గ్లుప్తము	గ్రుప్తము
119	30	4	రేగిన	రేఁగిన
122	51	1	నిగిడ్చు	నిగుడ్చు
	53	2	వగుపింప	పెటఁగాన
133	1	1	వాడి	వాఁడి
145	13	1	దిగ్గజ	దిగ్గజ
154	16	2	లుండ	లుండు
	15	4	మస్క	నమస్క
	11	3	నన్గిరీ	నగ్గిరీ
155	19	4	పిలసెల్లె	విలసిల్లె
156	25	2	మోక్షనిత్య	నిత్యమోక్ష

తక్కుంగల ద్విచతర్థవర్ణాదికములు రేఫతాలు, నరసున్నలు నితరప్రమాదములు చదువరులే దిద్దుకొనఁ బ్రార్థితులు.

గుంటూరు }
27–4–'34 }

భువనగిరి విజయరామయ్య.

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తయే నమః

ఉపోద్ఘాతము.

విశ్వశ్రేయోదాయకంబును సుస్థిరయశఃప్రతిపాదకంబును నఖిలార్థసంపాదకంబునై కావ్యసృష్టికిమూలము, 'శక్తిర్నిపుణతాలోకశాస్త్రకావ్యాద్యవేక్షణాత్ । కావ్యజ్ఞశిక్షయాభ్యాస ఇతిహేతుస్తదుద్భవే' యని యాలంకారికులు వక్కయున్నారు. అట్టిశక్త్యాదిక మనల్పంబుగానొప్పి ప్రౌఢతమమౌఁ గృతిసెప్పిన ప్రాచీనగీర్వాణకవులందెల్ల భారవి యగ్రగణ్యుఁడు. తత్ప్రతిభావిశేషంబిట నెన్నఁబూనిన దివాకరునిం జూప దివ్వెఁగొన్నట్లైనగు. పెక్కేల? మాఘమహాకవియంతటి మేటికీతఁడు వెట్టినదే వరవడియయ్యె.

ఇట్టి కవిలోకైకప్రతిభారవిచారిత్రంబు జ్ఞాతవ్యంబ కాని మనకయ్యది యగమ్యంబుగాఁ దోఁచెడు. ఐహోలుశాసనముం గాశికోదాహృతియుం బరికించిన యాధునికవిమర్శకులీతఁడాఱవశతాబ్దియందుండియుండునని మాత్ర మూహించుచున్నారు. తత్కర్తృకములెన్నియుండెనో కాని మనమెఱింగిన దొక్క 'కిరాతార్జునీయమే.'

ఇందలియితివృత్తము మహాభారతారణ్యపర్వాంతర్గతమగు నర్జునపాశుపతాస్త్రసంపాదనముం గూర్చినది. శైలి 'నానానిబంధవిషమం'బై 'నారికేళఫలసమ్మితం' బన నొప్పెడు. అయినను, 'అవిదితగుణాఽపి సత్కవిభణితిః కర్ణేషు వమతి మధుధారా' మనవినమే? ఇఁకఁ దరిచినకొలఁది నంతర్మార్దవము భావగాంభీర్యము నర్థగౌరవమును గోచరించెడు.

ఏమైనను, 'లేజవరాలు చెక్కు గీఁటిన వసవల్చు' బాలకుఁడెందమునం గలఁగంగ నేర్చునే?' యని శ్రీనాథమహాకవి వక్కనట్లు భారవిభట్టుప్రౌఢవాక్కులశిక్షితుల కలవడునవి కావు. ఇట్టియీతని కృతి యాంధ్రీకృతినందిన నందలిభావము లందఱకు సుగమములై రసానుభూతికిఁ దోడ్పడనయ్యెడు. కాని యట్టిదేర్పడి యుండనుకఁ

ప్రసిద్ధివడసియుండదయ్యె. మఱియు ననర్గళకవితానైపుణ్యమునకుఁ దోడు జంకులేని సాహిత్యపటిమమును విసువులేని కార్యదీక్షయుం గల్గినఁగాని 'రసగర్భనిర్భరం'బౌ భారవి కావ్యబంధంబును భేదించి యనువాదం బొనర్పఁగాదు.

ఇపు డిది తెలిఁగింపనూనిన 'భువనగిరి విజయరామకవి' పండిత వంశసంజాతుఁడు. రసవత్కవితావిచక్షణులౌ బ్రహ్మశ్రీ మాకోదండ పాణిగారి కనుజన్ముఁడు. ఈతఁడు కైతసేఁతం గృతహస్తుండనుట క్రిందలి 'తొలిపలుకే' తార్కాణ. తదుపార్జితవిద్యాసంపత్తి కీతని 'యువ తారక' లోఁ బేర్కొనఁబడిన గురూత్తంసులే సాక్షులు. ఇక్కవి యవి జ్ఞాతచారిత్రుండౌ భారవిం గూర్చి తాను విన్న యేదోకథఁ జేకొని యిచ్చనైఁ బెంచి 'ప్రథమభాగ' మని ప్రచురించినకృతి నాకందించిన తఱి నందలికవితా ధారాళతం గని,

చ. భువనగిరిప్రసిద్ధకుల ♦ పూర్ణసుధాకర! మీరచించు 'భా
రవిఁ గవితాప్రవాహము సు ♦ రాపగతోఁ దులఁదూఁగ సాగమా
ర్దవమున నింపు నింపెడు సు ♦ ధారుచిరోక్తివిధాన, మైన 'భా
రవి' యనకున్న నౌచితి క ♦ రమ్మధికమ్ముసుమ్మి యెమ్మెయిన్ ॥

అనిపల్కియుంటిని. ఇఁక నిది యాంధ్రీకరించునెడఁ గొంతభా గముఁ గొనివచ్చి నా కీతఁడు వినిపింపఁగాఁ దొలుతటి స్వతంత్ర కృతి యందువలెనే సాగినకొలఁది నిందును ధారాళగతియొప్పి సరసముగా నుంట,

కం. వినిపించితివి 'కిరాతా
ర్జునీయము' తెలుఁగునఁ బలుకు ♦ చుఁ రుచులొలికిం
చినవాఁడ 'వర్ధగౌరవ
ము' నిలువఁ గవి! విజయరామ! ముద మెదఁగదురన్.

అనియుంటిని. అనతికాలంబునన గ్రంథపూర్తిఁగావించి తెచ్చి మూలము దరినుంచికొని పరికింపుమని కోరఁగా నట్లొనరించి యథాను కూలముగా సవరించియిచ్చితిని. తుదకిప్పుడు, 'గుణినామపి నిజ

రూపప్రతిపత్తిః పరతఏవ సంభవతి ’ యను నార్యోక్తిని బాటించుటం గావలయు నన్ని ప్రస్తావమునకుం గడఁగింప భ్రాతృభావమున నొడఁబడి నానేర్చినమై నిందుంగూర్చి నొడువువాఁడనయితిని.

కవి, తన ‘ తొలిపలుకులో ’ ‘ముక్కకు ముక్కగాఁ దెలుఁగు మూసకు డింపఁగ లేదు భావమం దెక్కువమార్పునుం గలుగ ’ దని మాత్రము సూచించి ‘చకోరాఏవజానంతి మాధుర్యం చంద్రరోచిషా’ మని రసజ్ఞలోకమే పరికించుఁగావుతమని విడిచె. మరియు బాఠకులు కష్టపడకుండ మూలముతోఁ బోల్చిచూచికొనదగునట్లు సర్గవిభాగమును శ్లోకానుసారపద్యసంఖ్యయు నగపరచియున్నాఁడు. ఏదేనిశ్లోకముఁగొని యీయనువాదము ‘ తు, చ ’ తప్పకుండ సరిపడియున్నదా యని పరికించు విషమదృష్టిని గాక విశాలహృదయముతోఁ జూచుతరి నిట్టిది, ‘ శబ్దంబుననుసరించియు నభిప్రాయంబుగుఱించియు భావంబుపలక్షించియు రసంబుఁబోషించియు, నలంకారంబు భూషించియు నౌచిత్యంబాదరించియు ననౌచిత్యంబుఁ బరిహరించియు మాతృకానుసారంబునం ’ జెప్పిన ప్రౌఢకవుల పుంతలనే చాలవఱకనుసరింప యత్నించినట్లు గోచరింపక పోదు.

భారవి మున్ముందుగా వ్యంజనావృత్తి ననుసరించి రాజనీతినుపదేశించువాఁడై వ్యాసకర్తృకమునలేని వనచరప్రవేశముతోఁ గథాముఖంబున నిజానల్పశిల్పవైచిత్ర్యమాత్ర మగపఱచినాఁడు. ఈయనయనువాదకుఁడన్ననో, కృత్యాదినే ‘రాజరాజ’ శబ్దగ్రహణంబున విశేషార్థసంపాదనముఁగావించి కావ్యార్థసూచన మొనరించినవాఁడయ్యె. పిదప, ద్రుపదాత్మజాక్రోధోపదేశవాక్యంబులం దొక్కెడ మూలగ్రంథకారుఁడు, ‘ అమర్షశూన్యేన... జంతునా’ యని ప్రయోగింపఁగా మమ్మటభట్టు దోషస్వరూపనిరూపణముఁగావించువాఁడై యిందలి ‘జంతు’శబ్దము ‘నవాచకము’న కుదాహృతిగాఁ జూపియున్నాఁడు. అందున కీతఁడు 1-33 ‘ కోపముడిగినవాఁ ’ డని దోసము బారినుండి తొలఁగి నడచినాఁడు. పైన, 1-44 ‘ ఏలా ? జడత స్ప్రభుత్వమున కవ్వల ముక్తికి రెంటికిం జెడఁ’ అను ద్రౌపదీకృతామూలకోపసంహా

రోక్తి మనమున నాటఁదగినదైనది. రెండియు 2-6 'కొట్టినపిండి' గా
మొదలిడి 2-18 'మహాపురుషుండు కీర్తిసంక్షయముగ ముందబత్తెము
మెసఁగుచు నన్యభృతిం జరించునే' యన్నది యాభీమున్నకే తగియు
న్నది. అట్టి యాతనికిఁ గ్రోధోపశమనంబుఁ గావింప సాధుమూర్తియా
ధర్మజుని 'నతితితిక్షాసమ మస్తిసాధన'మ్మను మూలోక్తికి, 2-43 'ప్ర
కృతిజనుండువోలె ధృతిఁ బాయకుమన్న ! భవిష్యదర్థదీ ! పకత పురా
కృతోరుకృతిబద్ధముగాఁ గనుమన్న ! ముప్పాలోం ! దక పరిపంథినాశన
మొనర్పఁగ నోర్పును మించు మేలిసా ! ధకము లభింపదన్న ! విహి
తంబిది యెన్నఁగదన్న ! పావనీ !' యనున దెంతసాదుసేయఁదగిన
ప్రోది నొప్పెడినో చూడుఁడీ. ఇంక, వ్యాసోపదేశానంతరము గాండీ
విని ద్రోపది 3-54/2 యమూలములో నిద్దపువాక్కుల 'దిద్దు' చో
నాతనిఁ గార్యసాధనకై బద్ధకంకణుఁ జేయఁజాలినదైనది. అంతం దప
శ్చరణంబుకై యింద్రసూనుం డింద్రకీలాద్రి కేగుతఱి నాతని ననుస
రించిన యక్షుని శరద్వర్ణనమున గోపీవజ్జస్వనాకర్ణనైకదృష్టి నొప్పిన
గోవులు 4-33 'మ ! ల్పినరాబొమ్మలునా మలంగుతలలన్ శ్రీలోల్క
పీ నొగ్గడిన్' అనునది గాంధర్వాభిజ్ఞుల నెంతయు పీనొగ్గఁజేసెడు. ఆపై
నచ్చర లచ్చోడిగ్గునెడ 7-14 'వాయుభుజంగుని తెరమీటుల'లోని
'నాంది'యై 9-34 'అమ్ముద్దియల తొంగిచూచుటలలోఁ బ్రస్తావనకాఁగా
9-47లో శృంగార 'రంగ' ప్రదర్శనము మనోహరముగా నెఱపఁ
బడినది. ఆపట్టున, శృంగార నైషధకర్త 'కలకంఠిఁ గూడి
వక్త్రాసవ మాని యాని' యనఁగా నీకృతి, 'విశేష మోదము న్బొఱసిరి
సుందరు ల్వతుల పుక్కిటిశీధురసంబుఁగ్రోలుటన్'. అని పలికి, తద్ర
సానుభూతికై 10-33 'వలపుల భాస్కరుం డధరపానముఁగోరుచుఁ
దారసిల్లఁగాఁ బొలయలుక న్సరోజినియు మోమటునిట్టు మఱల్పఁ
జేయునెడ నది మఱింత వన్నెఁదెచ్చినది. అటుపై, 10-51 'భాగ్య
హీనయగు తొయ్యలి సంగతి జాగు నోర్వదయ్యె' యని మార్చియు,
'నేర్పున న్పిలకరంగ వచించె విపంచికాధ్వనిన్' అని చేర్చియుం బి
దపఁగూర్చిన విప్రలంభశృంగారవిషయకోక్తులం దూర్జస్వలం బూర్జిత

కటుపఁబడినది. 14-5 లో భారవిసూచితనిజార్థగౌరవము నిలుపఁబడి నది. 14-26 శంకరదూత 'బెదరించుపోల్కి రోమ్ములనెగచి శీర్ష మూఁచి భుజముల్ ఝళిపించి కనుల్నిగిడ్చి తేజోనయఁగ గిట్టినస్మృతి' నది మనకుఁ గన్నులఁ గట్టినట్టులయ్యెడిని. తుదకుఁ గదనరంగంబునం దలకవ్వడి నెవ్వడిం జరించుచో 'శ్శశీవ దోషావృతలోచనానా' మను మూలమునకు 'సంధిఁగలలట్లే' యనికూడఁ జేర్పఁబడుటఁ దద్వాచా తీతత్వము బాగుగా గోచరింపఁజేసెడు. ఇట్లెన్నియనియెత్తివ్రాయ నగును ? 'కవితాయాంపరిపాకం హ్యనుభవరసికో విజానాతి' యని యింతతోవిడిచి, యాతఁ డటనట లోకోక్తులఁ బరిగ్రహించుటచే మూలముకంటె రసవిశేషసంపాదనమొనర్చినఫక్కికి, 2-13 'ప్రియ ముచ్చైఃపద మారురుక్షతః' అను మూలమునకు, 'తాఁడెనెక్కువారి న్నగయింత్రు రెందనుక ?' ననియు 14-19 'భవ త్యపాయే పరి మోహినీమతిః' అనుదానికి 'వినాశకాలమునఁ బుట్టెనురా విపరీత బుద్ధి' యనియు ననువదించినది దిఙ్ముఖముగాఁజూపి యింక నలంకా రాదివిశేషములంగూర్చి ముచ్చటింపఁగడంగుదును.

భారవికృతి 'కావ్యం రమ్య మలంకారాత్' అను న్యాయమున బహూళాలంకారశ్రీకృతపరికరంబై కరంబుడంబుమీఱెడుఁగదా. అట్టి మూలశ్లోకరత్నము లీతని తెలుఁగుమూసలోఁబడి వికృతినందెనేమో పరికింపవలసియున్నది. అందు ముందు

(i) సవిశేషములౌ నర్థాంతరన్యాసము లిం దేపొందిక నందెనో చూతము : 1-45 'అరిషుహి విజయార్థినః క్షితీశా విదధాతి సోపధి సంధిదూషణాని' యను మూలోక్తి, 'ఆహా ! యెక్కడలేదు? గెల్పుఁ గోన రాజ్యప్రక్రియ స్సంధితవ్యాహారంబుల రంధ్రముల్నెమకి స్వార్థా వాప్తిఁ బెంపొందుటల్ ?' అని యంతతోఁబోక, 'మాముఖములందే ప్రొద్దు వాడ్పెత్తెనే ?' యనుటలో నింకస్వాతంత్ర్యము వెలయ నల రింపఁబడినది.

14-22 'గోమాయుసఖా నదంతినః' అనుదానికి, 'ఎటు ల్గభీరతా । పూర్ణము దంతి నేస్తమునుబొందఁ దలంచును గుంటనక్క

త్రోఁ' అను ననువాదము సామాన్యసమర్థనరూపమున సమర్థముగానే యున్నది.

14-43 'నిండు తేజున ననదులు బెండువడవె?' యనునది కూర్పులోను 16.24 'చిన్నపామయినఁ జంపం బెద్దఁబాకే తగుఁ' అనునది మూలముకంటె మార్పుగాను, 'నిండుబండికిం జేటభరంబె' యను శ్రీనాథోక్తిని స్ఫురింపఁజేయఁజాలెడిని.

(ii) ఇంక నిందు సమర్థనీయార్థసమర్థనరూపకావ్యలింగాలంకారంబును దఱచుగాఁ గాననౌను: 9.62 'భోగచిహ్నములు ల్పాయని స్త్రీల కేల పయిపన్నెలు భూమలు సోయగం బిడుఁ' అనునది, 'తరుణికి ధాత్రీపతికిని బరిచుంబనవేళ దంతపరిపీడన మిక్షురసంపుఁ బానకములో మిరియపుఁగారంబువోలె మె చ్చొనరించుఁ॥' అను పద్యమును మదికిఁదెచ్చుచు నింపులుగొల్పుచున్నది.

4-6 వాహినీవనిత కీడ్పడనైన కతంబు 'తనహృదయేశుఁ డబ్ధి శరదంబుల నన్యకృతాభిలాషఁ జిక్కు' టగా నొనర్చిన హేతుసంపాదనము రసజ్ఞహృదయాకర్షకము కాకపోదు.

(iii) 5.46 లో రవిరశ్మి సోఁకిన తీవియలకును దటిద్విలాసరీతులకును సాదృశ్యలక్ష్మి యొప్పింపఁబడిన యుపమయు,

(iv) 9.57 'మదవతీముఖచమకసంపదల' లోని విషయవిషయ్యభేద తాద్రూప్యరంజనమౌ రూపకమును,

(v) 15.15 'చెన్నుపట్టు' నఁగల సమానవిషయోద్భవబింబప్రతిబింబభావవిలసితదృష్టాంతాలంకారంబును,

(vi) 17.45, 46 నఁ దనుత్రమేగిన నరుఁడు, 'ఒఱవిడువాఁడికత్తి' యు 'బొరయూడిన త్రాఁచు' నైన పదార్థవృత్తినిదర్శనాలంకారంబును గడురమణీయములుగా నొప్పుచున్నవి.

(vii) 6-8 'హేమసానువుల హొరంగురంగు' సంక్రమించిన 'యుత్తుంగతరంగపాళి' యందలి స్వగుణత్యాగాన్యదీయగుణగ్రహాత్మకతద్గుణాలంకారంబును,

(viii) **14-3** 'పలుకుజవ్వని' యొక్క ప్రస్తుతాప్రస్తుత వస్తు పరిస్ఫూర్త్యాత్మకసమాసోక్తియు

(ix) 2-32లోని గృహీతముక్తరీత్యర్థశ్రేణియా నేకావళియుం బరికించునది.

(x) 9-21 'వెన్నెలల్! గదుముట నేపుదక్క మలఁగ న్దశదిగ్వనితామణు ల్చెఱల్! వదలి మందంబుల న్నిడుపుశ్వాసములం గొనుట' యసిద్ధవిషయహేతూత్ప్రేక్ష కుదాహరణము.

(xi) 6-42, 7-16, 12-7 మున్నగు తావులందలి యయోగయోగకల్పనాత్మకసంబంధాతిశయోక్తి పఠితలకే వేద్యమయ్యెడు.

(xii) జాత్యాదిస్థస్వభావవర్ణనాత్మకస్వభావోక్తినే 4-10 యం దీకవి తన 'బొజ్జ'లోఁ జక్కఁగా నిమిడ్చికోఁగలిగినాఁడామె. ఇం కెన్నెన్ని యలంకారములం జిత్రింపలేఁడు ?

తుదకు భారవిప్రాకృతిపక్షపాతిత్వము 13-19 'ప్రకృతిప్రత్యయ యోరివానుబంధః' అని సాదృశ్యలక్ష్మని గల్పించువఱకుఁ బోఁగా, 'గమికర్మీకృతనైకనీవృతుఁడ' నన్నట్లు 'ప్రత్యయప్రకృతులందలిబాధమారీతి' ననకతప్పినదికాదు. 1-24 'తవాభిధానా' త్తను దానిలోని విశేషార్థ మనువాదమున స్ఫురింపదయ్యెనందురేని, 'దేవః పతిర్విదుషి నైషధరాజగత్యా' యను శ్రీహర్షశ్లోకమువలె నస్పష్టము కాలేదుగదా యట్టి యున్నపాండితికే యింపొందెదరుగావుత.

మఱియు నీతఁ డేమయినఁ బ్రకర్షముకొఱకే పాటుపడిన వాఁడు కాఁడుగాని యచ్చటచ్చటఁ బెచ్చునియమములతోఁగూడ వాక్రుచ్చి మెచ్చుఁగొన నెంచకపోలేదు. మచ్చునకచ్చ తెలుఁగులు 6-13, 25 లును 8-28, 30, 31, 32, 40 లును జవిచూడఁదగును. ఇఁక, మూలమున 15 వ సర్గమెల్లఁ గొల్లగాఁ జిత్రబంధాదిసందర్భములతో నిండియుండ నీతఁడు నదికాంచి తనకబ్బమునఁ గొన్నివైచిత్ర్యముల నటనట నగపఱచినవాఁడయ్యె. ఇం దీతని 15-43 చతుర్థపాదగోపనవిధానము నవీనము. ఏదైననగుఁగాక. రసలోలుభు లీబంధాదులపస నెన్నరనుట

వాస్తవము. ఏలన, నివి యద్భుతావహములైనంతగా నానందసంధాయకములుఁ గానేరవు, అగుఁగాక. ఇది యొకశిల్పము. ఇట్టిది నశింపకుండ సానేర్పునోర్పుంగలకూర్పరు లేవేని సంధింపఁగా నవ్వానిని సాధింపఁజాలమిని, ‘నిందతికంచుకమేవ ప్రియ శ్శ్యవ్యక్తస్తనీ నారీ’ యన్న చందానఁ బల్కకుందురుగాక.

ఇంక నిది యొక్కొక్కశ్లోకమున కొకపద్యముగా వ్రాయుటచే నిర్వచనమైనదే కాని యదియొక యుద్దిష్టనియమముగాదు. మూలము వివిధవృత్తవిలసితమౌటం గాంచి యిందును సనామకానామకానేకవృత్తసంవిధానం బాదరింపఁబడినది. ఇం దనామకముల కిచ్చవచ్చి నట్లెల్ల నూతననామకరణములొనర్పమి యమేలనుకొనఁదగినది. ఎటనేనిఁ గాననాప, మన్మైత్రిమున్నగున వాధునికకవిసమ్మతి ననుసరించి ప్రయుక్తములయినవి.

వీనికేమి ? మొత్తాన స్వతంత్రకృతియనఁదగిన వైఖరి ననర్గళధారతో నోజఃకాంత్యాదికావ్యగుణయుక్తముగా ద్రాక్షాపాకమున వెలయింపఁబడిన యీ ‘యాంధ్రకిరాతార్జునీయము’ విజయప్రతిష్ఠిత విజయవాటీమల్లేశ్వరార్పితమౌట మఱింతప్రశంసార్హము కాదే ?

మ. సుజనారాధ్య మనన్యసాధ్యవిబుధ ♦ స్తోతవ్యకావ్యాగ్రిమా,
విజయాఖ్యానము భారవిప్రథితవా ♦ క్ప్రియామజోషం బిడ్డ।
విజయాఖ్యాత మిదాంధ్రభాషను రసా ♦ ప్తిన్మించు నంచద్యశో
విజయంబందఁగ నేలఁజాలవె? మృషా ♦ భిల్లేశ! మల్లేశ్వరా!

బందరు
భావాధిక
వైశాఖము

ఇట్లు
సుధీవిధేయుఁడు,
నాదెళ్ల మేధాదక్షిణామూర్తిశాస్త్రి.

జనమంచి విజయరామయ్య, బి. ఏ.,

గ్రంథకర్త

శ్రీమదాంధ్ర
కిరాతార్జునీయము.

అవతారిక

శ్రీవిజయాద్రిధాము, గుణశేఖరసోముఁ, గళాభిరాము, నా
ర్యావహార్ధదేహు, నభయప్రదదక్షిణబాహుఁ, గృష్ణవే
ణీవిశదాంబుధౌతపదనీరజుఁ, బాశుపతారజున్, జగ
న్నావికుసంస్తుతింతు భువనక్రమణాద్రవిణంబుపెంపుగన్.

మ. కలుకో? మాటయొ? యెప్పుడున్ దపమె లేవన్ భిక్షుకున్ లాగుఁగా
ఖులు మీ, కద్దిర! నేఁడు క్రొత్తకథ భిల్లుం డౌటయున్ దెచ్చికో
లలుకన్ భక్తునితోడఁ బోరుటయు మేలంబూను టన్గారిగే
లులచిర్నవ్వున వాలుఁ గ్రీడి కిడుసుశ్లోకుండు మమ్మేలుతన్. 2

ఉ. అంజలిఁబట్టి యానతవరాంగుఁడనై భజియింతు నిత్యమృ
త్యుంజయసర్గ, శ్రీకనకదుర్గఁ, గృపామృతదృష్టిపుష్పసృ
గ్రంజితభక్తవర్గ, నపరాజితమార్గఁ, బ్రహ్మష్టభర్గహృ
త్పంజరదుర్గ, శ్రీవిజయపట్టణచిత్కళ, సర్వమంగళన్. 3

ఉ. అన్నిటనుండి జన్మ మెదియైనను రోయక పొంది యెందు నా
పన్నులఁ గంటిరెప్పవలెఁ బ్రోఁచు భరించు పరాత్పరుండు, సం
పన్నగృహస్థు, మావలపుఁబంట, రథాంగధరుండు, శార్ఙ్గి మా
తెన్నుల గెల్పుఁ గొల్పి వినుతిన్ బ్రణతిన్ గొని సాఁకుఁ గావుతన్.

చ. జతనముపంట ప్రాపు సరసంబులుగా విలసిల్లు వేదయా
వతిదరహాసచంద్రిక లవంబయినన్ బ్రసరింప నట్టిమా
త, తెలివి కూఁత, లోకవిహితంపుముదంబులనేఁత, లక్ష్మి సం
తతకరుణాసమృద్ధి నిడుతన్ భువనాన్వయపాళికిన్ సిరుల్. 5

ఉ. నాలుగుమోముల న్వెడలు నాదైకసుస్వరధార సోనలై
కాలువలై మహానదులు కంధులునై సకలప్రపంచవా
గ్జాలములన్ గృతిక్రమవికస్వరరూపములన్ నటింప నా
లీలకుఁ జొక్కు ధాత విదళించుత మాకు మహాయురున్నతుల్. 6

ఉ. చంపకముఖ్యవృత్తగణజాతులఁ నూహలఁ గొల్పి యందము
ల్నింపునలంకృతుల్ నిలిచి నిన్గయి సేయఁగ మూఁగువారి ని
ద్దంపుసుధాకటాక్షములఁ దద్దయు నాదృతిఁ జూచి ప్రోచి పే
ర్వెంపిడుతల్లి! వాణి!! యిడవే రసవేష్టితవాక్చమత్కృతుల్. 7

శా. శ్రేయంబు ల్సమకూర్పు యత్నము లిలన్ స్వేచ్ఛానుకూలస్థితు
ల్డాయ న్జాలని యంతరాయముల పాల్గాఁబోవ నిర్వ్యాజకో
కాయస్త్రీణకళావిహారముల నాయుద్దంకుల్ దీర్చు జే
జే యిచ్చున్ గణరాజు లోకములకున్ శ్రేయంబు లెల్లప్పుడున్.

మ. సురభాషా స్వైరవాణుల న్నుడులసంచు ల్మేటికమ్మచ్చులై
తరువాతన్ జనియించువారి కృతిసంతానంబు మేల్పొందిక
న్దిరమౌన ట్లొనరించు గౌరవమున న్దీపించు గ్రంథాళి బం
ధురతన్ నిల్పిన సద్గురూత్తములకు న్గూర్తు న్నమోవాకముల్. 9

క. తొట్టుకొను ప్రేమ నాపయి
నుట్టిపడన్ బ్రథమవిద్య నొసఁగినజనకున్
బట్టాభిరామసోమపు
నెట్టుకొనెడిభక్తి నాత్మ నిత్యముఁ గొలుతున్. 10

క. హూణాంధ్రభాషలన్ నెఱ
జాణ ల్తరగతులవరుసఁ జదివించిరి నన్
గాణేయగురుకలాపధు
రీణులు దేశికులు వారికృపఁ గీర్తింతున్. 11

క. మొదలుతొలిఫార మెప్పే
తుదగా సంస్కృతగురుండు దొడ్డబుధుఁడు మే
ల్చదువరి శిష్టాన్వయకో
విదు సీతారామశాస్త్రి వినుతింతు నదన్. 12

సీ. ఆయుశ్శాస్త్రములందు నందెవేసినచేయి
లౌక్యనిర్వాహకులన్ దురాయి
వేదవేదాంతార్థవిజ్ఞాతులన్ మేటి
వాదరంగస్థలవాక్కిరీటి
శిష్యులపైఁ బ్రేమఁ జిలుకు సాత్వికమూర్తి
సాధువైదికకులాచారవర్తి
హాస్యరసాంచితవ్యాహారచతురుండు
రమ్యసాహిత్యధురంధరుండు
గీ. కళలఁ దనతోడఁ దుల్యుఁడై కాళిదాస
మేఘదూతఁ దెనిఁగించిన మేలియొజ్జ
శ్రీనృసింహునిజనకుండు శిష్టకులుఁడు
నాగురుండు సీతారామనామబుధుఁడు. 13

శా. నాకున్ నాల్గవఫారమందు గురుఁడై నాఁ డొక్కరుఁ డాకవి
శ్రీకళ్యాణుఁడు కాశి కృష్ణబుధుఁ డాశ్రేష్ఠత్వమున్ దెల్ప నా
కేకా దేరికి డెప్పరంబుసుమి తత్కీర్తిప్రభల్ ప్రాగ్ధరన్
మోకల్వారి తలిర్చి సాగి విరిసెన్ బో జర్మనీభూములన్. 14

ఉ. ముప్పదియైదువర్షములమున్న వికారిని గ్రొత్తక్రొత్తయై
యప్పటికప్పు డేర్పడిన హైందవనూతనపాఠశాలలో
నిప్పురుషుండు సంస్కృతపుటొజ్జ్యుఁడుఁగా విలసిల్లునాఁటి కీ
చొప్పవ సర్వతోముఖత చొప్పడ దంతనిగూఢమయ్యెనున్. 15

చ. పిదప స్వయంకృషిన్ గడఁకఁ బేర్చుట నేర్చె నితండు గానమం
దొదుగు ఘటాదుల న్మిగులనొప్పును బిల్లనఁగ్రోవి పాటమే
ల్కుదురు వధానకౌశలము గొప్పధనంబును వాఙ్ముఖాఢ్యతం
బిరుదులమి పాండితీగరిమ విజ్ఞులు సత్సభలందు మెచ్చఁగన్. 16

సీ. కంఠంబు సారింపఁగా సభాస్తారుల
"గ" మ్మను విద్యుత్తు కుర్మిన్నట్లు
లీలగా మేలంబుపాలింప సభ్యులు
కిలికించితులలీల కేరలవలయు

వ్యాసంబుఁ బలుకుచో వాగ్ఝరి గంగాప్ర
వాహంబుగా నూఁపివైచు సభల
హరికథారంగంబునం దుబ్బి నవరసం
బులు తరంగములుగాఁ బొలుచునెపుడు
గీ. తనదు ప్రతిబింబమోయనఁ దనరు వ్యాస
సూరి యొక్కఁడ, నల్లుండు భూరిగుణుఁడు
పూర్ణుఁ డింకొక్కచోఁ బ్రౌఢిఁ బ్రోదిఁ గూర్ప
వెలయు శ్రీకృష్ణకవికిఁ గావింతు వినతి. 17

సీ. ప్రత్యక్షసాంగత్యబలము లేకున్నఁ బ
రోక్షమా నెఱుక గురుల్పలువురు
వావిలాలాన్వయ వాసుదేవబుధుండు
వద్దాది సుబ్రాయపండితుండు
శ్రీపాద కృష్ణశాస్త్రిమనీషి నాదెళ్ల
పురుషోత్తమార్యుండు భూరియశులు
తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవిగ్రామణు
ల్బహుకావ్యకర్తలు ప్రౌఢకవులు
గీ. గాక సవయస్కులై చిన్నలై కవిత్వ
లోకమునఁ బ్రాడ్వివాకు లనేకు లిపుడు
కలరు ప్రతిభలఁ దగురీతిగాఁగ వారి
వారి కర్పింతు నిం దభివాదనంబు. 18

సీ. అమ్మా! సరస్వతీ! యానాఁడు నేనాఁడొ
కనినగొప్పల కేమిగాని నేఁడు
వాక్యవీథులలోన వాహ్యాళి వెడలు నీ
కమరుపూజలు వేలు నద్భుతములు
గ్రాంథికగ్రామ్యసంకరభాషలఁ దెల్పుఁ
ద్వైతఁ ద్రైసేఁత చేసేతఁ గొనెదు
కలమాన్నమందుఁ గూరలు పచ్చడుల్ బజ్జు
లప్పడా లుప్పుచులూర్పునట్లు గాంచి

గీ. యహహా! నీప్రేమ కింతని యంతు కలదె?
తల్లి కనదలబిడ్డలఁ దగులు హెచ్చు
కాదె? దయ నాదుచిఱునుడి గారవింప
కుందువే? నామనస్ఫూర్తి నుత్సహించి. 19

ఉ. ఇమ్మెయి సర్వరూపముల నెమ్మెలఁజూపు పరాత్మ నిండుచి
త్తమ్మున భక్తిఁ దత్తదుచితక్రియలన్ బరిచర్యఁ దెల్పి వం
శమ్ముపరంపరన్ మనవిసల్పెద దీవనఁగోరువారు గో
త్రమ్మునుఁ బేరుఁ దారె తొలుతన్ వచియించుట నైజమేకదా!

శా. భారద్వాజసగోత్రమున్ విమల మాపస్తంబసూత్రంబు వే
దారంభం బలకృష్ణయాజుషము యజ్ఞాదిక్రియాశీల మె
వ్వారిన్ ధన్యులఁజేసె లౌక్యమున సంపత్సౌఖ్యము ల్గొల్పి సొం
పారన్ బూర్వమునుండి యాభువనగిర్యాఖ్యాతవంశంబునన్. 21

గీ. చదువఁ జదివింప జన్నంబుసలుప సలుపఁ
జేయ దానంబుఁగైకొన నీయ నేర్చి
నిగమమయమూర్తు లగుచుఁ బాండితి గడించి
పెక్కు రందు రాట్సభలలోఁ బేరుఁగనిరి. 22

గీ. భువనగిరి గుజరాద్దేశమునను గలదు
కలదు నైజాములో భానగర్సమాఖ్య
తొలుత నటనుండి యిటకు వా ర్వలసఁజనుటఁ
గాఁబలయు నామసామ్యంబు కలిగె నట్లు. 23

గీ. హైదరు ఫరాసులు శివాజియనుఁగుదొరలు
నాంగ్లసేన నిజాము రాజ్యశ్రీఁ బెనఁగు
నపుడు దినగండములును దీర్ఘాయువగుచు
దక్షిణాపథమంతయుం దద్దరిల్లె. 24

క. ఆవిప్లవముల జనతా
స్థావరములు నిలుకులేమి దాఁటు నదుల దం
ట్లై వెడలి యలజడిన్ జను
లావై పీవైపు నాక యాగిరి దెసలన్. 25

చ. భువనగిరిక్షమాసురులు మున్ దమకున్ దొలి యాంధ్రభూపతుల్
యువనచళుక్యపల్లవధరాధిపముఖ్యు లొసంగియున్న మే
లివసతు లెల్ల రాజ్యము చలించుటతోడ నశించుచుండఁగాఁ
జివరకుఁ గోవకై చనిరి చింతపలీధరచుట్టుపట్లకున్. 26

ఉ. వారలనొక్కశాఖ తమబాంధవు లాప్తులుఁ దోడరాఁగ గుం
టూరున రామచంద్రుఁ డనుయోగ్యుఁ డొసంగుట వానిపేరఁ జె
న్నారు మహాగ్రహారమున నాఁగి కుదుళ్ళు, కుదుళ్ళుగాఁగ సం
స్కారులలోఁ బ్రధానులయి కాంచిరి వైదికలౌక్యవృత్తులన్. 27

ఉ. శంకరభట్టు మూలపురుషప్రథ మాకొక బ్రహ్మపుత్త్రుఁడై
పంకజసూతి సృష్టి కగు వైఖరిఁ దానును వంశకర్తయై
బింకముఁ బొంకమున్ వెలయు పేరుప్రతిష్ఠలఁగాంచి మించె నే
ణాంకకళాధ్యుఁడై కువలయాధిపసూరిసభాగ్రదీ ప్తియై. 28

ఉ. భట్టను శాత్త్రరాహుఁడని వైదికలౌకికజాతిభేదముల్
ముట్టనివాఁడటంచుఁ దెలుపున్ వరశారవిభట్టముఖ్యులై
నట్టులు దక్షిణాపథమునందు నివాసము కల్గువెన్క నె
ప్పట్టున వానివంశములు వైదికరూఢినిఁగాంచి మించెనో. 29

మ. తెలుఁగాణ్యొ ల్వెలినాఁటివారు ననఁగా దేశాఖ్యలన్ వైదికు
ల్పలునామంబుల వేఱువేఱు తెగలై వర్తిల్లిరో లేదొ? నాఁ
డులవేర్లుండిన నిచ్చిపుచ్చుకొనఁ జాటున్నాటునున్ నేఁటియు
ట్టులు ప్రత్యేకత నూత్నజాతమయియుండున్ సంఘదార్ఢ్యంబునన్.

శా. ఈభేదంబులమాట యెట్లయినఁగానిం డగ్రహారంబునన్
శోభన్ నాఁడు వసించు వైదికులయందున్ మాత్రమేకాక నిం
డౌభూతిన్ విమలైకమత్యమును సౌఖ్యం బుండె ని[illegible]గులన్
శ్రీభవ్యు ల్వరవైష్ణవాగ్రణులలో శ్రీమాధ్వవంశంబులన్. 31

శా. అన్యోన్యంబిటులై మతత్రయవిపర్యాసంబు లేకెందు సౌ
జన్యంబొప్పఁగ బ్రాహ్మణోత్తముల సంసారంబు లుర్వీశసం
మాన్యప్రౌఢిమ నగ్రహారమున సంపద్వృద్ధి వర్తింపఁగా
నన్యు ల్వారిని దేఱిపాఱఁ గన ధైర్యం బూన రెప్పట్టునన్. 32

సీ. మాకుటుంబంబుతో మచ్చిక నక్కాల
ముండిరి తెలుఁగాణెయుర్వీసురులు
గుండు రాయిపోలు కూరెళ్ల పన్నాల
వెల్లంకి దేవరపల్లి సూరి
భారతు లావ్వారి వారణాశి ప్రయాగ
వ్యాకరణము చల్ల వంగల కొల
చలము పున్నగువారు వెలినాఁడులోఁ దాడె
పలి చల్ల యడవల్లివారు మంత్రి
గీ. లందుఁ బోలూరు దినవహి యక్కరాజు
కేత లక్క కోటంరాజు పోతరాజు
మంచికంటి పొత్తూర్వంకమామిడి వెల
గపుడి తోతేరు వెన్నెలకంటివారు. 33

అ. వైష్ణవులఁ గిడాంబి వంగిపురం కొమాం
డూరు తిరువళూరువారు మాధ్వు
లందుఁ బత్రి కాశి యద్దనూ ర్బాడిద
బోడి ఘనగ దిలకపురపువారు. 34

క. ఈమొదలు మతత్రయు లగు
భూమీసురశేఖరులను బోలుపు చెలిమి పెం
పామువెలయంగ సంతతి
తామరతంపరగ మాపితాళ్లు మనునెడన్. 35

ఉ. శంకరభట్టువంశమున జన్మమునొంది సిరిన్ బురిన్ ధరన్
శంకరసోమయాజులు యశంబున సోమకళాఢ్యుఁడై నిరా
తంకసమగ్రపండితవిధానములన్ దనయంతవార లే
వంకల నేరు లేరను ప్రభావమునన్ ముని రగ్రయాయులై. 36

గీ. అత్రిమూర్తులవరుస నాయనకు సుతులు
ముప్వు రుద్భవమొందిరి పురుషవరులు
వారిలో రాయపాధ్వరి వంశకీర్తిఁ
బ్రబలమొనరించెఁ బాండితీపటిమ దెసల. 37

మ. వరుసన్ వారికిఁ గల్గి రిద్దరుసుతుల్ పట్టాభిరామాఖ్యుఁడున్
బరదేశిప్రథితుండు వహ్నిపతిజిహ్వాద్వంద్వమోనాఁగ ని
ర్భరవేదప్రభ సోమయాజులయి వార ల్లౌక్యయోగంబులన్
జిరకీర్తిం గడియించి మించిరి బుధశ్రీవారిధిన్ జంద్రులై. 38

క. అం దగ్రిముండు పారద
ముం దెగడెడు బుద్ధియోగము ల్వెలయఁగ నిం
టం దెసల మ్రోఁగు పేరుప
సం దండడి వర్ణ్యుఁడయ్యె సమార్ట్టులకున్. 39

ఉ. ఆయమరావతిన్ మిగులు నాయమరావతి ముఖ్యపట్టణం
బై యెసఁగన్ నిజామునకు నండగఁ గృష్ణయుఁ దుంగభద్రయున్
బో యెడిసీమలన్ బ్రభుతఁబొందిన శ్రీయుతవేంకటాద్రిరా
ణ్ణాయకుకోర్కె నోలగమునన్ గనె నీతఁడు లోకమాన్యతన్. 40

ఆ. కర్మకాండ ~~ఁగాని~~ మునను జ్ఞానకాండను ~~గాని~~ మునను
దాయభాగనయపథములఁగాని
బహుపురాణకథనపటిమలో పలఁగాని
చెప్పవలయు వీనిఁజెప్పి యొరుల. 41

ఉ. నాటకరంగ మేర్పడని నాఁడు పురాణకథల్ వచించు నీ
మేటి నుడిన్ రసంబుల కమేయవిశ్రృంఖలతన్ ఘటించి యా
నాఁటిక్రియల్ జనంబులమనంబుల నాటి స్వకీయగాథగాఁ
బాటిలి పాల్గొనన్ బఱచువైఖరిఁ గూర్చెనటండ్రు నేర్పునన్. 42

మ. తలిరున్నెవళమున్ బసిండికళ సౌందర్యంబు పొంకంబు పూ
ములుకుల్గా రమణీహృదంతరములన్ మోహంబుఁ గల్పింప నో
ప్పులకుప్పల్గద దండికం డెలని భూపుల్నిల్చి చూడన్ జవుల్
చిలుకు న్వాక్కని యెల్లరు న్గదియ వాసిన్ మించు వెన్నంబడున్.

ఉ. పాళెపుగుత్తగాండ్రకడఁ బన్నుఁగొనంగ హాళాహళిన్ హరిన్
వాళి దువాళిమై నరుగునప్పుడు ఛిల్కవహుమాయిపైన వా
హ్యాళిఁ జరించు మన్మథునియట్లగుపించు నటండ్రు, వేన్ దొరల్
గూళలుఁగూడఁ దత్ప్రతిభ లోంగి కరంబిడునండ్రు వారికిన్. 44

క. పువ్వు పద్మం బయినప్పుడు
మివ్వలు సుగంధంబు లోఁపె? మేలిగడన కా
వ్యపాండితితో నీవియుఁ
దివురన్ దాతృతన్ బ్రసిద్ధి దీక్షితుఁ డమరెన్. 45
క. ఆవేంకటాద్రి రవియై
యీవితరణశీలి పద్మమే యయియుండన్
ధీవరులకు నిగమాఢ్యుల
కేవలన్ లోప ముండునే యొసకమునన్. 46
ఉ. వాణియనుగ్రహంబును లవంబయినన్ గలవారు, వేదపా
రీణులు నాశ్రయించుచుఁ జరింపఁగ నాతనియిల్లు నిత్యక
ళ్యాణముఁ బచ్చతోరణమునై భువిఁ బండితగేహముల్ దరి
ద్రాణములన్న సామెతకుఁ దార్చె దరిద్రిత భూరిలక్ష్మిచేన్. 47
ఉ. కేసరభాసురంబయి ప్రకృష్టరుచిన్ దగు తమ్మిదిమ్మకై
సేసిన రేకు లందముల చిన్నెలవన్నెలఁ జుట్టునిల్చి సం
తోసముఁ గూర్చులాగతనితోడుస జీవనము ల్రహింప నెం
తో సుఖులై భజించిరఁట దొడ్డకవుల్ వరపాండితీఘనుల్. 48
శా. పొత్తూర్యన్వయకాళిదాసుఁడు కడున్ బూజ్యుండు గుంటూరువాఁ
డుత్తుం డన్నిఁట వేంకటాద్రిసభలో నుండెన్ మహామంత్రియై
క్రొత్తత్సేయుచు నాదధీచిముఖకీర్తు ల్వారికిన్ వీరికిన్
బాత్రెంతంతక్షుఁ బ్రేమమై ప్రబలె నాప్తు ల్మెచ్చి యగ్గింపఁగన్.
క. ఈతని లేఁతవయస్సున
భూతలనేతలనుఁ జూచుమున్న ప్రశయజం
ఝూతీవ్రమైనయాపద
పాతగలన్ దగిలెనంద్రు భవహరణశివా! 50
శా. తాతల్తండ్రులు మున్ గడించినస్థితు ల్ద్రవ్యంబులున్ బ్రాపుగా
నీతం డబ్బ గతింపఁ బెద్దయయి తానే సోదరున్ సంస్కృతిన్
జేతో మోదముగా భరించు నెడ నాచెన్నొంచి చూపోవ న
ట్లాతొల్లింటికృతిప్రపంచఫల ముగా ప్రత్తుఁ జేకూరిచెన్. 51

శా. నూత్నాయాతవధూనవప్రణయసంతోషంబులన్ దేలుచున్
బ్రత్నాపద్విషయంబులన్ మఱచుచోఁ బైవచ్చుచున్నారు దు
ర్యత్నుల్ ఘోరకిరాతకృత్యముల సంరంభంబు లొప్పంగ నే
పత్నుల్ భాగ్యము లుండనీర నడి దుర్వారార్తుల్ దెసల్ బ్రాఁకినన్. 52

క. ఊరంతయు నగ్గొల్లె
యారాటము దిగులు మిగుల నట్టుడికినటుల్
తారాడిరి జను లట్టిటుఁ
బోరాఁ బోరాడ శక్తి పొసఁగనికతనన్. 53

చ. ధనముల మూటువారు వెలిదారుల నైళమ దాఁటువారు గో
ల్లున విలపించువారు ధృతి లోఁబడఁ గూలి కృశించువారు తెం
పున గుమిగూడువారు ధనము ల్గొని బీఁకులడాగువారు నై
జనములు నాఁటిరేయి భయసంభ్రమకర్షితులై చలింపఁగన్. 54

శా. మ్రోఁగెన్ సూరెలఁ బెట్టుదిమ్మెలు రవమ్ముల్ దద్దరన్ బెల్లుగా
రేఁగెన్ దప్పెటలున్ గ్రమంబుగను బర్వెన్ సింహనాదధ్వనుల్
సాగెన్ సందుల నేస్తు లంతకకళ ల్బాధించు పిండారిదం
డీ గుంటూరునఁ జేరునప్పుడు తదీయోరౌళధారాళతన్. 55

మ. మిడిగ్రుడ్లన్ మిణుగుర్లు లేచి కొలిమిన్ మిట్టాడు నుల్లాగతు
ల్గడియింపన్ గడిదోపరు ల్గరములన్ గత్తుల్ కఠారుల్ గడా
ల్దాడి దాఁడ్లిండ్లు గుడుల్ పోలా ల్గుడిసెలున్ దోఁపల్ నగళ్లించు లె
క్కిడ కెందున్ దమమారకక్రియలతో స్వేచ్ఛన్ విజృంభింపఁగన్.

ఉ. వారక కోటదిబ్బపయి వారలు బార్లడరింపఁ బాతగుం
టూరును జుట్టుపట్లు విడి యొక్కమొగిన్ దెగి బందిపోటుగుం
పారభటిన్ బురంబు వెలియంచులపేటలు నగ్రహారముల్
ఘోరత దోఁచి రప్పు డనఁగూడనిచర్యల మారితీరునన్. 57

క. అడిగినవెంటనె దిగదో
పిడిగా సకలంబు నిడక వెనుకాడు ప్రజల్
పడిన పలుపాట్లు తలఁపునఁ
బడ దడదడ నొడలు వడఁకఁ బొటి చెమర్చున్. 58

సీ. అనుకంప విడి కంపలను గొంపలను దింపి
యగ్గి కుటుంబంబు లార్చువారు
సలసలయనునూనె పలపల మెయిఁబోసి
నిలువెల్ల సున్నంబుఁ గొలుపువారు
నూనె గుడ్డలు మేనఁ బూని చుట్టినకొన
మంటఁగొల్పి బిరాన మాడ్చువారు
ముడికుచ్చుచబుకు దండడి విచ్చుపాల చింద
గుదిగుచ్చి పొరిపుచ్చి వదలువారు
గీ. కత్తికండలు బంతులుగాఁగ నెగురఁ
గాలువలుగాఁగ నెత్తురు గాఱఁ గొట్టి
తిక్కడిగఁ బీన్గుతిప్పలఁ దేర్చువారు
నైరి, గోరాలమారిపిండారివారు. 59

సీ. అటుకలు చిటికలోఁ బుటుకునఁ ద్రుటియించి
మాడువు ల్గోడలుఁ బాడుచేసి
కొట్లు గోలెంబులు మట్లు మల్లడిగ్రొచ్చి
కూలము ల్ద్రొడ్లను గుద్దలించి
పాతఱ ల్పెకలించి నూతులెల్లఁ గలంచి
తుక్కుతిప్పలు చించి తూరుపెత్తి
వాములు పెదచల్లి తూములగల గుల్ల
గూన పెల్లగిలంగఁ గుళ్ళగించి
గీ. వెండిబంగారునాణెముల్ విలువసొమ్ము
లున్నగింజలు పాత్రలు వన్నెచీరె
లదియుదియు నాఁక చేతులకందునన్ని
కొల్లగొనె నప్పు పిండారిగుంపు తెగచి. 60

శా. పిండారుల్ చెలరేగి యిట్టు లొకచో వీడెల్లఁ గొల్లంగొనన్
గండం బెట్టులదాఁటువార మనుజిజ్ఞాసన్ నరుల్ వేఱుచో
గుండెల్ నిబ్బరమూని, త్రోవఁగని, తుక్కున్ దూసరుల్ వీధులన్
నిండన్ దోఁపిడి యావెసన్ నడిచెన స్థిర్శ్రేయుముప్పూజనన్. 61

గీ. తాఁడిఁ దన్ను వారి తలదన్ను వారలుం
గలరటంట నిజముగాఁగ నిట్టి
యుపమ నూరిలోని యొకకొన్ని చోటులు
దొడ్డవోక నిలిచెఁ దొంటిపోక. 62

ఉ. చొచ్చిరి యగ్రహారమునఁ జోరులపై కెగఁబ్రాఁకి యిండ్లలోఁ
గ్రుచ్చిరి శూలముల్ గృహులఁ గ్రూరత దాఁపటికంబుఁ దెల్పఁ గో
ల్పుచ్చిరి యాండ్రసిగ్గుఁ బొరిపుచ్చిరి బింకముఁ జూపువారలన్
గ్రొచ్చిరి చాట్లుమాట్లు నతిఘోరకృతాంతభటప్రచండతన్. 63

క. అదె వచ్చిరి యిదె చొచ్చిరి
గుదిగ్రుచ్చిరి పెనఁగునరులఁ గుదురులకొల్లన్
మదమత్సరములు హెచ్చఁగఁ
గదలిరి మావీధి దోఁచఁగా నని తెలియన్. 64

చ. గుడికడ బావినీరు గయికోఁ జనియుండిన భార్య నూతిలోఁ
బడుటయుఁ దమ్ముఁ డింటఁ గనుపట్టమి గుమ్మము నడ్డగించి దో
పిడిపజ పైఁబడన్ బఱుగు పెట్టుట గొబ్బునఁ దాళపుంజెవుల్
పుడికి గృహస్థు తాఁ బెరటిపుంత బహిర్గతుఁడౌచుఁ బర్విడెన్. 65

ఉ దైవవశంబుచే నెదిరి తాఁకెడువారలు కానరామి నా
ధీవరుఁ డట్టియాపదకు దీనత పైకొనుచుంట ధైర్యముం
జేవ విదిర్చి యుండఱకుఁ జెట్ల లిటుల్ పొనరించుమూఁకలన్
దైవము సైఁచునే యెదియొదారిఁ గనంబడఁ జేయకుండునే?" 66

మ. అనుచున్ దారులు దొంకలున్ విడిచి తోడైవచ్చువార్లేక యొం
టిని జేల్పట్టులు గుట్టలున్ మఱుగు సంధింపంగ శ్రీనర్సరా
ఘ్మనదుర్గంబు దెసన్ వెసన్ జనియె భక్తత్రాణపారీణదై
వనుతుల్ చిత్తమునం దొనర్చుకొను చాపట్టాభిరాముం; డటన్.

శా. బావిన్ దూఁకినభార్య ధారుణిపయిన్ బత్తెంబు పాలుంటనే
మో, వారిన్ బడి చావ, దైవకృపపెంపున్ జేసి మెట్టందుఁబ
ట్టై వారంబులు పుచ్చుచుండె జలమాత్రాహారయై, యంతలో
నావీ డెల్లను దోఁచి దొంగగుమి వాయవ్యాశఁ బ్రస్థానమై. 68

సీ. కుళ్ళాయి తెగపుచుఁ గ్రొళ్ళువాఱుచు వెత్త్రి
లొల్లాయిపదముల నల్లువారు
ముల్లుగఱ్ఱల మేనినల్ల గాఱఁగ బందిఁ
గ్రుళ్ళువారలఁ దోలి త్రుళ్ళువారు
నల్లదప్పి ధరిత్రి డొల్లినవెట్టులన్
గల్లగాడిదెలంచు గిల్లువారు
కల్లుకైపునఁ బాదు పెల్లగిల్లినతెంపు
కొల్లగాఁగ యుథేచ్ఛఁ ద్రెళ్ళువారు
గీ. సుళ్ళుగా ధూళి దెసల గుంపిళ్లువాఱ
జాళ్ళుగా మావులున్ బంట్లు వెళ్లుచోఁక
నల్లిబిల్లిగఁ బయ్యరపిల్లఁ డాడ
నల్లనల్లనఁ బిండారు లరిగి రపుడు. 69
క. పట్టాభిరాముఁ డచ్చట
బట్టబయలు బాటఁ దొలఁగి పఱచి నరసరా
ట్పట్టణమున కుత్తరమునఁ
దొట్టిన కాఱడవి దారి దొరకకయుండన్. 70
మ. "గ్రహచారం బదిరా! సహోదరుని, భార్యన్ నాకుఁ బాపెన్ నన్
గృహనిర్యాతు నొనర్చెఁ, గంటకమయోర్విన్ ద్రిప్పి మేన్ బుట్టము
న్బహుధా చీల్చె, దగన్ వగన్ గొలిపె, నబ్బా! డప్పి పెల్లుబ్బ ని
స్పృహ సంధించె, దయామయా! వరద! రావే! దీనసంరక్షకా! 71
మ. తొలిబా మేవిధిఁ బుచ్చియుంటినొ! ముహూర్తన్ జూచి పోమ్మంటినో!
కొల యిప్పట్టున ఘోరమై పెరిగి నాకున్ దాయమై డాసె, నా
కులపాటింతయు లేని నిన్నటి తెఱంగున్ నేఁటి భంగిం గనం
గలుగుందున్ గొను మానసంబు, నిగమాంకా! దారిఁ జూపింపవే!
శా. దిక్కున్ మాలినపక్షినై యిటఁ గడున్ దీనంబుగా సుక్క న
ల్దిక్కుల్ నాకయిఁ దాము నందుకొని చింతింపంగ సాగెన్ వృథా
పెక్కాటాటమటంచుఁ దెల్పుగతి, నీపేర్సెప్ప నెందేని నే
యిక్కట్లేని దొలంగిపోవలదె? తండ్రీ! శాంతి సంధిల్లఁగన్. 73

మ. అనినన్ "సత్యముసత్య"మంచు గగనవ్యాహారముల్ మ్రోఁగు పో
ల్కి నటన్ దాపునఁ దద్ఘనార్తనినదాళిక్షుబ్ధమై పైకి లే
చిన నీర్కొక్కెరగుంపుకూఁతలు చెవిన్ జేరన్ ముదాయత్తుఁడై
చని కాంచెన్ బలిపోతటాకము నతిస్వచ్ఛాంబుసుశ్రీకమున్. 74

ఉ. చల్లనినీరుఁద్రావి సరసన్ గలవృక్షము నెక్కి నర్సరా
ట్తల్లజదుర్గ మచ్చటికి దక్షిణమం దొకక్రోసుదవ్వునం
దుల్లసిలంగఁ జూచి పురుషోత్తము నాత్మఁ దలంచి మ్రొక్కి సం
ధిల్లినయుబ్బునన్, జనఁగఁ దేఁకువఁ జెట్టు దిగన్ దలంచుచోన్. 75

శా. ఆగ్నేయంబునఁ గూఁతవేటెడమురథ్యన్, మించుక్రొందళ్కు సం
లగ్నంబై నిగుడన్ ధరన్ గురియు వెల్లంబాఱు మబ్బోయనన్,
నగ్నాస్త్రప్రభలన్ దుమార మెగయంగాఁ బేల్చి "పిండారులా!
భగ్నం బౌనొకో! నాప్రయత్న"మని యుప్పాఱుం సంరంభియై.

చ. ఉడుకుమనంబు నిబ్బరమె యూఁతగ దండడివాయ "సూర్యుఁ డి
ప్పుడు చరమాద్రిఁ గ్రుంకెను రిపుల్ చెలువానుగ రేయియెల్ల ని
క్కడఁ గడపన్ గలారు కడఁకన్ జని నర్సపురీశు సేనతో
డును కడరంగఁ బైఁబడక దొంగలపై కసి నాకుఁ దీఱునే?" 77

మ. అనునిర్ధారణమూని చెట్టు దిగి యందం ద్రాగుచున్ బెక్కుద
ట్లనకున్ మాటుగఁ దామసించుకొనుచున్ దండెల్ల నీట్రెంకిదా
పునకున్ జేరి గుడారముల్ బలుచుటన్ "బోరింక వీ"రంచు ను
న్మనుఁడై పేటనుఁ జేరెఁ బస్వెడకన్ మైఁ జెమ్మటల్ గాఱఁగన్.

మ. ఎఱుకన్ గోటఁబ్రవేశమొంది నరసాధీశుండు కొల్వీయఁ దె
ప్పెటి, పిండారులయాగడంబులుఁ జెఱల్ బీభత్సకృత్యంబులున్
గొఱ లేకుండ వచించి, క్రోసెడమునన్ గొల్లంతయున్ గూడరా
వెఱపే మాత్రము నొందకాఁగియట సుప్తిన్ జెందుటల్ దెల్పుచున్.

మ. "కనులారన్ గనినాఁడ తేఁడ! దయచిక్కన్ రేఁగి పిండార్లొన
ర్చినఘోరంబుల గర్తఘట్టణమునన్ జెప్పంగ నుంకింపఁ గ
న్గొనుఁ డిమే నెటులన్ వడంకెడినో! మీకున్ మీప్రజాసంస్థకున్
జెనుముప్పున్ దొలఁగింతు రేని యిపుడిష్టే లెండు దండింపఁగన్. 80

సీ. మసలుమూనియలోన మాటాడనేరని
వారి ముంచిరి వేల్పుఁ బాఱఁగనుచు
సెలసి యిలాయిచుట్టలు మేన ముట్టించి
తోలి ప్రేలిరి "మేలుమే"లటంచుఁ
గొంపలఁ జిచ్చు దాఁకొల్పి యాల్కగల బి
డ్డల నందుఁ ద్రోసి రవ్వాలఁ బొగడుచు
నొకనల్లపూస చిక్కక యుండ నూఁచము
ట్టుగ దోఁచి రెల్లమాటులుఁ గడంక
గీ. మారిమసఁగనొ యుప్పెనవాతనొక్క
నాఁగఁ బురి పాడుబీడయ్యె నోగుణాఢ్య!
సంశ్రితావనవీర్యవిశాలహృదయ!
భూపచంద్రమ! పిండార్ల మాప లెమ్మ! 81
శా. నాతమ్ముం డెచటన్ గనంబడఁడు ప్రాణంబాని యున్నాఁడొ లేఁ
డో! తీఱన్ వలయున్ మదీయసతి! యిల్లో! కొల్ల గాసిల్లనా
జ్ఞాతు ల్బంధులు మిత్త్రులన్ జెడక యుండన్ గల్గునే? యింక నా
కే తోలున్నది? యాకిరాతులను మాయింపంగఁదక్కన్ నృపా! 82
సీ. ఇల్లుగుల్లనొనర్చి యింగలం బిడిన యీ
కష్టులవసతులు కాలవలదె
కడుసౌమ్యు లగుప్రజన్ గాల్చి పేల్చిన యీ కి
రాతశరీరము లారలవలదె
పచ్చనికాపురా ల్పాడొనర్చిన యమ
దూతలు ధూళిగాఁ దూలవలదె
కళకళలాడు ప్రో ల్గసిమసిచేసిన
వీరి గుడారముల్ ప్రేలవలదె
గీ. తోఁకఁజిచ్చూచ్చనరిక్కనాఁ దుడిచిపెట్టి
రెన్ని యోగాగ్రముల వీరి నిప్పుడైనఁ
గాలకర్షితుల నొనర్పఁజాలకున్నఁ
గలదె కలయూరులకు నిరాకులత భూప! 83

శా. ధౌర్త్యంబున్ దొలఁగింప ధౌర్త్యమె కదన్ దక్షంబు, సిద్ధాసురా
మర్త్యవ్రాతము పోరులన్ విజయసంపద్భాజులై రీక్రియన్
కీర్త్యావేశము రాజలక్షణము, లక్ష్మీప్రాప్తి సిద్ధంబు, మీ
మూర్త్యాబద్ధమనంబునన్ సిరి యటన్ బొంచున్ ధరానాయకా!

మ. మనకున్ మార్కొనలంగ లేరను నహంభావంబునన్ రాత్రిఁ గా
ననసీమన్ జెనకంగ నెవ్వ రిటులన్ రాఁబోవ రన్నమ్మకం
బును నిండార సుషుప్తినొందెద రుపాంశుస్థానబుద్ధిన్ బరా
కునఁ బిండారులు గెల్పు తేలికగఁ జిక్కున్ రాజచూడామణీ!” 85

భు. అన న్నైలతేఁ డప్పు డోఁగా కటంచున్
జనత్రాణదాక్షిణ్యసంజాతరోషం
బున క్షీరవార్ధిప్రభూతాగ్నిపూరం
బునా రేఁగి సేనాని మోమున్ గనంగన్. 86

ఉ. అంతకు మున్నె బ్రాహ్మణునివ్యాసమునన్ గదనంపుటుబ్బుచే
నంతకతుల్యమూర్తి యగు నాపృతనాపతి “చిత్ర”మంచు నా
క్కింతన సర్వసాధనసమృద్ధముగాఁ బెనుదండుఁ జేర్చి “ది
ష్టాంతముఁ గూర్తుఁ జోరుల” కటంచు నిగూఢతరప్రయత్నుఁడై.

శా. పాఱుందున్ దనతోడ రాఁగ ధ్వజినీపాలుండు పెన్సేనతో
గాఱున్ గంచెలు బీళ్ళుమిట్టలును బోకన్ జాటుసంధింపఁ గాం
తారంబందుఁ బులుల్ సివంగులో యనంగన్ బొంచి నిశ్శబ్దసం
చారంబొప్పఁగఁ జేరె నేర్పు కడిమిన్ సంకేతితస్థానమున్. 88

క. ఆవాహిని తస్కరలం
కావాసముఁ దగిలి పాయలై ముట్టి యెటుల్
పోవంగనీని పొంగై
వావిరి ముంచెన్ బ్రవాహవైభవ మొప్పన్. 89

మం. కల్లుంగైపొప్పఁగ వికలతన్ గ్రాలు పిండార్లగుంపుల్
తెల్లంబోవన్ రథసమడలన్ దేజులన్ సాధనాళిన్
గొల్లన్ దాఁటించు న్నరసరాడ్ఘోరసేనాసమూహం
బల్లంతన్ దొంగలను వడి వెంటాడి చక్కాడెఁ బ్రౌఢిన్. 90

శిఖ. తెగెన్ జేతుల్కాళుల్ తికమకగఁ బెద్దిప్ప లగుచున్
బుగుల్వాఱెన్ నెత్రుల్ స్ఫుటితగళనిర్ముక్త ధారలై
యెగుర్లన్ జెండ్లో నా నిటునటుఁ దలల్ స్వేచ్ఛఁ ధారలెన్ .
పగుల్వాసెన్ డొక్కల్ పటుతరరణవ్యాప్తిసచటన్. 91

శా. వాలున్ వ్రేట్ల శిరంబు లుర్లి పడఁ బైఁబైఁ జిందులన్ద్రొక్కు పెన్
గీలాలంబులు యోధగాత్రముల సంకీర్ణంబుగా వ్రాలి ర
త్నాళిస్థాపితవర్మమట్టులయి యుద్యత్సూర్యరశ్మిచ్ఛటన్
గీలల్గాఁ దులకించె ఖడ్గరుచితోఁ గేల్గల్పు వియ్యంబులన్. 92

మ. జయముం బొందు చమూపతిన్ గలిసి నర్సారాయునాస్థానికిన్
రయమొప్పన్ జని చోరనష్టసకలద్రవ్యంబు లేకాక యె
న్నియొ సత్కారములొంది యందలమున న్జేరెన్ సతీసోదరుల్
భయముల్వాసి కనంగ గర్తపురి నప్పట్టాభిరాముం డటన్. 93

ఉ. ఆయమరావతిన్ దెగడు నాయమరావతి వెంకటాద్రిరా
ణ్ణాయకుఁ డీయుదంతము వినంగనె వీరినిఁ బిల్వనంపి త
ద్ధీయుతు మేధకున్ ముదము దెప్పరమై విలసిల్లఁ గొల్వునం
దాయనఘున్ మహాపదమునం దుపవిష్టునొనర్చె శిష్టుగన్. 94

చ. పరమశివాలయంబుదరి బావికి నీరముగోరివచ్చు వా
రరయుటకల్గి సాయమిడఁ బ్రాణమునిల్చిన భార్యతోడఁ గా
పుర మొనరించుచున్ సవనము ల్పొనరించి జగత్ప్రసిద్ధుఁడై
పరఁగెనతండు మంగయను బట్టిగఁ గాంచి సుఖంబులుబ్బఁగన్. 95

సీ. తనపుట్టుకకుమున్నె దత్తుగా జనకుండు
కైకొన్న శివరామఘనయశునకుఁ
దనదుపుత్రత్రయంబునఁ బెద్దవానిఁ బ
ట్టాభిరామునొసంగి యాగవర్త్మ
రుసహాసనంబునఁ బసకెక్కు శాసన
దీక్షితుండౌ పరదేశిసోమ
యాజి సీతారాము లనువారె పుడుఁగొల్చి
ప్రోదిఁగూర్పఁగ వాసిఁబొందె జగతిఁ

గీ. దండిపాండిత్యగరిమ యింతయును లోటు
పడనిప్రౌఢిమ కెల్లరు బాగనంగ
దాత మంగయ్యశాస్త్రి విద్యాగురుండు
గృహము నిత్యాన్నసత్త్రమై రహిఁ జెలంగ. 96

గీ. క్రిమత్త శివరాముపట్టాభిరామునకును
వారిపినతాతకుదుటిలో వాఁడనైన
నేను దత్తుండనైతి యిష్టానువృత్తి
వినుతు తద్వంశకథ విను విశ్వనాథ. 97

క. ఇట్టులపుసూరిసభలం
దుట్టంకితగురుయశోమహుండు, ప్రథముఁడౌ
పట్టాభిరాముతమ్ముఁడు
దిట్టరి పరదేశియజ్వ దేశికకళలన్. 98

క. మృత్యుంజయుఁ డాతనిసుతుఁ
డత్యంతాగమపటిష్ఠుఁ డధ్వరి భక్తి
ప్రత్యయపూర్ణుఁడు మహితా
పత్యంబుల నిరువురన్ శుభంబులఁ బడసెన్. 99

సీ. వారిలో రాయపాధ్వరి మంత్రిశాస్త్రవి
జ్ఞాతయై నిగమనిష్ణాతుఁడగుచుఁ
గాంచిన సుతులలోఁ గడవాఁడు వేంకట
సూర్యనారాయణుం డార్యనుతుఁడు
కర్మిష్ఠియయ్యు నాంగ్లప్రభవమునఁ ద
హశ్శీలుదారుఁడై యశమునొందె
నీతని పినతండ్రియే నాదు జనకుండు
శ్రీరామభక్తివిశేషయుతుఁడు
మిగుల సాధుచరిత్రుండు మేటియొజ్జ
భూమిఁగొలుచుపనిన్ దొల్తఁబూని పిదప
బాలికాపాఠశాలాధిపప్రశస్తి
శాంతజీవనమున సౌఖ్యవంతుఁ డయ్యె. 100

చ. అనుదినదేవతార్చనములందును బర్వములందు భక్తిపా
హిని పరవళ్లువాఱ వెలయించు లయల్స్మరయించి రామనా
మనిరుపమానగానబహుమానితకావ్యకళాతరంగము
ల్మనుకలబంటిఁగూర్చి జగముల్ మఱచున్ మహితాంతరంగుఁడై.

ఉ. పోరులజాడఁబోఁడు నయపూతచరిత్రము వీడఁబోఁడు దుసం
స్సారులఁ గూడఁబోఁడు బయకారిపడంతులఁ జూడఁబోఁడు సం
సారమహారిషట్కవిరసంబులకున్ ధృతి వాడనీఁడు నీ
డేరును లేదు లేదు ఋజువృత్తిని వీరికి లోకమం దనన్. 102

ఉ. పేరుకుఁ బ్రాపు, శిష్యులకుఁ బెట్టినభిక్ష, ప్రసంగమందు ను
ద్దాముఁడు, సత్కథాకథనదక్షుఁడు, తీర్పరి, రాజభూతవై
ద్యామలకీర్తిశాలి, బహుళార్థవిదుండును, సంఘకర్త, నే
నేమనియెంతు నీవెఱుఁగవే? పరమేశ్వర! తద్విశేషముల్. 103

క. ఈ బ్రాహ్మణునకు సతియగు
టబ్రమె? వరసాధుచరిత, యఖిలాండాద్వై
తబ్రహ్మేశ్వరి, యోగక
ళాబ్రహ్మాసనవిధావిలాస, మహేశా!. 104

గీ. భర్తపట్టాభిరాముండు వైష్ణవాభుఁ
డాలి బ్రహ్మేశ్వరి సతీమహార్హచరిత
యఘటనాఘటనాదక్షుఁ డౌర! బ్రహ్మ
చిత్రచిత్రంబులన్ సృష్టిఁజేసి చూచు. 105

క. నాడీపరీక్షలోపల
నీడవరున్ లేనికీర్తి నియ్యమ భర్త
న్గూడుకొని వైద్యయోగక
ళాడంబరమున మహార్తులన్ రక్షించెన్. 106

మ. "సతి రుద్రాంశలఁ బ్రీతిఁగాంచు" ననువిశ్వాసంబుచేనేమొ భ
ర్తతుపానున్వలెఁ గోపమూనఁ "బతి సత్వశ్రీకి ముగ్ధుండ" ట
న్మతిఁగాఁబోలును సాధ్వి మాఱనక సంసారంబు సౌఖ్యానుసం
గతి సాగంగఁ జరించు నోర్చి బహుసంతానంబుఁ బ్రాపించియున్.

చ. హరిహరగీతము ల్బహురసాంచితము ల్పతిసల్పఁ దత్వవి
స్ఫురణలగేయము ల్బహుళము ల్రచియించెఁ దదీయపత్ని యి
ట్లిరువురు భక్తియోగముల నేఁచి ప్రచారమొనర్ప శిష్యులై
పురుషులు స్త్రీలు నెందఱో విముక్తిగడించి రనంగ వింతయే? 108

చ. గురుతరరాజవైద్యమున గొప్పతనంబునుబొందెభర్త, భా
ర్య రమణులొందు కాన్పువివరంబులలోని చికిత్సలందు నే
ర్పరితనమొందె "కుగ్లరు"ను "బాగుసెబా"నన, వీరిసేవచేఁ
బురుషులు స్త్రీలు నెందఱో విముక్తిగడించి రనంగ వింతయే ?

మ. ఎవ రేకష్టములన్ వహించినను సుంతే న్వార్తచేరన్ మహో
త్సవముం గూర్పఁగ సిద్ధమయ్యెదరు పీసంబైన మార్గోర కీ
ట్టివదాన్యోత్తములందు నెల్లరకు పోటిన్ భక్తితాత్పర్యము
ల్శివుతాటబ్రిమె ? నాఁడునాఁటికిని కల్మిన్ లోటదేల్లుండెనన్.

సీ. వీరికిన్ బ్రథమకుమారుండు మృత్యుంజ
యాభిధుం డతులహాస్యమున దక్షుఁ
డనవద్యకవితావిహారియై త్రిపురసం
హారకృతి న్గాంచె భూరియశము
పితృభక్తి సుంత తబ్బిబ్బులేకయ పోస్టు
మేస్టరై తనలోని మేలిగుణము
లమరు పుత్రుని కవిన్ హాస్యవిదున్ బుచ్చి
పరదేశిసోమప్పం బడసిమించె
రెండవకుమారుఁడైన కోదండపాణి
సబ్రిజస్ట్రారు బహుకావ్యచణుఁడు పుత్రి
కాద్వయంబును సుతుఁడును గ్రాలవెలయు
చున్నవాఁడు యశోభూతు లొప్పమీఱ. 111

చ. వరుస ముకుందరాముఁడనువాఁడు తృతీయుఁడు రామభక్తిబం
ధురుఁడు ఘనాంగ్ల వేతనముతో విలసిల్లెడు పుత్రపుత్రికా
గురుసుఖవంతుఁడై యతిథికోవిదనిత్యసమర్చకుండునై
సురుచిరగానశక్తి కొకసొంపిడు చక్కనికంఠ మొప్పఁగన్. 112

గీ. వావిలాలా న్వయమున శివావధాని
మున్నబున్నాంచేఁ బెద్దన్న పుణ్యచరిత
రాజ్యలక్ష్మి మహాభాగ్యరాజ్యలక్ష్మి . .
తల్లి మాయుఁగ మాకెల్లఁ దల్లియగుచు. 113

గీ. ఈపె చెలియలు కామేశ్వరీపురంధ్రి
యాపురాణవేంకట్రామయ న్వరించి
వారిదాత్మత కింకొక్క వన్నెఁ దెచ్చి
పుత్త్రికయుఁ బుత్త్రులిర్వరుఁ బ్రోదిఁ గూర్ప. 114

క. వీరి కనుంగుందమ్ముఁడ
సారాద్వైతమునఁ దమి నెసంగెడి వాఁడ
న్జేరి సమర్పింతు నమ
స్కారము శ్రీవిజయవాటికావిజయేశా!. 115

ఉ. ఓగురుమూర్తి! సర్వభువనోద్యమసత్ఫలరూప! సేవకో
ద్యోగములోనఁ జాబ్రతుకుత్రోవలఁ గుక్షికి నంతయింతరాఁ
గా గడనర్ దోడింబడి చికాకులఁ దొట్రిలునాకు నీకథా
భాగము సుంతఁ బల్కుకొను భాగ్య మొసంగితిగా కృపానిధీ!. 116

చ. ఒకకవియాట పైఁబయిననున్నదె? భావముఁ దెల్పుకోలు శై
లికి రసపుష్టి కెట్లొ ముదలించిన నేనియు రేఫఱాలగో
లకు నఱసున్నలీలకు నలంకృతిమాలకు వృత్తహేలకున్
దికమక లేక శారదగతిన్ దగి వాక్కు వశంబు కావలెన్. 117

క. తృణమాదాయముఁ దీటిక
క్షణమే యగుచున్నజీవికన్ భాషానై
పుణి గడనకెట్లు? కావ్యా
పణములు మాదృశుల కందుబాటగునవియే? 118

ఉ. రిక్తుఁడు రాజుఁగాంచి విపరీతకుతూహలమూనురీతి నే
శక్తియు లేని నేను కవిశౌండులఁ జూచి కృతిన్ గడంగితిన్
భుక్తియొ ముక్తియో యశమొ భూతియొ చూచెదఁగాక నేఁటి కా
సక్తి నెట్లొ పూన్కికొనసాగి ఫలించుటె మోదమీనెడిన్. 119

చ. తగుదునటంచు భారవికృతంబయి యొందును నారికేళపా
కగరిమ సంస్కృతంబున వికాసిలు నీకథఁ దెన్గుసేతకున్
దిగీకృతకృత్యతాస్మయుపుఁదేకువ నీకవృగింటి కీకృతిన్
సుగుణ నొసంగినాఁడ నెటు జొబ్బిలుప్రేమల నేలుకొందువో. 120

మ. ప్రతిబింబంబొకొ? ఛాయయేనొ? అదియు న్రాలేదొ? మిశ్రంబొ? జా
ను తెనుంగో? సరసంబొ? కాదొ? గుణమానో? నాఁక, సర్వజ్ఞ! భూ
పతి గోపాలునికాన్కఁ గైకొను దయాభాగ్యంబు నొక్కింతచూ
పి తలిర్పంగదె, చిత్తశుద్ధియెగదా ప్రేమానుబంధాఢ్యమా! 121

ఉ. భారవిభట్టుజీవితముపైఁ గలగౌరవమూఁతగాఁగఁ ద
త్సారకథన్ గవిత్వపదసంగతముం బొనరించునాకుఁ జే
కూరదె వారికావ్యమునుఁగూడఁ దెనుంగొనరింపనంచు ధై
ర్యారభటిన్ దొడంగితి నయజ్ఞులప్రేరణ మేలిప్రాపుగన్. 122

మ. వసలేకున్నను ధీయుతార్యకరుణాప్రావృట్సుధాధారలన్
బస ప్రత్యక్షరసానుభూతి వెలయన్ బ్రహ్మప్రసాదంబుగా
సుసమర్థత్వముసంక్రమింపఁ బరమాశుప్రౌఢి శ్రీ భారవి
శ్వసనం బాంధ్రకళన్వహించె మురువెచ్చన్ మూఁడుమాసంబులన్.

ఉ. పాండితి సుంతలేదు మఱి పల్కుల కొండొకవింతరాదు పే
ర్దండికి చింతకాదు కవితాకళపైఁగల రంతుపోదు నీ
కొండను వంతుపాడెనఁగ దోయి! యొసంగెడి మంతునాది యే
కొండలచెంతచేదుఁ గయికొన్న సుఖంబె? దినాంతువాదెకా!. 124

శా. నీవు న్నాకృతిఁగోరియుంటివనఁగా నిద్దంపుతార్కాణ లె
న్నో వర్తిల్లె నెఱుంగవే? సకలమందు న్నిల్చునీ వోగుణా
ఢ్యా! విన్నంతనె "బాగుబా"గను కవీశాస్యంబులన్ నీదువా
క్కే వాసించెననంగ సత్యమున కొక్కింతేని దూరంబొకో?. 125

శా. తా నాదెళ్ళకులాబ్ధిచంద్రుఁడగు మేధాదక్షిణామూర్తి యీ
దేనాడెంబు గ్రహించెనో వినిననాఁడే భ్రాతృభావంబునన్
దా నందందుఁగలట్టి దోసములపుంత ల్జూపి దిద్దింపఁగాఁ
బూనెన్ వ్యాజవిహీనుఁడై ; సుజను లెప్డున్ మేలె సంధింత్రుగా.

మ. వినినంతన్ గడుమెచ్చి ప్రేమతో లుకన్ వేమూరి శ్రీరామశా
స్త్రి నితాంతప్రతిభుం డనేకబిరుదశ్రీశాలి నావాణి కు
న్మనుఁడై పొంగుచు దారవాక్యముల నానందంబుఁ జూపించి యి
ట్లనియెన్ "నీకృతి యేరి కీఁదలఁచి తయ్యా! తెల్ప వీలున్నదే?

గీ. దాని కే "నీశ్వరున కీయఁ దలఁచి" తనుచుఁ
జెప్ప ముఖసీమ మోదంబు చెంగలింప
"సాత్వికులబుద్ధి దైవసాక్షాత్క్రియాప
రంబు కావుటె యెట సహజంబుసుమ్మి. 128

చ "విజయపదంబు నీయభిధ పీడకయుండిన దానికర్థము
ల్విజయప్రతిష్ఠితేశ్వరుఁడు వేలుగఁ దానిడకున్న నేరిడున్?
విజయకవీశ! సంస్కృతిని వేత్తృతచే జయకాములందఱున్
భజనలు చేసి మావిజయవాడకుఁ జేరి తరించుచుండుటల్." 129

చ. అనివిజయేశుపైఁ దనకు హత్తినభక్తిని బ్రోత్సహింప నా
కు నది సమంజసంబగుచు కొండొకసంతసముప్పటింప హె
చ్చినకుతుకంబు మేఱ నినుఁ జేరి యొసంగెద ప్రేమపెంపునన్
గొనఁగదవయ్య శ్రీవిజయకోవిద! శ్రీవిజయేశ! యీకృతిన్.

ఉ. ఇంపున కిచ్చమెచ్చుకొని యీకృతికన్యవరించి తెంపునన్
బంపితి రాయబారమును బ్రాఢతరుండగు రామశాస్త్రిచే
జంపొనరింపనేల కయిసాచిగ్రహింపుము మంగళోక్తిమ
న్నింపుము హావభావపరిణీతకృతీడ్యవధూవిలాసమున్. 131

ఉ. వర్ణము వృత్తమంచు బహుభంగుల నెన్నియొ పెండ్లికెంతు రా
కర్ణవమంతశాస్త్ర మదియంతయు నేఁ డొకతం తెయయ్యె, న
ధ్వర్ణమయీవివాహ. మిఁక నన్యము లెంచఁగ నేల కన్య సం
పూర్ణకళావిలాసిని, యపోహ లె నీదెస వర్ణవృత్తముల్? 132

మ. అదిగో! సూరెల సూరికోకిలము లయ్యా రే! పురే! పెండ్లి యం
చుదితానందముతోడఁ గూడుకొని నీవూరేగ దీవింత్రు, సం
పదనిండార నవోఢతో సుఖకళావ్యాసంగముల్మీఱ భూ
మి దివిన్ గిరితిపిక్కటిల్లఁ దమిఁ గొమ్మామోద మాతారమున్.

—* చ ం ప క పు ష్ప మా ల *—

హిమసుమదామముల్ రహింవహిన్బి హితామరవార మారజం
బమర మణీమ్మరీచిలత లగ్గలముల్గ దిశౝ దిశన్ దిమిం
దిమలు మహిన్ మనన్ స్తుతిఁ గృతి న్నతి నీకొసఁగన్ సరాసరిన్
విమలమహామనోజ్ఞవిధి విశ్వవివేకముగోము నోముమిా ! 134

—* కందద్వయగర్భితచంపకబద్ధనాగబంధము *—

కనికరముౝ నిదాన మెసఁగౝ సరిభిల్లుఁడవై రణంపుసా
కున నరుదారుమానికము గోము రసమ్మునిగార మాభిము
ఖ్యనికరముౝ గనౝ నడిచి కాంచి రతిన్మరులూరఁగా నసిౝ
మనవెరవుండ గానిడవె మావెరపుల్దెగ జేరు శాంతి వే. 135

—* గ ర్భి త కం ద ము లు *—.

కరముౝ నిదానమెసఁగౝ సరిభిల్లుఁడవై రణంపుసాకున నరుదా
నరుదారుమానికము గోము రసమ్మునిగార మాభిను. ఖ్యనికరముౝ
కరముౝ గనౝ నడిచి కాంచి రతిన్మరులూరఁగా నసిౝ మన వెరవుౝ
వెరవుండ గానిడవె మావెరపుల్దెగఁజేరు శాంతి వే కనికరముౝ.

సీ. హాయ్యంగవీనసామ్యాంత రంగుఁడ ! నీకు
శాద్రిముద్రామహాన్నద్రి! నీకు
పరమయోగాభ్యాసపారంగతుఁడ ! నీకు
దారుకావనరసాధార ! నీకు
కామహారీ ! నీకు కంజధారీ ! నీకు
గౌరీసురాపగాకలిత ! నీకు
విజయనగావాస ! విజయావనా ! నీకు
సత్సుధాకలితదృగ్జాల ! నీకు
భవ్యకృతి దీనినర్పింతుఁ బరమభక్తి
నవధరింపఁగదయ్య ! నీదైనలీల
నాఁటిభారవిసంస్కృతపాటవంబు
తెనుఁగునౝ విన్నవించెదఁ దెలిసినంత. 136

శ్రీమదాంధ్ర

కిరాతార్జునీయము

(భారవి)

తృతీయభాగము

మొదటి సర్గము

శా. శ్రీద్వైవారేడిరాజరాజధర లక్ష్మిస్త్రైన్ దత్ప్రజావృత్తిఁ గ
న్గో దీక్షన్ వటుభూమిఁకన్ మెలఁగుచున్ గూఢార్థము న్గాంచి యా
యాదృష్టంబు శుశ్రితంబుఁ దెల్ప నలద్వైతారణ్యమధ్యంబునన్
దా దర్శించె యుధిష్ఠిరున్ వనచరోత్తంసుండు బద్ధాంజలిన్. 1

ఉ. ఆసమయంబునన్ బ్రణిధియాస్యమునందు వితర్కనిశ్చయో
ద్భాసకభావవీచికలు పర్వ యుధిష్ఠిరు డాయుచో నరుల్
మోసముఁ జేసి కొన్నసిరిపొందికవా స్తవమున్ వచింప; సం
తోస మొసంగునంచు విహితుండు ముఖస్తుతి రజ్జులాడునే. 2

చ. “అరిఁ బరిమార్పఁగల్గు టెపుడా”యని, “యే మొనరింతు”నంచుఁ దాం
దరపడుభూపతిన్ మఱుఁగుతావునఁ జేరి యనుజ్ఞ నొంది యు
క్తిరచనఁ బొందు నర్థబలదీప్తి హూరంగుఁ బ్రమాణశాస్త్రబం
ధురతకు విందుగాఁ బ్రణిధి దొడ్డనుడిన్ వచియించె నిట్టులన్. 3

మ. మనుజేంద్రా! భృతిపెంపు క్షేమమును నాత్మన్ గోరువాఁడౌటచేఁ
బనులన్ వేగరి చారచక్షు నృపతిన్ వంచింపఁగాఁ బూనఁ డిం
పున సంధించుసువార్తయే కలుగ దెప్డున్ జింత్యమైయున్నఁ గా
వున మంచిన్ జెడు గెన్ని నానుడి నసంపుష్టంబు మన్నింపుమా.

మ. యజమానున్ దగురీతి దిద్దనియమాత్యత్వం బదేపాటి? స్నే
హజమంత్రింబున మేలుఁగాంచనినృపుం డాతండు నేపాటి? రా
జ్యజయోత్పాదకభూరిసంపదలు తామై చేరుఁగాదే కడున్
నిజమా పొందిక కూరిమిన్ వెలయుమంత్రిన్ మానవాధీశ్వరున్. 5

గీ. సహజదుర్గమ మగురాజచరిత మేడ?
జ్ఞానవిరహితమాదృశజన మదేడ?
కలనె గూఢారిషాడ్గుణ్యకలన మెఱుఁగఁ?
గాంచుకొంచెము మీకృపన్ గలుగుఫలము. 6

గీ. అడవిపాలైతి రీరు రాజయ్యెఁ దాను
గాని మీవల్లఁ గీడు శంకఁగొని యునికి
కతన దుర్ద్యూతవిజితజగంబు ధర్మ
పరతచే నిల్పుకొన మేలుపాటుఁ బడెడి. 7

చ. చెడుగులఁ గూడి నిన్ను గెలిచెన్ గొని రాజ్యముఁ గౌరవేంద్రుఁ డి
ప్పు డనువు మేలిపాలనముఁ బూని నయోన్నతిఁ గూడ గెల్వఁగాఁ
గడకఁ జరించు; లబ్ధరమఁ గావఁగ దుష్టులచెల్మికంటె న
క్కుడుగద స్పర్ధ సత్పురుషకోటులతోఁ బురుషార్థసిద్ధికిన్. 8

మ. మనుధర్మంబుల శ్రద్ధతో నడపు సమ్మాన్యావనీనాథులం
దనఘుం డీఘనుఁ డన్నకీర్తిఁ గనఁగా నాసించి షడ్వైరిశా
సనుఁడై రచ్చకు రేఁబవళ్ళనువులై సంధిల్ల భాగించి పా
ల్పు నయం బొప్పఁగఁ బౌరుషక్రియల నాభూజాని సాధించెడిన్. 9

గీ. సేవకుల మిత్రులట్ల రంజించుఁ బ్రీతి
మిత్రులను బంధులట్ల కామించి తేర్చు
బాంధవుని దుల్యరాజన్యభాతిఁ జూచు
గర్వకపటంబులకు లోనుగా కతండు. 10

గీ. కడఁగి యొనరించుధర్మార్థకామగతుల
గుడుసువడ దాతనిమనంబు కొంచెమైనఁ
బక్షపాతంబు విడి సమవర్తి యగుట
చేఁ ద్రివర్గంబు లొండొంటిఁ జెంది వెలయు. 11

గీ. ఈవిఁ జూపని సాంత్వన మెనయఁ డెపుడు
నాదరణలేని యేదానమైన నీయఁ
డధికసత్కృతి గుణహీనునందుఁ జూపఁ
డతఁ డుపాయజ్ఞుఁడై రాజ్యహితముపొందె. 12

గీ. ధర్మము నతిక్రమించినఁ దనయుఁగాని
పగతుఁగాని గురుప్రోక్తభవ్యశిక్షఁ
బఱుపు లోభకోపంబులఁ బట్టువడక
నిర్జితేంద్రియుఁడై రాజనీతి వలచి. 13

చ. వికలులు గాక శాత్రవుల స్వీయులఁగా నొనరింపఁజాలు వా
రి కలిమి మెంచు, నమ్మఁ డెవరిన్ మనసిచ్చినయట్లు దోఁచు, నొం
డ్లకుఁ గలతల్ ఘటించి స్వబలంబును బెంచు, సమర్థులైనసే
వకులకుఁ బ్రాప్తసిద్ధి సిరిఁ బాలిడి ప్రేమ విభూతిఁ బేర్చెడిన్. 14

గీ. వారివారికిఁ దగినసత్కార మొసఁగి
యుచితగతిఁ బనిఁ గొనునేరు పొనరియుంట
నతనిసంపద స్థిరమై మహోర్వ్యాఫలవి
శేషదాయకమగుచుఁ బ్రసిద్ధి నొందు. 15

ఉ. రాజులు వాజులున్ రథపరంపరలున్ గడు మూఁగియుండు త
ద్రాజసభాగృహాంగణపదంబులఁ గానుకగా ధరాపతుల్
భ్రాజితభక్తి నిచ్చుగజవారమహోత్కటదానధారలన్
రాజిలు సప్తపర్ణమధురచ్ఛదభవ్యసుగంధవాసనల్. 16

లయగ్రాహి. కేవలము వర్షములపై వెలయఁబోనివెను
జీవనము లుండుటఁ గృషీవలులఁగష్టం
బేవలన లేక దునకే విరిసి పండునటు
లై వెలయుఁ బైరు లెపుడే విరివిగాఁగన్
గావునఁ గురుప్రజలకైవసములై సిరులు
లావొసఁగ నానృపునిచేవ యసదానే
భూవర ! చిరప్రతిభతో వరలువృద్ధి నిఖి
లావసరముల్ కళలతో విడిసియుండున్. 17

చ. ధనదసమానసంపద నుదారయశోనిధి జాలిగుండెవాఁ
డనుగ నటన్ సుయోధనుఁడు టొంపులు సోఁకనిజాగరూకతన్
బన్నిఁగొని క్రావ నీతికటుబాధలు లేమికి నార్ద్రమై ధరా
జనని సమస్తసంపదలు జల్లునఁ జేపి తనంత నీనెడిన్. 18

సీ. అతిబలశ్రేష్ఠులు నభిమానధనులుఁ బు
    ష్కలధనంబులఁ దుష్టిఁగనినవారు,
శస్త్రోపజీవులు సమరంపుఁగాకల
    నారితీరినమహాయశులు ఘనులు,
స్వార్థపరులు గానిశౌర్యసంపన్నులు
    స్వామికి ద్రోహ మెంచనిమహాత్ము,
లాసుయోధనునకై యసువులనైన న
    ర్పించి మేలొనఁగూర్ప నెంచువారు,

గీ. నేను నే నన్నుమేల్స్పర్ధఁ బూని యధిపు
మన్ననకు నెప్డు ముందంజ మలయువారు
వానిరాష్ట్రంబుదశదిగ్వితానములను
బలువు రున్నారు బహుళసంపదలు పొదల. 19

గీ. రాష్ట్రమును దిద్దుకొని యన్యరాజకృతుల
నమ్మఁదగువేగు తెలుప నంతయు నెఱుంగు
బ్రహ్మవ్రాలట్టు లతనితంత్రములగుట్టు
ఫలసమావాప్తిదాఁకఁ దోఁపనిదిసుమ్ము. 20

శా. చాపం బెత్తఁ డొకప్పుడైన నెపుడున్ జ్యావల్లి సంధింపఁ డే
కోపం బాస్యముపైనఁ దేఁడు, గుణసంగుల్ గౌరవం బుంచుచున్
భూపశ్రేష్ఠులె వానిశాసనము నెప్డున్ మౌళిపైఁ దాల్తు రిం
పౌ పూదండను శీర్షమం దునుచునట్లై రాజకార్యంబులన్. 21

శా. ఆదుశ్శాసను నూత్నయౌవనమదవ్యగ్రున్ గర్వోరాజ్ఞునిన్
సోదర్యున్ వరయౌవరాజ్యపదవీశోభన్ బ్రతిష్ఠించి య
జ్ఞాదిన్ బ్రౌఢపురోహితాజ్ఞఁ గాని సమ్యగ్రీతి నుత్సాహియై
మోదంబొప్ప యజించు నాహుతులఁ బెంపున్ గూర్చి వైశ్వానరున్.

గీ. చతురుదధివేష్టితావనీశత్వ మొంది
ఎదురులేని రాజాధిరా జీతఁ డనఁగ
స్థిరత నొందియు మీరాక చింత వనరుఁ
దెగనిబలియురపగ గుండెదిగులు గాదె. 23

గీ. నీప్రసంగంబు జనులలో నిగిడెనంత
ప్రబల మగుకీడి పృథుపరాక్రమము గుండె
లవియఁజేయంగఁ దలవాల్చె నధికభీతి
గారుడము విన్న ఫణి ఫణాగ్రంబుభాతి. 24

ఉ. కావుట నెద్ది యే న్గపటకల్పన మి మ్మలయింపఁజూచెదుర్
గావున శత్రువర్తనముఁ గార్యములున్ విని యెంచిచూచి యా
లా వఱఁగాఁ బ్రతిక్రియ విలంబన మూనక సేయుమయ్య! వా
ర్తావహనంబె మాదృశవిధానము పైకృతి మీ యధీనమే. 25

గీ. వనచరాగ్రేసరుం డిట్లు పలికి మేలు
పసదనం బంది వెడలినఁ బాంచు నగ్ర
తనయుఁడును ద్రౌపదీగృహాంతరముఁ జొచ్చి
సకల మెఱిఁగించెఁ దమ్ములనికటమందు. 26

—* ధర్మజునకు ద్రౌపది హితోపదేశము *—

ఉ. ద్రౌపది వైరిపెంపు విని తాఁ బలికెన్ మును ధార్తరాష్ట్రరా
జాపశదుం డొనర్చినమహాపదలున్ గురురాణ్మహాసభా
వ్యాపృతి రాజసూయసవనావభృథస్నపనాతిపూతకే
శాపహృతిన్ ఘటించినయనర్థము ధర్మజురోష ముబ్బఁగన్. 27

చ. వనిత స్వతంత్రయై తెగి భవాదృశపండితసన్నిధిన్ వచిం
చిన దెదయేన్ దిరస్కృతిగఁ జెల్లు నెఱుంగుదు శాసనంబు నై
నను నరిదుష్కృతుల్ మనమునన్ బడి ప్రియ్యెడ నాఁగలేక యి
ట్లనియెద, సాధ్వి కిట్టి దసదైన క్షమింప నమస్కరించుచున్. 28

శా. మీ వంశంబున నింద్రతుల్యు లగుభూమీనాయకుల్ దీర్ఘకా
లావిచ్ఛిన్నవిభూతి నేలిరీను రాజ్యం బిట్లు చేసేతులన్

బోవన్ పీడితి రిరు, మత్తకరి పూవుంబె ర్విసర్జించు నా
శేవన్, గ్రిమ్మలఁ గైకొనన్ దగినధాటిన్ గల్గు టం చెంచెదన్.

గీ. మాయదారులదెసఁ దాను మాయదారి
కానిమాధున కగునవమాన మెపుడు
కంకటము లేనిమైఁ జొచ్చుకఠినశరము
గతి శరుఁడుఁ గాఁడె ప్రాణవిచ్యుతికరుండు. 30

చ. అనురతసాధనంబు, కులమం దభిమానము, పౌత్రి మున్న యే
జనపతి-తాము దక్క-- కులజన్, గుణసక్తను, జిత్తహారిల
క్ష్మిస్తని, నిజభార్య నట్లు పరిశీలనఁ గావక యొండ్లచేతులన్
దనకుఁ దనంతఁ బోవిడిచి తాలిమి నిల్వఁగలండు భూపతీ. 31

ఉ. వీరుల కేవఁ గొల్పు చెడువీథికిఁ ద్రోపడియుండు మీహృదిన్
ఘోరరుషానలంబు దరికొదె? దహింపదె? యెందుజమ్మికిన్
బారినదావవహ్నివలెఁ బ్రాధశిఖాప్రచయంబుఁ గొల్పదే?
యూటనిచిచ్చులోన వెలయున్ గుములన్ దలకొంచె భూభుజా!

గీ. నిగ్రహానుగ్రహాసమర్థు నిశితకోప
సరళికిన్ లొంగు స్వయముగా జంతువితతి
కోప ముడిగినవాఁ డిటు కొలుచుజనుల
నటు విరోధుల యాదర మంద లేఁడు. 33

సీ. సమరాంగణంబుల జవనహయాంచిత
గురుతరస్యందనకోటు లందుఁ
బ్రస్ఫురదాహితాగ్నిస్ఫార తేజంబు
తో గుండె లవియంగఁ దోఁచువాఁడు
నేఁ డద్రిగుహాలలో నీచస్థితిని ధూళి
ధూసరం బగుమేనితోడ, రక్త
చందనాంకముఁ దాల్చి నగము నచ్చినరీతిఁ
గాల్నడన్ దిరుగ నక్కసము లేదె?

గీ. గిరిరథము, రక్తచందనాంకితముఖంబె
యగ్ని తేజంబుఁగాఁ బొంటిహోయి తనకు

నిలిచెనని తృప్తిఁబడునొక్కొ? కలఁక వీడి
యరిభయదకేలి, భీముఁ డసహాంబు మాలి. 34

సీ. అద్వితీయప్రతాపావేశమున ఘోర
సంగరరంగస్థలాంగగతుల
సవ్యాపసవ్యభాస్వజ్జ్యానినాదముల్
భూనభోంతరముల బోరుకొలుపఁ
బ్రళయమేఘాసారపటిమ శిలీముఖ
వర్షముల్ పఱపి తీవ్రింపుటలుక
నుత్తరకురుభూము లొక్కుమ్మడిగ గెల్చి
హేమరాసులఁ దెచ్చియిచ్చె నాఁడు

గీ. నేఁడొ? ఋషిశిష్యుఁ డగువటునియతి మీఱు
గుడ్డలారిచి యిచ్చెడిఁ గుత్సితవిధి
శక్రసముఁ డైనయాధనంజయుఁడు, దీని
కైన మీమది గోపంబు నూనవలదె? 35

క. నవకోమలాంగు లీకవ
లు వనాంతరకఠినశిలలలోఁ దను వవయన్
సవు రజ శిఖ కటిఁ బడఁగ న
డవియేన్గు లటుండ ధృతిఁగడంగెద రవురా. 36

ఉ. ఇంతటిదుర్దశన్ ధృతి వహించెద రేమని మీతలంపొ! మీ
స్వాంతము వృత్తి యబ్బుర మసాధ్య మగమ్యము, ముల్లు సోఁకువం
తంతయుఁ జింత యేర్పడ దహో! కఠినాపద లిట్లు మిమ్ము నీ
క్రింతలఁ ద్రిప్ప నాదుమది క్రచ్చఱి బ్రద్దలుగాఁగ వ్రీలెడిన్. 37

సీ. అభినవవికసత్సుమారామపరివృత
ప్రాసాదసురుచిరాభ్యంతరముల
హంసతూలికలఁ దూఁగాడునూయెలలలోఁ
బవళించి యిరుగడ బహుళగంధ
పరిషిక్తవీజనల్ పరిచారికలు వీవ
హాయిగా నిదురించి రేయిఁ గడపి

వైతాళికోద్గీతవంశకథాస్తుతి
మంగళాదుల నిద్ర మాని లేచు
గీ. మీర లందఱు శిలలపైఁ గారుకఱకు
దర్భపైన శయించి యుత్తటి శివారు
తెంబులని మేలుకొనుట కెంతయును వగపుఁ
గినుక మది రేఁగు నెట్టులు మనెడిదాన? 38
చ. పలుచవు లుప్పతిల్లు రసబంధుర మన్నము బ్రాహ్మణప్రసా
దలలితమై యెసంగి ప్రమదంబు లొసంగఁగ నారగించు మీ
ర లిటులు వన్యమూలఫలరంజితులై పడియుంట మీయశో
విలసన మట్లు దేహములఁ బెంపఱ నోర్చెద నెట్లు భూవరా! 39
చ. మణిమయపీఠికాళి నృపమండలమౌళికిరీటచారుతో
రణజచిరత్నరత్నరుచిరంజితతావకపాదపద్మముల్
వణకుచు వన్యసత్త్వమునివల్లభసంతతఖండితాగ్రముల్
తృణములు దర్భ లుండు వనదేశముఁ ద్రొక్కుట కెట్లు సైఁచెదన్?
ఆ. వైరికృతము గాక భగవద్విధానమౌ
పాటు వీరుఁ డుత్సవముగఁ గాంచు
నీవిపత్తు శత్రుకృత మాట రోసంబు
పెల్లు నామనంబుఁ బెల్లగించె. 41
ఆ. శాంతి వదలి మరల శౌర్యంబుఁ బాటించి
యరులఁ జంపఁ గరుణ నాజ్ఞ నిండు
పగఱ శమముతోడఁ దెగి సిద్ధిఁ గొన భూమి
పతులనా నిరీహ యతులఁ గాక? 42
గీ. తేజమున మిన్నలై కీర్తిదీప్తులైన
వారు మీబోంట్లు యిట్లు దుర్భరపరాభ
వాగ్నిశిఖ శాంతి వరియింప నయ్యొ! నిలువ
నీడ లే కభిమానంబు నీల్గ దెట్లు? 43
ఉ. రాజకులోచితం బగు పరాక్రమము న్గొను తెంపు లేనిచో
నీజయలక్ష్మిచిహ్నితము లిందఱఁ గార్ముకముల్ త్యజించి వి

భ్రాజితపావకాహుతుల భక్తి యజింపుఁడు మానివృత్తి; నే
లా? జడతన్ బ్రభుత్వమున కవ్వల ముక్తికి రెంటికిన్ జెడన్. 44

శా. ఆహా యొక్కడ లేదు? గెల్పుఁగొన రాజ్యశ్రీక్రియన్ సంధిత
వ్యాహారంబుల రంధ్రముల్నెమకి స్వార్థావాప్తిఁ బెంపొందుటల్?
బాహాటంబునఁ జాట గండముల నుత్పాదించుశౌర్యంబు నెం
దేహంపీరుఁడు సైఁచు? మాముఖములందే ప్రొద్దు వోఁ ద్వృత్తనే. 45

ఉ. ఎండయు వెల్గు మాయ సమయేరితసద్విధి నబ్ధిఁ గ్రుంకియున్
పొండి తమంబుఁ జెందురవిఁ బ్రేముడితో దినలక్ష్మి చేరున
ట్లుండఁ దొఱఁగి పెన్నపథ మారయ నుగ్రవిపత్తులందు ని
ట్లుండిన మిమ్ము రాజ్యరమయున్ మరలన్ వరియించుఁ గావుతన్. 46

రెండవ సర్గము.

పంచ. హితోపదేశమై మహార్థహేతుయుక్తమై మనో
హితానుసార మైనస్వప్రియేరితంబు యోగ్యమన్
మతిన్ వృకోదరుండు రాజమౌళితోడఁ బల్కె యు
క్తిశర్పితం బుదారసారదీపితంబు వాక్యమున్. 1

ఉ. క్షత్రకులాభిమానవతి చాన సమస్తముఁ జక్కనెంచి స
న్మైత్రి చెలంగ దేవగురుమానము మించిన మేలివాక్కు స
ర్వత్ర మహాద్భుతంబుగ నవారితమాగతి నొప్పఁబల్కెనే!
పాత్రము శాస్త్రబద్ధము శుభప్రతిపాదకమై యొసంగఁగన్. 2

స్ర. గంభీరావర్తనక్రగ్రహణభయసమాక్రాంతకల్లోలదుష్ప్రా
రంభం బంభోధి దాఁటన్ బ్రబలుఁడును ఘనత్రాసమున్ జెందునట్లే
సంభావ్యానేకసంధిశ్రమయుతకటురాజ్యవ్యవస్థార్థనీతిన్
శుంభత్పాండిత్యశౌండులౌనెర వెఱతురనంజోద్యమీయర్థవాక్కుల్.

చ. ఘుటిక యొకింతయే యయినఁ గోటిగుణంబు గుణంబు పథ్యసం
కటమున కేమి? యట్లె సతి కర్జముగాఁగ వచించుసూక్తి మి
క్కుటముగ రాజ్యసంపదలఁ గొల్వఁగఁ జాలినదాట దాన నొ
క్కట నొకయింతయుద్ధమును గల్గిన నేమగు గ్రాహ్యమాఁ జుఁడీ!

ఉ. త్వాదృశపండితు ల్గుణహితశ్రవణు ల్గద; లోకమందు "బా
లాదపి" యన్నసూక్తి ప్రబలంబ సుసంగత మైనన్యాయని
ష్పాదన మూను స్త్రీజనవచస్తతులఁ గ్రాహణాతియోగ్యముల్
పైదలివాక్య మర్థరసబంధురమాటఁ బ్రపంచనీయమా. 5

ఉ. కొట్టినపిండ్లు మీకు నృపగుహ్యచతుష్కళ; లెందు నెట్టి సం
ఘట్టనల న్వివేకమునఁ గ్రాలు భవన్మతి నిండువాఁడిఁ జే
పట్టినమేల్మి; నోనృపతిభాస్కర! నేఁ డిట రొంపిఁ జిక్కి య
ట్టిట్టనలేని హస్తిగతి నిట్లు కలంగి నశింప నేటికో? 6

గీ. దేవతలుఁగూడఁ బొగడెడు నీవిధిజ్ఞ
వృత్తి నిటఁ గొద్దిపగల నికృష్టచర్యఁ
బురుషకారంబు నశియించిపోయెనేని
నింతకంటెను గష్ట మింకెద్ది కలదు? 7

గీ. అరులసంపద తుదిఁ జెడునట్టిదైన
సైఁచు విజ్ఞుం డొకప్డేని సైఁపఁబోఁడు
కడకుఁ బెంపెడుతాత్కాలికక్షయంబు
నదనుఁ గని సైఁచుఁ బ్రతిక్రియ నాచరించు. 8

చ. కుశలుఁ డుపేక్షసేయుఁ దనకొంచెపుదుర్గతి శత్రుఘోరదు
ర్గశ కవల న్గడు న్దడవుగల్గ జనించు టెటింగెనేని; నా
కృశత తొలి న్ఘటిల్లుఁ దనకేనని తోఁచినఁ దత్క్షణంబె త
త్ప్రశమనకృత్యము న్సలుపు; పార్థివ! యీమనపాటు సహ్యమే?

వృత్తము. సకలవిధముల శాత్రవుఁడు బలశాలియై పెనుపొందఁగా
వికలు లగుచు నుపేక్షఁ గొను పృథివీపతు లెడ కుందురే?
ప్రకటశుభగుణరక్ష నెలసెడు రాజ్యలక్ష్మి త్యజింపదే?
వికలమతులయి విలుకడఁక వివేక మెఱుఁగనిమూఢులన్. 10

ఉ. ఏవిధి చేతనో యొకట హీనత నొందిననైనఁ దెంపు స్వా
భావిక మైనయుత్సుకతఁ బాయని నిష్ఠురకార్యదక్షుఁడే
నావిభునిన్ బ్రజల్ గడు సహాయ మొనర్చి సముద్ధరింతు రే
త్రోవనొ పూని శుక్లశశితోడగు భూత్యభివృద్ధి యొప్పఁగన్   11

గీ. చారుసప్తాంగవృద్ధికిఁ గారణంబు
భవ్యపంచాంగనిర్ణయపటిమ సూవె
దైవనియతిని జనులట్లు తద్బలంబె
పనుల సమకూర్ప దక్షత ననుసరించు.   12

ఉ. ఉన్నతముల్ బ్రియంబునయి యొప్పుమహాపద మొందఁగోరు శౌ
ర్యోన్నమితాభిమాని పతనోగ్రతఁ బాపఁగ నాత్మశక్తిసం
పన్నతయున్ స్వయంకృషియె పట్టని నమ్మును; తాఁడి నెక్కువా
రి న్నగయింతు రెందనుక? భృత్యభృతుండును శౌర్యవంతుఁడే?

ఉ. విక్రమహీను నాపదలు పెల్లుగ పోఁడు; విపన్నభావికా
లక్రమమెల్ల వక్రమగు; లగ్గఱువాని కగౌరవంబు ని
త్యక్రమణంబునన్ ముసురు; నట్టినికృష్టుని రాజ్యలక్ష్మి యెం
దేక్రియ మెచ్చి కోరు నొకయింత హసించి తొలంగకుండఁగన్   14

గీ. ఉన్నతికిఁ జేటుఁ గూర్చునుద్యోగశూన్య
జడత చాలును జాలును జాలునయ్య
పట్టుపరాక్రమలభ్యసంపత్సమృద్ధి
చెడి నిరుత్సాహు లగువారిఁ జేరునయ్య?   15

క. సమయావధి చనునంతకు
శమ మూనుద మన నరేంద్రసంపదఁ జిరకా
లము రుచిఁ జూచి సుయోధనుఁ
డమరించునె మనకు? వానియనయ మెఱుఁగమే?   16

గీ. కాదు, తనయంతనే వైరి నీదురాజ్య
మంతయు నొసంగు ననుకొంద మపుడు జగము
లెఱుఁగు మాభుజపుష్టి కహీనపౌరు
షంబునకు సుంతయుఁ బ్రయోజనంబు కలదె?   17

చ. స్వయముగ మన్నిగొన్నగజసారమదాంచితభూరికుంభసం
చయములఁ గాదె వర్తనము సల్పు మృగేంద్రము? శూరలోకమం
తయుఁ దనదీప్తికిన్ లఘుతఁ దాల్పు మహాపురుషుండు కీర్తిసం
క్షయముగ ముండబత్తెము మెసంగుచు నన్యభృతిన్ జరించునే?

త. జని క్షణాత్మక మానుషంగికసంపదల్ ఘనతుల్యముల్
మనుఁ జిరంబుగఁ గీర్తియొక్కటె; మానియా పృథివీశ్వరుం
డనయ మన్యనృపాలశౌర్యభయావహం బగు నిత్యకీ
ర్తినె వరించును గాని యుద్ధగతిన్ ద్యజించునె జంకునన్. 19

గీ. బూడిదను గాలుసేతులఁ బోగుఁజేయు
జనుఁడు మండెడువహ్ని నెనకఁజనఁడు
మాని సుఖముగ దేహంబునైన వదలు
శౌర్యసంపచ్ఛరీరంబు జార్చుకొనఁడు. 20

చ. ఉదుటున మిన్నుముట్టెడుపయోధరపంక్తులఁ జూచి మించుటు
న్మదమున మాఱుగర్జనల మార్కొన రేఁగు మృగేంద్ర మేటికో?
యెదుటియశోవిశేషము సహింపమి యెందుఁ బ్రతాపదీప్తి కా
స్పదు లగువారినైజ మనవద్యమహోత్కటకీర్తిఁ గోరుటన్. 21

గీ. మీ నిరుత్సాహమునఁ బూనిక మిడుక కున్న
నింత కరులు విపత్ప్రాప్తి వంతఁ గనరె?
మాంద్యముఁ ద్యజించి గురువిక్రమప్రకర్ష
కుత్సహింపుఁడు విహితజనోత్సవముగ. 22

స్ర. ఆశామత్తేభముల్ 'ఛీ' యనుచు నిజకరన్యాసతన్ దాఁకుపోల్కి
న్నాశంబున్ గూర్చుతీవ్రోన్నతగతి వెలయ న్వచ్చునాల్గబ్ధులో నాఁ
గా శక్రోరుప్రతాపుల్ ఘనులు నలువు రుగ్రంబుగా నీదుతమ్ముల్
పాశాదుల్ దాల్చి చెందన్ బరులు రణమునన్ బార కేరుందు వారల్

గీ. అరికృతావజ్ఞ మీహృదయంబునందుఁ
బ్రజ్వలించినక్రోధాగ్ని పరవధూరు
నేత్రనిర్యదమంగళనీరపాత
ములఁ బ్రశాంతిని బడయంగవలదె చెపుమ. 24

—* ధర్మజుఁడు భీమునకుఁ గ్రోధోపశమనంబుఁ జేయుట. *—

ఉ. మత్తగజేంద్రముల్ గ్రమత మావటివాఁడు శమింపఁజేయు న
ట్లత్తఱిఁ గోపఘూర్ణితు మహోత్తరమన్యుపరీతఘోరవా
గ్వృత్తుని వాయుపుత్త్రుఁ బృథివీపతి సాదృతి శాంతమానసా
యత్తు నొనర్పఁ బల్కె బహుళార్థరసాయనభవ్యమాధురిన్. 25

చ. మసకలు లేక పైమకిల మాపినయద్దమునందు బింబమ
ట్లు సకలసత్ప్రమాణకము లోపము లేనిసమగ్రసౌష్ఠవ
ప్రసరకమై మనోజ్ఞరసబంధురమంగళసూచకంబునై
యొనఁగుత్వదీరితోక్తి భవదీప్సితముల్ వెలిపుచ్చె నిమ్మగన్. 26

గీ. విశదపదమై మహార్థసంవేష్టితమయి
మహితసందర్భశుద్ధితో మలసి, యెందు
నేని బునరుక్తి వ్యర్థోక్తి లేనియట్లు
పల్కితి సమర్థహితవాక్యపటిమ మెఱయ. 27

గీ. యుక్తినిగమావిరోధంబు నొప్ప నిట్లు
శాత్రవిహితప్రసంగంబు సలుప నున్న
యునికి నెవ్వని కగు? నీదుయోజనలకుఁ
దమ్ముఁడా! మెచ్చుకొంటి స్వాంతంబునందు. 28

ఉ. ఐనను సంశయంబు విడదయ్యెడుఁ గార్యము నిర్ణయింప; నిం
దైనవిభూతి నున్నయభియాతినృపాలకుఁ డంతసుల్వగాఁ
బూనునె భేదకారణముఁ బోలిచి సంధి నొనర్ప? రూక్షమహా
మానసవృత్తి రెంట నఱుమన్ దగునిశ్చయ మేమి చిక్కెడిన్?

గీ. మంచి సెడు గెంచకయ సాహసించువాని
కగు ననర్థోదయములు ప్రత్యంతరమున
బాగునో గెంచి పనిఁబూనువాని సంప
దలు వరించు గుణాకాంక్షఁ దమకుఁ దామె. 30

గీ. కావ్యబీజాళిని వివేకకంకణముల
నించి పాలించువానికే నిండుఫలము

లంబుదమువలె వాఁడె లోకాగ్రపీఠ
వర్తియై సంతతసుఖంబుఁ బడయుచుండు. 31

గీ. సాంప్రదాయికశ్రుతమె భూష యగు నరున
కాశ్రితమునకు శాంతియే యాభరణము
ఉచితవిక్రమమే నగ యోర్పునకును
న్యాయసిద్ధియె తొడవు శౌర్యానుగతికి. 32

ఉ. ఎక్కువగాలి సోఁకఁ జలియింపనిదీపముచేతఁ జీఁకటిం
జిక్కినవస్తువుల్ తెలుపఁ జెంది కనంబడునట్లు కార్యపుం
దొ్రక్కటఁ జిక్కుబుద్ధికి నిరూఢిగ నర్థాకృతిన్ వచించుఁ బెం
పెక్కువివేకబద్ధగతు లెందు బహుశ్రుతశాస్త్రవాక్యముల్. 33

మణిగణనికరము. అనుభవపరు లగునధికగుణులతో్ర
వనె నడచుకొనినఁ బఱగును శుభముల్
కను గలిగిననడకను విధిహతిచేఁ
గను నసుఖములు సుఖము లనవలయున్ 34

చ. గెలుచుతలంపె యున్నఁ బరకీలితదుష్కృతినైనకోపమున్
మలచి, భవిష్యదర్థఫలమానముఁ జక్కఁగ నెంచి యోగ్యవే
ళల ననుకూలపౌరుషబలంబుల మేలియుపాయమున్ బ్రవ
ర్తిలఁ జరియించి పూర్ణజయదీప్తిని నేర్పరి సిద్ధినొందెడున్. 35

మందా. భానుం డైనన్ జగ మఖిలమున్ బ్రాము నిండౌ తమంబున్
బోనూకున్ దా నుదయశిఖరిన్ బుట్టు మున్నే; యెటుల్ మే
ధానైశిత్యం బనుర మొదలన్ దాల్మిమైఁ గ్రోధజాతా
జ్ఞానంబున్ బో నడఁపఁదగు నిష్టప్రవృద్ధిన్ గనంగన్. 36

గీ. సమాజకోపంబు గలబలశాలి మోహ
జనితకోపప్రకోపంబు జార్చలేఁడు
కృష్ణపక్షేందుకళఁ బోలి కృశత నతని
సకలశక్తులు సంపదల్ సమయుఁజూవె. 37

మ. ఋతుకాలంబుల యోగ్యదీప్తిఁ గాని యర్చిష్మంతుఁ డెట్లీజగ
త్స్థితి నౌన్నత్యమునన్ జరించు నటు ధాత్రీజానియున్ రాజ్యవ

ద్ధతులన్ మిక్కిలికోప మెక్కువమృదుత్వంబు బూన కాయాపరి
స్థితులన్ మేలగున్యాయవృత్తిఁ గొనినన్ శ్రేష్ఠత్వమున్ జెందెడిన్.

చ. సిరి శరదభ్రచంచల, వశీకృతి కందక యింద్రియంబు లు
ద్ధురమదవాజిరీతిఁ జెడఁద్రూఁకు స్వభావమునన్ జెలంగు, సు
స్థిరత సిరుల్ గనం గలవె ? తెంపు, వివేకము, మంచి, నిండుని
బ్బరము, వహించి రెంటిఁ దగుపాటునఁ బాలనఁ బూనకుండినన్.

గీ. తత్తఱించుమనంబునన్ దఱి నెఱుఁగక
పొలుచుసంక్షోభ ముడుపంగవలయు మేటి
ధీరతన్ దాల్చి ; యబ్ధి గంభీరవృత్తి
శ్రేష్ఠుఁ డనుకీర్తి నెట్టు లార్జించెఁ గనుము. 40

గీ. శ్రుతముఁ గల్గియు దేహశత్రుల నడంప
లేనివాని సిరుల్ పట్టులేక పేరు
మాలి నశియింపవే క్షణమాత్ర ? పవన
తనయ ! కని కింత స్వేచ్ఛ నిచ్చినను మేలె ? 41

చ. అరికృత మైనపాటున మహత్తరకూపమునందుఁ జిక్కి ని
బ్బరము వహించి కల్గినయుపాయము దాఁటునుపాయ మెన్న కా
తురమునఁ దీవ్రకోపమునఁ దుందుడుకుల్ రచియింప మేలె? మా
యురె ? యధరోష్ఠపీడనకు నున్నదె లాభ మశక్తకోపికిన్ ? 42

చ. ప్రకృతిజనుండు వోలె ధృతిఁ బాయకు మన్న ! భవిష్యదర్థదీ
పకత పురాకృతోరుకృతిబద్ధముగాఁ గను మన్న ! ముప్పు లోం
దక పరిపంథినాశన మొనర్పఁగ నోర్పును మించుమేలిసా
ధకము లభింప దన్న ! విహితం బిది యెన్నఁగ దన్న ! పావనీ! 43

మ. మనకాప్తుల్ సహజానురాగపరు లా మానోగ్రు లాయాదవుల్
మనలన్ వీడి సతంబుఁ గౌరవులసమ్మానంబె యాసింప రే
పునఁ గాలానుగతిన్ దదుజ్జ్వలబలమ్ముల్ మున్ విజృంభింప మీ
ఘనశౌర్యంబును దోహదం బిడ నశక్యం బంచు నే సోదరా! 44

ఉ. కాలవిరోధతన్ మనకుఁ గల్గినదైన్యము నాత్మసిద్ధి గాఁ
బోలుటయున్ సుయోధనునిఁ బొందినయట్లు నటించుచుంద్రు గా

కోలములందుఁ బ్రాణతతు లుండునుసు మ్మిట యాదవాళిచు
ట్టాలకు మిత్రకోటి కచటన్ గలతక్కినవారివారికిన్. 45

ఆ. మనము వైరి కోపమ్ముకొనినకాలావధి
గడపఁదగునె? తీఱఁ గడపినంత
నినుఁడు పొడిచి పద్మినిని చేర్చుగతి మీరుఁ
గలనఁ బొడిచి తేర్పఁగలరు మనల. 46

మ. ఎదిరిన్ సుల్వన గెంటి కొంటి ధర [illegible] రేపూని నిర్జింప సం
పదఁ గొల్పోయినరాజు లందఱిపు డస్మత్పక్షమై రన్నదు
ర్మదుఁ డీయాదవులన్ దదీయహితసమ్మానంబునన్ జూచునే?
యది వారైనతురే? మానవంతు! లోకమర్త్యవ్యక్తి నైఁపం డనన్.

ఉ. భూరిరమన్ వరించి కడుఁబూనికఁ దాల్చినస్వల్పసామ్యతన్
జేరినకొద్దిసంపదలచే వినయప్రతిబద్ధపూర్వవి
స్తారమదంబుపొంగుల [illegible]సంగు నిసర్గదురాత్ములందుఁ జే
కూరునలంతియున్ మరలఁ గొంచెపుకాలమునన్ నశింపఁగన్. 48

క. తప్పక మూఢుం డగును గ
కుప్పతి మదమానకలితకోపనుఁ డగునే
నొప్పదు నయ మతిమూఢున
కెప్పుడుఁ ద్యజియింతుర్ ధర్మహీను జనంబుల్. 49

క. ప్రతికూలఘోరపవనా
హతి సడలి కలంగువేరు లమరుతరువున
ట్లతిబలుని వైరి నపరా
గతిరస్కృతప్రకృతివర్గు దమఁగలఁ డార్చున్. 50

గీ. అంతరంగికమంత్రిజనాళిలోన
సుంతయుప్రీతి వఱలిన సుడుచు నధిపు;
కొమ్మ లొఱయుటఁ గల్గినకొలఁదివహ్ని
యడివి నెల్ల దహియించునట్లు గాఁగ. 51

చ. అనయము దుర్వినీతిపరుఁడై పయిఁబూనిన శాంతమేని వీ
డినతనశత్రుభూపతి గడించినసశ్వరసంపదున్నతిన్

మనమున నైఁచుఁ బ్రాజ్ఞుఁడు, ప్రమాద మొకింత దురాత్మవృత్తిపోఁ
కినఁ గడుసుల్వనన్ దనకు గెల్పు లభించు నెఱింగియుండుటన్.

క. సారకోఁత నారగుతీరము
నురువేగనదీప్రవాహ మొగి ముంచునటుల్
పరిభావితబహిరంతర
నరు భువి విజిగీషు వల్లనన్ గ్రాంతిఁగొనున్. 53

—♦ ధర్మజునొద్దకు సాత్యవతేయు లరుదెంచుట ♦—

చ. సిరిఁ గొని సిల్గులన్ బఱపుచెన్నఁటిఁ జంపుట యొప్పు దెప్పుడున్
త్వర క్షుభితాత్ముఁడై ననుజుఁ బావని సౌమ్యు నొనర్పఁ గష్టబా
హిరము నయానుకూలముగ నెంచి మృదూక్తుల దిద్దుధర్మభూ
వరుదరి కేగుదెంచె భగవానుఁడు వ్యాసుఁ డభీష్టసిద్ధినాన్. 54

గీ. పాపములఁ గాల్పఁగా దావవహ్నిశిఖలు
క్రూరతిర్యక్కులకు శాంతిఁగొలుపు చలువ
లరయ నానంద మిడు నమృతాంశుకరము
లామునీంద్రునిచూడ్కు లత్యద్భుతములు. 55

గీ. తలఁపనితలంపుగా హఠాద్దర్శనమున
మ్రోలఁ బొడసూపు నాపుణ్యమూర్తి నఘుగ
ణాపవారకు మునినృపభాగ్యగణ్యు
నబ్బురంబున ధర్మజుం డట్టె చూచి. 56

ఉ. బంగరుకొండకొమ్మపయిఁ బచ్చన యొట్టన చుట్టుఁగాయ క్రొ
విం గనుపించుప్రొద్దువలెఁ బింగళదేహరుచుల్ నవారుణా
భం గొనువల్కలప్రభలపై నొలయన్ బటముల్ చలింప ను
త్తుంగపరార్ఘ్యపీఠమునఁ దొందర నుద్ధతుఁడై నిలంబడెన్. 57

ఉ. భక్తియు శ్రద్ధయున్ వెలయఁ బార్థివుఁ డాపిదపన్ మహాగురు
ప్రోక్తవిధంబునన్ నియమపుంగవు నర్ఘ్యసమర్చఁజేసి యా
సక్తిఁ దదాజ్ఞఁ గైకొని వెసన్ దనపీఠ మలంకరించె ధీ
యుక్తులయందు విద్య వినయోద్గతిభాతిగఁ గీర్తికాముఁడై. 58

చ. నగవునఁ దోఁచుదంతరుచి నాఁణెముత్తై పెదవు ల్వెలుంగ, దం
డిగఁ దనతేజ మెల్లెడ నటింపఁగ వానికి నాభిముఖ్యమూ
ర్తిగ నట నున్నధర్మజుఁడు దీప్తబృహస్పతి కున్ముఖుండుగా
నగపడుపూర్ణచంద్రరుచిరాధికలక్ష్ములఁ గూర్చెఁ బెల్లుగన్. 59

మూఁడవసర్గము.

వ్యాసులు మంత్ర ముపదేశించుట

సీ. శరదిందుచంద్రికాసమమనోజ్ఞప్రభా
పటలి యుబ్బునఁ బ్రాంశుభాతిఁ దోఁచి
నీలాంబుదచ్ఛాయ నెగడుమేనున జాళు
వావన్నెజడ తటిద్భ్రాంతి నీన
భూతిరేఖలతోడఁ బొందినమైచాయ
మింటియాగడపమేల్మిని రహింప
మందహాసము సుధాస్యందికటాక్షంబు
సురభిళానిలముమచ్చునఁ జరింపఁ
గీ. దనువుఁ దాల్చినశుద్ధసత్త్వం బనంగ
మహిని బ్రత్యక్ష మగుచంద్రమౌళి నాఁగఁ
బరమసౌఖ్యానుసంధానపరపవిత్ర
మహితసుజ్ఞానశోభతో మలయువాని. 1

గీ. నిండుసాధుత మోమునఁ దాండవింప
రూపవిస్ఫూర్తి యతిలోకరూఢి నింప
ము న్నెఱుంగనివారుఁ గన్గొన్నతోనె
స్నేహసంపూర్ణచిత్తులై చేరువాని. 2

మ. తనయంతఃకరణప్రవృత్తియును శాంతంబౌట సౌమ్యాకృతిన్
ఘనతన్ వెల్లడిగాఁగ నేర్పునఁ గటాక్షశ్రీలనే రూఢిఁ జెం

దినవిశ్వాసము నైజసౌమ్యతయు సందీప్తంబులౌ భావలన్
నినుపం జాలుమహాత్ముఁడై వెలయువానిన్ భద్రసంధాయకున్.

గీ. ధర్మనిర్ణాయకము లఘుదళనపదము
లైనవేదంబులను దక్షుఁడైనవాని
నట సుఖాసీను వ్యాసమహర్షిఁ జూచి
రాకకును హేతు వెఱుఁగ ధర్మజుఁడు పూని. 4

కవి. కలుగఁగఁబోదె మొకర్మఫలంబు లఖండజయం బిడఁగాఁ దగు మీ
విలసితదర్శనభాగ్యము మాకు లభించుట మేఘము లేనిజనుల్
గలసవనక్రియ లెల్ల మహత్తరకామదముల్, ద్విజులున్ ఋజువా
క్కులు, పలుకాఁపురముల్బహుమానితకూటములయ్యె మునిప్రవరా!

మ. అరవిందాసనుభాతి లోకగురువిఖ్యాతాభులౌ మీమహా
త్త్రసందర్శన నెం దమోఘమగు నర్థాతిన్ సిరుల్ పొర్లు, దు
స్తరదుఃఖంబులు తర్లు, సర్వపురుషార్థంబుల్ శుభాంతంబులౌ
గురుకీర్తుల్ విలసిల్లుఁ గాఁదగనికోర్కుల్ గల్గ వెందేనియున్. 6

ఉ. చల్లనిచందమామ వెదచల్లెడివెన్నెల నామనేత్రముల్
చల్లఁబడంగలే దిపుడు శాంతతఁ గైకొనె, నైన నుల్లమున్
బెల్లలయించు బంధుజనవిప్రతిపత్తివియోగమున్ మునీ
ట్టల్లజ! తావకాంతికపదస్థితియున్ దయకల్మి నొందియున్. 7

ఉ. తాము నిరీహులైనజడదారులు కావుట నెద్ది కోరి మీ
రీషెయి రాక నాఁబొసఁగదే మదధీనముఁ గోరు దీరు మీ
ధీమహిమాంచితంబులును దీపితమంగళవృత్తికంబులౌ
శ్రీమహితోక్తులన్ వినఁగఁ జెందుఁగుతూహల మాత్మలోపలన్.

మ. సహజౌదార్యమహామనస్వి యగురాజన్యుండు మేల్మాటపొం
దు హితంబూని వచింపఁ దజ్జయమునందున్ దృష్టి సారించి నిం
డుహృదిన్ యోజన మూని యర్థగరిమన్ దొల్కాడువాక్యంబులన్
మహనీయుం డగువ్యాసుఁ డిట్లు పలికెన్ మాధుర్యధుర్యంబుగన్.

గీ. ఇహపరశ్రేయమును సంగ్రహించుజనులె
బాంధవులలోన వ్యవహరింపంగవలసె

నేని దుల్యప్రవృత్తి వహింపవలయు
నట్టిచోఁ జెప్పనేటికి యతులమాట. 10

ఉ. ఏనను దావకీనసుగుణాదుల ముగ్ధత సంక్రమించునా
మానస మింద నీదెస భ్రమల్ గొని వ్రాలెడు; వీతరాగులై
పూనుముముక్షువుల్ పురుషపుంగవులుఁ గుణపక్షపాతు లౌ
టే నిజ మంతమాత్ర వికటింపరుసూ తమతుల్యవృత్తిలోఁ. 11

శా. కారే మీరును బుత్త్రి? లర్హగుణులై కౌరవ్యులఁ మించరే?
సారం బాధృతరాష్ట్రుచిత్తమునకుఁ స్పష్టంబు గాదే? మిముఁ
గ్రూరత్వంబున వీడువానిజని మాకుం జూడ వ్యర్థంబ, దు
ష్ప్రారంభంబున భోగతృష్ణఁ గొన మోహం బంధుఁ గావింపదే!

మత్త. ఇట్టిపేనికి నర్థసిద్ధి రహించునే త్యజియింపదే?
గట్టిసంశయ మీఁగ దుష్టులు కర్ణముఖ్యులె యోజకుల్?
దోట్టుదుర్జవయోగముల్ జయదోషకారణభూతముల్
పుట్టుఁ బూర్వము మాపి మెప్పుడు భూరికష్టముఁ గొల్పెడుఁ. 13

చ. విన మిడి చీరె లూడ్చుకొని పీటికిఁ జిచ్చిడి కానఁ ద్రోసి వె
క్కసముగ ధర్మహీనులయి క్రౌర్యముఁబూని యరుల్ శఠింప నె
ట్టిసమయమందుఁ గష్టము ఘటిల్లనియట్లు మఱెంతపూన్కిఁతో
నెనఁగెడుధర్మమందు భవదీయము నిద్దపుఁబ్రేమ ధర్మజా! 14

మ. శమమే పూనిన నిన్ను మోసమున రాజ్యభ్రష్టుఁ గావించి వై
రి మహాధర్మపరిచ్యుతిఁ బ్రజలు గర్హింపుఁ గనెఁ బైన ను
త్తమసాహాయ్య మొనర్చె నీకు భవదుద్యద్ధర్మమార్గానుగ
క్రముశీలాతిబలంబు దాన నతిలోకశ్రీల రాజిల్లుటఁ. 15

లయవిభాతి. అరు లోడిచికొనినటులు మరలఁ గొన నగునె ధరఁ
బురుషశరబలములను బరఁగకయ నీకుఁ
బరు లిపుడు సకలబలధరు లగుచుఁ గనుఁగొనఁగ
నురుతరము వెలుఁగునను బరువమున నుండెఁ,
బరికరము లఖిలములు త్వరితముగ నిపుడె బహు
తరములుగఁ గలఁతలకు సరిపడి చెలంగన్

వరమయిన జతనమున కరయుము, సిరుల గెలువఁ
బరమగురుబలమె గడుసరియగుచుఁ దేల్చు౯. 16

గీ. క్షత్త్రియుల రోసి ముయ్యేడుసార్లు చంపె
నస్త్రగురుఁడయ్యె గాంగేయునంతవాని
కట్టి భార్గవుఁడును శిష్యుఁడఱుమ నోడి
యాశ్రియబలానుగము విద్య యని యెఱుఁగఁడె? 17

శా. ఏగాంగేయునిఁ జేర నాత్మబలము౯ హీనంబుగా జంకి యె
ప్డో గర్వంబఱ నోడినట్లు శమనుండు౯ దవ్వనం దేగునో
యాగంగాసుతుఁ డల్కఁబూని రణరంగాగ్రంబున౯ ధన్వియై
వీఁగ౯ గుండెలు జాఱ పార కెవఁ డుర్వి౯ సుస్థిరుం డయ్యెడు౯?

మహాస్ర. పరితఃప్రస్తారితోద్యత్ప్రబలతరశిఖాహవ్యవాట్ప్రసారంబుగా నా
తురత౯ లోకాళి మ్రింగ౯ దొడరు ప్రళయసంధుక్షితోగ్రాగ్నిపోల్కి౯
గురుకోపజ్వాల రేఁగ౯ గొదకొని విశిఖాకోటిమొత్తల్ మహాజి౯
గురుఁ డాకల్పింప మీలోఁ గుదురయి నిలువ౯ గూడునే యేరికేని౯?

శా. ఆటోపాక్షినిపాతనంబున నె ధైర్యధ్వంసము౯ గూర్చు వా
చాటు౯ "భార్గవశిష్యుఁడే" యనుచు నిస్సారత్వము౯ జెందు మో
మోటంబు౯ గనుఁ బక్షపాతి యగు నెష్టు౯ మృత్యు వాకర్ణని౯
మీటు౯ జాలుదు రేయుపాయగరిమ౯ మీ రుగ్రయుద్ధంబుల౯?

గీ. తపము కడుఁగష్టమైనను దత్ఫలమునఁ
బొందుసాధనసంపద్విభూతివలన
నొరుల కందనివీర్యంబు నొంది విజయుఁ
డల్ల గాంగేయముఖ్యుల నడఁచుఁగాత. 21

ఉ. ధీరుల వారి గెల్వ, జగతీస్థలి దివ్యయశస్సు నొంద, దు
ర్వారమహత్త్వభాసిత మభంగురకీర్తికరప్రభావము౯
సారతరైంద్రమంత్రవిలసద్గురుసిద్ధిద మైనవిద్య నిం
పారఁగ మీరు యోగ్యు లనునాదృతిమైఁ దెలుపంగ వచ్చితి౯. 22

ఆ. అన నజాతశత్రుఁ డర్జునుఁ గొలువుము
గెలువు మనఁగ శిష్యు చెలువుఁ బూని

యతఁ డతిప్రసన్నుఁ డయినసాత్యవతేయు
నంతికంబుఁ జేర నరిగినంత. 23

గీ. అప్పుడప్పుడె నిగుడుసూర్యాతపంబు
చెలఁగి వికసించునాసరసీరుహంబు
పోల్కి వ్యాసముఖోద్గతభూరివిద్య
తేజునఁ జేరె నర్జునోద్దీప్తముఖము. 24

చ. చిరమున నేర్వఁగాఁ దగి ప్రసిద్ధి నెసంగినయోగవిద్య త
త్పరముగనుండఁ బ్రీతి నమ దైతన నప్పుడె సంక్రమింప గో
చర మగుదివ్యతత్త్వశుభసంగతి, నంధుఁడు దృష్టిఁ గన్నటుల్
నరునయనద్వయం బుదుటునన్ జిర మద్భుతదీప్తిఁ గైకొనన్. 25

ఉ. సూచితభాగ్యలాభమున జొబ్బిలుకోర్కుల మేర మేనునం
దేచినయుబ్బు రేఁగఁగ రణైకసముత్సుకుఁ డైనపార్థు నా
ర్యోచితసత్తపోనియమ మూనఁగఁ జేసి "జయీ భవా" దివా
చాచతురత్వ మేర్పడఁగ సాత్యవతేయుఁడు పల్కె నిట్టులన్. 26

చ. "విజయుఁడ! యుక్తయోగమున వృద్ధి నెసంగుపరితాపమూఁతగా
నిజఘనపౌరుషం బరి కనిష్టకరం బగునట్టు లాయుధ
వ్రజము ధరించి మౌనిజనవైఖరి కర్మములొ జపోపవా
సజయకరంబు లౌవిధుల సల్పుము శ్రద్ధ చలింపకుండఁగన్. 27

గీ. ఇంద్రు మెప్పింపఁ జాలునహీనతపము
విఘ్నరహితంబుగ నొనర్ప వీ లెసంగు
నింద్రకీలాఖ్యగిరిపైన, నిడుగొ ! వీఁడె
యక్షుఁ ! డటఁ జేర్చు నిన్ను నాయుత్తముగుమ ". 28

క. అని యంతర్హితుఁ డయ్యెను
ముని యంతట గుహ్యకుండు మొనసి నిలిచె న
ర్జును మౌళి బాదరాయణు
ఘనవచనమె తనకు నాజ్ఞగాఁ గైకొనుచున్. 29

గీ. నరునకును జోతవెట్టి సాంత్వనము లాడి
సానురాగత యక్షుఁడు సఖుఁడపోలె

మెలఁగెఁ; విశ్వాస మింతలో వెలయుఁగాదె
సాధుసజ్జనసాన్నిధ్యసంగతముల. 30

గీ. మరల నుదయింపఁగ నినుండు మలయువేళ
ముసుఁగు వడుమేరుకుంజదీప్తులఁ దమంబు
పగిది, నభ్యుదయార్థమా పార్థుపోకఁ
జతురు లగుపాండవుల సోఁకె వెత క్రమమున. 31

ఉ. కార్యఫలం బసంశయము కావుటఁ గల్గినకౌతుకంబుచేఁ
దిర్యగపాస్తమై సడలఁదేఱువియోగజమైనచింత సా
దర్యమహానురాగమునఁ దా నతిభారము నొందియున్ గళా
ధుర్యులు నల్వురున్ సమతఁ దోఁకొనఁ దేలికయై కనంబడెన్. 32

చ. స్వయమ్ముగ ధీరశేఖరులు, వ్యాసమునీంద్రునివాక్యమందుఁ బ్ర
త్యయమును మెండు, వైరినిచయప్రబలీకృతకోపవర్ధితం
బయి జయశీలమై వెలయునర్జునువీర్యము జ్ఞాతపూర్ణని
శ్చయ మగుటన్ వియోగజవిచారము వారల నిల్వకే చనెన్. 33

ఉ. వారల నిల్వలే కడలి పారువియోగజదుఃఖ మేకమై
చేరెను "బిళ్ళపెట్టుగ" నుసింగొని కృష్ణను, వాసరంబునన్
దోరపువెల్గుతో నడుచుతొల్లిఁటినాలుగుజాములన్ గడున్
దూరత వీడి కృష్ణనిశ దూఱెడుచీఁకటిరాశియో యనన్. 34

—♦ ద్రౌపది పార్థు నుత్సాహపఱచుట ♦—

ఉ. అంగన పార్థుఁ జూడఁ గడునక్కసమందియు మంచునీటిచేఁ
బ్రుంగినవారిజంబులను బోలి నవాశ్రునిరుద్ధమైనక
న్నుంగవ మూయ దాజలమునన్ గెడపంగ నమంగళంబు శం
కం గొని ప్రేమ, కాంతుజయగౌరవ మిట్టటు నూఁప ధీరయై. 35

మ. సరసాన్నం బఱితేని ప్రేమ నిడ నంజల్యగ్రతన్ బాంధుఁడౌ
నరుఁ డాసంబళమున్ గ్రహించుగతి నందంబై పొరల్లేక ప్రే
మరసాపూరితమై మనోజ్ఞ మగుభామాదృగ్వితానంబు నా
నరుఁ డంతఃకరణప్రసన్నతఁ గొనెన్ బాథేయబుద్ధిన్ దమిన్. 36

ఉ. వేసఁగి వేఁడిఁ జిక్కనది భీకరవన్యమదేభఘట్టనన్
గాసిలుపోల్కి, ధైర్యము కళావికలైనఁ జలించి దీనయై
యాసతి, రాజపుత్త్రిక, ప్రయత్నముతో వగ డించి యశ్రువు
ల్లో సమయించి యీరెలుఁగులో నుడి తొట్రిలఁ బల్కె నిట్టులన్.

గీ. శాత్రవులమాయచే వడిచనినభూతి
కట్లు మాకు నుద్ధారకుఁ డగుదు వీవ
కష్ట పహాతప, మాసిద్ధి కనకు చిత్త
వికృతి మా యెడఁ బాటున వీరవర్య ! 38

ఉ. కాంతుఁడ ! నాయెడన్ మిగులఁ గల్గినప్రేమకు నిట్లు దూరమై
యెంతకు నోర్తునంచు నొకయింత చలింపకు, యోగవృత్తి సం
భ్రాంతి యసడ్డ లేని ధృతిమంతులకున్ గురుకీర్తి మేల్సుఖం
బంతికమా నమానుషమహత్త్వము సిద్ధియుఁ గల్గు రూఢిగన్. 39

ఉ. భూమికి రక్షగా నలువ పూన్చినరాజులకున్ ధనంబు లు
ద్దామబలంబు శాత్రవవిదారణచర్యయ సూవె, వైరి క
క్ష్మాభి హరింప నోర్చుకొనురాజును రాజె తరాజు కాక, తే
జోమహితుల్ జయాఢ్యు లగుశూరులమానమె హెచ్చు మేనికిన్.

చ. అఱిగొఱ రచ్చనైనతఱి నచ్చటిరాజులలో నసహ్యమై
వఱలదె కోప మొక్కమొగి వంశవిభేదములం దుపేక్షయే
తెఱఁగని యాదలల్ మలపి ధీరత నొందిరి కాదె దిక్కులన్
బఱ పగుదిగ్వితానగతిఁ బాసి యశం బుఱులన్ సహించెదే ! 41

చ. ఎదిరిబలంబు హెచ్చు సహియింపనిమీమగపగ్గ వీడి యే
యదనున మున్ను తేజుఁ గననట్టు లనామకతన్ గృశించి యి
ట్లొదిగి భవిష్యముల్ గుదియ నొప్పితి రెట్టు లినుండు దీప్తిసం
పద కొదవో దినాంతమున వ్రాలి ప్రతాపము డిందునట్టులన్. 42

చ. కబరి గ్రహించి చేసిన నికారము లెల్ల స్మరింపరాని వ
య్యుఁ బరులొనర్పఁ జెల్లె, నయయో! మిము వీడుటఁ గ్రొత్తలై కలం
చు బహుళతన్ బ్రతిక్షణము చుట్టున నాఁటిపరాభవంబు లే
యుబుసుల మీరు నేగ నిట నుండెదనొక్కొ తదుగ్రవేదనన్. 43

ఉ. దంతము లూడ రూపఱినదంతివిధంబున స్వాభిమానని
ష్క్రాంతిని దేబె నావలయుఁగాదొకొ క్షత్త్రియునైన, వైరిచే
నంతరితప్రతాపులు ధరాధిపతుల్ శరదభ్రసంచయా
క్రాంతదినాధులట్లు పయికవ్వలతో గుఱితింప నర్హులే? 44

ఉ. సిగ్గిలుమందుపోలికఁ ద్యజించినయస్త్రకలాపులైనమీ
వగ్గె కృశించునీరనిధిభంగిని రూపము మాఱి పోలె; నా
వగ్గగుదుస్ససేనుకృతిఁ బాడయి చిందిన వేణి కీశుఁడే
దగ్గఱ యయ్యె, వీతబలదర్పుఁడ వెట్లు ధనంజయుండవో! 45

ఉ. సాములఁ గావలేనియెడ క్షత్త్రియుఁ డెట్లగు క్షత్త్రబంధువున్
గాఁదగఁ, డాజిశక్తి కొఱగానిది కార్ముకమాన కట్టెయున్
గా దనవచ్చు, మావలెనె కాఁగల మీవిజయంబుఁ గోరియున్
సాదనమాలి లెక్కకె యొసంగుభవద్గుణముల్ సమార్తితోన్. 46

ఉ. ఏమఱి నిద్రనుండినమృగేశ్వరునిన్ బెదిరించి పెన్నటల్
సామజ మూడఁగాఁ బెఱుకుచందమునన్ నయమార్గమంచు లోఁ
బ్రామినముంపునన్ దెగువఁ బౌరుష మాననిమిమ్ము శాత్రవ
స్తోమము దూఱఁజెల్లె నహితుల్ క్షణకాలము సంతసింపఁగన్. 47

చ. అది యటు లుండ మీయెడ సమర్థత నిర్వహణోరుశక్తిసం
పద గమనించి పైఁబడిమె వ్యాసమునీరితకార్యభార మీ
యదనునఁ గోరి పై నొలయునట్టిదినప్రభ నర్కుఁడట్లు స
మ్మదఫలదంబుగా భవదమందధృతిన్ వెలయింపఁబూనుఁడీ. 48

కవి. ఒరుల నెవండును బొందఁగఁజాలని యోగ్యత దుష్కరకార్యసమా
చరణఫలాంచితుఁ బౌరుషవంతుని సత్సభలన్ బ్రతిభాసహితుల్
నరవరులెల్ల రనర్ఘపదాగ్రఘనత్వ మొసంగి నుతింతురు శ్రీ
కర మయి సాటి యొసంగనికీర్తి జగంబుల మ్రోఁగు నిరంతరమున్.

ఉ. ‘‘వారలనందఱన్ విడిచి వచ్చితి యెట్టివిపత్తు సోఁకి యే
మైరొ’’ యటంచు నీదుహృదయంబునఁ జెందక కారణవ్యథన్
వారని మావ్రతంబులను వాసవుఁడున్ దయ నీతపస్సమా
చారమునం దొకప్పుడు విచారము గల్గినఁ దీర్చుఁగావుతన్. 50

చ. వనములలోన నొంటరిగ వర్తిలునీ కొకచోట సంకటం
బును మఱియొంట సౌఖ్యమును మోఁపగుచుండుఁ; బ్రమాద [మొంది యెం
దును భవదీయమేధ చెడుత్రోవఁ జలింపఁగనీకు; సాధువై
నను పగ మైత్రి చిత్తమున నాటిన దుర్విషయాప్తిఁ గూలరే? 51

ఉ. కావున మాని తెల్పినప్రకారము పోయి తపంబొనర్చి మా
లావుమనోరథంబులఫలంబులఁ గూర్పఁగఁజూడు, మాప్తకృ
త్యావసరుల్ నినుల్ జనులయంకిలితీఱఁ గవుంగిలింప నా
భావము దూఁకుచుండు నెడఁబాటున నీయెదురుల్ గుణించుచున్.

ఉ. వ్యాసునిరాకయున్ దన కయాచితలబ్ధిగ నైంద్రమంత్రవి
ద్యాసమవాప్తి, తత్ఫలమునందఁ గుతూహల మొందుచిత్తవి
న్యాసబలంబుచే మఱపు నందినశత్రుకృతావమాన మీ
వ్యాసమునన్ నవం బగుట నాతఁ డుదీచిదిసేంద్రదీప్తిమై. 53

సీ. అభిచారహోమంబునందుఁ బురోహితుఁ
డగుధౌమ్యుఁ డొనరించునాహుతులను
హుతవహునురుశిఖాభ్యుదయదీప్తుల దుర్ని
రీక్ష్యయౌ పెనుశక్తిరీతి ద్రుపద
తనయాకృతారివర్తనసముద్ఘాటనఁ
గూరినమనమున ఘోరశత్రు
సంచయంబులు మ్రోల సంచరించినయట్టు
లై క్రోధ మగ్గలం బగుట హేతి

గీ. ముఖరితాయుధములు మెయిన్ మొనసినంత
సహజసౌమ్యస్వరూపుఁడౌ శక్రసుతుఁడు
ప్రళయకాలభయంకరార్భటి వెలింగె
నంగ ముప్పొంగ నత్యుల నగ్గి గురియ. 54/1

సీ. దానికిఁ దోడుగా ద్రౌపది మండెడి
మంటలో సమిధలమాడ్కిఁ గాఁగ

దయితుఁడా! యీమొలదట్టి రాఁజోవ్రుసం
గరమున నరిగళాక్రాంత మగుత
మీ మేటిగాండీవ మెనయుఁబో యెడిసమి
ద్రింగంబునన్ వహ్నిఁ గ్రక్కుఁగాత
మీతళ త్తళలతో నెసఁగుకౌక్షేయకం
బెడలనిపిడుగుల నడరుఁగాత

గీ. మించుకవదానలందు శయించు విశిఖ
సమితి వజ్రంబులై గాఢశత్రుగిరి
కోరుపక్షవిధ్వంసకమై రహించుఁ
గాతమని వాని దిద్దుచోఁ గాక లరుదె. 54/2

గీ. చెడనిగుతితోడ నరిసేనఁ జెవులఁ జిల్లు
లడర సుడినొందువింటితో నధికనిశిత
ధారలన్ శత్రునేత్రాంధతమస మొసఁగు
మేటితూపులతోడ నమ్మేటి మగఁడు. 55

ఉ. ఖాండవదాహవేళ నధికంబుగఁ జెల్లినపోరులోన నా
ఖండలవజ్రఘాతములఁ గల్గిన మేనివ్రణాంకపాళి యు
ద్దండతదీయకీర్తియును దారకభాసినభోంతరం బనన్
మండెడురత్నముల్ వెలయుమైమెఱుపై లలిఁ గప్పుచుండఁగన్.

గీ. ద్వైతమున మునిమనము లార్ద్రిత వహింప
యక్షసందర్శితం బగునట్టి క్షేమ
మయినత్రోవ హిమాద్రిపై పరిగె విజయుఁ
డంచితోత్సాహమునకు నీడైననడక. 57

ఉ. దిక్కుల దివ్యదుందుభులు డిగ్గన మ్రోఁగె, సురాగపుష్పముల్
గ్రిక్కిన సోనలై చదల లక్ష్ములు నించె, స్ఫురద్ధరాసతిన్:
"మిక్కుట మైనభారము శమించును లెమ్మిఁక" నంచు వార్ధి తా
పెక్కుఁ గవుంగిలించెఁ జలియించుతటోత్పతదూర్మిహస్తుఁడై. 58

నాలుగవ సర్గము.

———:o:———

—♦ ఇంద్రకీలమార్గవర్ణనము ♦—

సీ. హంసాకృతులు రాజహంసలకలరుతుల్
నించునొడ్డాణంబు మించుదాని
నీడుజోడై తతి నెనయుజవ్వనమున
విరహార్తి వెల్లనై వెలయుదాని
సఖులెల్ల గుమిగూడి శైత్యోపచారముల్
సలుప నొయ్యారంబుఁ గొలుపుదాని
ననుబద్ధరక్తితో నలరుకాంతను జేరు
నట్లు పార్థుఁడు సేరె నంత నెలమిఁ
గీ. గూయురాయంచతుడుములఁ బాయఁబండి
యొరగుపైరులఁ, దత్తన్నియుక్తజనులఁ
బరఁగుగమ్యస్థలంబు సంబరము వింత
చూపరులలోనఁ దనలోన నేపుఁజూప. 1
చ. అమలినపంకజాకరజలాతిసుహార్దత, నమ్రశాఖశా
గ్రిమఫలపత్రపుష్పపరికీలితభవ్యబహూకృతిన్ శర
త్సమయవిలాసలక్ష్మి సహజం బగుమానసహారిసంపదన్,
విమలముదం బిడన్ వనుల వీడులఁ జొక్కె నతండు పాంథుఁడై. 2
ఉ. వింతఁ గడంగి చూచుక్రియ విచ్చినపద్మవిలోచనంబు లు
ద్భ్రాంతవిలోలమీనముల పాటును గల్గుసరోవరంబు ల
త్యంతముదంబుఁ గూర్చె నపుడప్పుడ తోఁచినయందగానికిన్
గాంతలు చూపుబిత్తరినిగారపుచూడ్కులఁ బోలి వానికిన్. 3
మ. అటఁ బోవన్ గనుపించె నర్జునున కత్యానంద మువ్వొంగ నం
తట నీరంబుల నిండి, గంధములు చిందన్ విచ్చుపద్మంబు లె
చ్చటఁ జూడన్ దఱచై రహింప నురువైశాల్యంబు కేదార ము
త్కటసౌఖ్యాగమసన్నిమిత్తములు మోదం బీయవే యేరికిన్. 4

చ. మును వికసించుపద్మములు పోసినపుప్పొడిసేస లాపుగా
గొనబగుమెట్టతామరను గోయుదునా యని పూని వచ్చున
ర్జునునకు మీనచంక్రమిని దోఁపడి విచ్చుపరాగయుక్తఫే
ననటవఁ దోఁచె శంకలు చనన్ నలినాకరశుభ్రనీరముల్. 5

చ. తనహృదయేశుఁ డబ్ధిశరదంబుల నన్యకృతాభిలాషఁ జి
క్కినజవమునన్ బలం బుడుగఁ గిడ్పడి చేష్టలు సుక్కువాహినీ
వనిత యలంతియూర్పుసహవాసమునన్ వెలవెల్లనై తన
ర్చినసికతాదుకూలమును జెందు నెఱుల్ నరుమొప్పఁ గైకొనన్. 6

ఉ. అచ్చటిశాలిపాలికలయం దొకకొందఱు కేసరాప్తిచే
ముచ్చట లూరుమంకెనలపూ ల్తమమేలితిక్కూటరాజిపై
నచ్చినవేడ్క దిద్దుకొనినన్ రుచిరాధరపల్లవంబులన్
మచ్చికతై సమారుణకనత్ప్రభ నించె మనోహరంబుగన్. 7

గీ. కిక్కిఱియుగబ్బిగుబ్బలనిక్కు నిండ
బాలసూర్యాతపారుణపద్మరజము
వాలి యట స్వేదపుణ్గతి రాణఁ గూడి
తన్ని సర్గవిలాసంబు వన్నె వెట్టె. 8

చ. కవిసి కపోలలక్ష్మలను గాఁగిటఁ దోకొని సొంపుఁబెంపు వె
ల్లివిరియఁ జేయుచున్ జెవులలీల నటించుఘనోత్పలశ్రిభన్
దివిరెడు శాలిపాలికల నిద్దపుకీఁగనుతళ్కుఁ జూచి పాం
డవుఁ డెటేఁగెన్ గృతార్థతఁ గడంగినశారదమూర్తిమాన్యతన్. 9

చ. తొలి తెలివేగువేళ నటఁ దోఁచినపచ్చికమేఁతపట్టులన్
వెలలినమేలియాలు తమబిడ్డలపై మరుపెక్క నిండుచేఁ
పులఁ బొదుగుల్ చనుల్ పులకఁబొందుచు బాలను జిదునుత్సుకం
బుల కగువేగమున్ దొరయఁబోవనిబొజ్జలతో ముదం బిడన్. 10

ఉ. డీకొనుసచ్చుగిత్తలఁ గడిందిమగంటిమిఁ గుమ్మి, గెల్పుటు
త్సేకముచేఁ జెవుల్ దెసలఁజిల్లులువోఁ బెనుఱంకె వేయుచున్
గోకులనేత కూలములఁగొమ్ముల గొచ్చుచు దర్పమెల్ల ది
వ్యాకృతిఁ గొన్నరీతి బలుపై మొగుపై శరదుత్సవం బిడన్. 11

గీ. హిమధవళగోసహస్రంబు తెల్ల మెల్లఁ
జనఁగఁ దోఁచుశరన్నదీఘనపులినము
కౌతుకముఁ బెంచెఁ గ్రీడి కక్కడ దుకూల
మెడలుజవ్వనిజఘనంబు నెదకుఁ దెచ్చి. 12

చ. అటఁ జనునాలమందలకు నన్నలొ తమ్ములొ నాఁగ బీళ్ళ ని
ష్కుటములుగా వసించుటఁ బశుక్రియ మేదకు లైనగోపు ల
చ్చటఁ జనుచుండి, త న్నడవిజంతువు పిన్నెద యానిచూచుత్రొ
క్కుటమున మిట్టిమిట్టి కనఁగా దరహాసము సోఁకె నర్జునున్. 13

సీ. ముడిచినతలకట్లు పుష్పంధయములుగా
నుడులభావంబు వెంబడిఁ జలింప
నర్మవాక్యంబుల నగవులరదనము
ల్కింజల్కములుగ నంకించి మెఱయ
తేఱొండఁ బద్మాళిలీలఁ గుండలకాంతి
ముఖముల విన్నాణములు సెలంగ
నేకపల్లవలతజోక మోవులు నూర్పు
జాడల నిట్టట్టు లాడుచుండ

గీ. వీచికాముహురభిహతపృథుపులినము
భాతిఁ గవ్వంబుఁ ద్రిప్పపోఁబడి నటించు
కరవిభూషాళి జఘనంబుఁ గదిసి యులియ
గొల్లెతలచల్లసేఁత వర్తిల్లె నచట. 14

గీ. పసులసావిళ్ళముంగిళ్ళ మసలు కేకి
మైదువుల కుఱుమై మదం బడరఁ జేసె
నచట దధిభాండములఁ జిల్కునవసరముల
ఘనమృదంగధ్వనిన్ బోలు కవ్వపుసడి. 15

ఉ. కవ్వపుఁద్రాడు లాఁగునొడికంబుల దూఁకుచు గెంటి యాడుమే
ల్మవ్వపుఁబుబ్బుగుబ్బల, శ్రమన్ పసివాడినకల్వకన్నులన్
నవ్వుసుధన్ వ్రజప్రియలు నర్తకకాంతలసొంపు సింపఁగాఁ
జివ్వనఁ గ్రీడిచూపచటఁ జిక్కి చెలంగి మలంగ దెంతయున్. 16

గీ. వానబురద శరత్తున వట్రిపడఁగఁ
గలుగువడివంపులేనిచక్రిముల గాడి
పైరుమోదులఁ బాపటభాతి వెలసెఁ
బిదపఁగలఁగియుఁ దొలిచెన్ను పెంపు తోఁప. 17

మ. తమవర్ణాశ్రమవృత్తులై వెలయుసేద్యంబుల్ శిలోంఛంబులున్
దమి నేకాగ్రతఁ బూనుమానవులచేతన్ సొంపు వాటించుగ్రా
మములన్ వింతగఁ దోఁచె నర్జునునకున్ మౌనీంద్రసన్మంటప
క్రమతన్ ముంగిటిపూవుటీరములు వల్గత్సౌరభం బీనుచున్. 18

ఉ. శారదలక్ష్మిఁ జూచి కెలసం బొలయన్ దమిఁజూపుచూపుశృం
గారము నింపునర్జునునిఁ గన్గొని పల్కెఁ దనంత యక్షుఁ డా
సారము మేలివాక్కులఁ బ్రశంస నొనర్చుచు ; నింగితజ్ఞులౌ
వారు తెల్చిన్ గ్రహించి తగువర్తన మూనక యూరకుందురే? 19

గీ. మంచిదైవంబు శుభముల నించువేళ
వలె సమస్తజగత్కృషిఫల మొసంగి
వెలయుశారదశుభ్రాంబువులు మొయిళ్ళు
నీవిజయలక్ష్మిఁ బెంపు నందించుఁగాత. 20

ఉ. పైరులు పండఁ బాటి కనుపండువుఁ గూరిచె, దూఁకు డంతయున్
దీఱె నదుల్ సుగమ్యగతిఁ దేఱినవై కనుపట్టె, రొంపి వి
ప్పాఱుట దారి చక్కఁబడి యుద్ధమురీతిఁ జెలంగెఁ బ్రావృడా
సారకృతాకృతు ల్మలఁగఁ జక్కనినూత్నశరత్కళాప్తిచేన్. 21

చ. లలితబలాకపాళి చదలన్ బెనుబారులు గట్టిరావు, రం
గులవిలుతో బలాహకము క్రొత్తనిగన్నిగ నింపు ; దైన మి
న్ను లతివిలక్షణాభల మనోజ్ఞత నిండొనగూర్చుఁ, గృత్రిమా
కలనము, గోరునే సహజకమ్రతఁ గల్గినవస్తురూపముల్. 22

మ. జలదధ్వానము లేమిఁ గేకులు నిరుత్సాహంబుచే డిందుకే
కల షడ్జధ్వని నింపఁగోరవు, శ్రుతిం గాంక్షించి యున్మత్తహం
సలనాదంబుల నాశ్రయించుఁ గను, ప్రేమ ల్స్రగ్ధరా సూ గుణం
బుల కచ్చో నెఱుకల్ ప్రధానములు కాఁబో వంట నిక్కంబకా.

గీ. పండు వెన్నులబరువున వ్రాలుచున్న
కపిలవర్ణంపువరిపైరు లపుడ విచ్చి
హాసనల నీను. కేదారవారిలోని
నల్లకలువల మూచూచు నవక మదిర! 24

గీ. తమ్మితూండ్లహారిద్రవర్ణమ్ము పద్మ
పత్రరక్తిమ, శాలిదీవ్యత్పిశంగ
రుచియు మడినీటఁ గదిసినరూఢిఁ దోఁచె
శక్రవిలుతున్క పడియె నచ్చట ననంగ. 25

తరల. వలిపెమేలిముసుంగు జవ్వనిపై పటంబును గాముకుం
డెలమిఁ దీసినఁ దోఁచు దానిశుభేక్షణాదులపోలికన్
బొలిచె సప్తపలాశజం బగుపూరజం బనిలాహతిన్
దాలఁగ గోరఁటపూగనుల్ సుమతోష మవ్వనలక్ష్మికిన్. 26

గీ. కనులఁ జెద్దిరించుమెఱపులు గ్రాల విచటఁ
దెలిమొయిల్ పందిరుల రాదు తిగ్మరశ్మి
చలువనీటికణంబుల మలయజుండు
సుఖ మిడున్ జూడుమీ నింగిశోభ విజయ! 27

చ. తెర లగుమేఘము ల్దొలఁగఁ దేటినదిగ్వనితల్ ఘటిల్లుసం
బరముల నొండొరు ల్కుశలభాషల నాడెడురీతి నీటికై
యొఱకయి 'యిందునం దెగిరి యేగుమరాళసతీకలస్వనో
త్కరము కరమ్ము నించె నధికమ్ముగఁ గమ్రకలాపునైపుణిన్. 28

ఉ. పచ్చికబీటియాఁగదుపు పాకల కేగెడివేళ దూడలం
దెచ్చుతమిన్ జను ల్పులకలెక్క స్రవించెడిపాలసోనలన్
జెచ్చెఱ మంద వీడి యిలు సేరెడి యాలు ప్రవాసమేగి వే
వచ్చెడితల్లి బిడ్డలకు పాయసమున్ గొనివచ్చునట్టులన్. 29

గీ. వేదమంత్రాంచితం బగువేల్మివలె
గొల్లపల్లె వత్సంబులఁ గూడుకొనిన
లోకకారణములు జగదేకపావ
నములు గోబృందములు మహానంద మొసఁగు. 30

చ. * ప్రియుఁ డగుశ్రావణుండు కనుపింపమిఁ బెన్విరహార్తి దిగ్వధూ
చయములు పాండురత్వము నసారత నొంది మెఱుఁగుపైఁడియం
తయును బయోధరాదృతిఁ గనంబడకుండఁగ జాఱిపోవ సు
క్కియు నిటు లింతయొప్ప నొలికించునె! నించునె యభ్రమాత్మలన్.

మ. మన కేకల్ మఱపించెనంచు నెమిళుల్ లౌల్యము ల్ప్రసారింప మో
హనమాధుర్యముఁ జిల్కనొద్దికలతో హాయిన్ గళం బెత్తి తెం
పున గోష్ఠితతు లాలపింప నవె గోవుల్ మేఁతల న్మాని మ
ల్పినరాబొమ్మలునా మలంగుతలలన్ శ్రీలొల్క వీనొగ్గెడిన్. 33

చ. నుదు రవనిన్ స్పృశింపఁగ మనోభవరాగము పేర్మిఁ గోర్కులుం
బొదువ ననేకరీతుల "నమో" యని వ్రాలియుఁ, బద్మరాగమున్
గదియ కనాదరంబున నికార మొనర్ప, గతాశ నార్తమా
నద వెల్లవెల్ల నయ్యెడి నదే కను శాలిభుజంగుఁ డయ్యెడన్. 34

ఉ. రాజభయంబుచే నడక మాన్పడ మిక్కిడుదొంగలట్లు నీ
రేజరజోంచితంబు హిమరేణుసుశీతల మౌట సౌరభ
భ్రాజితమై సమస్తమున వ్యాప్తిఁ జరించుసుగంధవాయుసం
యోజన నొందఁ బోవుటకు నోప కళుల్ గతిఁదక్కఁ జూడుమా!

గీ. కొనలు తెలుపైనవరివెన్నుఁ గొని చరించు
చిలుకబార్లు శిరీషాభఁ జెలఁగుతనువు
లడర నెగురుట బహువర్ణమైనయింద్ర
ధనుస్సు మిన్నాక్రమించుచందమగుఁ గనుము!" 36

మ. అని యక్షుం డిదు శరత్కాలల్ మధురవాక్యశ్రీల వర్ణింప న
ర్జునుఁ డానందముతో వినన్ గనఁగ నచ్చో ముందటన్ దోఁచె నె
త్తున మిన్నంటుచుఁ గ్రొంకఁగాఁ జనుదినేంద్రున్ బశ్చిమం బంపి తె
ల్పునెసంగన్ గళితాంబుమేఘములపొల్పున్ దాల్చు పెన్ గొండయున్.

ఉ. నత్తమునన్ హిమంబులు, వనంబులు మధ్యతలంబుచుట్టునున్
గుత్తముగా నెసంగుపెనుగొండను జూడఁ గిరీటిచిత్తమున్
హత్తెను గైపువోవ నసితాంబరమున్ ధరియించి యచ్చటన్
బెత్తన మూనుసీరి యనిపించెడి లక్ష్మి మనోజ్ఞవైఖరిన్. 38

* దీనిని 24 గాఁ జదువుకొనవలెను. మఱియు 14 వ సీసమునకు 14-15 రెండు సంఖ్య లిచ్చి తరువాతిపద్యసంఖ్యలు 30 వఱకుఁ గ్రమముగా మార్చుకొనవలెను.

అయిదవ సర్గము

హిమవద్వర్ణనము

ఉ. మంచుమలన్ జయించుటకొ మంగళదిగ్రమణీయతన్ విలో
కించుకుతూహలంబుననొ గెంతి నభంబును దాఁటుప్రాన్కి నుం
కించుటఁ గోరియో, పాడవు కేవలమున్ గనుపింపనంతయై
మించుగిరీంద్రుసన్నిధి కమేయముదంబునఁ బార్థుఁ డేగుచున్. 1

గీ. వేవెలుంగువెలుం గొక్కక్రేవఁ గాయ
నెయిది ప్రాచీకటిన్ జీఁకటియును గప్ప
వెనుక గజచేలమును మును విమలహాస
మొసరుశివశివ మగునద్రిహాయులు గాంచె. 2

చ. ప్రతినిధియై త్రిలోకపరిపాలనమం దధికార మొంది యు
ద్ధతగతి శంకరున్ మఱపునందఁగఁ జేయుకళన్ వహించి ప
ర్వతపతి యొప్పె మర్త్యులు భువర్గతులున్ ద్రిదివౌకసుల్ బహు
స్థితులఁ బరస్పరం బెఱుఁగఁ దీఱనిసౌఖ్యము నాశ్రయింపఁగన్. 3

మ. మెఱపే లేనిశరద్ఘనప్రచయమున్ మే లెంత ? మైకప్పలన్
బురుడింపన్ గలమేటిమంచుపెఱ దోబూచుల్ మిటారించున
బ్బురపున్ గాంచనసానుదీధితులయుబ్బున్ జూపునీయద్రియొ
త్తరమున్ రూపము ముందటున్నగతి వింత గ్గాల్చుతద్వైఖరుల్. 4

శా. శ్రేణు ల్గట్టుమణిప్రభాళులు స్ఫురచ్చేలంబులై లంబులై
రాణన్ దేవసతుల్ చరించుపువుటీరంబుల్ కుటీరంబులై
కోణా ల్మ్రోటినజాసారంగపుబెడంగుల్ ద్వారవారంబులై
గాణేయాటవు లాటతోఁటలుగ నాగట్టొప్పఁ బట్నంబుగన్. 5

గీ. ఓడిగిల్లిన నీరంబు వీడి చనిన
సొఱపు, సడిలేక యడఁగినయుఱుములై వి
శాలకటకంబులన్ దాని యేలుచున్న
తెలిమొయి ళ్ళద్రి కపుడు రెక్కలయి తోఁచె. 6

గీ. మేటికరిఘట్టనంబుల వాట మమరు
సాటిలేనితటంబుల నీటుపద్మ
ఝాటములఁ గోర్కు లొసగూర్చు తేటనీట
దాఁటునదు లొప్ప గిరి సొంపుమీఁటు జగతి. 7

గీ. అపుడ విచ్చుజపాసుమమట్లు కెంపు
గుంపు లొలయించుర క్తిమల్ కుందనంపుఁ
గొండగోడల కెగఁబ్రాఁకి కూర్చు నపుడు
సంజకెంజాయ లలముపెన్సొరు లచట. 8

వృ. కడిమికడిమిఁ దమాలమాలాక్రమణరమణీయంబులై
వడలువడలుహిమాంశు రేణుపరికరసుకరానందమై
తోడుగుతోడు గగుదాన దానద్యుతుల నతులాకారులై
యడరి యెడ రిడుదంతు లెంతే నమరగిరిగంభీరమా. 9

గీ. తేవుసు మ్మదిరి రత్నము ల్లేనికొనలు
పూఁబొద ల్లేనిగుహాముందుభూమి లేదు
గళితపులినాబ్జ యగుసరిత్ప్రాంత లేదు
ప్రాయకుంజడిచెట్టనిఁ బొసఁగ దచట. 10

గీ. బిరుదుపికుఁదుల రశనంబు లొఅపు నెఅప
నచ్చెరువుటచ్చరలకేళి నదరునదుల
పొగడఁ బొగడలపూఁదీవె మొగుల మొగియు
భుజగభుజగుల్గఁ బతఁగులఁ బొలుచు నగము. 11

చ. హిమములై మబ్బులై శిఖరమెల్ల మునుంగిడ, వానిఁ జీల్చుచం
దములయి రత్నపుఙ్గనులదండడితళ్కులు శక్రువింటియం
దము లొనఁగూర్ప, దాఁటుజలధారలహారులై గర్జ లన్ మనో
భ్రమ మొనయింప శారదను వర్షకళల్ విలసిల్లు నాగిరిన్. 12

చ. కలకళలన్ బ్రఫుల్లగతిగా సతమున్ దగుపద్మరాజి యి
క్కులఁ గలహంసముల్ దిరుగఁ గమ్రతరం బగుమానసంబుతో
గలగలలాడుశైవభటకాండముతోఁ బ్రణయంపుటీసుఢా
కలఁ గలహించుగౌరికి సుఖం బిడుశంకరుతోడ పెండియున్. 13

చ. ప్రమథులు "బాపురే త్రిపురభస్మకృతిన్ దలపించె" నాఁగ వ్యో
మమున గ్రహంబులున్ ఘనవిమానములున్ స్ఫుటదీప్తిదోఁప ని
త్యము నిశ దిక్కులన్ వెలుఁగులాడఁగ మండెడుకాననాగ్నిసం
ఘములశిఖాళితోఁడఁ గడుఁ గమ్రత నగ్గిరిరాజు రాజిలున్. 14

చ. అడరుప్రవాహవేగమున కడ్డములౌ పెనుబండగుంపులన్
బొడవుగ లేచువారికణపుంజములే సితచామరాళిగాఁ
గడుకొని ప్రేమపెంపు లొడికంబులుగా నిజనాథుసేవఁ గూ
ర్చెడినన గంగ యుద్ధతులఁజెందు మహోన్నతసానువీథులన్. 15

గీ. కొండసొబగులకును వింత కొందుకొనఁగ
నాకుబేరునిబంటుతో నర్జునుండు
ముదము చిప్పిల వర్ణనల్ మొదలుపెట్టె
కౌతుకము రేఁగ వాక్పుష్టి గ్రాలకున్నె? 16

చ. "అచలబలుండు రాజు చతురంగవిజృంభణ వైరిఁ గూల్చి లో
కచయమునందు హాయి నిడుకందువ నీగిరిరాజు మంచు మూఁ
గి వెలుఁగుశృంగముల్ నభము గిట్టి సహస్రతఁ జిల్కఁ గాంచువా
రి చెడుగు వెంటనే యడఁచుశ్రీ వెలయున్ గను మోయి గుహ్యకా!

ఉ. అద్దిర! యం తెఱుంగఁదగ కన్నిట నుండుపరాత్మనిండు నే
కొద్దిగనో వెలార్చు శ్రుతికోటులకొంచెపుగా నలీలగా
హద్దుల మించునున్కిఁ గన నందక మెట్టఁగరానిగట్టులన్
గద్దరి కానలన్ గిరివికాసము నా గణనంబు మీఱెడిన్. 18/1

ఉ. లోకము లాక్రమించి దిశలున్ జదలున్ దనయున్కి నిండఁ బో
రాక సమగ్రతన్ దెలియరాక గభీరత నుండుకొండ, యే
వాకులఁ దెల్పరానిభగవంతు జగత్యభిరాముఁ డండి న
స్తోకముగాఁగఁ జాటెడిని జూడు మహా! పసమెం డఖండమా.

ఉ. మేలిచిగుళ్ళఁ బల్లిచుల మించుసుగంధసుమాళి నీరముల్
గ్రోలి మరుండు పన్నినచొకాటపుటంబులగూండ్లుగాఁగ, సొం
పేలుకొలంకుఁదామరలయేపును దాపున రేఁపఁ, బెన్రితిన్
సోలియు నిచ్చ్వోక తరుణుల్ ధృతివో రతిఁ గోరకుందురే ? 19

గీ. తగవరి నదృష్టవంతు వింతగ వరింప
నవనిధీశ్వరుఁ గొనఁజాలునవనిధులను
వెలసి గురుగిరిరాజు పెన్వెల సిగుర్పఁ
జేయు మహిం లోకములలో నజేయు మయ్యె. 20

క. శ్రీగిరిజాజనకుని సరి
దూఁగునె త్రిజగంబులైన ?, దుర్గమమహిమ
శ్రీగురుఁ డగుగౌరీపతి
యోగమహానందుఁ డందె యుండెడుకతనన్. 21

చ. ముదిమియుఁ జావు లేక కడుఁబుణ్యము నుత్తమమైనమోక్ష మొం
దఁ దలఁచువారికిన్ నిగమతంత్రములట్టు లవిద్య మాపి, త
త్త్వదమయి ఘోరసంసరణబాధ నపాస్త మొనర్చుసత్సుఖా
స్పదములు పర్వతోపరివిశాలపవిత్రతరాశ్రమస్థలుల్. 22

చ. ♦ కళ కరఁగన్ సుఖంబుతమిఁ గాంచినకోర్కులు తీఱ నచ్చరల్
పలుసురతంబులన్ గనినపట్టు లివే కనుఁగొమ్ము గుర్తు లీ
గళితలతాంతపాళి, కసుగందినయీసుమమాలికాళి, యీ
దళపుటలక్తపాదకలితస్థలు లౌర ! విరాళి గుహ్యకా ! 23

గీ. నీతిసంపన్నుఁ డగురాజునిండుభూతి
యటుల నోషధు లియ్యద్రియందు గుణవి
శేషమునఁ దోఁచుమహిమ నర్పించు నెపుడు
తద్యశము దిక్కు లెనసి యెంతయుఁ జెలంగ. 24

గీ. అఱచులకుముకిగరితల నలరుతరులు
తరళనలినజకళలను దగుసరసులు
రసులుకొను నులిమిరివెలుఁగునసి, కరుల
కరులకలఁతల సుఖ మిడఁ గలవదు లవె. 25

ఉ. తుమ్మెదమూఁక మూఁగఁ బూరిఁదోఁచుసురేభకపోలసన్మదం
బిమ్మయిఁ జూతగంధ మెనయింప వసంతకృతభ్రమన్ గుజా

గీ. ♦ వలపుపురి నిట వేల్పుమూఁకలు రమించె, మించె గుర్తు లివే వల్లి మిడుకువిరుల
విరిలి ధర జాఱిపడియున్న వింతసరుల, సరులఁ బారాణియడుగు లెసంగుగుతుల.

గ్రిమ్మల నియ్యకాలమున గండ్రతనంబు వహించి మించి కో
కొమ్మని కోయిలల్ దఱచుఁ గూసెడి గుహ్యక! విందువేకదా!

చ. ♦ కపురపుమోవి సన్ననగుకౌను రణద్రశనంబుఁ దాల్చువే
లుపుజవరాండ్ర సానువులలోఁ గని తన్మయుఁ డైన వారిరూ
పుపస గిరీంద్రు నొందెననఁ బొల్చుసుధన్ గటకాళి మ్రోఁగువాఁ
గుపటిమ నన్నిటన్ మిగిలి కొండ సుఖాపరరూప మయ్యెడిన్. 27

చ. మఱచిరి స్వర్గ మీదివిజమానిను లద్దిర! మర్త్యకుందురే!
యిరువుల నిట్టిపూఁబొదరుటిండ్ల, జ్వలత్తృణవహ్నిదీపపున్
దెరువులఁ గల్పవృక్షనవనిర్గతపల్లవశయ్యలన్ బరం
పరితరతిశ్రమం బడఁచుపద్మరజాక్తసుఖానిలంబులన్. 28

ఉ. దూఁకుఝషంబు లట్లు కనుదోయి పవిత్రవిశేషభక్తిని
ప్రాకృతసత్తపోఽనుగతి స్పందము నొందఁగ నీట గౌరి య
స్తోకత నిల్చి కొల్వఁ దమిఁ బొందర శంకరుఁ డామెపాణి నిం
దేకద స్వేదబిందుపరిణీతకరంబునఁ బట్టె గుహ్యకా! 29

ఉ. నీ రెగయన్ భుజంగధర నిగ్గొలయన్ సుధ తోఁప వార్ధి నే
సారగిరిన్ మథించిరి నిశాచరులున్ ద్రిదశుల్ తదద్రిశృం
గారభటిన్ దివిన్ బొడుచు నల్లదె మున్ దరిత్రిటిటాపునన్
దేరినగీఱలన్ భుజగదేవుకథన్ దలపించు లీలతోన్. 30

చ. ఖరకరుకాంతి నీలమణికాండముపై స్ఫటికోపలాళిపై
వరరజతోరుభిత్తికలపైఁ బడి తత్ప్రభ లుబ్బఁ జేయఁగా
విరిసి క్రమించుచంచతెలివిల్గభిజిత్సమయంబునందునన్
నెఱపిడిపండువెన్నెలలనిండును గన్నులపండువౌనటుల్. 31

గీ. అందకత్తియ లగుజవరాండ్ర బొమల
హావచలనంబుఁ బోలి మందానిలములఁ
గదలుతరఁగల నట్టువగరితలట్లు
గునిసి యాడెడు నలినము ల్గొలనినీట. 32

గీ. ♦ వాఁగువాఁగులు నచ్చరలాఁగులాగ । లోఁగు లోఁగుదరుల్, సుధ బాగుబాగు
నాఁగ నాగపుపొగడిక, పాగపాగ । భోగభాగము గిరిమేరు వీగి వీఁగు. 27

చ. వనితకు సాత్త్వికోదయమొ? పామును నాకయిఁ జూడ భీతియో?
తనుకువడంకుచేఁ గనులు తంద్రితఁ జంచలతన్ వహించె, నా
మనమును గౌతుకంబుఁ గొనె మంత్రమహౌషధిఁ దాల్తునంచుఁ గై
కొన నహి జాఱ శూలి సతిఁ గొన్నది యీశుభభూమి నేకదా! 33

మ. రవికిన్ వేకిరణంబు లందు ఘనమా? ప్రత్యేకతన్ వజ్రసం
భవశుభ్రోరుమణిస్ఫురద్రుచుల నస్మత్సానువుల్ కోటిభా
రవులన్ గొల్పెడితన్మరీచితతి కాల్ద్రివ్వన్ నభోవీథి కు
ద్దవిడిన్ జూడు మటన్నయట్లు గిరి సాంద్రజ్యోతులన్ వెల్గెడిన్. 34

చ. అలుకఁ బురాళిఁ గాల్చి కొనినట్టిహరున్ దనియింప వేడ్కతో
నలక సృజించె వెండిమల కవ్వల నున్నతగోపురాళితో
నలకకుబేశుఁడౌ ధనదుఁ, డర్యముఁ డద్రికి దాపుదాపుచా
యల కరుదేరఁగా నసమయాస్తమయం బటఁ దోఁచుఁ జూడుమా!

ఉ. సానువులం దెసంగు నవసన్మణికాంతులు కల్పకోటిగాఁ
బైని శిఖాళిపై నొలయుబాటఁ దళుక్కులగోడ లేచిన
ట్లై నెఱసంతసం బొసఁగు నంతటిలోననె యడ్డులేనిమం
దానిలుపోక తోఁచి భ్రమ నాఁగెడి నావెనువింతఁ గాంచుమా!

ఉ. పచ్చికబీటిగడ్డి వసివాడెడున ట్లగుపింప దెప్పుడ
మ్మచ్చున నే సరోజదళమార్దవ మించుక బీఱువో దహా!
గుచ్ఛసమేతభూమిరుహకోటులలేఁతచిగుళ్లు పండఁబో
విచ్చుటఁ బార్వతీరమణి యీశ్వరుఁడున్ విహరింప నేమొకో! 37

గీ. తృణనవాంకూరము లటంచు మృగచయంబు
వలచి మూచూచి చన నందుఁ బచ్చమణుల
చిలుకమదవతుల హాసించుతళుకుపసలు
రవికరంబులమెలి వింతరంగు లెగచు. 38

ఆ. మెట్టతమ్మిపొదలమేలి రజము బిట్టు
సుడియుగాడ్పుదెబ్బ సురిగి లేచి
మింట విరియుఁ గనుమ మేలిమిగొడుగట్లు
చూడ సొగసుకడిమి నీడు లేక. 39

మ. కుడికా ల్పొప్పెడి, దాని వెంబడిగఁ గన్గో వామపాదాంక మే
ర్పడెఁ బారాణి మఱింత చిన్నదిగ, సంభావింపఁ బ్రాక్సంధ్య ని
ర్కడ గంగార్చనలన్ బ్రదక్షిణగతిన్ గౌరీశు లర్ధాంగల
క్ష్మిగ్ర డిగంబోలుఁ, బవిత్ర మీస్థలము రమ్మా! జోత సేవింపుమీ!

చ. కదలెడుచెట్లకొమ్మలఁ గకావిక నూఁగెడియాకుసందులన్
జెదరుచు నెండదూరి యిటఁ జెన్నగు వెండిని దూఁక నద్దపున్
జదరున మిట్టి బింబములు సల్పు దివి న్నటనంబు వెండి యీ
కుదు రఖిలంబునున్ రజతకుడ్యములన్ బ్రతిబింబ మీనఁగన్. 41

ఉ. అచ్చపుఁదెల్పుశోభ లెగయన్ గిరిఁగొమ్మలఁ గోరువేళలన్
ముచ్చటగాఁగ వర్తులతఁ బొందు శరీరగతిన్ "శశాంకుఁడే!
యిచ్చటఁ జూడుఁ!" డంచుఁ దర శేక్షణ లందు భ్రమన్ వచింపఁగా
నిచ్చఁ జరించు నంది ప్రమథేశ్వరువాహన మట్లు చూడుమా! 42

చ. శరములు, పోవుటన్ జెదిరి చాళ్ళువడన్ దివి నున్న మబ్బులన్
భరమునఁ దప్పుదారి ప్రభవం బగుశక్రునిరంగుని ల్సరా
సరి నిలకుండఁ దుఁడ్లుగ నెసంగఁ బురే! శిఖరాగ్రరత్న భా
సురవివిధాభ లామెడముఁ జొచ్చి యొసంగెడి నిండుఁ జూచితే? 43

మ. శివచూడామణియా సుధాకరుఁ డదే! చెట్లున్ లతల్ దాల్చు ప
ల్చివురుల్ మెండగునార్ద్రతన్ జలకణశ్రీలన్ గగుర్పాటువిం
తవుసారామృతమీయఁ జేయు స్వకరాశ్యాలింగనప్రక్రియన్
దవులెక్కన్ విహరించుఁ గృష్ణనిశనైనన్ గొండపైం పద్దిరా!" 44

మ. అని యాశ్చర్యము నొందుశక్రజున కయ్యక్షుం డనున్ "జూడు! కాం
చనకాంతుల్ వెదచల్లుతద్గిరిని! బంగారంబు నీ ర్వోఁతపో
సినయట్లై దిశ లొప్పుమీఱ వెలుఁగున్ శ్రీమంతమై; మేల్గుహల్
దనరున్ దాన; సఖుండు నీగురున కీధాత్రీధరుం డర్జునా! 45

చ. కలిసి యొసంగుతీవియలు గాలి నిటట్టు వడిన్ జలింప నం
దుల రవిరశ్మి "డి"గ్గనఁగ దూఁకి తదీయహిరణ్మయాభ గ
ట్టుల జళిపించె, మబ్బులఁ గదున్ వెలిగించుతటిద్విలాసరీ
తుల నెకసక్కెమాడుగతిఁ దోఁచఁగఁ, జూడుమ యింద్రకీలముఁ.

ఉ. పాములు లేక, మత్తగజవారము లెయ్యెడఁ జూడరాక, పైఁ
బ్రామిన చిక్కనౌ మదపువాసన లెల్లెడఁ బ్రాఁకఁ, దోఁచునీ
శ్రీమహితాచ్ఛగంధతరుచిహ్నములన్ గన నిప్పు డిప్పు డు-
ద్దామసురేభవప్రకృతిఁ దన్కనపోక లెఱుంగనయ్యెడిన్. 47

గీ. మేఘములు మూఁగఁ బచ్చలమిసిమి తూఁగ
గుహలలో దారి రవిదీప్తి కుందువారి
చీఁకటులముంపు సోఁకినపోక నింపెఁ
గంటివే! యింద్రకీలవిఖ్యాతలీల. 48

ఉ. వ్యాసమహర్షి యాజ్ఞ మనమందుఁ దలంపుము, శాంత మూనియున్
నీ సహజంపుక్షాత్రమును నిల్పఁ జరింపుము, పూనుమీ తపో
న్యాసము నిందు, లోకహితమౌ కృతి కడ్డమె యెంచు నంచు వి
శ్వాసివి గాకు శ్రేయములపట్టున నెన్నియొ సోఁకు విఘ్నముల్.

వృ. నీమనోరథమునకు నింద్రియనిచయమే తురగంబులౌ
నామహాశ్వము లిటుఁ దపోగతి నపథహారిణు లయ్యెడున్
నీమమం దగునడరులన్ ధృతి నిలుపుఁగాపుత శ్రీశివుం
డోముతన్ దపమునబలం బిడి హుతవహాదులు దిక్పతుల్. 50

ఉ. పూనినసాధువృత్తి నిఁక ముందు కృతుల్ శుభదంబు లౌత మం
చానయశాలి యక్షుఁ డలకాభిముఖుం డయిపో నరుండు చిం
తానతుఁడై తలంపులను దక్కి నిలంబడె నట్టె చూచుచున్,
మానునె యేరికిన్ వ్యథ శ్రమం బిడ కార్యవియోగసంహతుల్.

మ. బలయోగంబున, సాటిలేమి ఝడితిప్రాప్యార్థసిద్ధిన్ నిరా
కులతన్ జొబ్బిలుపూర్ణలక్ష్ములు కళల్ గ్రొల్వన్ దృఢాశంసితా
చలరాజంబును జేరెఁ బార్థుఁడు యశస్సంపన్నమౌ పౌరుషం
బొలయన్ జేరుఫలానుభూతివలె, భావ్యుత్కర్ష సూచించుచున్.

ఆఱవ సర్గము

ఇంద్రకీలాచలాభివర్ణనము

ఉ. చక్కనిరూపువాఁడు ఘనసద్గతివాఁ డతిసౌమ్యుఁ డర్జునుం
డెక్కఁగ డానిమేనిజిగి నెంతయు వెల్గుగిరీంద్రు బల్ రుచుల్
గ్రక్కుచుఁ బారు నాత్రిపథగామిని గంగకు నున్ముఖుండుగాఁ
బక్కదొరన్ బరాత్పరుఁడు సారెఁ జరింపఁగ నెక్కుడైవడిన్. 1

చ. సుమరస మానుతుమ్మెదలు "జు"మ్మని వెంబడి మ్రోఁగ, గాలి బు
ష్పము లిల వ్రాల నూఁగుతరుశాఖలు, వందిజయాంకగీతముల్
రమణులయోరచూడ్కులపరంపరల్ విసరన్ దదీయవృ
త్తము నృపురాక స్వాగతము దారిని గ్రీడికి సంతసం బిడెన్. 2

చ. నలినరజఃప్రసారముల నవ్యసుగంధము నూని జాహ్నవీ
సలిలసముద్గతాంబుకణజాలముల్ జలువ ల్వహించి మి
త్రిలలిని మందమారుతము తో నెదురై చనుదెంచి ప్రేమ జొ
బ్బిలఁగఁ గవుంగిలించుకొనె వీజనపాద్యము నిచ్చి యర్జునున్. 3

చ. నరుఁ డటు లేగుచుండఁ గెలనన్ జలపాతము లడ్డుఱాలపై
నుఱుకుప్రవాహవేగముల నుద్ధతి మాటికిఁ దోఁచి యాఁగుచున్
గురునినదాళి, యంచమొలుఁగుల్, వరసారసనాదముల్, శ్రుతిన్
నెఱపఁ గిరీటిరాక నట నించె సుమంగళతూర్యవైఖరుల్. 4

చ. తటముల కాని నిండువస దాఁటుసురాపగముందు ప్రబ్బలుల్
దటుకున వ్రాలి వాహినిబలంబుఁ బవిత్రతఁ దెల్పుపోల్కి న
చ్చటఁ బడుపాలె మ్రొక్కఁగ నెసంగఁగ నత్తగుదేవదారు వృ
త్కటముగఁ బార్థుశ్రేయములఁ గాఁగలపెంపు నెఱుంగఁ జాటెడున్

ఉ. కుంకుమ సోఁకి తామ్రరుచిఁ గొల్పుసరిత్పటమట్టు లూఁపుమే
ల్పొంకము లొప్పఁ బద్మరజము ల్వడి కెంపగుమేనులన్ నిరా
తంకముగాఁ జలజ్జలపదంబులఁ దోఁగు మరాళమన్మథీ
యాంకమనోజ్ఞకేళి కెగయుంబడి క్రిమ్మలు వత్తు లద్దిరా! 6

గీ. వన్యక్రీడల గిరిగంట్ల కేమి? చిందు
మదమునన్ హాయినొందు తుమ్మెదపడఁతుల
చాలుఁ గనఁ గ్రీడికందోయి చాలకుండె
శ్రీష్ము లిడుపీడయును బెంపుఁజేర్చుఁ గాదె. 7

ఉ. చెంగటిహేమసానువులు చిమ్మకడానిహారంగురంగు లు
త్తుంగతరంగపాళికిఁ బ్రదోషకళ ల్గలిగింపఁ జక్రవా
కాంగన పుంజుపుల్గుపొడ నందుల గుత్రిడలేక దీనయై
క్రుంగుచు నంగలార్పఁగ నరుండు వినోదము పొంగఁ గన్గొనున్. 8

చ. కళ లుదయింపఁగా వలచుకామిని కాంతుని రాగపూర్ణదృ
ష్టులఁ గనుమేల్మిచిత్త మురుశోభఁ జెలంగె మునింగి నీటిలోఁ
బలఁ గలసన్మణుల్ తమప్రభన్ జలదూర్ములపైనఁ జిత్రరా
గలలితచంకృతుల్ నెఱపఁగన్ దరిముట్టనికోర్కు లూరఁగన్. 9

గీ. శిలలపైఁబడి యుద్ధతి నలలు లేవ
నోరుగాలియు వాని నం దూఁపి విసర
విరియుకాశాగ్రసమములౌ నురుఁగు లం దె
సంగె గంగాకృతాట్టహాసంబు లనఁగ. 10

గీ. నెమిలిపురికన్నులట్టులు నీటిపైన
మదకణంబులు విరియ నున్మత్తగజము
కేళి సలుపంగ నది మించుబాళి వేయి
కనుల దానిని గనుచుండె ననఁగఁ దోఁచు. 11

గీ. నిద్ర లేచుప్రమద నిండావులింతతోఁ
బ్రమదబాష్పములను వదలుపగిది
దరిని వ్రీలు శుక్తి తరలించెఁ దెలిముత్తి
యముల నరుఁడు వింత లడరి చూడ. 12

క. పగడపుఁదీవచిగుళ్ళన్
దగిలిన తెలినురుగుచినుకుతండము తమిసె
చ్చఁగఁ జేయుమోవికాటుల
కెగసినప్రియుపంటివరుసయే యనిపించెన్. 13

చ. కరికలభంబు లేటిజలకంబుల నం దరుదెంచుచుండ ముం
దరఁగలపోకఁ బోయినమదంబులవాసన రోస మెక్క స
త్వరమున నుద్ధతిన్ మలయవచ్చెడినో యివి యిట్టులంచు ని
వ్వెఱపడి చూచెఁ బాండునృపవీరుఁడు నిక్కినకౌతుకంబునన్. 14

క. మిన్నంట నెగయుకుతుకము
న న్నాగేంద్రములు బుస్సునన్ శ్వాస లిడం
గ న్నీ రెగసి శరద్ఘన
సన్నిభమై వింత సవ్యసాచికిఁ బెంచెన్. 15

క. పులినములే పిఱుఁదులు మీ
నులె కన్నులు నైన గంగనుం దుల్యకళా
విలసనములఁ గొలుచునుపన
దులఁ గాంచి నరుండు వానిత్రోవన్ దాఁటెన్. 16

ఉ. పల్లవపత్త్రపుష్పఫలభారవినమ్రశిఖాళి వృక్షముల్
కొల్లగఁ జుట్టు నొప్ప గిరికొట్టకొనన్ సుమనోమనోజ్ఞమౌ
చల్లనియాశ్రమస్థలికి శక్రసుతుం డతిభక్తి నెక్కె సం
ధిల్లినహాయి భావిశుభదీప్తిని బెల్లుగఁ జాటుచుండఁగన్. 17

గీ. పూవుఁదీవలు ప్రతిసానువునను బండ్లఁ
దనరుతరువులు ప్రతివనమునను వెలయ
నిర్జనంబైన యచ్చోటు నించె నరున
కంచితోత్సాహ మటఁ దపం బాచరింప. 18

—ః అర్జునతపోభివర్ణనము ః—

గీ. యోగవిధిఁ జిత్తవృత్తుల నాఁగునరున
కలఁత యనిపింప దట ఘోరమైనతపము
తెగువ స్వాయత్తవృత్తులౌ తగవరులకు
శ్రమ నిడన్ జాలునది త్రిలోకములఁ గలదె? 19

ఉ. కన్నులపండు వో వెలుఁగు గ్రాలఁ దమంబు శమించురీతి నా
త్మోన్నతిఁ గూర్చుమైత్రిముఖరోరుగుణంబులకల్మిఁ బాపసం

ఛన్నత వాసి జ్ఞానకళ చక్కని శోభలఁగూర్ప నెంతయే
నన్నరుసత్తపంబు పెనుపందె సితార్ధసుధాకరాఢ్యతన్. 20

గీ. కలిగినవివేక మగుణసంకల్ప మడఁపఁ
జిరసుఖప్రతిఘాతియా చిత్తవృత్తి
విషయసంగతభోగంబు విడిచె; జనులు
భానుఁ డుదయింప దివ్వెల వదలుపగిది. 21

గీ. తపము జప మర్చన మహింస దనర శ్రద్ధ
వజ్రిఁ గొల్చెడినియతిచేఁ బ్రాప్తనైజ
శాంతవీరరసంబులఁ జాటునరుని
మహిమ సకలాద్భుతం బయి మహిఁదనర్చె. 22

గీ. ఇంద్రనీలసమానాభ నెసఁగుక్రీడి
యనుదినస్నానజనితజటాళిరుచుల
వఱలె నరుణోదయారుణప్రభలు శిఖల
మెఱయఁ దోఁచుతమాలభూమిరుహాలీల. 23

గీ. యోధవేషం బొరులభీతి కొదవియున్న
నకుటిలాత్మశుచిన్ మించె నతఁడు మునులఁ
గానిచో నిట్టితుష్టిమృగములఁ గలదె?
పరమదయ యెవ్వరిని దృష్టిపఱప లేదు? 24

చ. విస్మరుడు మాని గాలి కడుపీ లగుపోకడ నిల్చి నిల్చి యం
దెసఁగఁగఁజేయుచల్వలకు నీనెడుతావికిఁ బ్రొద్దు వేడి పె
చ్చుసెగలు చల్లఁబారి నరు సోఁకి పవ ల్నడిజామునందు నే
నొసఁగెడి నిండుహాయి నతఁ డూనినపూనిక పెంపుఁ జెందఁగన్.

చ. అతనితపంబువింత మెయికబ్బినగగ్గురుతేఁజిగుళ్ళ కీ
లితవిపులాంజలిప్రభ లలిన్ సుమవర్షముఁ గూర్ప రెమ్మ లా
నతములు గాఁగఁ జూచి కెలనన్ దలలూఁచి నిశన్ నిశన్ ద్రుణ
ప్రతతులమొత్త వానికయి వ్రాల్చె నటన్ గలభూరుహోత్తముల్.

ఉ. అద్దిర ! మబ్బులేనిజడి నాకసమున్ రజమున్ హరించునా
యొద్దిక భూతముల్ నరునియుగ్రతపంబునఁ జిక్కువానిదీ

వృద్ధయఁ దాల్చి చేరి సమయార్హసపర్య లొనర్చి నిత్య మా
పద్దశ మాన్పు నాతనితపంబును వర్ధిలె నాఁడునాఁటికిన్. 27

గీ. గొప్పఫలమును సూచించువిప్పు నొందు
కడఁకపువుఁగని గర్వంబు పడఁ డతండు;
నిబ్బరము గల్గువారికి నిండుమంచి
వెలసియును వారిధీరతఁ గలఁపఁగలదె ? 28

గీ. కొలఁదిదినముల నే యొండ్ల కలవిగాని
హెచ్చు గడియించెఁ దపమున నీతఁ డనుచు
వింత జడుపు విషాదంబు వెలయ గోత్ర
పాలు రపుడు శతక్రతుప్రోలి కరిగి. 29

—♦ గోత్రపాలురు పార్థుతపమునుగుఱించి శక్రునితోఁ దెల్పుట ♦—

ఆ. ఆజ్ఞఁ గొలువుకూటమందుఁ బ్రవేశించి
పుడమి సోఁక మ్రొక్కి తడయ కచట
గోత్రభిదునితోడ గోత్రపాలురు వీను
విందొనర్చునుడుల వినిచి రిటులు. 30

గీ. "అయ్య ! మీయింద్రకీలపర్యంక మొంది
వల్కలి యొకండు రవిశశివహ్నులకుఁ దు
రీయుఁడై గెల్పుకోర్కి నమేయతపముఁ
బూని లోకంబు లక్కాక బూరటిల్ల. 31

చ. కరములు గావు పీనభుజగద్వయ మాతని కేలుదోయి, త
ద్గురుతరచాపమో పగఱ గుండెదిగు ల్గలిగించు, రాజస
స్ఫురణము లిట్లు; మానిజనమోహనమై మహనీయ మైనస
చ్చరితముత్రోవ సాత్త్వికవిధానము నిత్యపథంబు వానికిన్. 32

ఉ. గాలి సుగంధసంపద సుఖం బిడు, నూత్నతృణాంకురాఢ్యమై
మే లగుశయ్యఁ గూర్చు నిల, మిన్నొ కడుం విమలంబు, నీరమో
ధూళి నడంపఁగాఁ గురియుఁ దోయదసంతతి లేకె, తద్గుణ
శ్రీలకు ముగ్ధలై సలుపు సేవలు వానికిఁ బంచభూతముల్. 33

గీ. సహజవైరంబు లేమఱి జంతువితతి
వాని దరిఁ జేరు, గురు శిష్యవర్గ మట్టులు;
పూ లొసఁగఁ జెట్లు కొమ్మలు వ్రాల వంగు,
నార! మిముఁబోలి గిరి వాని నరయు వశత. 34

చ. అలసట లేమి యాతనిమహత్తరసత్త్వ మెఱుంగఁజేయు; ద
ర్పలసిత ముత్తమంబు నగు వానిశరీరము గెల్పుఁ దెల్పు; ని
స్తులశమశీలి యయ్యు నినుచున్ దొలిచూపునకున్ గభీరతా
కలితవిభుత్వసంపదలు కన్గొనువారెద జంతు నొందఁగన్. 35

గీ. నీదు కేళీవనంబున నిలిచి తపము
సేయునాతఁడు మౌని వంశీయుఁ డొక్కొ?
దైత్యకులజుండొ? పృథురాజతనయుఁ డేమొ?
యెవఁడొ? "యిదమిత్థ" మని నిర్ణయింపలేము. 36

ఉ. ఏబహువాంఛ లూని తపియించునొకో? కలరూ పెఱుంగుఁడీ!
మాబదుగున్ వచస్సులు ప్రమాదసమేతము లేమొ చూడుఁడీ!
మాబలఁగంబుతప్పులు క్షమన్ గని దేవర! సైఁపుఁడీ! వశం
బా! బుధపాళిఁ గా కడవిమానిసులక్ సువివేకమున్ గనన్" 37

క. అనుగుహ్యకువిన్నపమును
విని చిత్తానందకరము ప్రియసుతునితపం
బని హర్షకళికలన్ బొం
దెను మఘవుఁడు; రాజబుద్ధి నీతి తెరువొకా! 38

ఆ. అఖిలకృతులి నవ్వు డాఁపి యింద్రుఁడు దివ్య
దృష్టి నరునిభక్తిదీప్తి నెఱిఁగి
తెలియునటులు వాని స్థిరచిత్తపరిశోధ
నమున కిట్టు లనియె నమరసతుల. 39

—♦ అర్జునప్రలోభమునకు శక్రుఁ డచ్చరల నంపుట ♦—

చ. "ధృతిఁ గరఁగించి మించువసతిన్ గలదే మిముఁబోలి యేకమై
యతిసుకుమారమై యణువునై కడుదూరగమై యమోఘమై
ప్రతిఁబొనరింపరానిగురుబాణ మికొక్కటి చిత్తజాతును
ద్ధతికిని దోహదం బొసఁగుదర్పకమార్గణపంచకంబునన్. 40

ఉ. సంసృతిఁ బాయ మోహముపసన్ మసి చేసిన యోగులన్ రజ
స్స్రింసనపూ పరార్థ మగుజ్ఞానపయస్సున; నాజలల్ వడిన్
ధ్వంసము లౌట వింత యగునా? యరమోడ్పులఁ గన్నుదోయిటన్
శంసల మీరు గ్రోలుటకు సాగిన సన్నుపులార! తెల్పుఁడీ! 41

శా. లావణ్యంబు జగంబులన్ జెదిరి నిల్వన్ సృష్టివైచిత్ర్యపున్
జేవన్ బూర్వము బ్రహ్మ యంతయును రాశింగూర్చి మీయాకృతు
ల్ప్రావిర్భావము నొందఁజేసె, జనము ల్స్వర్గంబు రాఁ దీవ్రవాం
ఛావిద్ధాత్మకులై కుతూహలముఁ జెందన్ సుందరీబృందమా! 42

మ. కృతులన్ బాటల నారితేరి హితశక్తిన్ మించు గంధర్వసం
తతితో నాతనిఁ జేరి విఘ్నమిడుఁ డింకన్ బొందు, నిష్కాములై
జితసర్వేంద్రియులైన యోగులనె నిర్జింపంగ మీ కీసుఖా
యతనున్ నొంచుట యెంత? యొక్కత్రుటిఁ గాదా గెల్పు
మీ కచ్చటన్. 43

శా. ఇస్సీ! యీతఁడు వీతరాగుఁడఁటె? కాఁడే కాఁ డరిం జంప నా
తెస్సా సంపద నొంద దృష్టి నిడె, నట్లే కానిచోఁ జూడుఁ డా
నిస్సంగత్వము మోక్ష మేడ? రణచిహ్నభూతమై వెల్గు నా
నిస్సీమాశుగచాపధారణము మౌనిత్వంబు నేలా తగున్. 44

మ. "అతితేజస్వి యతండు కోపనమునిందాగ్నికము ల్లోగ్రహో
ద్ధతి మమ్ముం గలఁగించు" నంచు భయ మందం బోకుఁడీ! యాత్మసా
ధితకీర్తిన్ విరళించువిక్రమధనుల్ స్త్రీహింస కింతేనియున్
మతిఁ జోటీయరు నమ్ముఁడీ! కృతిఁ బ్రశంసాస్ఫూర్తి సాధింపుఁడీ!

ఉ. ఇంతగఁ బెద్దఁజేసి వచియించినస్వామిబహూకృతోక్తులన్
స్వాంతము లింతలై యెగయ సంతస మాస్యములందు వింతసొం
పెంతయుఁ బొప నప్సరస లేపునఁ బొంగి ర టోలగంబునన్,
గాంతి నొసంగకున్నె యధికారులమన్నన సేవకావళిన్? 46

ఉ. చన్నులవ్రేఁగు నెన్నడుము సన్ననకున్ జళుకు ల్ఘటింప వే
ల్పున్నెఱజవ్వనుల్ తరలిపోవఁ దదీయవిలాసవార్ధిపొం
గు న్నతియించుచున్ స్థిరతఁ గూరి యచంచలపద్మలక్ష్మిఁ బా
ల్గొన్నసురేంద్రువేయికనులున్ గనఁ జాలకపోయె ముంపునన్. 47

ఏడవ సర్గము

—:o:—

—* అప్సరసలప్రస్థానము *—

చ. అదిగో? మృదంగనాదము! వియానగుహాబహులీకృతధ్వనిన్
జదలఁ బ్రయాణభేరియయి చాటె, నవే! ఘుట, లాపయిన్ వడిన్
గదలుపతాకలన్ నడుచుకమ్రరథంబులు నల్లవే! సిరుల్
పొదలఁగ వారె! యచ్చరలు! పోయెదు గుహ్యకసంవృతస్థితిన్. 1

మ. అని పౌరుల్ వెనురథ్యలం దెడము లేన ట్లాఁగి సోత్కంఠులై
కనుచుండంగ సురీకదంబకము స్వర్గద్వారనిష్క్రాంతమై
చనుమార్గంబు దినేందుభ్రాట కుపరిస్థం బాటచే నాతప
త్రనికాయం బట వ్యర్థమయ్యెఁ గడుసౌందర్యంబె నించెన్ దివిన్.

చ. గొడుగులచేత పైఁజనుటకున్ వెర వేదినయెండవేడిచే
గడుసుతనంబుతో నెదురుగా వడి వీఁచుసమీరుతాఁకుచేఁ
దొడరుశ్రమున్ ముడుంగుకనుదోయియు నెత్తినఁదేరుబుగ్గల
వ్వడ విడుకల్వలన్ దలిరుమూఁగుసిరి న్గళవొల్చె వారలన్. 3

ఉ. కాళులమార్పు తోఁపని చకాచకఁ బేరెము వారువారువాల్
గాలుల మేఘపాళిగతిగాఁగ బడిన్ వడిఁదేరు తేరులున్
గ్రాల్గఁగ నేమినిస్వనము కల్గదు మింట విమానయానకే
ళీలలితోద్గతిన్ గెలుచులీలలఁ దద్గమనంబు వర్తిలెన్. 4

చ. అవనికి డిగ్గుదేవసతులందుఁ దదంశలు సంక్రమింప ను
ద్భవమయి పూసవారు శ్రమవారి గగుర్గొను, చంటిపూఁతలన్
దివ్వు తిలకంబు నెన్నుదురు తెన్నుల గుత్తపుము త్తియంబులై
సవురె యొసంగె; సాజమగుచక్కనరున్ వికృతుల్ నగల్ సుమీ!

చ. ఉరవడి నేగుతేర్లపయి నొప్పుల నొప్పుధ్వజాంశుకంబు లు
ప్పరముఁ గ్రమించువేళ నొఱవి పర్వులుగా నొరగల్లుమీఁదిబం
గరు నెఱిగిట్లుగా రుచులు గ్రాలఁగఁ దెంపులు లేనిబారు లు
ద్ధురగతిఁ బెంపులై సిరులఁ దోఁపఁగఁ జేయఁ జలించు నద్దిరా! 6

చ. దిరిసెనపూవుకోమలత దీటునఁబుచ్చుసురీతనూలతల్
పరుసనియెండవేడి సయిపన్ సయిపన్ గని బాట నెంతొ యు
బ్బరపడుగుహ్యకప్రతతి ముచ్చటమైఁ దమలోన “సద్దిరా!
పరమపవిత్ర మానలువపం పతిసాధు వ” టందు రొక్కటన్. 7

గీ. చెందిరపుఁజర్చ లపరంజి సిరులబెళుకు
నినుప సప్తమదంబుల నించుమత్త
సురగజంబులు రవిదీప్తు లొరయ మెఱసి
కురియు సప్తాంబుదంబుల మురువు లొసఁగె. 8

ఉ. తాళఁగ రానియుష్ణకరుతాపముపెల్లు భరింపలేక త
ద్గోళము దవ్వుదవ్వయినత్రోవఁ బ్రయాణము చేసిచేసి యా
పాళెము చేరె దిక్కులను బట్టనిపొల్లున నేకవేణియై
క్రాలి మహోర్మికావళులకమ్రతఁ గొల్పువియత్తరంగిణిన్. 9

ఆ. గడుసుమట్పదములదుడుకుపోక కలంగి
రేఁగి కలియుపద్మరేణుతతులఁ
బుణికి గంగయులలఁ బొంది చల్లనఁ బొల్చు
మలయ మమరసతులయులతఁ దేర్చె. 10

గీ. శ్రేణులై గాలిరథములు చెంతలం ద
పూర్వతటసంపదన్ గూర్పభూరిగజతు
రంగహాతనాకగంగాతరంగసమితి
తాఁకి క్రిమ్మఱుఁ గ్రొత్తవింతన్ ఘటించి. 11

ఆ. ఇరుసుకొనలు సురలయిండ్లవేదికల రా
చికొన గ్రహపథంబుఁజేరి గాలి
తేర్లు నేమినిహతిఁ దిరుగుడువడు నీట
సుడియఁ జేయుమొయిలుతుడుము నెగచి. 12

ఉ. మత్తసురేభదంతపదమర్దితవారిదపాళి తామసా
యత్తముగాక శీతలపయస్సులఁ గూర్చుచుఁ దేర్చు నేనుఁగుల్
మొత్తములన్; మహాత్ము లభిభూతిని గూర్చుఖలాత్మునేని స
చ్చిత్తమునన్ మహోపకృతిఁ జేసి తెమల్చుట నైజమేకదా. 13

ఉ. హాటకసన్మణిప్రభల నాయతమేఖల లాడుబందులై
చీటికిమాటికిన్ మలయశీతలవాయుభుజంగుఁ డప్సరః
కూటనితంబవస్త్రముల కుచ్చెళులం దెగురు ల్ఘటింప నా
బోటులలోని చెడ్డికలుముల్ తెరమిన్నాటులఁ దొంగిచూచెడిన్. 14

ఆ. కరఁచె బొట్లు మంచుఁ గల్పించి యని దూఱి
కంబుదంబు నెన్ని రమరసతులు
శ్రీమ హరించె నంచుఁ జక్కనిగొప్పమేల్
సెడునె కొద్ది తప్పుచేత నెందు ? 15

ఉ. చుట్టు నలల్ చలింప నడిచో సికతాస్థలులట్లు నీరముల్
వట్టినమేఘముల్ జలదపాళులలోన నెసంగుచుండఁ గ
న్పట్టుసురేంద్రచాపమునఁ బర్వె నెడంబులు దేవసుందరీ
పట్టమణిప్రభాభిగతిఁ బాల్గొని నిందున నిల్చు మింటిపై. 16

ఉ. శూరవరుండఁటే! దృఢవిశుద్ధతపస్వియఁటే! యెటు లద్రిన్
జేరుటొ? యేక్రియన్ నియమిశీల మగల్చుటొ? యంచు నెన్నుబృం
దారకసుందరీమణులు తా రుడువీథిని దాఁటి స్వామియా
జ్ఞారతిఁ జేరి రంబుదవిసర్పితకూలము నింద్రకీలమున్. 17

—♦ అచ్చర లింద్రకీలముపై విడియుట ♦—

ఉ. దేవవిలాసినీనిచయదివ్యముఖాబ్జములన్ బరిస్ఫుర
చ్ఛ్రీవరనేత్రవిమానముల, శ్వేతకళామహితాతపత్రఫే
నావిరళాభ, దుందుభిరవాపతదూర్మిగభీరవైఖరిన్
భూవహుపై వియచ్చరచమూదివిజాపగ పొంగు రాజిలెన్. 18

ఉ. నింగికి శృంగికిన్ జనఁగ నిల్పినవంతెనయౌ పయోదపా
ళిం గడు వేగమూని రవళిన్ రథముల్ డిగుచోఁ దురంగరా
జిం గనఁ జిత్రమౌ బిగువుఁ జెందెడివాగెల నిక్కుమోర లె
ల్లం గుదియంగ వంగుచు నిలన్ బెనుకష్టముతోడఁ జేరెడిన్. 19

చ. తమ కిరువంకలన్ ఘనవితానము లంటి చెలంగ నింద్రకీ
లముదెస డిగ్గుమత్తకరులన్, గురుమేఘవృతాద్రిరాజస్తే న

త్తముపయి వాఁగువారణవిధంబున డంబెసఁగెన్ బ్రిడీనశా
గమనముచేత నబ్ధి డిగి క్రాలుసపక్షగిరీంద్రవైఖరిన్. 20

ఉ. ఆగిరిమిట్టపల్లములయందును, మింటఁ జరించునంతవి
స్వేగముతో హరు ల్చనెడువేళఁ దదీయఖురాంకపాళి త
ద్భాగమహాపవాహినుల వర్తిలుసైకతవేదులన్ సమ
శ్రీగుణితప్రభన్ వెలయఁజేసి గిరిన్ గయిసేసెఁ బూర్తిగన్. 21

పంచ. నగోపరిస్థలంబులన్ ధ్వనజ్జలాతిపాతనా
దగౌరవంబుతో మిళద్రథస్వనంబు లద్రిసా
నుగండఘట్టనన్ బ్రతిధ్వనుల్ ఘటింప వర్షమే
ఘగర్జలన్ భ్రమ న్నెమి ళ్లెగంబడున్ గనన్ గడున్. 22

చ. చెలి! కనుఁగొంటె? మేఖలలఁ జిక్కనిచక్కనినిగ్గు లొగ్గువ
చ్చలయెడలేనికాంతులకు సానువులన్ బడునీటిధార లొ
ప్పు లొల్కుక నేకనీలమణిపొందిక మింట హారం గొనంగు నం
చలరి యొకళ్లొకళ్ళఁ బుసులాడుదు రాదిగుబాట నచ్చరల్. 23

శా. ఆలానంబులుగాఁగ నేగుకరిణీవ్యాజంబు లాకర్షణన్
బాళిన్ గొల్పఁగఁ వీడఁజాలక ప్రయాణం బెట్లొ సాగించు స్వ
ర్వ్యాళంబుల్ పవమాననీతధరణీభద్రేభగంధోత్థక
ల్లోలక్రోధము మావటీండ్రతెలువుల్ ద్రోయంగఁ బ్రేరేచినన్.

చ. గరువులఁ గ్రొత్తనీటిమెసకంబున, గాలుల రేఁగుదువ్వచే
నరుణిత మైనసేన యపుడప్పుడ తీటిన వానకారునన్
వఱదల ఘూర్ణమానమయి వచ్చుసురాపగపొంగుఁబోలి త
ద్ధర వనసీమలున్ గహనధాత్రులు నిండెఁ జలద్రవార్భటిన్. 25

ఉ. ఆగతి వచ్చివచ్చి దివిజాపగచెంత నివాసయోగ్యభూ
భాగములన్ మణిప్రచయభాసితసైకతవేదులన్ సుమా
ళీగుణితాయతప్రభల లెస్ససుఖం బిడుశాద్వలంబులం
దాఁగి మహాకుటీరనిలయంబులఁ బన్నిరి సైనికాగ్రణుల్. 26

ఉ. కుందనపున్ జిగుల్ దెసలఁ గొల్పుమహేంద్రగిరీంద్రశోభ పెం
పొందె సితాంబరప్రచయయోజితదేవకుటీరరాజిచేఁ;

నందనిమేలు నుండునె మహాత్ముల భక్తిసమేతసంగతిన్
జెందవె యోగముల్ గుణవిశేషతఁ గోర్కులకెల్లఁ బెల్లుగన్.

గీ. అడవిఁ గాచినవెన్నెల లగు సుగంధ
పుష్పతరులుఁ జిగుర్చు నపూర్వలతలు
సఫలతన్ జెందె నప్సరస్సానుభూతి
పరుల నలరించునదె కాదె భవ్యలక్ష్మి. 28

చ. నిల రలచందనాగములనీడల సేదఁ జలించునచ్చరల్
చిలువలబుస్సలన్ గదలు లేఁజిగురు ల్గని, దుర్వినీతులా
తులువలు మూఁగియున్న దొరదొడ్డతనం బెటు లున్న, నెంతకా
వలసినకార్య మున్న నటువైపు చనన్ వెఱఁబొందరే జనుల్. 29

శా. అంభోమార్గము నంటుచప్పరము లాద్యంతంబుగా విప్పి త
త్కుంభీంద్రంబుల మావటీండ్రు నయమున్ గుర్తించి క్లేశంబు వో
వం భూమిన్ నిలుపన్ యుగాంతపవనవ్యాధూతవృక్షంబులా
గంభీరాయతకుంభినీధరసమగ్రశ్రీ లటన్ వర్తిలెన్. 30

చ. బడలిక వాయఁగా దివిజభద్రగజంబులు నిద్రవోవున
య్యెడ నెడలేనిధారల రహించుమదంబు గ్రహింప బారులై
విడిసినతుమ్మెదల్, నిదురవీడి చివాలున దంతులెల్ల లే
చెడివడిఁ, బాఱిపోఁ ద్రుటితశృంఖలలన్ దలపించెఁ జిత్రమై. 31

మ. అవనీమత్తమతంగవాసనలరోషావేశముం గాంచి యు
ద్దవిడిన్ డీకొనుపూన్కి కడ్డగువియద్గంగాప్రవాహంబు దాఁ
టువెసన్ దూఁకుసుపర్వనాగములు గండున్ మావటీండ్రంకుశా
ళి విధింపన్ బడిపో విదల్చి చనెడున్ లెక్కింప కారోహులన్. 32

ఉ. నిండుగ నీరు తొండముల నింపి శ్రమం బఱఁ ద్రావి శేషమై
యుండినవారి హస్తిపకుఁ డొప్పుటఁ బై కెగయింప నోడుచున్
గండములందె చిమ్మికొనఁగా జలశీకరపాళి తన్మదా
ఖండసవర్ణతన్ గురిసె గారులశౌర్యముఁ దెల్పుకైవడిన్. 33

మ. మును దప్పిన్ జదలేటి చల్లనిజలంబుల్ సుంత మూచూచి భూ
వనగంధేభమదంబువాసనలతో ప్రవల్ దాన గుర్తించి య్యె

త్తినరోషంబునఁ దీవ్రదృష్టి నెదురాతీరంబు నీక్షించుఁ గా
ని నిలింపోత్తమకుంజరంబు కొన దా నీ రొక్క చుక్కెనియున్.

ఉ. వారి నవారణన్ సమదవారణరాజి నవారుణప్రభన్
వారు స్వకీయదానపరివర్తితసౌరభమున్ ఘటించి య
వ్వారిగ వారిజోద్గమితబంధురకేసరగుప్తదానరే
ఖారమఁ బద్మగంధముల గట్టిన కెక్కె సుకేసరిప్రభన్. 35

ఆ. దండుకమపుధూళిదట్టంపుపెట్టిన
రదివిముక్తపద్మరజపుఁబసపు
గంగ తెల్పుకలయికన్ దేలియాడంగ
రంగురంగుకోకరాణ చెలఁగె. 36

శా. శ్రీగంధాటవిలోఁ బిఱిందిపదముల్ గ్రీవంబులున్ శృంఖలా
శ్రీ గుప్పింప నితస్తతశ్చలనముల్ చెన్నారఁగాఁ జిందు దా
నాగారంబుల బిందుపాతములతో నాహస్తులొప్పెన్ స్వ
చ్ఛ్రీగండోపలలోలనంబుసొబగుల్ చిప్పిల్లునొప్పల్లుచున్. 37

ఉ. శ్రోత్రములందు దానములసోనలు వెల్వడి ముంపు నింప న
త్యాతతరేణునిష్కృతి సమస్తలతాంతసుగంధవిచ్యుతుల్
నూతనపుల్లపృథ్వీకల నున్ననిపూవులతావి జొబ్బిలన్
శీతలవాయు వావరుసఁ జిందిడువాసన లందుఁ జిమ్ముచున్. 38

శా. సుప్తిన్ జెందుహరుల్ హతాద్ధ్వనికి సంక్షోభించి మేల్కాంచి యా
గుప్తధ్వానముఁ బోల్పలేక దివిఁ గన్గో, ఘోరజీమూతసం
ప్రాప్తిన్ వర్తిలు గర్జ యంచును మయూరాదుల్ భ్రమన్ జెంద ది
గ్వ్యాప్తిన్ దివ్యమహేభబృంహితరవవ్యాపారముల్ మ్రోఁగెడిన్.

ఉ. ఆవనవృక్షరాజిఁ గొనలందుఁ బటంబులు సొమ్ములుంచి యా
దేవవిలాసినీమణులు తీఱిక నీడల విశ్రమింపఁ గే
ళీవనులన్ లతాగృహవలీకములన్ నగ లుంచి మారచ
ర్యావిలదేహులౌ రమణు లందు శ్రమన్ విశులక్ష్మి సంధిలెన్.

ఎనిమిదవసర్గము

——(౦)——

—♦ అచ్చరల వనవిహారము ♦—

ఉ. కోరికతోడఁ దోడన నిగుడ్చిన గళ్ళనగళ్ళకాంతి చె
ల్వారునవారుణాదిమణిహారసుహారికవాటవాటికన్
బేరులబారు లింద్రువిలువేరుల మీఱఁగ గోపురాళితో
సారిదునూరు నిత్యకళఁ జానలు మాని విహారవాంఛలై. 1

ఉ. ఇచ్చమెయిన్ బ్రఫుల్లజలజేక్షణ లాత్మతనుప్రభల్ గిరిన్
హెచ్చగునీరపాళి వెలయింపఁగ గుహ్యకయుక్తలై కనన్
వచ్చుచు మాటుమారుచుఁ జనన్ జలదంబులఁ దళ్కుతళ్కనన్
ముచ్చట లీనుమెర్పులను మోహముఁగూర్చు మనోహరంబుగన్. 2

మ. శ్రమచేతన్ బిగువేదుచున్నకుచముల్ జోకాడ, వేంచేయువే
గముచే భూషలు కాంతులీను చులియంగా నాట్యమాడన్ వన
భ్రమణం బిచ్చి నితంబినీమణులకున్ బ్రత్యగ్రసౌఖ్యంబు స్వ
ర్గమనోత్కర్షకు వేమడుంగులుగ నుత్కంఠన్ విజృంభింపఁగన్. 3

చ. గుబురులుగా ధరన్ దగులు కోరకితమ్ములఁ గొమ్మలన్ బథిన్
బ్రబలిన చెట్లమధ్యమునఁ బాటలఁ బాటలగంధు లెల్ల ర
ద్దుబయలు సేఁత కోడరు; కడుంగడువింతలచోట్ల ముందుముం
దుబమలఁ గ్రాముకుల్ గనఁ గుతూహలితాత్మఁ జరించు టబ్రమే?

ఉ. లత్తుకమెట్టునా కరములన్ గిసలమ్ములుగా, సితప్రభల్
జొత్తిలుగోళ్ళఁ బూగుదులచొప్పుగఁ జేతులఁ దీవెలట్లుగా,
హత్తినగంధచర్చఁ గుసుమాళిపరీమళమట్టు లెంచి యా
బిత్తరులన్ బికంబులును భృంగములున్ వెనువెంటఁ గొల్చెడిన్.

చ. దరవికసద్గుళుచ్ఛసుధ దాఁటుల మాటికిఁ జంచరీకముల్
మురియుచుఁ గ్రోలరాఁ గిసలము ల్గలశాఖలచే నశోకముల్
దెరలఁగఁ జేయ దివ్యసుదతీమణు లాత్మరహఃప్రియుక్తమా
స్మరచరితంబు జ్ఞప్తిఁబడ "జ"ల్లన నొండొరు కన్నుగీఁటెడున్. 6

ఉ. పల్లవసౌకుమార్యములఁ బాణులకున్ శ్రమఁ గూర్చె దేటి కో
హల్లకగంధి! కల్పలత యన్ భ్రమఁ బైకొనుభృంగరాజు భీ
తిల్లుట కల్గునే? తెఱపిఁ ద్రిక్కఁగనీయక యెంతలైనఁ బా
టిల్లిన నోర్చి కోర్కిని గడింపక డింపఁడు గాదె గాదిలిన్. 7

శా. " ఔనే జాణవు! లేనికోపమున నాస్యం బేలకుంచింతువే?
నీనాథున్ దమితేవఁ గోర్కివిడ మన్నింపన్ జనన్ రాదె? లే
దా! నీమానస మెన్ని యోవగల బాధల్ చెందు భద్రం బటం
చానారీమణులం దొకర్తు సఖి సయ్యాటంబునన్ దేర్చెడిన్. 8

చ. విరిసినతెల్లువెన్ను తెలివి స్తృతి కట్టుదుకూల, మార్చుబె
గ్గురువరుసల్ రణద్రశన, కూలమె నెన్నడు, మాగిరీద్వనాం
తరవిచరన్నదీసతికిఁ దన్గను వేడుక వచ్చునావియ
చ్చరనయనానుమోద మిడఁ జక్క నలంకృతయట్లు రాజిలెన్. 9

క. డగ్గఱ నది మ్రొగ్గనఁబడి
భుగ్గనుతుంపురుఁలు విరిసి ముత్తెపుసరులో?
యుగ్గహాన శ్రీహాసమొ?
యొగ్గినసతి శీతలూరువో? యనిపించెన్. 10

ఉ. ఫుల్లసుమంబు లక్షు లట మ్రోఁగినతుమ్మెద లంజనంబులై
చెల్ల వినమ్రశీర్షములఁ జెంగట వర్తిలుతీవఁబోండ్లు రం
జిల్లినప్రేమచేఁ బెనుపుఁజెందినమన్నన దేవకన్యలన్
బెల్లుగ స్వాగతం బొసఁగు వేడ్కఁ గనుంగొనురీతి భాసిలెన్. 11

గీ. భద్రగజమదసిక్తకుంభస్థలముల
ఘనకపోలంబులన్ ఱాపుఁగాంచి నల్పు
మచ్చ లూనినగందంపుమ్రాకు లందు
నీలగళుభాతినై స్త్రీల నించె వింత. 12

క. కొమ్మలు తమ కందునటుల్
కొమ్మలు నమ్రత సుమాళిఁగొప్పఁ జతులచి
త్తమ్ములు తేరఁగఁ దద్ద
త్తమ్ములె కొని రతనుచేష్టితమ్ములు వెలయన్. 13

క. ధవుఁడు విరు లొసఁగ బిగ్గర
సవతిన్ బేర్కొనఁగ మాటఁజాలించి దివుల్
దవిలి భువి రాయుఁ బద మొక
యువిద మివులఁ గంట నీర మూరక యూరన్. 14

చ. దయితుఁ డొసంగుపూలఁ గొని తన్ముఖదత్తనిరీక్షణంబులన్
బ్రియునకు నర్మవాక్యముల పింపునఁ బెన్దమకంబు నింపు నొ
క్కయువిద -పిడుపోకముడిఁ గానదు వేఁబొకచీరెఁ గట్ట దా
యయమునఁ బాణిపల్లవసుమాళి నెటన్ విదు టెన్న దింతయున్.

చ. చివురులలోనఁ బువ్వములఁ జేర్చి ఘటించినగుత్తిఁ బ్రేమతో
ధవుఁ డిడఁగా నొయారమున దానిఁ దలన్ ధరియించుఁ జాన చ
న్నవతరితీపునిక్కులకుఁ గమ్మనిరాపిడిఁ గూర్చి బాధఁ దీ
ర్చి వలుదలాపిఱుందులఁ జరించి యటన్ మఱియొక్కకాంతకున్.

ఉ. నిక్కి సుమాళిఁ గోయుతరుణీమణికిన్ జను లెక్క, నీవియున్
బొక్కిలినుండి జారి బటువుంబిఱుఁదుంగవ వ్రేలఁగా, వళుల్
చిక్కఁగ, నక్కళింత గమిఁ జెందినయూరు మనోజబంధమై
గ్రక్కున దానికాంతుధృతిఁ గైకొనె; నెమ్మొల నమ్మవచ్చునే? 17

చ. నెఱికురులెల్లఁజిక్కఁగొని నిల్వున వ్రేలఁగ బాహుమూలముల్
సురుచిరతన్ బయల్పడఁ బ్రసూనశిఖల్ విడఁదీయు సాకునన్
దరుణి విలాసము ల్నెఱపి తన్మయమారమనోజ్ఞదృష్టులన్
వరు నికటంబుఁ జేర్చుకొనె; భామల కమ్ములు నీటులేకదా! 18

చ. ఎగుబిగు పుబ్బుగుబ్బలకు నేర్తుఱ నిచ్చుఁ దమిన్ స్వనాథుఁ జెం
దఁగఁ దగులెక్కి "గాలి కనుదమ్ములఁ జిందినపూరజంబు నూఁ
దఁగఁదగదే"యటంచు రముదాఁటునఁ జన్నులదూఁటి మోముమో
ముఁ గదియఁజేర్చెఁ బ్రోడ యగుముద్దియ ముద్దున కెంతజంతయో!

ఉ. "ఈపువు మంచి" దన్న "నది యేపస యీనసఁ జూడు" మంచున
ల్లాపము లాడుచున్ దరువులన్ లతలన్ గలమంచిమంచి వ
ట్లాపడుచుల్ గ్రహించుకొన నయ్యెడ రిక్తకుజాళి మాని త
ద్దీపితలక్ష్మి దివ్యసుదతీపదమున్ వరియించె నెంతయున్. 20

చ. చివురుల గిల్లుచో రసము చిందుటఁ జెందిర మెచ్చుపాణులన్
బువులరజంబు రాలి తెలుపుంబస మించిన యుబ్బుగుబ్బలన్
దవిలినపుష్పవాసనలదండి గడించుతనూసుగంధతన్
మివులగునైజదేహరుచి మెచ్చిరి చెట్ల సతుల్ కృతజ్ఞలై. 21

గీ. కరికరస్థూలసచివోరుఘర్షణముల
దీర్ఘతన్ గుంది ననమెత్తదేఱి సమము
లయ్యు మాటికి సురకైపు నంపిన ట్ల
శక్తతన్ దూలి తొట్రిలు చరణములను. 22

గీ. మణులయొడ్డాణముల దీప్తిమలయు ద్విగుణి
తాభ నవసైకతస్థలీశోభ గెలిచి
ఘనపరిశ్రమ గురువులై కడుమనోజ్ఞ
శబలతన్ దాల్చి కుదురులౌ జఘనములను. 23

ఆ. అదరుతమ్మిమొగ్గ లనఁదగుబొడ్డుల
కళల నీవిదాఁపుగా స్ఫురించి
చనులవ్రేఁగు లొలయుటను నమ్రితం గాంచు
వళులనడిమికడుపుకలిమితోడ. 24

గీ. బిట్టుమంచునఁ బైఁ గనిపింపకుండు
తమ్మిరేకులవళుల విధమ్ముగాఁగఁ
జెమటచిఱుబొట్టు లెల్లెడ గునుఁగుదేఱి
విమలములు కానికనుల ముఖములతోడ. 25

గీ. సానువులసానువుల గురుశ్రమల నల్ల
నల్లనన్ దారు తమతమవల్లభలను
వారి యంగాంగశుభసౌష్ఠవం బపూర్వ
కౌతుకం బిడ వీక్షింత్రు గగనచరులు. 26

—♦ అ చ్చ ర ల జ ల క్రీ డ ♦—

గీ. చేఁపకన్నులమీటుల, నూఁపుఁ జెందు
తమ్మిమొగముల, శుభ్రతటమ్ముఁ బ్రాఁకు

నలలచేతుల, నంచకూఁతలపిలుపులఁ
బిలిచె జలకేళికొఱకు వారలను గంగ. 27/1

మ. అదె! మందాకిని! స్వాగతం బొసఁగు మీనాక్షిప్రసారంబులన్
గదలన్ బాఱెడు తమ్మిమోముల నపంకస్వచ్ఛతీరంబునా
నుదలన్ సాఁగు తరంగహస్తములఁ నందుం గూయుహంసీగణో
న్మదనాదంబుల కేకలన్ దిరుగఁ డమ్మా! వే జలక్రీడకున్!! 27/2

ఆ. ఉడుకుపాటు వీడి, వడిమాని, తమ్మిపు
ప్పొడులఁ బుడికి యలలనడుమఁ జేరి
పడఁతు లీఁదుచోటఁ బయ్యెర చేయూఁత
లిడఁగ నిలిచినిలిచి నడుచు నచట. 28

చ. ఎదఁ దొలుకాడుబాళి వెలయించుఁ జడంతులయూఁత తూఁడుదిం
డ్లదారిలపెంపుమించె, పులినంబుల మీఱె నితంబభారసం
పద జఘనంబు, లబ్జములపర్వు హరించెను సోగకన్నుమే
లుక్కుదురులమోము; లత్తటిని గుంఠితసామ్యము లీడువచ్చునే? 29

గీ. ఒడ్డుదాపునఁ జెదరుగా నున్న చేఁప
వరుసలం గని తొలిడిగ్గువరుస నడలి
యందు జక్కులు తెఱపిసేయంగ డిగిరి
బిత్తరులు నెట్లొ లేనితెంపెత్తినట్లు. 30

ఉ. పూనికఁ బెందొడల్ గదపు పుత్తడిబొమ్మలు నీట దూఁకుతో
డ్తోనె తమంతఁ జీలి వడిఁ దోఁచినదొడ్డయలల్ గదున్ దడన్
మానక యూఁపఁగా దరుల మందటతప్పి కిలార్చి పిట్టలున్
జానగుమేటియుంచగుమి చయ్యన నిట్టటు తారె జంకునన్. 31

ఆ. ఇనుము మించుజక్కుటెకిమీఁడ్రబొమ్మలుఁ
గొండఁ దెగడునువిదపిండుచనులు
నెగచిమొగచి త్రోయ నింతలై తరఁగలు
తొలఁగి పారి దరులఁ గలఁగి మ్రొగ్గు. 32

గీ. వీడు తలకట్లు, తనువీఁగి యొడుగంద
మురిసివిరిసెడిపుప్పొడియునుగ నచ్చ

రల రమించి కలాపముల్ రాల్చునాగ
డమున కేమానో యని తరంగములు వడఁకు. 33

మ. 'నవతుల్ సూచిన దుఃఖకోపములచే సాధింతురోయంచు మా
నవతుల్ కాంతులప్రేమపెంపులకుఁ జిహ్వాశ్రీలరాజిల్లు గో
టివిలాసంబుల మాటి రగ్నిశిఖలన్ డీకొల్పి యాకుంకుమం
బు వసఠాళనఁబోవ లేశశులపొల్పుల్ బూనె నయ్యాంకముల్. 34

క. అవి యళిగతపద్మములా?
సవురూరు సురీమనోజ్ఞచక్షువులా? య
ల్లవి వారిశిరోజములా?
రవళియుఁ గదలికయు లేని భ్రమరీతతులా?. 35

క. నలినీవనమధ్యంబున
నెలఁత మొగము విచ్చినవ్వ నిగుడురదము లా
నలినముల కేసరంబులఁ
గలియఁగ నదిమెఱఁగికొనుట కష్టంబయ్యెన్. 36

చ. తనదుసపత్ని లీసుకలఁతన్ దిగుమోములనోరచూపులన్
గనఁగ, స్వయంబుగా వలచికట్టి ప్రియుం డిడియున్న పూలమా
ల నలిగి నీటబ్రుంగిన నెలంత విడన్ సహింపకుంచెఁ; బ్రే
మ నెసుమి వస్తుతత్త్వగరిమంబునఁగాదు గుణంబుఁ గాంచుటల్. 37

మ. కనుతెల్పుల్ మఱపింపఁగాదు నిజరాగశ్రీల మాటంగసూ
వనితల్ కాటుక కన్నులం దిడుట; తద్బవ్యాంజనంబెల్ల గం
గను గ్రీడింపఁగ క్షాళితంబగుడుఁ జక్కన్ దోఁచు పెన్రక్తిమల్
నినుచున్ నూతనసంపదల్ తెలుపువన్నెల్ వెన్కకై డిందఁగన్.

మ. ఘనతేజస్వులు మూఢమానవబలాత్కారంబులన్ మంత్రివ
ర్తనమున్ సర్వముఁ గోలుపోయి పెనుకారన్ జాలిఁబుట్టించుపో
క నటన్ మిన్నుపడంతులుంచుకొను పూగమ్మల్ వడిన్ దళ్కుతో
ననయంబూని జలంబుముంచుకొన దీనావస్థఁ దూలంబడున్. 39

గీ. కనుల నుదురులఁ బెదవులఁ గలిమినొసఁగు
కాటుకలు బొట్లు రంగులు కరిఁగిపోవె

నైనఁ జె న్నింతతఱుఁగమి నరసి జక్కు-
లెఱిఁగి రాగాములకు మేనులే నగలని. 40

చ. తమదెస దృష్టిమాని తమిదండడి మున్ను ప్రియుండు భూషణో
త్తమముల దానిదిద్దుతఱిఁ దాఁకిన కాకలు గాపుకాక లా
యమ జలమాడఁ గ్రొత్తగ బయల్పడు నాథనఖక్షతమ్ము లా
ర్ద్రములయినన్ సపత్నులయెదల్ పెనుకొల్మలఁ జేసె నీసునన్.

చ. "సికలిడు మోములం జెగయఁజేసెద రేటికి? నీడు లేనివా
సరులని యూఁపనేల? మెయిచాయలు కెంపులమీఱుఁ? జాలు లే!
గరువతనంబు మీరెడ నికా" దని, చూపు కడంక గంగ యం
బురుహములన్, నురుంగు తెరపోడిమిఁ, గుంకుమసిక్తనీరమున్. 42

ఉ. చేతులు మార్చిమార్చి సరసీజముఖుల్ నదినీట నీఁద నం
దాతఱిఁదోఁచు నాదము లయల్ వెలయింపఁగఁ గూర్చు నాటులా
రీతులఁ జంటితాకుడుల రేఁగురుతుల్ కెరటాలసందడుల్
ఖ్యాతిగనీనెఁ దాళగమకంబులు నాట్యవినోదవైఖరుల్. 43

మ. సొగసున్ సంపద దమ్మిపూగరితలన్ సూడెత్తఁగా నవ్వమో
ముగముల్ తేరిననీటఁ దోఁచి తనపెంపుల్ బెంచు కైసేఁతలై
నిగుడన్ జాహ్నవి తేట సార్థకతఁ జెందెన్ దేవయోషిజ్జనా
నుగతిన్ మీఱి, ప్రసాదభాసితులు సంతోషైకపారాయణుల్. 44

గీ. మలయుచేఁపలు తొడలపై కెలయ నులికి
బెళుకుఁజూపుల వణఁకునఁ గలఁగు పాణి
పల్లవంబుల బిత్తురుల్ పజ్జనున్న
పడఁతులని ముంచి రతిమోహపరవశమున. 45

గీ. చేఁపచెరలాట భయమును జెందినట్లు
కాంతులన్ స్త్రీలు మనసారఁ గౌఁగిలించు
కొనిరి; యఱలేని ప్రేమ నెక్కొల్పు వట్టి
సాకుచెద్దియు హాయినొసంగుఁగాదె. 46

క. గంగాజలగతిఁ గలఁగిన
ముంగురు లలకాంతరముల ముసురుకొన దళ

ద్భ్రూంగదళాంతరపద్మము
లం గడుఁదలపించె మేటి లావణ్యములన్. 47

ఉ. అందనిలోఁతుచోట భయమంది నవప్రసవాభ మించి చె
న్నొందెడుహస్తముల్ వడఁకు నొక్కతలోదరి నాథుకౌఁగిలిన్
బొందె వచింపరానినవమోదము, దిట్టతనంబు లేమి నా
పొందిక స్వర్గతిన్ మిగిలి పొంగుతమిన్ వెలయుంచె నాత్మలోన్. 48

చ. ప్రియులు జలంబుదోయిలుల వేడుక మీఁద జనించునార్పులన్
మెయిగొనుచంటియూఁపులును సుందఁటొయారమునన్ జెలంగుచే
తిమెగురులున్ ఘటించె జగతిన్ సతు లెందు విలాసయుక్తలన్
నయమె యథార్థమే యనుఘనప్రథ నాఁటికి నేఁటికైననున్. 49

శా. "ఏనుండన్ భయమేలనీ"కనుచుఁ జిత్తేశుండు దా సాదృతిన్
బూనన్ ధైర్యమువిప్పు నొంది యుదకంబుల్ గాఱుబుంటన్ దముల్
లోనన్ మ్రాఱుచునుంట సోగలకనుల్ మూఁతల్పడన్ గుంచిత
భ్రూనారీముఖశోభ లాసవతిసొంపుల్ సెందెనా రాజిలెన్. 50

ఉ. కాంతుని మారుమీఁద నుదకంబుల నింపిన హస్తసంపుటిన్
గాంత విదిర్చి తూలి పతికైపురియూఁతగ సోల నెక్కునన్
గంతువికారముల్ మిగిలి క్రిన్నన నీవినడల్చెఁ జీరెయూ
యింతయు జాఱకుండ సఖియొడ్డెర, కాంచనకాంచి యాపఁగన్ 51

చ. తమిపగఁ గొన్న కాంతమెయిఁ దద్దయు భూషలెయయ్యె నాప్తవ
ర్ణముచనియున్ జలించునధరంబు, ముడిన్ వడులూను బొట్టులే
నిముఖము, కజ్జలంబడిన నేత్రములందలి యోరచూపు లా
ర! మగువసారు; లంగవిసరమ్ములె సొమ్ములయెమ్మెగుమ్మెడిన్.

గీ. మొదట నిరసించి కాంతుఁ డాపిదప నెంత
యనునయించినఁ దేర దం దతివ యోర్తు
నిండఁ బ్రేమించుమనుజుల న్నిగుడుకోప
మేలకో వేఁడుకొలఁది నింకింత పెరుఁగు. 53

చ. మెలఁతలు ప్రాణనాథులసమీపములన్ జలకేళిమున్గవే
ళల నరమూఁతలై కదపులన్ జలియించుచు నోరచూపులన్

విలసిలు కన్నుఁ;లంగములు వీఁగి వడంకెడు, నూర్పు చేవఁ జ
న్నులుబుకు, హేతు వేమి? యతనుక్రమమో! భయమో! శ్రమంబకో!

గీ. బటువుపాలిండ్ల నరఁటికంబములతోడలఁ
బడఁతు లటఁ గ్రీడ సాలించి బయలుదేఱి
వీడలే కుత్సుకతపొంగు వెలయ హారి
వారికిఁ ముందు పేరెంబువారె దరికి. 55

ఆ. తునిసి తేలియాడువనజదళంబులఁ
జంటిజక్కవల పిసాళిరుచుల
మెఱయు ముత్తెసరుల, మెలఁతలు మురువైన
రేపడంతిహారాయలు సూపి రందు. 56

గీ. వ్రీలుమైగందములరంగు, వీడిపడిన
మణివిభూషలవన్నెలు మలయునలలు
గల సురీభుక్తముక్తగంగాస్రవంతి
నించెఁ జిత్రంబుగా శయనీయలక్ష్మి. 57

తొమ్మిదవసర్గము.

—:o:—

— సూర్యాస్తమయాభివర్ణనము —

మ. జలకేళిఁ ననలెత్తు పుష్పశరవాంఛల్ నెట్టఁగా నచ్చరల్
వలువల్ భూషలు చిత్తమోహకముగా భావించి కైసేయుఁ బో
కల గుర్తించి యినుండు తత్ప్రియము లెక్కిఁ గ్రుంక వారాశిదా
పుల వ్రేలంబడుచుండెఁ; నౌచితి కృతిఁ బోధింపదే యేరికిఁ. 1

ఉ. వాసరలక్ష్మి తాల్చిన ప్రభామయమాలిక పోతురత్నమై
భాసిలుచున్న సూర్యభగవానుఁడు తత్పతి తూర్పుమాని యు
ల్లాసము పేర్మిఁ బశ్చిమవిలాసముఁ జూడఁ జలింప నద్దిశఁ
దాసరవిన్ జరించె బహుధాతువులన్ సభమెల్ల నించుచున్. 2

శా. రేయెల్లన్ విరహంబు, జాగరము, మీఱెన్ గాక, తృష్ణార్దితుం
డై యాప్రాహ్ణము నీరజాధరసుధా హార్ష్ఠోద్ధతిన్ ద్రావ న
స్వాయత్తావయవంబు లెత్తఁబడెఁ బ్రజ్ఞల్ జాఱె, నున్మత్తుఁడై
యాయంభోధిఁ బడంగఁబోయెడుఁగదయ్యా! భాస్కరుం డార్తుఁడై
గీ. పగలు పగలూనినట్లు దివాకరుండు
మాట మండించి యిపుడు సౌమ్యత వహింపఁ
దీవ్రతాపాతిశయము పృథ్విని ద్యజించి
చక్రవాకహృదంతరస్థాన మొందె. 4
ఉ. ప్రాపును వీడి తొల్లికలవారు త్యజింపఁగ నల్పవృత్తులం
దాపద నొందొ వంత నవయంబడు నాశ్రితులట్లు మూలవా
ద్యోపతి సాము గ్రుంకఁగఁ దదుజ్జ్వలదీప్తులు తూర్పువీడి తా
రేపఱఁగా ముడుంగుచు లయించెడిఁ బశ్చిమదిక్తటంబునన్. 5
చ. ప్రియులనుద్దేర్ప సాయమున బిత్తరు లందఱు దిద్దుకొందరన్
గయిలువడంకఁ జిందె యొలుకంబడు కుంకుమఁ గెంపులెచ్చ మే
డ యెఱువజాలముల్ దెగువ డగ్గఱి తూఱెడుసాంధ్యదీప్తులన్
బ్రియమునఁజూతు రన్నవలు ప్రేయసు లంపినదూతలన్ మదిన్.
గీ. కుంకుమలనెత్తమున రవి కుజము లూఁత
గాఁగఁ గడునెఱ్ఱవడు మృదుకరము లూంచి
కానఁబడె మఱి కనరాఁడు కానఁ బడెనొ!
కడలిఁ జొచ్చెనొ! తూఱెనో పుడమిలోన! 7
క. ఖగరవముల నాకులమై
యగపడకుండెడుప్రదోష మర్కుఁడునై తె
ల్లగఁదోఁచి దినాంతము సవ
తుగఁజెల్లెన్ దివసముఖముతోఁ దిలకింపన్. 8/1
ఉ. తూరుపుటన్నుమిన్న సవతున్ గను పశ్చిమకాంత రూష్మరే
ఖారమ, నైన, భర్తఁగను కౌతుకమక్కడఁ గాంతుఁ డేఁగఁ జిం
తారసమిందు, గూండ్లదెసఁ దారుచుఁగూయు ఖగస్వనంబు లం
దారజముల్ విలాపము లి,ట్టాధ లటఁ సిరు లిందుఁబొందుతల్. 8/2

మ. "మనరేయిన్ హరి మాపి మిట్టిపడుఁ జంపన్ రండురం"డంచు నె
త్తినరాత్రించరులన్ ద్విజప్రహితమై దీపించు గాయత్రి కూ
ల్చినఁ గ్రొన్నెత్తురు భూమి రాలనియటుల్ జీమూతము ల్పేల్చికె
కొని యస్త్రాశ వెలింగె విద్రుమకళ ల్గ్రూరోగ్రసన్నార్ధిప్రథన్. 9

గీ. అంజలింబట్టి తలవాల్చి యధికభక్తి
నర్చలిడువారినైన సంధ్యామతల్లి
చపలతఁ ద్యజించి సురిగి నిష్క్రాంతిఁ జెందెఁ
దనదుచిత్తంబు ఖలమైత్రి ననుసరింప. 10

అంధకారవర్ణనము

చ. ఉదయపులేఁతవెల్గులకె యుక్కటి కానలఁ గొండకోనలం
దదరున నక్కి రూపఱిన యంధతమిస్రము వాసరేంద్రుసం
పదలు చనన్ గ్రమక్రమతఁ బ్రాఁకెడుదిక్తతి నల్లియల్లి పై
కెదిగి నన ల్పువు ల్దొడిగి యేపున నల్లరజంబుఁ జిమ్ముచున్. 11

గీ. అస్తమించుదివస్పతి యవనివెలయు
వస్తుభేదవిజ్ఞానంబు వలచికొనెనొ?
కానిచోఁ దోఁపదే యనఁ గాఱుతమము
మన్నుమి న్నేకమొనరించి మాటె నౌర! 12

శా. "ఇంతీ! నిన్నెడఁబాయ నే" ననినఁ "జిత్తేశా! నినున్ బాయ" నం
చెంతోఁప్రేమ శకుంతముల్ పలుకు నాయాబాస లాయింతప్రొ
ద్దంతంబై చెడురేయి చీఁకటులఁ బంతంబూని గుప్పంగ వి
భ్రాంతిన్ వీడుట తప్పదయ్యెను, వశంబా దుర్విధిన్ ద్రోయఁగన్!

ఆ. పల్కరించుకొనుట పాటిల్లెఁ జక్రవా
కముల దరిసియుంట కలిగియున్న
వానిపాటుఁ దలఁచి వలవంత నలినీమ
తల్లి తమ్మిమోముఁ దద్ద వంచె. 14

చ. తిమిరమహేంద్రజాలము నుతింపఁదగున్ - దరుశైలజాతభే
దములను మాపె, రోదసిని దద్దయుఁ గుంచి ముసుంగువైచె, ప

ల్లము తెగుపుల్ సమస్థితి నిల్వ ధరణిఁ సరిచేసె, దిక్సముూ
హ్యము మటుమాయముఁ సలిపె నా! కనుదూఁటినఁగానకుండఁగఁ.
స్వాగతము! చీఁకటుం ల్మలయఁ జెన్నుఉపద్వ! వీక వీడి సిరి వేడుక నింగిఁ
బ్రాఁకెఁ దారకలవాసికి లోనై! లోకు లాపదకు లోఁగరు కాదే.16

—* చంద్రోదయము *—

చ. "మిగులఁబ్రతాపు నాకమలమిత్రునిఁ బొందినపూర్వచాన నా
సొగసును మెచ్చునో?తిరిగిచూడదొ?"యంచు సుగంధచూర్ణముల్
మొగలిరజంబులుఁ విరియఁబోసెనొ చంద్రుఁడు నాఁగఁబ్రాగ్దిశఁ
నగయుచునుండె నిండుపసనించు క్రమక్రమవృద్ధి వెన్నెలల్. 17
క. ఉడుపతి దరిసెడిచో ముడి
విడి విరహాతమంబు మాయ వెలయుముదంబే
తొడవుగఁ బ్రాచీనాయిక
బుడిబుడినగుమొగముతో విభుఁ వెలయించెఁ. 18
గీ. నీలజలదచ్ఛవిఁ బొల్చు నింగిపైకె
శశిహిమాంశువు లుదయాద్రిచాటునుండి
పడుట గంగాప్రవాహంబు వారిరాశి
పడుటగాఁ దోఁచి యొప్పు లుప్పతిలఁజేసె. 19
క. తెల్లనివెల్గుల నట జా
బిల్లి దివిఁ గప్పి కప్పువెలయుమొయిళులా
గల్లినచీఁకటి దివియుట
మల్లేశుం డేన్గుతోలు మానుట యయ్యెఁ. 20
చ. ఉదుటునఁ జుట్టుముట్టుకొని యుక్కిరిబిక్కిరిముంపు నింపు దు
ర్మదసహితాంధకారములు క్రిచ్చఱఁగ్రిచ్చఱఁ జేయువెన్నెలల్
గదుముట నేపుదక్కి మలఁగఁ దశదిగ్వనితామణుల్ చెఱల్
వదలి ముదంబులఁ నిడుపుశ్వాసములఁ గొని రాత్మశాంతులఁ.
గీ. పసిఁడియ మ్మనఁదగు కోటి వసుధ మునుపు
మొదటికిటి యట్లుగాఁ దనయుదయవేళ

నచ్ఛపగడంబుడంబున నలరుకళనె
చీఁకటులరాశి నెగిచె నాశీతకరుఁడు. 22

మ. కలయై పాతికయై సగం బగుచు ముక్కాల్మేరయై నిండునై
చలిరా జాకసమెల్ల వెల్తురులు హెచ్చంజేసి మిన్నుక్కన
ప్పాలుపుర్ జూడఁగఁ గుంకుమారుణకుచంబో? పూర్వవారాశిలో
పల జన్మించినశాతకుంభమయకుంభంబో? యనన్ రాజిలెన్. 23

చ. గవిసెన లాగియున్ వలపుకందళతన్ నునుసిగ్గుపోడుముల్
మివులఁగ హావభావముల మేకొనలేని నవోఢనట్లు పైఁ
దవులుతమంబు పోయియు సుధాకరుఁ డాయుదయాశ నుంటచే
త విమల కాని రేయిఁ గను దర్పకబాధితచిత్తుఁ డయ్యెడన్. 24

శా. రాలే దింకను మింట యోగ్యమగు నైర్మల్యంబు, కార్చీఁకటుల్
పోలే దింకను కాననాద్రితటముల్ పూర్తిన్ విసర్జించి; ది
గ్జాలాంతంబులదాఁక వెల్తురులు పాఁకన్ లేద, లేకున్న, ది
వ్యాలంకారసమేతగా రజని రాజాన్వితయై రాజిలెన్. 25

మ. ఉదయించెన్ హిమభానుఁ డేమిఫల? మయ్యో! చూడఁ బెన్భీతిపైఁ
గదురన్ సాగనిపోక నల్లన దివిన్ గష్టంబుతో నేఁగు, నే
హృదయంబుల్ జళుకొందకుండ విరహాగ్రీష్మార్తిసంజాతబా
ష్పదళత్తీవ్రకటాక్షపాతములతో భామల్ నిరీక్షించినన్. 26

చ. తరణి హిమాంశుహస్తములఁ దారకపత్నులఁజేరి కౌఁగిలిం
చి రచనలంటి, భీతినగు చెంద్రిపువర్ణము లుప్తమయ్యె నా
తెఱపిన నంగరాగరుచి తేరఁగఁ గుంకుమునిగ్గు మేనితోఁ
గరము వెలింగె రాజు తమకంబులఁ బైపయి నేఁగువేళలన్. 27

గీ. మంథరక్షోభ క్షీరాబ్ధి మలసి సాంద్ర
పృథులతరువనముల నూఁపి విసరినటులు
శీతకరుఁ డంపుజ్యోత్స్నలు చీఁకటులను
దఱిమెఁ గారానిక్రింతల దాఁగి యుడఁగ. 28

గీ. తరులమొదలుల వెన్నెలఁదవిలి నీడ
చిత్రవర్ణంబులుగఁ దేలి చిందులాడ

ననిలహతి నల్లిబిల్లిగా నడరువిరుల
మలయు పూజాగృహంబుల మహిమఁగొల్చె. 29

ఉ. వెన్నెలచే రథాంగములు వెంటిపులుంగులఁజేరె, లాభ మే
మున్నది? రేయి, పొందనగునో! విరహార్తిఁ గృశించువాని కా
వ్రిన్ననిజ్యోత్స్న కాదు వయిపై నొకవేయియు మోదమిచ్చునే?
ఖిన్నుల కన్నియున్ వెగటె క్షిప్రముగాఁ దమి తీఱకుండినన్. 30

గీ. నీటితుంపరతోఁ పాటు నిండువిప్పి
నొందు కల్వలపుప్పొడియును గ్రహించి
చల్లఁజల్లుచు రేగాలి చక్రవాక
శోభితాగము లూగించె జోలకూయి. 31

గీ. వలపుదొర నభిషేకించువాంఛ రేయి
పడఁతి జాబిల్లి వెండికుంభం బొనర్చి
నిగుడు వెన్నెలనీరంబు నించి మచ్చ
కలువయాకిడి నట్లుగాఁ గ్రాలె విధువు. 32

గీ. గడుసుబల్లిదుఁడేని నేకాకియైన
నొల్లఁబోదు జయేందిర పల్లవించి
శశి బలాఢ్యుండె యైన జ్యోత్స్నాసఖుండు
మరుఁడు కైకొనె జయశీలపరమధనువు. 33

—♦ అచ్చరల విరహాదివర్ణనము ♦—

ఉ. దిద్దినచోట దిద్దు మనుతీర్చినభూషల మార్చిమార్చి యా
రొద్దిక నద్దమందుఁగను నువ్విళులూరు నిశేశుఁ డింక నే
సుద్దుల దౌత్యమంపుననుచున్ వెలివాకిటఁ దొంగిచూచు న
య్యుద్దియలం దొకొక్కరిత పొందిక నెవ్వ డికెవ్వడన్ తమిన్. 34

ఉ. పైకొనుపెన్వియోగముల బాధలచే సురతంబునొందఁ గేం
ద్రీకృతచిత్తలౌ మదవతీమణు లావిరిమాలలన్ సురన్
శ్రీకరగంధ మింత కయిసేయరు త్రావరు పూయ రంగజో
ద్రేక మడంచునాయకుల క్రేవఁగదా విలసిల్లుఁ దద్విధుల్. 35

చ. "చెలియ! తనంతటన్ వలచు చేడియ చుల్కన గాదె? బెట్టు నీ
లలి చెడి నీవె డించుకొన లాఘవ మిం కెటు తప్పు" నన్ వయ
స్యలహిత మాలకింపక నిరస్తధృతిన్ బలమానముల్ సనన్
వలపున నొక్క కామిని స్వనాయకుఁ డున్నెడ కేగుదెంచెడిన్. 36

ఉ. "నీసతిపై మరుం డధికనిష్ఠురుఁ డయ్యెఁ గదయ్య! పొమ్ము పో
మ్మాసలు డిందకుండ వడి నం చెవ రక్కడఁ దెల్పువార లె
ట్లోసరిలున్ మనోభవమహోగ్రవికార" మటంచుఁ గామినుల్
గోసిలుటల్ స్వయంగమనకార్యముఁ గూరిచి కూర్చె సాయముల్. 37

క. పతిసంకేతస్థలమున
కతివేగమ పోవుకాంత యలకపులకలన్
ధృతఖండపత్త్రితిలక
ద్యుతి నలరుముఖం బఖండుఁ దోవదొర గెలిచెన్. 38

ఉ. "ధూర్తవు! పల్కఁబోవునది తొందర సాంతముపల్కవేల?" "కా
మార్త నిజేశుపైఁ గుటిలమార్గముఁ జూపుట సాధ్వికృత్యమే?"
"నేర్తురయేని సాంత్వనము నించి ప్రసన్ననొనర్చికోరె?" "దు
ర్వర్తనమూని నిన్నలఁచి పై నెటులోర్వమటందురే? చెలీ!" 39

మ. "అయినన్ వారిటఁ జేరుటెందులకు, మేలౌఁ గాదె రాకుండినన్?"
"దయితా! సుందరతాభిమానమునఁ" "గాంతా! దానికిన్ మానము
న్నె" "యెటన్ గాన" నటంచు మేలముల నెంతే కామినీబృందమా
శయము ల్దెల్ప ననేకభావఫలకాంక్షన్ మూఁగ నొఁగాముకుల్. 40

మ. పులకల్ నిక్కన దేహయష్టి మొల్లువన్ బుంభావనూత్నాతనూ
జ్జ్వలకేళిన్ జనియించుస్వేదకణముల్ ప్రత్యగ్రముక్తాఫలన్
వెలయన్ రేఁగినవాంఛ నాథునెదపై వేగోద్ధతిన్ వ్రాలు కో
మలికిన్ జాలుప్రసాధనంబు లొసఁగెన్ మాధుర్యసౌందర్యముల్.

క. మదమో! మదనోన్మాదమొ!
మదిరన్ విధురత్వ మెనసి మానము సిగ్గున్
వదలి తమపతులఁ గలిసిరి
గద! మానిను లొక్కొ? వారు కామిను లొక్కో! 42

ఉ. "నీచను దెంచుమార్గములనే యెపుడున్ గనుచుండుఁ గొంత యి
ట్లే చెయి చెంపఁజేర్చి, యిఁక నేటికిఁ బెక్కులు? దానిజీవముల్
నీచులుకంబుగన్ బడియె, లెమ్ము పగల్ విడు" మంచు దూతికల్
వేచదువుల్ వచించుచు నవీనముదంబు ఘటింత్రు కామికిన్. 43
ఉ. నాతి కటాక్షముల్ విసరు "నగ్గెద-నాఁగుఁ" డటంచుఁ గౌఁగిటన్
గౌతుకమూను నాథుతమకంబును బెంచుఁ "గనుండు కందె మీ
పోతుటురంబు నొక్కులకుఁ బుత్తడిగుబ్బ" లటంచుఁ గన్బొమల్
ప్రీతిని ముడ్చు, సిగ్గువిడుఁ బిమ్మట బిమ్మిటి ముంచుఁ బొందునన్. 44
గీ. అంగన ననంగసంగరభంగఁ జేసి
యపుడ కోపోద్ధితుండట్లు లరుగుయువకుఁ
జానకన్నీటివెల్లువల్ సకియవరుస
నడ్డమై కూర్చె వారి కందదుకుపోయి. 45
గీ. మగని శంకించి తా మాఱుమొగముఁ బెట్టి
యాసునన్ రేఁగుకన్నీట నేడ్చు మాని
నికి మనం బభిముఖపఱాట నిజముఁ దెలిపి
పొగడు మైపొంగుదేఱిన పులకరములు. 46
చ. సొగసులఁ గుమ్మరించు సతిసోయగముల్ గనుచోఁ జలించుదృ
ష్టిఁ గొలుపు నాథుపై కుటిలి చేడియ ముద్దుఁగొనంగ వీడె నా
సిగముడితోడ సిగ్గుముడి చీరెముడుల్ స్మరచేష్ట నాందిగా.
దిగువ నితంబముక్ తెరలు దీరినరంగములై కనంబడెన్. 47
ఉ. "నీవి సడల్ప నడ్డఁదగునే చెడు కాంచి ?" యటంచుఁ బుట్టమున్
బో వదలించు వల్లభునిముంగల సిగ్గు జనింప "దృష్టిపా
ల్గావె" యటంచు గబ్బిచనుగట్టుల వర్తులలక్ష్మి చెన్నరాఁ
గా వరుఁగౌఁగిలించె సతి గాఢతరంబుగఁ బ్రేమ పొంగఁగన్. 48
ఉ. కౌఁగిలిగిచ్చులా ? వలపుకమ్మనిముద్దులవంటినొక్కులా ?
హా! గడనన్ జగంబుల సుమాస్త్రుఁడు కోమలుఁడండ్రు! క్రూరుఁడో
నాఁగద విప్రలంభములయందన తాసురతోత్సవాళి నం
దేగుణ మొక్కొ? బిట్టువరియింతురువానిన మాటిమాటికిన్. 49

ఉ. చెవిదిలింపులున్ గళముసీత్కృతు లయ్యరమోడ్పుకన్నులుం
గా వనితామణుల్ సుఖము "గ"మ్మన నంతిపురమ్ములందుఁ ద
త్ప్రావితవృత్తి గద్గదికలన్ గొసరన్ గొసరన్ మరుండు బా
ణావళి కెచ్చుటన్ నెమకఁ డమ్మగఘారిధృతు ల్కలంపఁగన్. 50

ఉ. అంగజసంగరాంగణవిహారములన్ గడు విక్రమించి డ
ప్పిం గొని ప్రియపున్మగలు, వేడ్కజయంబులవిందురీతి, మై
పొంగ సతీస్మితాననప్రభూతసుధన్ దొగలున్న వారుణిన్
సంగతిఁ ద్రావి త్రావి కనఁజాలరు తుష్టి నిఁకెంత కేనియున్. 51

మ. "మును కంగారువడంగఁ గవ్వితివి తొల్మల్ మాపునన్ రేఁగి, డిం
దెనె నీయాగడ"? మంచు సంగమసుఖాప్తిన్ వారుణీప్రాప్తిఁ బో
యినతాపంబును శాంతవాక్కులహాత్రై యింతు ల్కలారింపఁగా
ననవిల్తుం డపు డ్తక్కడించుచు నరణ్యాని న్బడెన్ నాఁటికిన్. 52

మ. "చన వీఁబోకుఁడు కాంతలార! చెనటుల్ స్వాముల్ తటింగాంచి కో
పనలైయుండుఁడు; పుంజులార! యిఁక మీ పన్నాగముల్ సాగ వో
య్యన మీ భామల వేఁడుకొంచు పరిచర్యల్ సల్పుఁ"డంచున్ హితం
పునుడుల్ కైకొనురీతిఁ ద్రావి రెలమిన్ బూఁబోండ్లు మాధ్వీకముల్.

ఉ. "ఇచ్చిరి ప్రేమపొంగ హృదయేశు" లటంచు రుచుల్ గడించుచున్
హెచ్చినమక్కువన్ మగువలెల్లరు వారుణిఁ ద్రావి కైపుకో
ల్పుచ్చినసిగ్గునన్ బతులఁ బూర్వముకంటె నెలర్పఁజేసి రే
యిచ్చక మోహి సుహృద్గరిమ యేమొకొ? పాటవముబ్బ సేఁతలన్. 54

ఉ. తా రుచిఁజూచి స్వప్రియునిఁద్రావఁగఁజేసి యొసంగఁ ద్రావి చేఁ
జేరికనానఁ దద్రుచివిశేషము లంతకునంత కెక్కుడై
వారుణి యొక్కటయ్యుఁ గృతిప్రాపులఁ బెక్కు రసంబులట్లుగా
మీఱి యొసంగె స్వర్గతిని మించినమోదముఁ గాముకాళికిన్. 55

క. తొట్టులలోఁ దొణుకుమదిర
నట్టిటుకదలాడు కలువయాకులఁ బువ్వు ల
వ్పట్టున గరితలబొమముడి
నట్టువఁ గనుకుదుపుఁబోల్కి నటనముఁగొలిపెన్. 56

గీ. అధరపల్లవదంశనపాత్రరుచుల
విచ్చుకనుదమ్ములన్ మధువిసరణముల
మదవతీముఖఝుషకసంపదలు పొదలె
హృద్యతరముల సురతాంతవేళ నచట. 57

చ. ఎఱిఁగినదే కదా! గుణము లెక్కువశోభిలు టాశ్రయంబుమేల్
తరబడి; నట్టులే మదిరఁ దారె గ్రహించినదానికంటె, హృ
ద్వరు లటఁ ద్రావఁగా నిడినపట్టులకంటె విశేషమోదమున్
బొఱసిరి సుందరుల్ పతులపుక్కిటిశీధురసంబు గ్రోలుటన్. 58

చ. పెదవులలత్తుకన్ సిరులపెంపీడు నాథులపంటిచిహ్నముల్
మదిరను లాక్షజార, సుషమన్ మణిపాత్రలఁదోఁప, వానిసం
పదలనుగాంచి కాంచె మధుపానవధూమణి దేవకన్యకా
హృదయగతార్థమా పతులప్రేమ ప్రకాశమొనర్చు వైఖరిన్. 59

గీ. పరగుణాత్మగుణంబుల వ్యత్యయంబు
వినిమయంబును వారుణి విస్తరించెఁ
గనులఁగెంపిచ్చి పెదవులకళ గ్రహించి
యాస్యగంధమ్ము స్వకము నన్యోన్యతఁ గన. 60

గీ కంటిరూపంబు గలనల్లకలువ లపుడు
కర్ణములయందు నిరుపయోగంబు లగుటఁ
గాంచి చెలివలె మద్యరాగంబు విప్పా
కనుల నట్టిట్టు నృత్యముల్ చోనిపె మిగుల. 61

ఉ. ఆమెడఁ ద్రావఁద్రావఁ దొలియావకవర్ణము మాసె, మాయ నే
మాయెఁ? గళల్నశించెనె? తదాపదఁబోల్చియొకాదె నేర్పునన్
బ్రేయసు లందు దంతపదరీతులఁగొల్పిరి, భోగచిహ్నముల్
పాయని స్త్రీల కేల పయివన్నెలు భూషలు సోయగంబిడన్?. 62

ఉ. కైపుసిరుల్ సతీనిచయగాత్రము లంతట నావరించియున్
మోపుగఁదోఁచె రాగపరిపూరితవిస్ఫురితాక్షులందు, మే
లా పగడంపుడంబు లెగయన్ దళుకెక్కు కపోలపాళిపై,
నాటిననిల్వుటద్దమున నారయఁగాఁదగు బింబమట్టులన్. 63

ఉ. కోపవికారమెత్తియును గోములు లేమెయిఁ గ్రొత్తశోభలన్
జూపిరి కాంతులన్ బ్రియము, చొక్కుడుకైపుననైన వశ్యలై
దాపునఁ గేళులన్ సతులఁదన్పిరి యమ్మెయిభర్త; లెల్లరున్
బ్రోపగు నాత్మవర్గహితమున్ మదిఁగోరుట నైజమేకదా. 64

ఆ. బొడ్డుకెలనిపటము పోవుట కారాని
సీమఁ గోపగిలుట, సిగ్గు విడుట
కూడకున్న మదిర గుణకోటిలోఁ జేర్చి
నింద్యమని వచించు నియతి మాన్పె. 65

చ. చెలులసమక్షమందు మధుసేవలచే సొలపెక్కి యెక్కి భ
ర్తలపయి సోలుభామినులు భ్రాంతవివేకులుగాన సిగ్గుచేఁ
గలియకపోరు నిష్ఫలతఁగాంచి తొలంగకపోరు, భర్తలున్
బలుమఱు తద్విలాసపరిపాలితవృత్తులఁ బ్రోదిఁ గూర్పఁగన్. 66

చ. గొణుగుడుమాటలన్ నిలుపుఁగొల్పని భ్రాంతవిలోకనంబులన్
వణఁకునఁ బట్టుపట్టని యసర్థపుఁగౌఁగిళులన్ మదంబుటు
ల్బణమున నందు జవ్వనుల వర్తిలు పోకలు మారసంగరాం
గణమునఁ గ్రొత్తసిగ్గరివికాసములన్ దలపించె నింపులై. 67

ఉ. మానినియయ్యు నోర్తు కడు మారవికారము రేఁగ సిగ్గునా
మాని భుజంగు పెందొడల మవ్వపుఁదెంపునఁ గూరుచుండె మో
మాని; నిజంబుగాఁ జపలయాఁగద వారుణి మంచిచెడ్డలన్
లోనిరహస్యమ్ముల్ చిటికలో బహిరంగమొనర్చు బేలమై. 68

చ. మగువలకైపుసేఁతలకు మద్యము మాధురి నప్పుడప్డె క్రొ
త్తగఁ గలిగించెనో? కలుగుదానికి దోహదమిచ్చి పెంచెనో?
తెగఁబడి రిట్టులింతులు రతిక్రియ కుద్ధతి; నూత్నసాధన
ప్రగుణితశక్తి మన్మథుఁడు క్రమ్మఱదూఁకె నసంశయంబుగన్. 69

మ. మగనిన్ నమ్మని మానినీమణులు తా ర్మద్యంబు మెండాన నిం
డగుకైపెక్కిన "మూఢలై రనుచు నన్యుల్ గూడఁగా భర్త లే
గఁగలా" రంచు సురన్ గడున్ గొలఁదిగాఁ గైకొందుర్; ప్రేమల్ చలిం
చుఁగదా భీతిలి సేమమే వెలయునచ్చోనైన సాజంబుగన్. 70

మ. అదియే కాంతము, చిత్తమోహనసుఖం బచ్చోట, సూనాస్త్రముల్
మదనుం డల్లదెగుప్పు, మేనులపయిన్ మదోద్యన్మదం, బిందుసం
పద పైఁ బైఁ బ్రవహించు, సంగమములన్ భర్తల్ దమిన్ దీర్త ర
య్యెద నాముగ్ధలఁ బ్రేమలోకముల నేయానందము ల్నించెనో! 71

చ. విలుసుడిగాఁగ గుప్పు నవిల్తునిబాణపరంపరల్ వడిన్
ద్రాలుపఁగఁ గ్రిందుమీఁదయి ముడుంగక మారకళాపరిశ్రమన్
వలపులపారమెయ్యుగతి భామలొనర్పఁగఁ జూచువారు లే
కలనగ లెల్ల నూడి పొలమంతటఁ జిందె విదుల్చునట్టులన్. 72

ఆ. కల్లుకైపు వెనుకఁ గడువిహ్వలతఁ గూర్చు
భర్తృపరవశమున బడలుసతుల
పతుల రతిరసైకకృతులు లక్ష్యస్థాన
మెడలిపడియు నొసఁగె నిడుపు సుఖము. 73

చ. మనసిజునాన పాళిఁగొని మక్కువ లెక్క పరస్పరానురం
జనులయి గుహ్యకుల్ దివిజసారసనేత్రలు తన్మయత్వవృ
త్తిని జరియించుచుండ నిశ తీరెడుచో నగుగీతికాధ్వనుల్
వినఁబడె నాగ! సౌఖ్యపదవిన్ ఘటికల్ త్రుటు లయ్యెడుం గదా!

మ. రతులన్ బాటిలు మేటిసేద సుఖనిద్రన్ దేర దీర్ఘంబుతో
తత్తమాంగల్యనినాదగీతికల బోధ ల్గాంచి పిమ్మం దసం
గతమానన్ వెనువెంగ నయ్యువకులున్ గాంతామణుల్ పూర్వవ
ర్తితమారక్రియలన్ బొరింబొరిని దృప్తిన్ దేలి రప్పొట్టునన్. 75

చ. అలసిరి మారకేళి నహహా! సుకుమారులు! సొమ్మసోఁకిన
ట్టులు కనుమూసిసోలిరి! యెటోకదె తేర్చు! టటంచు వేగుగా
లి లగువుమాని యంగముల లీలగ నొత్తుచు మాల్యవాసనల్
కలుచవులన్ సుగంధములు గల్గ నటన్ జరియించె నల్లనన్. 76

ఉ. సొమ్ములుపోయె మోములకు సొంపెదికూర్చు నొయార్ల కన్న భా
వమ్ములె సీధువాసనలఁ బంటిచురుక్కులచేఁ జలించునో
ష్ఠమ్ములు, నిద్రఁ బాటవముజారినఁ గెంపగు కన్ను, లేగుప
త్రమ్ములగుర్తులున్, గొలిపె రత్యవసానమనోహరప్రభల్. 77

ఉ. అంగవిలేపనంబు చనె నానఖరేఖలఁదప్ప భర్తల
య్యంగజకేళిఁ ద్రావ విరియంబడు నెఱ్ఱనిదొండపండ్లకై
విం గానె నోష్ఠముల్, నిశ లభించిన యిట్టిప్రియోపభుక్తల
క్ష్మ్లం గని శేషులన్ దరియఁజెల్లక పాఱె వియోగినీవ్యథల్. 78

పదియవ సర్గము.

—♦ అచ్చర లర్జునుకడ కేగుట. ♦—

ఉ. బల్లునఁ దెల్లవార సురపాటలగంధులు మారుకేళి సం
ధిల్లినలత్తుకల్ మెఱుఁగుదేఱిన యంగములందు నూత్నశో
భల్లతలెత్తఁగా వివిధభంగుల సొమ్ములు దిద్ది హాసముల్
కొల్లగ నింద్రసూనుమది గుంజుకొనన్ విడి రాత్మగేహముల్. 1

మ. అలవాటైన వియత్పథిన్ ద్రుతముగా నయ్యర్జునున్ జేర మి
న్నులయన్నుల్ మదినెన్ని, రెట్లు? వశమా! నూత్నోత్సుకావేశతన్
దలఁపుల్ పర్వులువాఱఁ బాదములునున్ దాఁటన్ వలెన్ గాదె! బ
ర్వుల నాగుబ్బలు నానితంబములు జాపుల్ గొల్పవే వారికిన్. 2

ఉ. ఒత్తగులత్తుకన్ మెఱయుచున్న పదంబుల నచ్చరల్ చనన్
జొత్తిలె బాటపై నరుణశోభల బారులుగట్టి చిహ్నముల్
క్రొత్తకుశాంకురాళిపయిఁ గూర్కొనుచుండిన యింద్రగోపపున్
మొత్తములట్లుగా సకలమోహనరూపము లుల్లసిల్లఁగన్. 3

ఉ. అందెల ఘల్లుఘల్లు రశనాదివిభూషల శింజితంబులన్
బొందిమనోజ్ఞనృత్యరవముల్ చెలయింపఁ దదారవంబు మి
న్నందిన పర్వతాంతరగుహాగతి మించి ప్రతిధ్వనింప నా
సుందరు లాకసంబు దెసఁ జూతురు బెగ్గురు లంచలన్ మదిన్. 4

శా. "బోటీ! కంటివె! కోయఁగాఁబడియెఁ బూవుల్లాయ లీచెట్ల"! "నా
నే! టాటోటు జిఘాంస పీడి చనవాయెన్ గ్రూరసత్త్వంబు" "ల

యొయ్యటల్ సూడుము వానితో శశముఖాన్యంబుల్!" "బలే! కాంచు మ
చ్చోటన్ మాల్యము!" "లీవనంబె మునికి న్జోటంచు భావింతు నే!"

చ. "చెలి! కతమేమొ! చిత్త మరచేతఁ గలంచినయట్టు లయ్యెఁ" "గో
మలి! చెడుగాలి సోఁకిన భ్రమన్ దిగు లయ్యెడి నాకు" నాఁగ భీ
తు లడరఁజేసె వారిప్రభఁ దోఁచి నృపాలమునీట్పరిగ్రహో
జ్జ్వలితవిభూతి నవ్వనము; ప్రౌఢతపస్వి కసాధ్య ముండు నే? 6

శా. "ఏమే! యిట్లులు కత్తి వింతపడె?", "దోస్సీ! చూడుమీయందు! నే
నేమంచున్ వచియింతు!", "నాయిసుకపై నే?", "యహా",
"మనోజ్ఞం బదే!
శ్రీమత్కేతురథాంగచిహ్నములచేఁ జెన్నొందు పాదాంకమే!"
"భామా! మొట్టియమానుషంబిది!", "సఖి! పార్థుం డీఁకెట్లుండు నే?"

ఉ. "ఎట్లననేటికే? తతమహీశమునిప్రభ లొందఁగాదె యి
ప్పట్ల శుభర్తుసంపదల భాసిలు వృక్షలతాకళావ్రజం
బట్లు నికృత్తపుష్పఫలమయ్యు నిసర్గరుచుల్ సమృద్ధిగా
నిట్లిగురున్ గుడుంగముల నేచి మహోత్సవరూపమున్ గొనన్!"

చ. "అగము లెకావు, చూచుకొనుఁడమ్మ! నవాభఁ జెలంగు మీకళల్!"
"దగు, సఖి! యీయశోకము విధంబుఁ గనంగదె! యార్ద్రవల్కలం
బుగతిఁ జెలంగు, మంచుతెప మూఁగిన కొమ్మల వంచి పల్లవా
ళిఁ గడుఁగదల్చుఁ; జెన్నఁదగు!" "లేమ! సదాశ్రయు లిట్టులొప్పరే!

చ. యమనియమాదులన్ గృశతనందియు బింకము వెత్తికాని యం
గములఁ, దదంగపాళిపరికల్పితగాండివతూణబాణఖ
డ్గముల నెసంగు రాణ్మునిని గాంచిరి యచ్చర లావసిష్ఠగీ
తము శమదీప్తతాబహుపదమ్మగు నాల్గవవేదమున్ వలెన్. 10

మ. "అతివా! యాతఁడు చంద్రశేఖరుఁడు కాఁడా?", "కాఁడనంజాల, మా
ర! తనూనిర్గతకాంతిపుంజములు నేత్రశ్రీలఁ బర్వంబులై
యతనిన్ జుట్టి దెసల్ చదల్ పఱచి దివ్యచ్ఛోభ నీయింద్రకీ
లతటంబుల్ వెలిఁగించు నున్నయునికిన్ లావణ్యము ల్పొల్లఁగన్"

శా. "నాకుంజూడ ఫలాభిలాషల నఖండంబౌ తపోయుక్తి మం
దాకిన్యంతికమందు విచ్చిన పిశంగశ్రీజటాజాల ము

ట్లారక నిల్చెడి క్రీడి గుండమునం దా హోమంబుఁగాంక్షించి పై
దూఁకు ల్వాటెడి జాతవేదుఁ పసలన్ దోఁపించు నచ్చంబుగన్" 12

ఉ. "నూఱును వేయుఁ బల్కక వినుం డెటేఁగింతు నిజంబు మ్మెజిగా
మారునిసాటి రాఁదలఁచె, మర్త్యునసాధ్యముకాని మేటివ్యా
పారముఁబూని దానికిని బట్టుగ ఘోరతపంబొనర్చెఁ ద
త్సారజయంబునన్ విపులతన్ స్మరరూపకళన్ విరాజిలెన్". 13

సీ. "ఎక్కడనతపముచేఁ జిక్కెనో? యంగముల్
శైలసారము నేఁడు సాటుఁగదవె!"
"పైశమంబున కెంత పాటవంబో ? స్వభా
వదురాసదత్వంబు ప్రబలుఁ గదవె!"
"నిర్జనారణ్యాని నిలు పెంతకాలమో ?
నిండోలగపుదండి నించుఁ గదవె !"
"మునికలాపమున సాధన మెంతమాత్రమో ?
లోకేశు తేజ మల్లుకొనుఁ గదవె !"

గీ. "లోకసత్వ తేజోధికుం డేకహేలఁ
ద్రిభువనము లేలఁదగిన క్షత్రియువరుండె!"
"తుచ్ఛవిజయఫలాసక్తిఁ నోడఁగెఁ దపము"
"సింగ మిట గడ్డి మేసెడి సిగ్గు సిగ్గు". 14 & 15

చ. ఘనులను పట్టుపిడ మెదఁగల్గు వరంబు లభించుదాఁక నన్
మునులను దానవేశ్వరుల ముట్టి లలిన్ ముకుఁదాత్రిటఁ ద్రిప్పమే
మనమున నెంతెమో సదభిమానము శక్రున కందుచేతఁ గా
దె నెనరునన్ బొరింబొరి నదేపనిపై మన కానవెట్టెడిన్. 16

ఉ. "ఎత్తినకీర్తి, దేవపతి యిచ్చిన గౌరవ మెట్లునిల్చు? నో
చిత్తరులార! పీనిఁ గన బిట్టు మనంబు చలించుచుండె, నే
రిత్తకలాపమో కొని చరింతము రం" డనువారిలోన నా
చిత్తభవుండు దూఁకెఁ బువుసింగిణి తున్మదనారి మీటుచున్.

మ. మరులెక్కన్ మధు . . . పాటమటపై, మూరోన్నదం బెక్క నా
సరుఁ దీవ్రింపుఁదపంబు లెక్కఁగొన, కొనాదిమునుల్ కోరికల్

త్వర వెట్టన్ గనుఁగొంట, గుహ్యకులు నంతన్ మేటిపేరెల్ మృదం
గరవంబుల్ దగ నింపి రేచి ఋతుమట్కశ్రీకగీతావళుల్. 18

— అర్జునప్రలోభమున కచ్చరలకృత్యములు. —

గీ. మింటిసోగ సంబుదంబుల మించె; మెఱపు
వెల్గు తళుక్కులఁ బారి విజృంభించెఁ బ్రిణయ
కలహములు జాఱె గర్జలు కడల మీఱె
నీటినిండున గంభీరనినద మొలయ. 19

క. నరు నాశ్రమంబు చుట్టున్
వఱలెడి మాలతులబాల్గవాఱు ముకుళముల్
విరళింపఁ జేయు చినుకులఁ
గురిసెన్ వర్షంబు దువ్వ కుర్రింగి చనంగన్. 20

ఆ. ఏఱుమద్దిపూల హితగంధముల నంది
దిక్కులందుఁ జిందుఁద్రొక్కు గాలి
సోఁకి క్రొత్తమరులు కాఁకఁ బేరేపంగఁ
జేవఁదక్కె యడలె జీవవితతి. 21

చ. "ఎడపడి బిట్టుశోకమున నేడ్చెడు కోయిలచానకూఁత మే
ల్గడబిడఁ గూర్చె నాత్మలకుఁ గారణమేమొ"? "యెఱుంగవే? వగన్
విడివడు దాని పంచమమువి స్మృతిఁ దారపథంబు ముట్టి యి
మ్ముడికళఁ గూర్చు మున్గొనిన మూఁగవనేరెడు పంక్తచేవలన్." 22

మ. "చెలియా! షడ్జమసుస్వనంబులఁ బురుల్ చిందాడ నర్తించు కే
కులునున్ మేలికదంబవాయువులుఁ జొక్కుల్గొల్పి గాత్రింబులన్
బులకల్పించెఁగదే!","యదేమికస? భూపున్ జిష్ణు నీతేనియున్
గలఁగన్ జేసినొకో?","మహాత్ములకడంకల్ సుళ్వగా డిందునే?

చ. పెనిమిటిఁ రాఘునున్ దరిసి ప్రేమ శరద్వనితామతల్లి పో
ల్పున విమలస్థలస్థమయిపొల్చు సరోజకరంబునన్ దెమ
ల్చె నదిర! కౌముదీవనమె చీర, శరంబులె యస్త్రముల్ బిసా
ళి నవనవస్ఫురద్వలయలీలలుగాఁ గళలార్ద్రితల్ గనన్. 24

చ. "తముఁదముఁ బెంచువా రిటు లెదల్ చిగిరింపఁగఁ గూడినన్ బ్రమో
దములు వెలార్చులీల నవె తద్దయుఁ గూయు మయూరముల్ మరా
ళములును, గుప్పెడిన్ సురభిళంబులఁ గల్వలు నక్కదంబముల్ ;
సుమహితసద్గుణాఢ్యు లొకచోఁ గలియన్ గుణశోభ హెచ్చదే ?

గీ. "కెలని మంకెన పుష్పాడి కలియు రజము
వెలయు గేఁదగిపూవుల వీడి షట్ప
దావళులు పంచిమధువునకై వరించి
ప్రియకసుమములు సలుపెక్కఁ బీఁటవెట్టు." 26

ఉ. "మంకెనమోడ్పులన్ దెగడి మంచిపలాశసుమప్రభాళితో
లంకెలువాఱు కాంతుల విలక్షణతల్ విలసిల్లఁ గంకణా
లింకని శాద్వలస్థలుల నెంతయు సంపదలీనుఁ జూడు మా
వంకల నింద్రగోపములు పచ్చలపై రవకెంపుజంపులై." 27

గీ. "అవిరళము లింకఁ బువులు ప్రియంగువులను
మొల్లవిరివాసనల వెదచల్లు గాలి
విరళవిరళము లగుమంచుతెరల నసమ
యాభలఁ జెలంగె హేమంత మంత నింత." 28

మ. "లవలీపుష్పవిజృంభణంబున నవోల్లాసంబు రాదెట్లు ? లో
ధ్రవలద్వాయువుచేఁ బ్రహర్షమున నాత్మల్ పారవశ్యంబు నొం
దవె ? చిత్రంబు, కనం డొకంట వికృతిన్ దా నర్జునం డేటికే?"
"మివులన్ గెల్పెదఁ గోరువారు నయభూమిన్ వీడ నుంకింతురే?"

ఉ. "మావు లొకింతపూచి సుమమన్ ఘటియించె; హిమాభిపాతముల్
పోవఁగలేక పోవు, నవపుష్పిత పావిలి ముగ్ధ హేమకా
లావధి పో వసంతకళ లం దరుదే నతనుప్రియాంకము
ద్రావహమై చెలంగె శిశిరంబు కరం బభిరామవైఖరిన్." 30

చ. "వరకుసుమప్రధానవనపర్వతశోభఁ గనుంగొనన్ నవాం
కురితము గా రసాలశిఖ కోమలహస్తములన్ గ్రహించి బం
ధురనలినీవనాళి పదతోయజ మూంచి వసంతలక్ష్మికై బం
భరరశనన్ రవంబు లెగువన్ దెగువన్ నగ మెక్కుఁ జూడుమా!"

ఉ. విచ్చినపూవుమోవిఁ గన విక్కఁగ నవ్వెడి యొజ్జగోరఁటల్,
నచ్చినకాంతనట్లు విలునారిఁదగిల్చి యశోకకందళ
ద్గుచ్ఛమునన్ బివిష్టుఁడయి కోర్కులఁగొల్పు ననంగమూర్తి న
య్యచ్చర లట్టెచూచి చకితాక్షులబిత్తరులై రొకింతలోన్. 32

చ. "లలన! చలించుముంగురుల లాగున కద్దిని తమ్మిమోమునన్
మలయసమీరణాహతుల మాటి కళుల్ కులుకాడుఁ జూచితే?"
"వలపుల భాస్కరుం డధరపానముఁ గోరుచుఁ దారసిల్లఁగాఁ
బొలయలుకన్ సరోజినియు మోమటునిట్టు మఱల్చు నచ్చెలీ!"

ఆ. "మద్దికొమ్మకొమ్మ మధురక్తపుష్పాస్య
పల్లవాధరంబు శ్వసన మొగుపఁ
గ్రొత్తకోషమూని త్రోపాడ షట్పద
పల్లవుండు ముద్దుఁ గొల్లఁగొనియె!". 34

ఆ. "ఆత్మరక్ష యింద్రియముల గెల్చుటె; యట్టి
వాని గెలువలేరు వైరు లెవరు
సకలభువనములను శాసించియు వసంతుఁ
డోడె నరునిజాడఁ జూడలేక." 35

మ. "చెడి యన్యర్తువిధంబునన్ నియమిచేఁ జీకాకుపాలై వసం
తుఁడ! కోల్పోయితి నీప్రసిద్ధి నవరెంతు ర్ని" న్నటంచున్ నిదా
ఘుఁడు మేలంబున విచ్చుమల్లికలనిక్కుల్ చేరఁగా నవ్వుచున్
గడుసుంబోకలఁ బైపయిన్ గవిసెఁ గాఁకల్ ఢాకలన్ మీఱఁగన్.

గీ. సంతతాంతర్విరోధవిభ్రాంతిఁ దనరు
మేటిబలమైన వైరుల మీటలేదు
ఋతుగణము లోకపరిభూతి నతులమైన
నరున కుత్కంఠ క్షణమైన నెఱుకలేద. 37

ఉ. పాపము !, ముక్కుమూసికొని పాడువనంబులలోన నొంటిమా
తాపసు సేఁప నయ్యుసురు తప్పక కొట్టదె ? దేవకామినుల్
దాపున గుహ్యకుల్ శ్రుతులఁ దారిచి వీణెల మీట, మన్మథో
ద్దీపన మూన్పఁ జేరి కలితిన్ బడి క్రమ్మరి తామె కాంక్షలన్. 38

ఉ. ఏ మొనరింత్రు దేవసతులేనియు వారబలల్ గదా! యదే
మో! మునియంగసీమలను బొందినచూడ్కులఁ ద్రిప్పలేరు; పే
రామనికాని రత్ననిచయంబులు, సప్తపదచ్ఛదాళి, ఫు
ల్లామలకుందబృందములునైనను బట్టువారి కాతిరిన్. 39

గీ. రాక్షసులమంచు నరుపూన్కి రూపుమాపి
చిత్తజుని దాసుఁగాఁ ద్రుటిన్ జేయుదుమని
వానికడఁ జేరి వలపులన్ బడిరి వారె
కృతులపరిణతి యెందు దుర్జ్ఞేయ మౌర! 40

చ. అభినయమూని రానరుదృఢాస్థఁ జలింపఁగఁ జేయ నచ్చరల్
శుభమని, సాఁగుటెట్లు? తమచూడ్కులు మానిన లగ్నముల్ కదా
విభులనిలేదు వాచకము వీఁగుటఁగన్గొన రాంగికంబుపై
రభసపుఁజూడ్కులన్ నినుచు రం గొకయింతయుఁ గల్గ దద్దిరా!.

మ. అవి చెందమ్ములటంచుఁ దుమ్మెదలు వెంటాడంగఁ బారాణిపూఁ
త విశేషారుణదీప్తులన్ మెఱయు పాదంబుల్ తమంతన్ గళా
నువిధిన్ జిందిడ నూపురధ్వనులసందుల్ తేఁటిగానాప్తి నిం
డువడన్ నృత్యము దండిఁగొల్పె నటఁ జూడ్కుల్లోప మంతేకదా!

ఉ. ఆటయలంత రాగమున నైన మహోష్మము రేఁపు స్వేదపున్
నీటఁ బదంబులన్ మెఱపునించిన లాక్ష వడిన్ స్రవింప లో
నాటినకూర్మి మూర్తిఁగొని నాట్యమునన్ వెలిఁబాఱునట్లుగాఁ
బాటిలఁగాఁ దలల్ముడిచి కట్టుఁ గదంబశిఖాకదంబముల్. 43

మ. మునికిన్ ముందట సిగ్గు నిగ్గగయఁ గాముం డూఁతగా నోర్తు న
ర్తనమం దొప్పులొయ్యారముల్ సెలఁగ నోరన్ జూచు విన్నాణియై
జనముల్ మాటుగఁ దొంగితొంగి కనుకాంక్షల్ క్రేళ్లువాఱన్ :మనో
జనియుక్తంబులఁ జాటుపోఁడుములె సంజ్ఞల్ గావె తత్ప్రాప్తికిన్.

గీ. చిలిపి చెడుగాలి దుడుకునఁ జీరలాఁగ
జఘనతలమెల్ల బయలైన చాన సకియ
పుట్టమునఁ గప్ప సంభ్రమంబునకు చెలులె
వింతఁగాని, కేది! తమకఁ డావిజయుఁ డింత. 45

ఆ. తపనవో ధరించు తమ్మితూఁడులచుట్ట
శేఖ రెసఁగు చెక్కు క్రేవఁ బాణి
పల్లవములఁ బట్టి పటుమన్మథోన్మత్త
యలసదృష్టిఁ గ్రీశ నందుఁ జూచు. 46

చ. "నినుఁ గనుఁగొంటయే మొదలు నిష్ఠురమారవికారధూతయై
కనులు మనంబు సంగమును గార్యము నీయెడఁ జిక్క జాగరం
బునఁ గృశియించుచున్ బిడియమున్ విడి "నిన్ గొనితె"మ్మటంచున
న్ననిచె మునీ! విలంబమున నారట మెచ్చునో! మూర్ఛపోఁకునో!!"

చ. "అది నయ మింకఁ గొంత, వినుమయ్య! మదీయసఖీవిపత్తిలిన్
హృదయచిరేప్సితోక్తి వచియింపనె నోరెత్తవంగలేద, మా
మొదలె కనుంగవల్ గలియ నెంతయు నార్ద్రతఁ బొక్కె, సుంతయున్
బొదలదొ జాలి? దానిపయిఁ బుట్టదొ కోదయ? తేర్పరాఁగదే! 48

ఉ. మేలు, పరీమళాంచితము, మెత్తకు మెత్తన, పూవుసెజ్జ వే
తేలుల యట్టులై ముగుద తెప్పున లేచి యిలన్ జిగుళ్ళపై
సోలియు శాంతిలేక మనసున్ బడు చల్లన హాయిఁ దృష్టి నీ
జాలు త్వదంకపీఠమునఁ జాగి సుఖంబు సుషుప్తిఁ జెందఁగన్. 49

ఉ. నీ వరుదెంతు వంచు మదినిండి బలంబిక గంపెఁ డాసచే
జీవములున్న వాసతికిఁ జెచ్చెరఁ బోవవయే స్ఖలించు న
య్యా! వెడపాపమేల? విడుమాతప, మవ్వలసేయవచ్చు రాఁ
బోవున యన్నిటం దగినబోటి యిటుల్ మునివైఁ దపించినన్. 50

చ. పరుషత వీడుమయ్య! మఱుపల్కఁడుమయ్య! మునుల్ దయార్ద్రతా
దురెకద! భాగ్యహీనయగు తొయ్యలిసంగతి జాగునోర్వద
య్య! రహినిరాఁగదయ్య! యని యందొకచాన ధనంజయాంతికో
ర్వరఁ గడునేర్పునన్ శిల కరంగ వచించె విపంచికాధ్వనిన్. 51

మ. సవిలాసాకులమధ్యయై విడుకురుల్ సంధించు చేతుల్ వడం
క వధూత్తంసమొకర్తు చన్మొనలపైఁగా బాహుమూలాధరం
బవుతోవన్ విసరెన్ ధనంజయునిపై నాకంతు జైత్రాస్త్రమై
తవులన్ దీవ్రకటాక్షపాత, మొరుచిత్తంబైన ఘూర్ణిల్లదే? 52

శా. అందన్ దూఁగుచుఁ బూవులన్ దనరు చూతాగ్రంబుఁ జేపట్టి తా
నం దిందాఁక గజేంద్రకుంభకుచయై యాటాడుతన్వంగి ము
న్నుండై సాఁగిల మ్రొక్కెఁ జిత్తజుగుణమ్మున్ వీడి వేగంపుఁదే
విం దోతెంచిన యస్త్రమో యనఁగ నాబీభత్సుపాదద్వయిన్. 53

చ. ముడి విడ జారుచున్న పటమున్ గయిఁ బట్టి యనంగుకోఁతలన్
విడివడి యేగఁ బూను నొకపీనపయోధర యంతనింతటన్
దడఁబడు పోఁకనాగెఁ, ద్రప తాఁకెనొ? భీతి జనించెనో? యహో!
తొడలకు జారి తద్రశన తొయ్యలికిన్ నిగళంబె యయ్యెఁగా! 54

మ. "శమమీ పూనితివో! భళా! మరల నీచాపాదు లేవోయి! స్ప
ష్టమ నీకోరిక, చెప్పనా? బిగువుమెచ్చన్ వచ్చు! ముక్తిన్ రవం
త మదిన్ గోరవు, రూఢిగా విషయచింతన్ జిక్కి యేకాంతలన్
దమినో చూడవు మ"మ్మటంచు జెవి చెంతన్ బాళి నొక్కర్తనున్.

శా. "ఔనే! యెంతటిటక్కులాఁడితఁడు, కాయంబంతయున్ జూడు మా
సూనాస్త్రాహతి నెట్లుకందెనొ! దయన్ జూపండు, శాసింప క
ట్టీనారూపసి దక్క" నంచొకతె యీసెక్కన్ బొమల్ ముంగ వా
క్కేన త్రొట్రిల దూఁగుచున్ దరిసి యేసెన్ బొమ్మపై వీనునన్.

చ. "మొఱసుతనంబునన్ మణివిభూషితమౌ చెవి నందగాని పే
రురమున రుద్ద నేమొఱిగెనో? కడుఁగందె" నటంచు బ్రువ్వది
ట్టి రమణి యోర్తు నమ్రితఘుటిల్లు నడన్, జఱునవ్వ చెక్కులన్
సిరినిడ, నోర్తు చూడ్కి చెవిచెన్నగయన్, నరుఁగాంచెఁ దుష్టిగన్.

ఉ. హావములందు భావముల హంగులు చూపిరి, సిగ్గువీడి వా
చావిధిఁ గోర్కెఁ దెల్పి, రిఁకసల్పఁగ నెయ్యది లేమి నశ్రులున్
వావిరి వ్రాల్చి; రింతులకుఁ బాటిలదే కద యింతకంటె మే
లై విలసిల్లు సాధనబలాప్తి ప్రియానునయక్రియాగతిన్. 58

ఉ. తెల్లమొగాలు వైచి రతిదీనకటాక్షతతుల్ కిరీటిపైఁ
జల్లిరి, "యుస్సు"రంచును విషాదమునొంది రభీప్సితార్థ ము
ట్లల్లరిపాలుగాఁగ నడకాడనియచ్చర; లట్టివేళ నే
నల్లలనల్ సుభాషితలయట్టులఁ దోఁచి రనంగునేర్పునన్. 59

సీ. రాయంచనడకల రమణీయతల మించు
రసుణుల మందయానములుగాని
కెంధినపిఱుఁదుల కడువ్రేఁగుచే శ్రాంతి
నమరు కాంతల వీక్షణములుగాని
చిత్తజాశుగమోహాకీర్ణాభ లగువారి
వ్యర్థాకులితవాక్యపాళిగాని
బొమముడి దుడుకాడు పొలఁతిచూపులుగాని
విశ్వాస బెదిరించు వీక్షగాని
పరమనోజ్ఞంబులేమైన వరసమాధి
నింబుఁ గనుక్రీడి కర్థహీనంబు లయ్యె
మహిమగలవానియెడఁద నమర్ష మడర
సౌఖ్యవాంఛల కటఁదా పెసంగఁగలదె ? 60,61,62

చ. "స్వయముగ, సంచలింపనితఖంబున నిందు్రనుగ్రహంబు నొం
ది మొదిరిఁదు్రించి లక్ష్మిఁగొనఁ దీవ్రమనస్కుఁడు పార్థుఁ డింక సె
మ్మోయి నుడికింపలే" మనుచు మింటినెలంతలు గుహ్యకాళితో
సెయిదిరి చిన్నవోయి వగ లేర్చుమనంబుల స్వర్గమార్గమున్. 63

పదొకండవ సర్గము

—:o:—

—* ఇంద్రాగమనము *—

శా. " శ్రీభోగానురాగసంయుతవచశ్శ్రీలన్ సుగంధాదిశో
భాభూతిన్ నయమాడి పైఁబడి రుషన్ భంగించినన్ సుంతయున్
లోభత్వంబు వహింపఁ డీసుఁగొనఁ " డంచున్ వింట సంతోషియై
యాభోగేశ్వరుఁ డిందుఁ డాశ్రమముచాయన్ జేరె నాజిష్ణునిన్. 1

క. కడుదవ్వు నడిచి సుడివడు
బడుగున్ ముదితబిసిరూపు పనుపడఁగా స

ప్పుడు తడఁబడునడకన్ గనఁ
బడె నర్జునుమ్రోల నాకపతి వడఁ కడకన్. 2

గీ. చంద్రికిరణప్రసారంబు చాలువాఱ
నసితసితశోభఁ దనరుసాయాహ్నమట్లు
నలుపుజడతుఱుముల సమంతమును వెలసి
నిగుడు నెరసినకురుల క్రొన్నిగ్గుతోడ. 3

గీ. అలలవిలసిలు కొలనిలో నబ్జపత్త్రి
పాళి, కవిసినమంచున, వ్రాలులీల
ముడుతలను దాల్చు నేత్రాంతములను గప్పి
తెలుపుకనుబొమవెండ్రుక ల్దిగువ కొఱగ. 4

క. గడియింపలేక యితరుల
కుడుపానన్ బ్రతుకు మగనిఁ గులసతిరీతిన్
బడుగుటవయవములైనను
గడుముదుగన్ దీయ నిలుపుఁగ్రైదండముతోన్. 5

గీ. అలఁతిమబ్బులలో సూర్యుఁడట్లు మాఱు
వేషముననైన దశదిశ ల్వెలుఁగఁజేయు
నిండు పటిమయు సౌమ్యత నించు దివ్య
మహిమఁ దనరారు కాంతిసంపదలతోడ. 6

ఆ. వయసుమీఱి తనువు వశముఁదప్పుచునున్న
నాశ్రమంబుఁబ్రాంపు నాక్రమించు
దివ్యరూపమొప్పు దేవేంద్రుఁ డురుభీతిఁ
గొలుపుపోక నరుని కెలననిలిచె. 7

ఉ. "బందుగు లొండొరు ల్గురుతుపట్టకపోయిన నేనిఁ జూచుతో
డం దగు లుద్భవించు" ననుట ల్గడునిక్కముగాఁగ వృద్ధు నెం
దుం దరిసింపకుండియుఁ గనుంగొనినంతనె డెంద మార్ద్రితం
బొందుట స్నేహపూర్ణుఁడయి జిష్ణుఁడు స్వాగతమిచ్చె నమ్రుఁడై. 8

క. ఆదటయో! భక్తియొ! మ
ర్యాదామాత్రంబొ! యతిథియై వచ్చినవృ

ద్దాదటవోవ నరుఁడు పా
ద్యాదుల నర్చింపఁ దనిసి యతఁ డిట్లనియెన్. 9

—♦ అర్జునప్రలోభమునకై శక్రునియుపదేశము ♦—

ఉ. మాదృశులైన వృద్ధులను మోన కనంగుఁ డనంతకామినీ
పాదళితాత్ములన్ సలుపుఁ గాలముతీఱినవైన నెప్పుడున్ ;
గాదన కిట్టియౌవనముఁగల్గియు నీ విటువంటిసువ్రతా
సాదితసత్తపంబునఁ గృశత్వము నొందెదు మేలు! మెచ్చితిన్ ! 10
మ. సుకులంబందు జనింపవచ్చు, మఱి తేజంగాంచఁగావచ్చు, న
ర్కతుల్యాకృతి నొందవచ్చు, బహురాష్ట్రంబు ల్గొనవచ్చుఁ, గా
ని కడుంగష్టము లోకులన్ సుగుణతన్ గీర్తిన్ సమార్జించు, టి
న్నికళ ల్గల్గిన నిగ్గనన్ ముదముఁజెందెన్ డెంద మత్యంతమున్. 11
ఆ. ఆశరన్మేఘములనీడలట్లు తొలఁగి
దాఁటు యౌవనమన నిసీ! నీటిబుడగ ;
నిజమె యాపాతమధురముల్ నీచవిషయ
తతులు, తుదిఁ గూర్చు మేటిసంతాప మెదల. 12
చ. జననమె దుఃఖ మాపయిని సంసృతిలోన ననుక్షణంబుఁ జెం
తగ కనిపెట్టి పొంచు మృతి. తప్ప వొకప్పుడునేని నాపదల్
మన కిటువంటి జీవనము మానుటె శ్రేయమటంచు జ్ఞాన మొం
దినవరు లందెయుందురె ? తితిక్షలఁ జేయరె మోక్షయత్నమున్.
శా. ఈకళ్యాణగుణైకభాజనత నెంతేనొప్పు నీబుద్ధికిన్
సాకల్యంబుగ సంతసంబొదవె, నైనన్, నీదు నేపథ్యపున్
బోక లూహ్నడ విరుద్ధవృత్తులను దెల్పున్, దీన నాచిత్తమున్
దాఁకెన్ సంశయ, మేమి! నశ్వరపువాంఛన్ నీవిటుల్చేరితే ?
ఆ. కదనపరుల తొడుగు కవచాదిసామగ్రి
నిట్లు పీడవైతి వేకతమునఁ
దపసులెందునేనిఁ దాల్చుట కౌపీన
మొకటెకాదె కాంక్షలుడుగుకతన ? 15

ఉ. నీయొనరించుటేమి? కడునిష్ఠురమాతప, మందు హింసకుం
గాయముఁగాచికోఁగఁ బనికల్గునె? నిస్పృహమాని మోక్షభ
ద్రాయితవృత్తిఁదాల్చుట యథార్థమకాదొకో? యిట్లు గొప్పలౌ
సాయకజాల మేల? పరసాధ్వసకారిధనుస్సు నేటికో? 16

క. మరణాధిదేవతాపర
కరమన జీవులకు భీతిఁ గలిగించుచు నా
కరవాల మేటికయ్యా!
విరళించునె నీతపఃప్రవృత్తి శమంబుం. 17

చ. అరుల జయించి ఘోరజయమందుటయే భవదీప్సితార్థ మం
చరయ సునిశ్చితంబుగ బయల్పడుచున్నది, కాదయేని? బం
ధురశమశీలమై వెలయు దొడ్డతపం బదియేడ? తీవ్రకో
పరసముఁబెంచు ఖడ్గముఖభవ్యతరాయుధపాళి యేడనో? 18

ఆ. శ్రమముఁదేర్చు తేటజలముపట్టునఁజేరి
కలఁగఁజేసికొనెడు కరణి, మోక్ష
భాగ్యమొసఁగు తపము వధ కుపయోగించు
జనుఁడు మూర్ఖుఁ డగుట సంశయంబె? 19

శా. నీవో కాఁగలబాలకుండవు, కడున్నీచంబుసు మ్మర్థకా
మావేశంబు జిఘాంసకున్ గొలిపి స్తేయాధీనుఁగావించు దో
షావిర్భూతికి మూలకంద మపవర్గాలోచనన్ జంపు నే
లా! వత్సా! విడు మిట్టిపూన్కిఁ గొనలేవా జ్ఞానసంపత్సుధన్?

ఆ. భూతహింసఁజేసి పొందినసంపద
నిలువ దింతలోనె తొలఁగిచనును,
నదుల నుదధియట్లు కొదలేనియాపదల్
కలుగఁజేయు మేటికారణంబు. 21

ఉ. ఆపద లెట్లుకూర్చు నసమర్థునకుం వలవంతయుం భయం
బాపగిదిం సిరుల్ గొలుపు నంతము నొందని చింత భీతి, రా
రాపుల నార్జనంబునను రక్షణలో మఱి నాశనంబునం;
గాపురుషుండు పోలెఁ జెడుకల్మికి వమ్మొనరింతువే జనిం? 22

చ. ఎదఁ గరమూని హాయి సుఖయింపఁగ నీయదు కల్మి, యొంతన
మ్మఁదగినవారి నేని నవమానముఁ గనఁ జేయు, శాంతి నో
పఁదటుము, లేనియావలకుఁ బాల్పఱచు, న్పొడపాముఁరీతి నా
పదలకు భాజనంబగు, నవశ్యము త్యాజ్యము సుమ్ము యేరికిన్. 23

మ. కలిమిన్మక్కువ చిన్నపెద్దతనముల్ గైకోదు, నీచోచ్చముల్
తలఁపంబోదు, ప్రియాళి కింత యనుమోదంబీదు, మాధుర్యంబునన్
వలవంబోని విలాసినీజనములన్ వాంఛింపఁ బ్రేరేచుచున్
వెలయుంజేయును జంతునైజమగు దుర్వీర్యంబు వామత్వమున్. 24

చ సిరిగలదుష్టు దౌష్ట్యమును జెల్లునటన్, సుజనుండు కల్మిచే
నెఱపెడి సుష్కృతుల్ మిగులునిందల వానిని దిద్దునోటు ! న
శ్వర మతిచంచలంబుగద ! భాగ్యము, కేవలసజ్జనాళి నే
న్దొఱఁగి చనుంగదా ! యితరదుర్బలులన్ వచియింపనేటికిన్? 25

గీ. ప్రియ మమ్మరకున్న మేటియప్రియముఁగన్న
నీమనం బెంతక్షోభించు నీక తెలియు
నన్యజనమనోవృత్తియు నట్టి దేల
కాదో ? యిది సుంత యోజింపరాదో నీవు ? 26/1

గీ. మునుపు నిప్పుడు నిఁకముందు మనసువికృతి
యొక్కటేకాదె విప్రియం బొనరఁ బ్రియము
కలుగకున్నను ?, నీ విది తలఁపవెట్టు ?
" లెంతచేసిన నంత "యం టెఱుఁగవోకొ ? 26/2

క. నిప్పచ్చరంబు నిండగు,
ముప్పుత్సవమగును, లాభముగ వంచనయున్
జొప్పడుఁ బ్రియసంగమమున
నప్పా ! యొప్పములె యొప్పులై నెగడుఁగదా ! 27

గీ. ఆప్తులుండియు నేకాకియైనవాని
కెద్దియును రమ్యముగఁదోఁప, దింత యేల ?
తుదకుఁ దనప్రాణములనె చెందును విరక్తి;
నిస్సహాయత కోలుపదే నిస్పృహాతను ? 28

గీ. తనకయినవాఁడు చెంతనుండినను దండి
సంతసముగల్గు, లేనిచో జాలి కుంచు
నీకుఁ బీడఘటిల్లు టనిష్టమైన
నొరుల కది కూర్పఁబూనుట యోగ్యకృతియె ? 29

క. సిరివలెనే జని క్షణభం
గురమని గుర్తెఱుఁగు నీకుఁ గూడునె న్యాయా
వరణంబు మసి యొనర్పఁగ
వరసాధుత కూఁత న్యాయ్యావర్తనమొకదా ! 30

ఉ. కావున నోతపోధనుఁడ! కానితమింగొని ప్రాఁకులాడి మే
లైవిలసిల్లు నీతపము లాఱడిపోవఁ జెడంగనేల ? వే
పోవిడు మీరణోత్సుకతఁ బుట్టుట చచ్చుట లేని మోక్షసా
ఖ్యాపథమైనశాంతిఁ గొనుమా! వినుమా! కనుమా ప్రమోదముల్

శా. అంగాంగంబులఁ బీటవెట్టుకొని దేహంబందు నీల్గోన వీ
రాంగంబూను నజేయులౌ రిపుల ధైర్యంబూని నిర్జింపు, మం
తం గావింపఁగరాని దుండునె ? జగత్కళ్యాణమే నీనుడిన్
మాంగల్యంబును భంగముం గను నెదన్మన్నింపు మార్యోక్తులన్.

ఉ. ఇంద్రియదాసుఁడౌనరుఁ డభీష్టధనాప్తికి నెట్టిచోటనే
నిం ద్రిపవీడి, కేల్మోగిచి, నీచకృతు ల్దలమోచి, భృత్యుఁడై
సాంద్రభయంబుచేఁ దనదుస్వామిని గొల్చు వృషేందురీతిఁ, దా
నుం దురితమీఁగు స్వేచ్ఛఁ దదనుత్తమవృత్తి భవాదృశార్హమే ?

గీ. నేఁటినీసౌఖ్యములు మఱునాఁటి కగునె ?
స్మృతిపథంబునఁగూడ నశించిపోవె ?
కామములు స్వప్నతుల్యము ల్గావు చెఱిఁగి
తత్పరాధీనవృత్తులు తగినపనులె ? 34

క. నమ్మించి మోసపుచ్చు, హి
తమ్మని యహితమ్మె కూర్చుఁ, ద్యజియించియుఁ ద్య
క్తమ్ములు కా, వహహా ! కా
మమ్ములు కుచ్ఛితపుటరులు మన కెయ్యెడలన్. 35

చ. ఇది విజనస్థలం, బిచట నెప్పుడు మూనకపాటు నీవియ
న్నది సకలంబుఁబూతముగ, నాఁటనొ నేఁటనొ కల్గు పుణ్యసం
పద నిటఁ జేరినాఁడ, వపవర్గము బంటుగ నీదుమ్రోల ను
న్నదీ, యిదియేమివెఱ్ఱి ? నిధనప్రదశస్త్రకలాప మీఁగుమా!" 36

—♦ ఇంద్రున కర్జునుని ప్రత్యుత్తరము ♦—

క. ముదసలిమునిగా వచ్చిన
త్రిదివేంద్రుఁడు చతురవాగ్విధిం దెలిపిన యా
చదురులకు నరుఁడు వినయము
గదురమధురవచనరచనగా నిట్లనియెన్. 37

గీ. సంగ్రహంబు సాకాంక్షం బసంకులంబు
సుప్రసిద్ధాయతార్థసంశోభితంబు
భావపూర్ణ సమాససంపన్నమైన
మీరుచిరవాక్ప్రపంచం బమేయ మార! 38

గీ. ఆగమాధారమును గోరనంతయుక్తి
నిశ్చితార్థంబునై యెందునేని నితర
ఖండనకుఁ జోటొసంగని దండివేద
వాక్యవలె దురాధర్షమై వఱలె సార! 39

ఆ. దురవగాహమగుట దోధూయమానసా
గరగభీర మగుచుఁ గడుఁబ్రయోజ
నమునఁగలిమి మునిమనంబువై ఖరి నెంతొ
శాంత్యుదారగుణవిశాలమయ్యె! 40

క. ఈగుణముల విందొనరఁగ
నాగమసమయోచితప్రభాంచితముగ నెం
దేగురుఁడు పల్కఁగలఁ డహా
హా! గనిగద మీవివేక! మబ్బురమయ్యెన్. 41

క. క్షమియింపుఁడయ్య! నాయు
ద్యమమునఁ బూర్వాపరంబు తమకుఁ దెలియ దె

ట్టిమతిఁ మునితుల్యము ధ
ర్మము వచియించెదరొ యెఱుఁగ మాన్యవివేకా ! 42

గీ. ముందువెన్క లెఱుంగక పూనివినక
దేవగురుఁడేని నిడు నుపదేశ మెందు
నుచితనయ మీఁగుపురుషునుద్యోగమట్లు
ఫలవిరహితంబుగాదె తాపసవరేణ్య ! 43

గీ. భానుకిరణవిశుద్ధమై పరఁగుచున్న
పగటినభము చుక్కల కెట్లుభాజనంబొ,
శ్రేయ మిడఁజాలు మీవాక్యసిద్ధి నొంద
స్వామి నే నట్లయోగ్యుండ నేమిఫలము?. 44

గీ. క్షత్రియుఁడఁ బాండవుఁడఁ బృథాసతిసుతుండ
నను ధనంజయుఁడందు్రి, దుర్ణయత జ్ఞాతి
బలము లెడలింప రాజ్యంబుఁబాసి యడవి
నున్నపెద్దన్నముదల నిట్లుందునయ్య. 45

ఆ. వ్యాసునాజ్ఞ నిట్టివ ర్తనమున వ్రతం
బూనినాఁడ శ్రద్ధపూన్కి వెలయ
సమ్యగర్చనీయు స్వారాజ్య శేఖరు
నిందు్రి నధికపూజ నెదవహించి. 46

చ. కదనము జూదముల్ సలుపఁగాఁ బిలువంబడి పోమి శాస్త్రసం
పదకు విరుద్ధమాగద, విపక్షులమాయ దురోదరంబునన్
గదుమగ రాజు రాజ్యమును గాఁదిలితమ్ములఁ దన్ను భార్య నం
దెదిరికి నొడ్డి యోడె ఘటియిల్లవె కాఁగల కారణార్థముల్ ! 47

ఉ. భ్రాతలతోడ నాధరణిపాలుఁడు ద్రోవది, నన్ను వీడి య
త్యాతతయామ యామినులయందుఁ గడుం దపియించుచుందు్రి, దు
ర్జాతులు చీర లూడ్చికొని శాతవచస్సుల ము న్సభన్ ధరా
నేతలమౌ్రిల మాకిడిన నింద్యపరాభవ మాత్మ నెన్నుచున్.48;49

చ. కులసతి సాధ్వి ద్రోవదిని గొల్వునరుల్ నెఱివేణి నీడ్చితేఁ
గలరె? గురుండు భీష్ముఁడును గల్గినవారలుఁ జూడ నూడ్చఁగాఁ

గలరె పటంబు లుద్ధతినిఁ? గాలుఁడు నాఁడె యొసంగఁడే సప
త్నులకును సంచకార మెటుత్రోయు నతండు తదీయయత్నముల్,

శా. ఆడుశ్వాసనుఁ డీడ్చి తెచ్చునెడ సాయాహ్నార్కుఁ డావృత్తవల్
క్షాత్రాభాసులపై బుజుక్
~~యామూర్త్రాహికభూజనుల్~~ గని ముఖం బావంకగాఁ గ్రుంకు మ
ర్యాదల్ సభ్యులు పెఱజుగుప్సఁగాని యాస్యంబు ల్మలంగింపరే?
ఛీ! దర్పాంధ్యు లొనర్చుకార్య మగునే? శిష్టార్హమే కాదొకో?.51

చ. పతులము పాలనక్షమత వమ్ముగ శబ్దముఁగల్లఁజేసి దు
ర్గతికులరీతి దారువుల కైవడి నేవుర మేముఁ జూడ దు
స్థ్సితి గతిమాలి 'బావు'రని చెంపలఁ గాల్వలుఁగట్ట నేడ్చె నా
సతి తుడువంగఁ జీరెయు నెసంగమి బాష్పము లుబ్బిపాఱఁగన్.

చ. తనువులుపొంగఁ గ్రోధములు దడ్డడలాడఁగఁ గన్నులగ్నివ
ర్తనముల విప్పులొందఁ గటధట్టనముట్టఁగ రేఁగఁ జూచు మ
మ్మును గని చుట్టనీచదశ బోధఁదొలంగక దిద్దె నన్న మే
ల్గొనమున; సుఖ్వ శాత్రవులఁగొట్టుట, నింద యసహ్యమాఁగదా.

ఉ. మందిమనంబు తోయనిధిమాదిరి నెంతకలంగనేనియుం
గొంచెముఁగూడ స్వచ్ఛతను గోల్పడ; దాధృతరాష్ట్రపుత్రుల
న్నించినప్రేమ నూయెడల నిష్ఠురవైర మనూయఁ బెంచె సే
వించినదుష్టమైత్రి చెఱుపేకద! కూలుఁదటాశ్రయంబుగన్. 54,55

క. నిందకు జంకక, మంచిఁజె
డుం దుల్యతఁజూచుఁ గడుకఠోరాత్మునెదన్
జెందెడిపన్నగడం దెలి
యం దరమా! విధివిధాన మట్టిదికాదే? 56

ఉ. "పౌరుషవంతు నింకొకని భామ! వరింపు" మటంచొకండు "నా
యూరువుపెక్క ర" మ్మనుచు నొక్కఁడు నాఁటిసభాస్థలంబునన్
ఘోరపరాభవంబు నొనగూర్చెఁ, బొగల్నెగలెత్తు నాకనల్
మాఱొనరింపకున్న ననుమానమె నాహృదయంబు మాడ్చుటల్?.

క. భూతి యడఁగె, మేటిపరా
భూతి దొడరె, హారిణవృత్తి పొసఁగె నరిక్రృతిన్

హా! తండ్రీ! మాలోమా
కే తనుకున్ సిగ్గు, చెప్ప నేల హితులలోన్ ?. 58

గీ. శక్తి చనఁ జాలవంగి నిస్సార మెనయు
మిగులఁ దేలిక యై సంభ్రమించుకతన
తృణము మానంబు లేనివ్యక్తియును జూడఁ
జూడ నొకరీతి కాదె ? విశుద్ధచరిత ! 59

ఉ. మిన్నులఁ జొచ్చు శృంగముల మించు నగంబును దాఁటఁ జాల నం
చు న్నలపూన్కి జ్యాయుఁడుగఁ జొప్పడఁ గౌతుక మేఘుఁడు మా
నె? న్నరుఁ డెంతదాఁక నతినిష్ఠురమానము వీడఁ డంతదాఁ
క న్నగడున్ యశంబుసిరి, క్రాలు మగంటిమి వాని కంతకే. 60;61

గీ. ఎవ్వఁ డగ్రేసరుండని యెన్నువేళ
మొదటివ్రేల్లెక్కఁ దొలఁగని పొగడు నొందు
వాఁడె పురుషుండు జగతిలో వానిజన్మ
మేసుమీ! సార్థకత్వంబు నెనసి వెలుఁగు. 62

గీ. చూడ నందనియెత్తొంది చొరఁగరాని
వనులుగల మలనే న్దాఁటవచ్చు నొకట,
భవ్యమానోన్నతుఁ బ్రతాపభాగ్యశాలి
మించునున్నతదశ నాక్రమింపరాదు. 63

గీ. చంద్రు సిగ్గిలఁ జేయు యశస్సువలన
నద్వితీయుండుగా నెవ్వఁ డమరు వాఁడె
వంశమెల్లను వెలయించువాఁడు, వాని
వలననే సార్థకత నొందు వసుధ మిగుల. 64

ఉ. ఎండినచెట్లపై సళని యేడ్తెఱ నెవ్వనితీవ్రకోప ము
ద్దండత శత్రులోకములఁ దారసిలు న్భువి నాతఁడొక్కఁడే
దండిమనస్వులన్ గను నుదాహరణప్రథ, మాని యన్న ని
ట్లుండఁగఁ బోలు నంచు ఘనయోధులఁ దా నొకమేలుబంతియై. 65

మ. అలవారాశితరంగచంచలములౌ నర్థంబు కామంబులన్
దలఁపుల్వాలవు నాకు, వీని క్షణనిత్యత్వంబులన్ భీతిసం

ధిల నిర్వాణపదంబు నొందు కడఁకన్ నే నిందు రాలేదు, మొ
క్కలపు న్వైరిపరాభవం బెగచు కిన్కన్ దోఁచునే యన్యముల్?

క. పగతురకపటంబున మా
కెగసిన దుష్కీర్తి పంక మేఁ గడగంగాఁ
దగుఁగాదె శత్రువిధవా
క్షిగళద్బాష్పాపగాభిషేకంబులచేన్. 67

క. అననిందు బుద్ధి చెడెనని
ననుఁ బాడితులెల్ల నవ్వినన్ నవ్వఁగ నిం
డనఘా! తమయుపదేశము
వినఁ డీతఁ డయోగ్యుఁడంచు విసువందకుఁడీ! 68

గీ. వంశముప్రతిష్ఠ పరిపంథివధ మొనర్చి
కీవితో నుద్ధరింపనిదే వరించు
మోక్షలక్ష్మియు నాకీదు ముదము, గెలుపు
భూతి కది యంతరాయమ్మె పొసఁగుకతన. 69

మ. కినుకన్ బల్కుటకాదు వీరవిధిసంకీర్తింతు, వంశంబు పే
రును బెంపున్ బరసంహృతంబగుడు నేర్పున్ ధైర్యముం జూపి బా
ణనిపాతంబున వైరిఁ జంపి మరలన్ గైకోని వ్యర్థుండు పు
ట్టనె లేదన్నను బచ్చినల్లెయనఁ గాఁడా! గడ్డితోపా టనన్. 70

ఉ. వైరుల గెల్వ కేరుషను బాసి ప్రశాంతిని బొందువాని నే
తీరునఁ బిల్వఁజెల్లు జగతిన్ మగవాఁడని మానిచంద్ర! యా
కారముమాత్రికొ మగలుకారె పసుల్? ధర వీరుఁడేఁడినాన్
శూరవరుల్ సవిస్మయతఁ జూపి కడున్ వలదా! గణింపఁగన్. [71;72

గీ. సత్ప్రసంగవశంబున సంభవించు
నెవనినామస్మృతిన్ సభ నెసఁగుఁ బ్రతిభ
లెల్ల గ్రసియింపఁబడు వైరు లెవనిమెత్తు
రట్టిపురుషుండె పురుషుండు యతివరేణ్య! 73

చ. దగఁగొనువాఁడు దోయిలియుదంబుల నట్లు యుధిష్ఠిరుండు ముదన్
నిగదితమౌ ప్రతిజ్ఞ నరినిష్కృతిఁ గోరి మనంబు నాపయిన్

నిగుడఁగఁ గార్యసిద్ధిఁగొన నేన సమర్థుఁడనంచుఁ గాన ని
ట్లుగఁ దప మూనినాఁడ సురలోకపతిన్ దనియించుపూనికన్. 74

గీ. ఆపదలనున్న భూపతియాజ్ఞ సలుపఁ
జాల కెవ్వఁడు స్వార్థతన్ జాల్పుఁ డగునొ
వానిచే మాయదే శుభ్రవంశకీర్తి
చెఱుగు పెనుమచ్చ శశిసొంపు చెడినయట్లు. 75

గీ. వటువు, గృహి, వనవాసి, తపస్వి వరుస
నాశ్రమంబు ; లపక్రమం బది యెఱుంగ
నట్టిచో ధర్మవైరుధ్య మనక, మున్నె
యమరునే నాకుఁ దత్తురీయాశ్రమంబు ? 76

ఉ. కాఁగలకార్యమో విడువఁగానిది గొప్పది, తల్లి దవ్వునన్
వేగుచునుండు, నగ్రజుఁడు నేత సతీయుతుఁడున్ దపస్వి స్వే
చ్ఛాగమనం బొసంగఁ డిఁక శౌర్యయుతుల్ దమయాశ్రమంబు వ
మ్మౌగతి నొందకుండుఁగొన; రాజ పరాహతిఁ బాఱిపోవరున్. [77;78

గీ. ఛిన్నజలదంబు విలయంబుఁజెందునట్లు
లీగిరీంద్రశృంగమున లయింతునొండె
శ్రీసహస్రాక్షుపదసేవచే నకీర్తి
శల్య మెడలింతు నొండె భాస్వన్మనీంద్ర ! 79

ఇంద్రసాక్షాత్కారము

క. అనునరుకట్టెదుటం దన
ఘనరూపము దాల్చి బిగువుఁగౌఁగిలి సుతునిం
గొని శ్రేయస్కర మఘహర
మును నగుభవభవతపంబు బోధించెఁ దుదిన్. 80

మ. "శివుఁడే సంతసమంద నా మొదలు దిక్సీమాపతుల్ గూర్తురు
త్సవసంధాయకమై యవార్యమగు తేజం, బాత నీవేగి శా
త్రవలక్ష్ముల్ ద్రుటె నీమరుల్గొనఁగఁ జెందన్ వచ్చుసంతుష్టి" యం
చు వెసన్ శక్రుఁడు కన్మొఱంగిచనె జిష్ణుం దుబ్బి యగ్గింపఁగన్.

పండ్రెండవ సర్గము.

వృ. పురందరోపదేశజనితమోద మాస్యమున నటింప
నరుం డపూర్వకౌతుకమున నాఁడె పూనుకొనె భజింపఁ
బరాత్పరుం గృపాళు వరదు భవ్యు సూర్యశశిరథాంగు
హరుం విధిప్రకారముగ నిరంతరాస్థ హృదిఁ జెలంగ. 1

చ. శమదమశౌచసంపద లెసంగ దినేంద్రున కున్ముఖంబుగా
విమలమనంబుతోడఁ బృథివీస్థలి నొక్క పాద మూని యు
త్తమజయవాంఛఁ దిండిపయిధ్యానమెమాని నరుండు సత్తపః
క్రమమున నిల్వఁ బోయె వడిగా దినముల్ నెల లెన్నియేనియున్.

మ. ఉపవాసాదుల నింద్రియోపతపనం బొక్కింతయున్ బార్థు డి
ల్లపడం జేయ దచంచలస్థిరత శైలప్రౌఢిమల్ మీఱ నా
తప మంతంతకు శుక్లపక్షశశిచందంబొంది వర్ధిల్లె నం
దపురూపంబుగ; నంతెఱుంగ వశమా నాధీరసామర్థ్యమున్? 3

ఆ. కెలన మదురఁబండి పలుచపులూరించు
పండ్ల కతనిమనసు భ్రమసిపోదు
తేటచలువనీటి తెన్నైనఁ జూడదు
సుకృతి సత్తపంబె సుధకదయ్య. 4

ఉ. "ఎంతతపంబుఁ జేసి" తని యింతయు గర్వము నొందఁ "డయ్యా! యి
ట్లెంతకు స్వామి రాఁడె" యని యేడ్వఁడు, పూనిక సళ్ళనీయఁ, డు
ద్భ్రాంతరజస్తమంబులు నిరస్తబలంబులఁ బార్థు సత్త్వవి
క్రాంతికి దిగ్భ్రమం గొని ప్రాకాలు నొనర్ప వొకింతవిఘ్నమున్. 5

గీ. మేను తపమునఁ గృశియించె నైననేమి
గెలిచె భువనత్రయోదయోజ్జ్వలత నరుఁడు
లోకహితతత్త్వవిదులఁ గల్లోలపఱచె
ధీరులకుఁ జేతఁగాకుండుతీరుఁ గలదె ? 6

చ. విజన మరణ్యమధ్య మతిభీకరశైలము నర్ధరాత్రి య
వ్విజయుఁడు తానొకండె మది భీతిల కద్రిని మించునున్నతిన్

విజితసముద్రధైర్యుఁడయి వేది జనించుహుతాగ్నిదీప్తులన్
నిజరుచులుబ్బ నిల్వ రజని న్రజనింగని మెచ్చు భూతముల్. 7

క. ఎడతెగనిమంత్రజప మే
ర్పడ నేకాంతమున వేదిపజ్జ శిఖలతోన్
నడుమఁ బరివేషభీషణ
మడరుదివాకరునిబింబమన నతఁ డొప్పెన్. 8

చ. కవచముపైన జందెముగఁ గ్రాలుచు నిక్కడియున్నవింటిపై
భవమున నాపురందరునిపట్టి మహేంద్రధనుర్విభాసితం
బవుగహనంబుచే సొగసునంది సిరుల్వెదచల్లుమంచుకొం
డవరున సర్వమోహనవిడంబనమున్ వెలయించె నచ్చటన్. 9

ఆ. ఈనెవంటిమేనితో నియతస్నాన
మాడ నరుఁడు నడువ నాహిమాద్రి
గూడ భూమి నంటుకొనఁగ్రుంగు ; స్థౌల్యంబు
గాదు గుణమె యిచ్చు గౌరవంబు. 10

ఉ. చేతులు పైకిఁజాఁచి గుజిఁజిందఁగనీయని సత్త్వంబు న
ట్లాతఁ డొనర్ప నెత్తిపయి నద్భుతతేజము పుట్టి ప్రాఁకి య
త్యాతతమై దురాసదమునై ఘనరోదసి నిండి సుప్రభా
పాతమునన్ హరించె మునుపాటిలుదేవమునీంద్రమార్గముల్. 11

గీ. వలుదజాబిల్లి నిండువెన్నెలలసొంపు
బహుళములనైన విడదు నభఃపథంబు
నిశల ఫల్గునతేజముల్ నిలిచికాఁచి
చీఁకటులమూఁక నెగిచి చీకాకొనర్ప. 12

మ. జలదాచ్ఛాదన మింత లేదు దివి స్వచ్ఛం, బైన, నుద్దండదీ
ప్తుల బీభత్సు తపఃప్రకాశకిరణంబుల్ దుర్నిరీక్ష్యంబులై
వెలయన్ సిగ్గిలి చిన్నవోయినటులై వెల్వెల్లనా భాస్కరుం
డిలపైఁ దా నొకయంశుమాలియఁట! యేవీ? మాసె నాయంశువుల్.

గీ. త్రిపురముల ధ్వంసమొనరింప దీక్ష వెడలి
చేసికన్నింతఁ దెలివని విశ్వనాథుఁ

డనఁగ నుద్గతతామ్రజటాళిరుచుల
నెక్కుధనువూనునరుఁ గని యెంత్రు జనులు. 14

చ. ఇతఁడు సహస్రనేత్రుఁ డగునింద్రుఁడొ? వేవెలుఁగుల్గన్ దివ
స్పతియొ? శిఖాసహస్రుఁ డగువహ్నియొ? కానిమనుష్యమాత్రుఁడే?
యితరదురాసదం బయినయట్టితపంబున కేజనుండు ద
క్షతఁ గలఁడంచు దివ్యమునిసత్తము లెంతు రనేకరీతులన్. 15

మ. కలదే యబ్బుర మిట్లు? సిద్ధమునిసంఘం బోపఁగాలేని యు
జ్జ్వలతత్తాపమునన్. దివాకరుని యుష్ణత్వంబునం బోలె నీ
ళులు మేఘంబుల కేఁగ, వగ్గిసెగ కాల్పన్ సోఁకునన్ బోలె వృ
క్షలతారణ్యము లింత కాలవు తపస్సామర్థ్య మిట్లొప్పునే? 16

సీ. గుణసంపదల నిరాకులతకుఁ దగుగతి
యర్వాశిక్షావిధి యైనయట్లు
షాడ్గుణ్యనీతివిస్తరణంబునకు దిక్కు
సదసద్వివేకసంపదవిధంబు
సమయకళాపాలనము పెంపుఁ గన నాఁపు
సత్ప్రమాణములవిజ్ఞానము వలె
మోక్షేచ్ఛ పూర్ణత్వమును బొందుటకుఁ బ్రాపు
నిష్కామశుభకళానియతిరీతి
గీ. యర్జునోగ్రతపస్తేజ మాఁగలేని
యచటిమునిబృందములు కడునార్తి నడలి
సకలలోకశరణ్యుండు శంకరుండె
శరణమని వెండికొండవై పరిగి రపుడు. 17

గీ. భానుతేజంబు తనమ్రోలఁ బగటిదివ్వె
గాఁ బ్రకాశించుశంభుని ఘనులు మును లె
యుదుటునన్ జూడలేక చూపోడఁ గనులఁ
గరములం గప్పి మెలమెల్లఁ గాంచి రందు. 18

క. జరిగినవి జరుగునవి యిఁక
జరుగఁగనున్నవియు నెవనిశక్తి వెలయు నా

దారి నరయ వేఁడు యోగుల
కరుదగు నాకృతిని దాఁచె హరుఁ డురుకరుణన్. 19

గీ. ఏపు వలమునుగల యెద్దుమూఁపురమునఁ
గరతలం బాని చందనకర్దమార్ద్రి
శైలజాపీనవరకుచస్పర్శసుఖము
కలిగినట్టులు మైపాయిఁ బొలిచె హరుఁడు. 20

ఆ. ఎత్తుమంచుకొండనెత్తంబునన్ లోక
తతుల ముంచుప్రభల ధరణి చదలు
సాగరములు సకలశైలంబులున్ నిండు
వ్యాప్తిఁ బూనినటుల నలరె నతఁడు. 21

(నాగబంధము)

చ. గురుతరనాగముల్ రుచులఁగూలముల న్వెలయించుభూషలై
పరఁగుచు జానుజోరురుచిఁ బంచికొన న్జగముల్ సలీలమై
దిరుగుచు సేవఁ దోరపుగతిన్ గన; రవ్యనుకారతన్ నట
త్పరుఁ డెసఁగెన్ లలిన్ రుజలువ్రాలు భిషగ్భవ మెంచుధీరతన్.

ఆ. మంచుపోగుతెల్పు సంచూని జందెంపుఁ
బోఁగు లట్లు వలయములుగ నంస
మెనయు శేషుమీన నెసఁగించెఁ దననల్పు
నసితకిరణతతుల హారగళంబు. 23

ఉ. మాళిఁ జెలంగుచంద్రసుమముల్ గతశేషసురాపగాజల
శ్రీలి శిరోజపాళిఁ బ్రసరించుచు జాతుల యచ్చతెల్పునన్
దేలు కపాలపుంగుముదదీప్తులఁ గౌముదులై చలన్మరు
త్పాళుల దూఁకి సృష్టిగురుతన్ సుషిమంబును గూర్పు పాయిగన్.

చ. వలయములౌనహీనతతి భాసిలు దీర్ఘభుజాసహస్రముల్
విలసిలు శంకరుండు తలపించె నిజాంగములన్ భుజంగముల్

వెలయ, బలాయతస్థితుల వెల్గు సుగంధధరాజయుక్తమా
మలయమహీధరంబుగరిమన్ గదలు ల్వలిగాలి నింపఁగన్. 25

క. హరునభిముఖునకున్ మును
లరిగి తదీయాక్షిచలన మాజ్ఞగ నతులై
యెఱింగించిరి లోకభయం
కర మగునర్జునతపఃప్రకారం బిటులన్. 26

క. "భువనైకపురుష! వృత్రుని
నవతగు భీమాంగుఁ డొకఁడు సవితృనిదీప్తుల్
గవిసి గ్రసియించు స్వతనూ
ద్భవమౌ ఘనతేజమునఁ దపం బొనరించున్. 27

మ. తొడిగెన్ మైమఱు, వూనె నంబుపొదులన్, దోరంపుశాటిన్ గొనెన్
నిడుపౌఖడ్గముఁ, దాల్చెఁ బెద్దవిలు, పూనెన్ జింకతోల్వల్కలం
బడలై పెన్జడ లయ్యె వేణి, కడువ్యస్తన్యస్తవేషంబు దా
ప్పుడు నైనన్ గళ యద్వితీయ మరరే! భావింప మాచిత్రముల్.

క. కదలిన వడఁకు ధరాసతి
చెదరని తన్నియతగతి నచేతనములుఁగా
మొదలనియుడువాయుగ్రహ
పదముల దశదిశలతో నభము స్తంభించున్. 29

క. ము న్నమరుల నసురులఁ జే
రెన్నికలఁ దపోవిభూతి నెసఁగినవారిన్
దన్నఁ దల; కొలఁది నిఁక జగ
ము న్నీరగు; దుష్కరంబు మునులకుఁ గలదే? 30

గీ. ఉద్ధతిని లోకముల గెల్చుటో! నశింపఁ
జేయుటో! లేక మోక్షసంసిద్ధియొకొ!
వానికోరిక! యెదియైనఁగాని యిపుడు
తత్తపస్తేజమున కేమె తాళలేము. 31

ఉ. ♦ ఓజగదేకనాథ ! యిటు లోర్చి యుపేక్షనొనర్తురే! యిలన్
రాజిలుదాన నీకెఱుఁగరానిది యున్న ? వరప్రదా ! మహా
త్మా ! జయశీల ! యాపదను మాపఁగ సుంత తలంపు మిప్పు డ
వ్యాజకృపన్ బరాభవము వాపుము నీచరణైకదాసులన్ ". 32

క. అని మునులు మనవి సల్పిన
విని ఘూర్ణిలువార్ధి మ్రోఁత వ్రేఁగున గంభీ
రనినాదము రోదసి నిం
డ నీటు తొలుకాడ వెలిచనన్ శివుఁ డనియెన్. 33

చ. "ఎవఁ డనుకొంటి రాతని మునీశ్వరులార ! సమస్తలోకసం
భవహరణైకదక్షుఁ డగుభవ్యుఁడు, మున్ బదరీనివాసియై,
భువి నవతారమెత్తిన విభుండగు విష్ణునియంశ, మన్యుఁడై
న వశమె యిట్టిప్రౌఢిమఁ గనన్ ? నరనామకుఁ డౌ టెఱుంగరే ?

క. కులిశాయుధు వీర్యబలం
బులు మిగిలి సమస్తలోకముల కెడరు దిగుల్
గలిగించుపగఱ గెలువఁగ
నలఘుతపం బూని యాతఁ డర్చించు ననున్. 35

మ. నరపాలుం డితఁ డచ్యుతుండును శతానందోక్తి మన్నించి యా
సురసంఘంబులఁ గూల్చి యాచెఱల గచ్చున్ విచ్చుగా దీనుతా
నరులన్ గావ శుభావతారముల నున్నా రిప్డు మర్త్యాళి నా
నరనారాయణు లీఘను ల్నిఖిలసంత్రాణైకపారాయణుల్. 36

శా. ఆకాంతేయుఁ బ్రియత్నమంతయు సురవ్యాపారమా టెంచి యా
మూకాఖ్యుం డగుఘోరదానవుఁడు తెంపుంబూని పర్జన్యుపై
దూఁకం బోవుచునున్నవాఁడు, నియమిన్ ద్రుంపన్ మహాధాటితో
నాకందుం జనఁబోలు, రం డచటివింత న్మీరునుం జూడఁగన్. 37

పుష్పమాలికాబంధము.

♦ చ. అటమట గాటమై యపారహమ్ము హరా ! దడ మూడఁ జూడవే ?
కటకట ! పూట నిల్వఁగలుగ న్వగ నేర్తుమె ? యీ మెయిన్ మెయుల్
పుటపుట బీటవాఱె ? మునిముఖ్యముదం బిడకుండ కేఁడ ! యి
చ్చట నట నాటలాడ సగసమ్మ ? శుభాశివదేవ ! రావయా !. 32

మ. నరుఁ డేకాకి, సుదూరగుల్ సహజు లైన న్వీఁడు ధారాళతన్
దరియన్ గుండెలులేక పాపనిరతిన్ దా సూకరాకారియై
పరఘోరాత్సాహముతోడ రూఢి జయ మన్ భావంబుతోఁ గైతవా
చరణాబద్ధమనంబుతోఁ జనెడి; దౌష్ట్యం బెంచునే యాచితిన్. 38

గీ. బోయయైన పోయి కిటి యైనమూకరిపుని
నే వధింపంగ నపుడె తా నేయు శరము
దాన నరునకు నాకు నుద్ధతిని గలుగు
చటులమృగయావివాద మచ్చటఁ గనుండు. 39

ఆ. తపముచేత బడలి తద్దయుఁ జిక్కి యే
కాకి యైనక్రీడి కదనమందు
రేఁగి సహజ మతుల మాగతి భుజశక్తిఁ
జూపఁగలఁడొ తెంపుఁ జూడవలయు". 40

సీ. హరిచందనపురేఖ లంగంబులన్ ఘోర
వికృతాకృతు ల్ప్రభవింప దిద్ది
యేదుముండ్లన మేన నెనసినరోమాంచ
కంటకంబులు మేలుకంకటముగ
కలభముక్తాహారకల్లోలితాయత
పీనవక్షంబు భయానకముగ
కురులతో మెలివాఱు విరిసరుల్ ముంగలి
ముఖమునకుఁ గఠోరముద్రఁ గూర్ప

గీ. కనుల సెగలు పొగ ల్లేచుగతిఁ గపోల
ముల కలాపికలాపముల్ నిలిచి కులుక
నుఱుముబాణంబువింటితో మెఱయు మేఘు
మనశివుఁడు బోయదొరయయ్యె నాక్షణమున. 41, 42, 43

ఆ. భర్గుపూన్కి నెఱిఁగి ప్రమథులు నధిపతుల్
పరశుశూలచాపబాణతతుల
బీరమొలయ నార్చు ఘోరకిరాతసై
న్యముగఁ బయనమునకు ననువుపడిరి. 44

ఉ. "నీ విటు తూర్పు పొమ్ము మఱి నీ వటు దక్షిణమేగు"మన్ మహా
దేవునియాజ్ఞలన్ బయలుదేఱి చమూపతు లావనంబు న
ల్త్రోవల సైనికార్భటులతో మృగయారతి మీఱ నేగుచో .
నావసుధాస్థలంబు గిరు లాశలు దద్దఱిలెన్ ద్రుతంబుగన్. 45

మ. కలగుండున్ గలిగించి యన్నిదిశలన్ గగ్గోలుగా రేఁగు సం
కులతద్రావముచేఁ గులాయములకున్ ఘోరాద్రిరాడ్గహ్వరం
బులకున్ గాక చలించి మందవిడి యంభోవీథిఁ బక్షుల్ మృగం
బులు భూమిన్, రొదలెత్త నయ్యచల "మంభో" యంచుఁ దా
[ఘూర్ణిలెన్. 46

మ. సకలోపద్రవమా చమూపతుల ప్రస్థానంబునన్ గ్రోల్పులుల్
మెకముల్ గూబలుఁ గాకిమూఁకలు, నిజామిత్రత్వమున్ జూపుతీ
రిక లేకాతురతన్ స్వరక్షణకు నద్రిన్ బర్వ, డీకోలుచే
రిక లెక్కింపవు; జాతికక్షలను నుర్విన్ సంఘదుఃఖంబులన్. 47

తరల. వెదురుగుమ్మలలోఁ దగుల్కొని పీడఁబోని స్వరోమముల్
మదికిఁ జాలప్రియంబులై సుషమంబులౌ నిజవాలముల్
ప్రిదిలి యూడునటంచ వే చమరీమృగంబులు జీవితా
పదయు లెక్కిడ వాగణార్భటిఁ బాఱ వెందు వడంకునన్. 48

చ. అదె మృగరాజు, సైనికగణాకులరావమహాత్ప్రబోధ ను
న్మదగజదానవాసనలు మాఁటికి రేఁగఁగ జూ ల్విదల్చి యా
పొదదరిఁ బీటవెట్టుకొని పొంకము జంకనిబింక మూని చు
ట్టు దరియుమూఁకలన్ గడుఁ గఠోరవితర్కనిరీక్షఁ జూచెడిన్. 49

మ. శతసింహంబులహోరుఁగొల్పు పృతనాసంజాతరావంబులన్
హతధైర్యంబులఁ బాఱు నాగజఘటల్ యానత్వరన్ దారి గం
ధతరుల్ దంతహతిన్ బడన్ గొలకు లౌద్ధత్యంబునన్ దాఁటు ను
ద్ధతపంకంబులు క్షుబ్ధమీనములు నాతామ్రంబు లయ్యెన్ దొనల్.

గీ. నలద లులిమిరు లగరులుఁ జిలుకవన్నె
కొండపువ్వులు, దున్నలు కోర, నెగపు

పరిమళములును, జలువ తేర్పఱచి తెచ్చి
తేర్చె సేనల మలయంపుదిమ్మరీఁడు. 51

చ. జడిసి యరణ్యజంతువులు సంభ్రమతన్ వడిఁబాఱఁ దాఁకుడున్
వడుపులఁ గూలి వాడుపరువంపుటనంటులు, గోధుమవ్రజం
బడుసులువాఱునీరు, దెగి యందము డిందుసరోజినీతతుల్,
గడుసునిదాఘతీవ్రతలగాసి యటన్ సముకూర్చెఁ బెల్లుగన్. 52

ఉ. కొండలదండలన్ గుహలఁ గుల్యల గేళివనంబులందు ను
ద్దండవనాంతరంబుల యుదాయుదలై చెడి వన్యసత్త్వముల్
గండఱ వేఁటలాడి బలగంబులుఁ దానును జేరె సాంబుఁ డా
దండల నేణభుక్తతృణధారుణి నానరుసత్తపోవనిన్. 53

ఉ. అక్కడఁ గ్రీడి కట్టెదుట సంధతమాసితకాంతి శ్రావణిన్
నెక్కొనుసాంద్రవారిదమునిగ్గున మైజిగి యొప్పఁ గోఱ నీ
సెక్కు భువిన్ బెకల్చుదనుజేంద్రవరాహఘనావతారు నా
ముక్కడిమూకరక్కసునిఁ, బోల్చి బలంబుల కాఁగఁ దెల్పుచున్.

గీ. ఎఱుకుమన్నినిలక్ష్మి వహించుశివుఁడు
బలములను గంగయొడ్డున నిలువఁబనిచి
మునులతోడను గతిపయజనులతోడఁ
జెట్లమాటుగ నాచెంతఁ జేరి డాఁగె. 55

పదుమూఁడవ సర్గము

—♦ అర్జునుఁడు పందిని జూచి వితర్కించుట ♦—

ఉ. కొండలనైన బెండులుగఁ గోఱలఁ జిమ్మఁగలంతమేనితోఁ
దండి వలంబు వాడి గలదంష్ట్రలఘోరముఖంబుతోఁ నిశా
టుం డటఁ జేరినంత నరుఁడుం గనుఁగొంట తటస్థమయ్యె సాం
బుండును జెట్టుమాటులుగఁ బొంది సమస్తముఁ జూచుచుండఁగన్.

గీ. నిక్కఁబొడిచినసటల సన్నిధికి నెల్ల
పనుల విడి పర్వుపర్వున వచ్చి మాని
తన్నుఁ జూచుటఁగని గెల్పు తరమెయనుచు
నెన్ను గిటి నిల్చుకిటి సంశయించి క్రీడి. 2

మ. "కదుపేమాయెనొ! గుద్దలించినకళల్ గాన్పించు పెన్మట్టె, ఆ
తిదుమారంబు వహించుమూఁపు తెలుపున్ దీవ్రింపువప్రక్రియన్
గదనక్రీడకుఁ బిల్చురీతి నెదురై కాల్ద్రవ్వులాగయ్యె ను
న్మదపున్ గోలము! గానిచోఁ బులకరింతన్ దూఁకి రా నేలకో?. 3

చ. పరమతపఃప్రభావమున వన్యమృగంబులు వైరవృత్తులన్
మఱచి సుసాధుజంతువుల మన్నఁ జూచుశుభాశ్రమంబు ని
త్తెఱఁగునఁ జొచ్చి న న్నిటి వధించుపగన్ గమకించు నాతప
శ్చరణబలంబుడించెనో? నిజంబొకొ? క్రిమ్మఱ మాయయానొకో?

మ. తొలిజన్మంబున నాకు దీనికిఁ బగల్ దోరంబులై తత్స్మృతిన్
బలితంపున్ గసి దీర్చఁ గోఁదలఁచి యిప్పట్లన్ సమీపించెఁగా
వలయున్ గానిమొదన్ విరోధిమృగసంపాతంబు లెక్కింప కి
ట్టులు నాపైఁబడ నెత్తివచ్చుటలు విడ్డూరంబు కాకుండునే. 5

చ. అదియునుగాక, ఘోణివిషయం బెటులున్నను, నామనంబుగూ
డఁ దొలిప్రసన్నతన్ విడి హుటాహుటి హింసకు మొగ్గుచున్న ది
య్యదనున, నేమిచిత్రము, హితాహితులన్ గనినంత మేలుస
మ్మదమును క్షోభమున్ దగిసి మానస మింతనె యేర్పరించెడిన్. 6

మ. మునినై యేరికి నింతకీడుఁ దలఁపంబో నేను నా కెవ్వ రే
యనయం బెంతు రటంచు నేమఱు టనర్థం బేరికిన్, భార్గవా
గ్రునకున్ మత్సరమొందు దుష్టమతి సంకోచించునే లాభముం
డిన లేకుండిన నొండ్లకున్ జెఱుపు సంధింపంగ నెందే నిలన్. 7

చ. దనుజుఁడొ రాక్షసుండొ యగుఁ దప్పదు కేవలవన్యసత్త్వమై
న నలరునే యిటు ల్కలము? నామది కబ్బురమయ్యె! నౌర! యెం
తనలుపు! మించె మేఘము ననందగు; నెంతటి సత్త్వ! మద్రిమె
ల్లనమరుఁ దత్పదాగ్రహతుల న్ననదీనదవృక్షసంక్రమై. 8

శా. సేనారావము లింతకున్మునుపు తోఁచెన్, గానఁ జీకాకుపా
టైనట్లయ్యె, మృగాళి చెల్లచెదరై యందిందుఁ బర్వెత్తుచుం
దానన్ జప్పుడు లుప్పతిల్లె, నిది సత్యంబా? "పురే! శాంతుఁడో
మానీంద్రుం?" డని పేఁడు మాయఁగొనెనా మాద్యన్మృగవ్యాకరతిన్?

శా. ఓహో! కాఁదగు, ధార్తరాష్ట్రదరి 'నేదోలాభమున్' జెంది యా
స్నేహాధిక్యపుబల్మిచేఁ బ్రతిక్రియన్ జేయంగ నజ్ఞంపును
త్సాహంబూని మహాగ్రసత్త్వవనమున్ దర్కించి ఘోరంపువా
గ్రాహాకారముతోడ నన్యమృగసంత్రాసంబుగా వచ్చుటల్. 10

శా. ఏమీ! యీఖలుఁ డశ్వసేనుఁడగునా? యింద్రప్రతిస్పర్ధ ను
ద్దామప్రౌఢిని ఖాండవంబు హుతభుగ్దగ్ధంబుఁ గావించునాఁ
డామంటన్ దనవారుచావఁ గసిఁదోఁప్రియన్ వచ్చెనా యిట్లు? కా
కామాభీమహతిం గృతాగ్రహుఁ డెవండైనన్ రుషన్ జేరెనా?

మ. ఎవఁడో యింతవితర్కమేల? యునికిన్ వీక్షింప నన్నట్టులే
ని వధింపన్ బనిఁబూని వచ్చినటు లున్నదిస్థితిన్ దెల్పు, న
త్తువయున్ మెండని చాటు నంగములు, త్రుంతున్ శంకఁబోవీడి, శా
త్రవవిధ్వంసము సర్వలాభముల నగ్రస్థాయి నాబుద్ధికిన్. 12

శా. "ఓరీకుఱ్ఱఁడ! దారిదప్పక జయం బూహించి దీక్షన్ దపః
ప్రారంభం బొనరింపు పొ"మ్మనుచు నావ్యాసుండు వాక్రుచ్చె నీ
క్రూరుం డిప్పుడు విఘ్నమయ్యె నలఁతిన్ ద్రోయంగరాదుగ్రదో
స్సారుం డీతఁడు, చంపనేవలయు నిశ్శంకప్రతాపంబునన్. 13

గీ. అనుచుఁ బౌరుషచిహ్నంబులందు మొదటి
దైన గాండీవముం గొని యరివిభేద
నమున కుపలబ్ధగుణము శుద్ధమును సచివ
తుల్య మగుబాణమున్ దొనదూసి తీసి. 14

మ. గొనమున్ గాంచి గురుత్వభాసియయి నిగ్గున్ గొంట నచ్ఛేద్యమై
ధను వానిశ్చితచిత్తుఁ బార్థు స్వబలత్యక్తున్ మహాపీడనే
ని నతిన్ గొల్చె సుమైత్రియ ట్లతఁడు పూన్కిన్ భూమి నవ్వింటిపెన్
మొన మోటించి కుదించి యవ్వలికొన న్మోపున్ దగుల్సేయఁగన్.

క. గాండీవ మెక్కిడి పొదిఁగల
కాండముఁ గొని నారిఁబట్టి కదుపుచు నడుమన్
గొండలు గుహలుఁ బ్రతిధ్వని
మెండుగ ఘూర్ణిల్లె నస్తమించునొ నాఁగన్. 16

మ. విలుమధ్యం బొకకైఁ గ్రహించి శరసంవీతంబుగా నారి వీ
నొలయన్ లాఁగి గుఱిన్ స్థిరత్వమొనయన్ యోధుండు సాలీఢుఁడై
వలయాంతర్గతిగాఁగ మున్ ద్రిపురవిధ్వంసార్థమా నాత్మనా
జ్జ్వలరూపంబున వైరిభీకరతఁ దోఁపన్ బోయ దా విస్మితిన్. 17

ఉ. వాసుకిమార్వి ఘోరవిషవహ్నులు గ్రక్క ధనుస్సు సూఁపుచున్
రోసము వేసమొందెనన రుద్రుఁడు నుద్దవిడిన్ స్వపాదవి
న్యాసమునన్ ధరాధరము నమ్రముగాఁగ శరంబుఁగూర్చి యు
గ్రాసురుఁ డైనసూకరుమహాంగమునన్ గుఱిఁబెట్టి నిల్చెనన్. 18

చ. భవ ముడిగించి వైరకృతి వాపఁగ నాయతు లైనశూలిపా
ర్థివు లిటునట్టు లొప్ప నడిమెన్నన ఘోణి నశించు టబ్బురం
బవునొకొ? ప్రత్యయప్రకృతులందలి బంధమురీతి? నౌర! మృ
త్యువు మెడఁబట్టి గెంటెనని తోఁపదె మూకనిశాచరేంద్రునిన్. 19

చ. గమనరవంబు హస్తిభయకారణమై తన ముందుమింటిపో
క మొయిలుపిడ్గుగా వెలయఁగా శితికంఠపినాకముక్తబా
ణము వినువీథిన్ ద్రుతమునన్ బఱతెంచి పడె న్నిశాటునం
గమున నవార్యమై నలువగంటమువ్రాలును గేలిసేయుచున్. 20

గీ. బాణవేగముచే గరుల్ పఱపురవము
కొండగుహలు ప్రతిధ్వను ల్గొలుపఁ బెరిఁగి
వైనతేయునియఱపులవలె భుజంగ
హృదయకర్ణభేదంబుగా నెసఁగె నపుడు. 21

చ. హరనయనాగ్ని సంజనితమై చనునుల్కవిధాన మానస
త్వర నధరీకరించి జలదంబులలోఁ దొలికారుమెర్పువై
ఖరిఁ దనపింగళప్రభలు గ్రాల భయంకరమున్, మనోజ్ఞమై
యుఱికెఁ బినాకముక్తశర ముప్పరమున్ వెలిఁగించుదీప్తితోన్. 22

ఉ. ఎప్పుడు విల్లువీడి చనె నెప్పుడు మూకునిఁ జొచ్చె నింతయున్
జెప్పఁగరాదు శంకరునిచెంగటిదివ్యుల నంతరిక్షులం
దప్పను బొదిదాపుల విహాయసచారుల నొక్కమాటె క
న్గప్పవెలుఁగునన్ నిగిడి గాఢ వరాహముమేనిలోపలన్. 23

ఆ. దివిజు లడలి కనఁగ దివ్యశరంబు పె
న్మ్రంచునట్లు కిటితమాలతనువు
నడ్డులేక దూఁటి యవనిఁ బ్రవేశించె
ఝషము నీట మునిఁగి చనువిధాన. 24

క. కోపించుయమునితర్జని
కోపునఁ బర్వములు వాడికొనఁ గలనరుపెం
దూపు శివశరముతోడనె
యేపునఁ బై కెగిరెఁ బ్రాణు లెంతయు బెదరన్. 25

గీ. అమ్ము పరమాస్త్రసంధాన మమరుకతన
నిడుపుటుల్కలు వనమున న్జిమ్ముకొనుచు
నూఱుశరములహారోరునఁ బాఱె వడిని
మంటపెన్నీటు నింగి నమర్చ్చుకరణి. 26

గీ. మనసుతోడనె చనియెనో మనసుకంటె
ముందె చేరెనొ లక్ష్య మబ్బురము తెలుప
విడుపు తగు లొక్కపరి నగపడువుదొడరు
వడర శరము గుఱిన్ జొచ్చె గడుసుకడఁక. 27

ఆ. ఆవిరించివ్రాఁత ననుసరించుప్రయత్న
మర్హ్యశీఘ్రఫలద మైనయట్లు
శివశరమున నైనచిల్లిలోఁ గిటి దూఱి
నరుశరంబు విజయభరిత మయ్యె. 28

గీ. వెకలియత్నంబులందలివిత్త మట్లు
లోభసంక్షయములశ్రితలోలత వలె
నలసదుర్ణయములవిజయాశ రీతి
నరహరాంబకములఁ బోత్రి నలిగి సురిఁగె. 29

చ. అటు నిటు బాణముల్ దగిలినందుననో తుదిముంపుచేతనో
కిటికి శరీరమో బయలో గిట్టునఁ బెన్వడి సంభ్రమించె నం
తటఁ బెనుమండలంబులుగ ధారుణివృక్షము లొప్పె సూర్యుఁ డే
చ్చటఁ గనరాకపోయె నవశంబయి తాఁ జలనంబు వాయఁగన్.

ఉ. వెచ్చనినల్ల కాఱుఁ బృథివిన్ బెనుదంష్ట్రిల దూఁటుచున్ గడున్
మచ్చరమైనచూడ్కిఁ క్షణమాత్రము పార్థునిఁ జూచి క్రోధపుం
బెచ్చున ఘుర్ఘురస్వనము పిమ్మట గుబ్బుగ మూఱ నంతలోఁ
జచ్చెను దన్నుకొం చధమసత్త్వుఁడు మూకనిశాటుఁ డచ్చటన్.

చ. కలుగవె తూపు లక్షయముగాఁ దనతూణములందుఁ? బార్థుఁ డెం
దుల కటు లమ్ముఁగైకొనఁగఁ దొందర నేగెడు? లోభమా! యటుల్
గెలిచినగర్వమా! సరి, జగీషువు గెల్పిడుబాణ మీఁగునే ?
యిలను గృతజ్ఞులన్ గృతమె హెచ్చిఁకఁ జేయఁగఁబోవుదానికిన్.

గీ. నీచుఁ బొందినయుపకృతినియతి మృగముఁ
జెంది యలుగ దృశ్యత దోఁప దెందు, నిజమె,
గౌరవార్థ్యం బగుట నాత్మపౌరుషంబుఁ
జాటుకొన సిగ్గుచేఁ దలమాఱె, నార! 33

మ. తనకాంతుల్ దనకీర్తు లట్లు దిశ లుద్ఘాటింపఁగా వెల్గుదా
నిని, రోజించి నరుండు గ్రాహ్య మిది యన్ జిత్తంబునన్ "దిట్టవై"
తన నాశ్వాసము నొందునాశరము నత్యానందముల్ చిందుదృ
ష్టినిపాతంబులఁ గ్రీడి కౌఁగిలిఁ గొనెన్ స్మేరాస్యుఁడై యంతటన్.

—♦ శంకరదూతసందేశము ♦—

చ. ఉదుటునఁ దోఁచె నర్జునున కొక్కవనాటుఁడు బాణతూణసం
పదఁ బొదలంగఁ బీనభుజవక్షము లాత్మశరీరదార్ఢ్యముల్
జదువఁగ నెద్దియో పలుకుసన్నలు మోమునఁ దాండవింప ను
న్మదహరిధీరయానమున, మాటులతాప్రతిసీర కీవలన్. 35

క. తనవేషంబున కనువుగ
వినతి సమర్పించి బోయ విశ్వేశ్వరునా
జ్ఞను దెల్పె సామపూర్వక
మును మృగయాధర్మయుక్తముగ నీవరుసన్. 36

ఆ. శాంతు లనుచు, మనసు సాధు వటంచు మే
త్తేజుతపసు లనుచు దివ్యసాంప్ర
దాయబద్ధు లనుచు దైవసద్వంశసం
జాతు లనుచు విందుఁ బూతచరిత! 37

మ. మునులై యుండియు మీప్రభావపటిమల్ ముల్లోకముల్ ప్రాకఁ దే
జున నైశ్వర్యవిభూతి మేటినృపులన్ శోషింపఁగాఁ జేసి యుం
డినవార్తల్ వినిపించు మీకళలు, ధాటిన్ శత్రు మెప్పించి త
ద్ఘనసర్వాధిపతిత్వపీఠమున స్వాస్థ్యం బొందిన ట్లయ్యెడిన్. 38

చ. కొలిచి సమస్తసంపదలు కోటికళల్ నెఱపింప మానులై
విలసిలుమిమ్ము మాండలికవీరసుహృత్సచివాదిసంభృతా
ఢ్యులుగఁ ద్వదంగజాలశుభయోగము చెప్పక చెప్పుచున్న దీ
విలసితమూర్తి సద్గుణవివేకపటిష్ఠత కిక్క గాదొకో! 39

ఉ. ఈదృశు లైనమీకు విజయిత్వము బ్రాతియె? సర్వతోజయా
పాదకులౌట వింతయె? ప్రపంచదురాసదమోక్షలక్ష్మియున్
గాదె యొకింతలో వశము? కామముఖారిరజస్తమోగుణో
చ్ఛేదకు లాశ్రయు ల్గదె విశేషశుభార్థిజనాళి కెప్పుడున్. 40

గీ. తపను సిగ్గిలఁ జేయుప్రతాప మమర
సిద్ధపౌరుషు లయి కీర్తిఁ జెందుమీరు

పందిఁ జంపినమాదొరబాణ మేల
కొనఁ దలంచితిరయ్య! సద్గుణధురీణ! 41

ఆ. మనువు మొదలు సకలమానవశ్రేష్ఠులు
నడచునీతి కడు సనాతనంబు
మిమ్ముబోంట్లు చెఱుప మేదినిఁ దన్న్యాయ్య
మెవ్వఁ డనుసరించు నెఱుఁగఁజెప్పుఁడ! 42

గీ. ఆకుమారుండు మొదలుగ నఖిలయోగ
శక్తిజితజన్మమృత్యువు ల్సత్త్వవరులు
నురువిపద్ధర మగుశీల మూని రద్ది
కాదె యస్మాదృశుల కనుకరణపథము. 43

ఉ. శీలమె పుణ్య మిచ్చి తపసిన్ దనియించు సుఖార్థ సౌఖ్యముల్
దేల నొసర్చు, యోగులకు దివ్యతరం బగుమోక్ష మిచ్చు, నె
క్కాలమునందు శీలగతిఁ గాంచె నభీష్టఫలంబుఁ జెందఁ మే
ల్దీ లగుబాట కల్గదు, వివేకుల కట్టిది త్యాజ్య మౌనొకో? 44

శా. ఈ నా బాణము రూపరేఖలను నీదే నాఁగ వర్తించు నౌ
రా! నే నేమనఁగల్గువాఁడ! నిది యాహా! నాది కాదా! యటం
చే నట్టాడ భవన్మనంబుఁ గొనె నట్లేస్వామి యెవ్వారటం
చూనంబోలు వితర్క మియ్యలుగు సాహో! త్రోవ తప్పెఁగదా!

ఉ. అమ్మది నాది యన్న నది యార్చుటఁ జచ్చినపందికూడ నా
సొమ్మనవచ్చునం చుపమఁ జూచి యిటు ల్పొనరింతె? నిస్పృహ
త్వమ్మునఁ దోఁచుసాధువిహితమ్మొ? మనస్స్వల గెంచఁ బోలుకృ
త్యమ్మొ? పరుండు కొట్టుకిటి నాఁగక కొట్టియు నిట్లు చేరుటల్.

ఉ. మాదొరమేటిసేఁతలను మాపును రేపు వినంగఁ బండితుల్
మోదముమీఱ మూఁగుదురు పొందువినోదరసంబు పేర్మి నం
దేదియు గేలినైన నుతియింపఁబడన్ వలయున్, బరుల్ మహా
హ్లాదముతోడ నెన్న బిడియంబున మానియు వంచు నాదలన్. 47

మ. మెఱమెచ్చుల్ సహియింపమిన్ దనపనుల్ మేకొలునన్ జెప్పుకోఁ,
డరిభంగంబుల వెల్లడింపఁ, డిటఁ గార్యార్థంబు చేఁజూచె మా

దొర చెప్పన్ వలసెన్ స్వకీయగరిమన్ ; దుష్టు ల్నయాతీతదు
శ్చరితుల్ పాత్రులు కారె కారుసుమి ప్రస్తావించి మాటాడఁగన్.

మ. సీతబాణంబున మాచమూపతి కిటిన్ శీఘ్రంబుగాఁ జంపుటల్
బ్రతుకన్ గల్గితి రీరు, కానియెడ దుర్వారోగ్రఘోణీశ్వరో
ద్ధతి నీపాటికి నేమి కానగునొ ? తథ్యం బెన్నఁగా, నీజవా
యతవజ్రాంగుని నొక్కయమ్మునన త్రోయన్ శక్యమే యొండ్లకున్ ? 49;50

గీ. నిలిచి మీప్రాణగొడ్డంబు మలపుకతన
మాకిరాతేశ్వరుఁడు మీకు మంచిమిత్రుఁ ;
డతనిపైఁ బగ, సుజనపోష్యంబు నెనరుఁ
దమరు నీగతి మాయింపఁ దలఁపఁదగునె ? 51

గీ. కష్టమునఁగల్గు, నెప్డు రక్షణమె కోరు
నష్టమున కుంచు, సిరులు, హీనములుసుమ్మి
విజయశీలికి నొకమంచి వెలసి, రక్ష
కయి, శుభాంతము నిడు సుమిత్రప్రీతికంబె. 52

క. ధనమును రాజ్యము నధికులు
చెనకినఁ జలియించు, చెలికి చెందఁగఁదగుమి
త్రుని మేరుధీరుఁ దనయుం
తనె వచ్చినయధిపుఁ డెగడఁదగునే యనఘా! 53

గీ. విజయమును గోరి తపముఁ గావింత్రు మీరు
కాక మోక్షేచ్ఛ కాయుధకాండ మేల ?
మేటిభూపులసన్మైత్రి మించనేని
రాదె సకలతపంబులఁ గ్రాలుఫలము ? 54

క. హరిభూమియుఁ గరిసీమయు
వరరత్నసువర్ణధరయు వఱలుఁగ బతి కీ
చిఱుబంగరుటలుఁగున కా
తురపడఁడు క్షమింపఁ డాజ్ఞఁ ద్రోసినవారిన్. 55

ఉ. మాయెకినీఁడు దొడ్డదొర మన్ననకెక్క సమాశ్రయించినన్
బాయఁడు, లోభి గాఁడు తనప్రాణమునందయినన్, సహేలగా

డాయు నెవండుగాని వికటంబుగ గర్వముఁజూపెనే న్ద్రమున్
బాయఁ దదీయరౌద్రమును బాప భరింప నశక్య మేరికిన్. 56
ఉ. కావున నమ్మెసంగి ప్లవగప్రభుఁడున్ రఘురాముఁడట్లు కాఁ
గా వరమైత్రి దైవగతిగా సమకూరినదాని గాఢమై
భావుకమై పరస్పరత వర్ధిలఁ జూచుకొనుండు యోగ్యసం
భావన, లేనిపోనిపగఁ బాటిలుకష్టము చాటిచెప్పితిన్. 57
శా. మీకున్ దబ్బరఁ జెప్ప మాకుఁబని యేమీ?చూడ మీ ర్తాపసు
ల్లాకయ్యంబులకైన బాణములఁ బ్రేమన్ గోరఁగాఁబోరుగా,
మాకున్ వజ్రపరాక్రమంబు మిగులన్ మ్రిందించుశస్త్రంబు లె
న్నో కల్గున్,శరలోభమాత్రమునఁ గా దోయయ్య!యిట్లాడుటల్.
శా. ఈబాణంబునఁగాని కాఁదగని దేమే నున్న మర్యాదగా
బాబున్ శైలపతిన్ బ్రసన్నునిగ సల్పన్ బూనుకో రేలకో!
మీబోంట్లన్ గడుమెచ్చు హేఁ డఖిలభూమిన్ గోరిన్ గెల్చి యీఁ
గా బీర్ణోవదు వారి తెంపు శర మొక్కం డెంత? యోజింపుఁడా!
ఉ. ఆతఁడు పండితుం డతనియార్జితమౌ ధన మస్థిరైహికా
ఖ్యాతము గాదు దివ్యము శ్రితావనదీక్షితమైత్రి, వేఁడికో
లేతటి వన్మ్సేఁత సహాయింపఁడు, దాన ఘటిల్లుదుఃఖ మ
త్యాతత మాట స్వానుభవ మట్లుల నొండ్లకొనర్చు మోదమున్.
చ. పఱచు స్వయంబుగా విషయవాసన కింద్రియజాల, మట్టులే
పఱచును ప్రేమ తా వలచుపట్టున కేయపరాధమెన్న, కా
తెఱఁగుననే బలాఢ్యు సిరిఁ దేఱఁగొనన్ జవపెంపౌ ప్రేమయో
పఱల ఫలించు లేనియెడఁ బ్రార్థవయున్ సమకూర్చుఁ గష్టముల్.
ఆ. జామదగ్నిగాక జగముల మునులలో
నస్త్రవిదితభుజబలాఢ్యులందు
సార్థకత వహించె శస్త్రధారణ మేది
నుడువుమయ్య వ్రేలు మడిచి యొకని. 62
సీ. విప్రచాపల్యమున సంభవించెఁ దనదు
మృగముఁ గొను టం చెఱుంగ, క్షమించు టేఁడు,

కేవలాజ్ఞానకృతవిపులావమాన
మైన నైఁతు రెకా విజ్ఞు లైనజనులు. 63

చ. కులమును వేషమున్ దపముఁ గూలుచు దుష్క్రియ దీని నేటికో
వలచితి, రింకనైన నిటువంటివి మానుఁడు, "దుష్పథంబుకే
వలఁ జనుదుర్మతుల్ జయముఁ బాసి యిహంబుఁ బరంబు దూఱనా
కులమతులై నశింతు" రనుకోవిదవాక్యము సంస్మరింపుఁడీ ! 64

ఉ. 'చంపితిఁ బంది నే'నని దిసంతుల దబ్బఱలాడఁగా దిటుల్
చంపఁగఁ దండ్రియాబ్దికమొ జన్నమొ పూనితి ? రేది లేదె, ని
ద్దంపుధరాసురుండవుగదా పొల యొల్లవు, మాని కొందు హిం
సింపఁగ రాదు గాదె, యిఁకఁ జెప్పుమ దేనికి బాణ మేసితో ? 65

గీ. సజ్జనుండవు విడలేవె చపలబుద్ధి ?
నెంతకాలము దాని సహింతు రొరులు?
వార్ధి ప్రళయానిలంబునఁ బగిది దాన
గురుమనంబైన నుండునే క్షోభఁ గొనక. 66

ఉ. బోయ, యిసీ ! యటం చనఁగఁబోయెద వేమొ యసఙ్గఁజేసి, ద్రో
ణాయతశాస్త్రవేత్తసుమి యాతఁ, డనుగ్రహనిగ్రహాక్షముం
డీయఖిలాద్రిసంయుతమహీవలయంబు శచీంద్రువేఁడికోల్
ద్రోయఁగ నిచ్చలేక దయతోఁ బరిపాలనసేయుచుండెడున్. 67

మ. మునిచాపల్యము చాలు నోరిచితి నంబున్ బూజ్యుఁడౌ స్వామి క
ష్పనమున్ జేసి తదాదరంబునను సంపద్భాజి వౌ ట్లొప్పు, మే
ల్గొనమున్ గొల్పి విపత్తుఁ బాపఁగలసుశ్లోకున్ సఖున్ జేసికో
మనువా రుందురె ? తథ్య మాతనిదె కాదా బాణ మీసేటికో ? [68 ; 69

క. ఘోరాయుధసహితపరీ
వారాహితరంగుఁ డగుచు వార్ధిగఁ దగవున్
మీఱిక ధీరత నాతరు
తీరంబున నున్నరాజదేవుం గనుమా ! 70

ఉ. అంబడె శ్రీవణేంద్రధనువా ! యన లక్ష్ములఁ గ్రుమ్మరించు, నా
రిం బరికింపు వాసుకిగరిష్ఠత బుస్సలఁగొట్టు, రెండు స

జ్యంబులుగా ధరించుకృతనాధిపు సుస్థిరుఁ జూడు, వీడు శా
త్యంబును, వారిసఖ్యమున నందుము సర్వమనోగతార్థముల్. 71

పదునాల్గవ సర్గము.

కిరాతదూత కర్జునుప్రత్యుత్తరము

ఉ. చీటికిమాటి కుద్ధతుల సింధుతరంగము లద్రినట్లు కై
రాటసగర్వవాక్యవిసరంబులు చిత్తముదాఁకఁ దాఁక లో
మీఁటురుషన్ ధృతిన్ విడఁ డమేయచరిత్రుఁడు పాండవుండు, మే
ల్బాటఁ జరించుసాధుజనభావము దుర్గ్రహ మాట యబ్రమే? 1
ఉ. ఉన్నటు లుండి వచ్చి పుయిలోడక తెల్పినశాత్రవేంగితం
బు న్నిఖిలం బెఱింగి చలముల్ గలగుండున మున్న కర్జునుం
డెన్ని వచించెఁ గ్లుప్తముగ నేర్పడఁగా సమయోచితార్థసం
పన్నము మాఱుమాట నరువాక్కుశలత్వమునిండు సొందుగన్. 2
చ. లలితసువర్ణభూషల నలంకృతమై శ్రుతిగమ్యమై గభీ
రలసితసుప్రసన్నపదరాజితమై పరచిత్తసాంత్వనో
జ్జ్వలమహిమాఢ్యయౌ పలుకుజవ్వని యెవ్వనికైన నిట్లు సం
ధిలునొకో! పూర్వపుణ్యకృతతేజముకల్మినిగాక మెచ్చితిన్. 3
చ. చదువరి యౌట కష్టము ప్రసంగము కష్టతరంబు రెండునుం
గుదురుట దుర్ఘటం బటులఁ గూడిననైన మనోగతార్థసం
పదలను బండితస్తుతికిఁ బట్టుగఁ బల్కెడు నేర్పు సంభవిం
పదు, తనఖండశక్తి గలవాఁ డఖిలస్తవనీయుఁడౌఁ గదా! 4
ఉ. కొందఱు శబ్దశుద్ధి యొనగూడ వినం జెవిఁగోసికొందు రిం
కం దమ కర్థగౌరవమె కావలెనంచుఁ దపింత్రు కొంద ఱీ
యందఱి దక్షతన్ ముదమునందఁగఁ జేయుట మేటికష్టమై
నం దదమేయగౌరవమునన్ వచియించితి వాక్ప్రపంచమున్. 5

ఉ. ఎక్కడిబోయవోయి! వచియించినదెల్లఁ బ్రగల్భమై నయం
బెక్కఁగ నిట్లు కూర్చితివి! యింతటిదక్షుఁడ వౌటచేతనే
యిక్కడ సంధిఁ గూర్పనునయింపఁగ మీఁదొర పంపె నిన్ను, మే
ల్వాక్కు సమస్తపాండితికి వన్నెగదా యెటువంటి సూరులన్. 6

చ. చతురత సామమున్ నెఱపి, స్వాంతవిమోహకదాన మొంచి, భీ
తి తగుల భేదముం బలికి తీర్పరివై యనయంబె న్యాయ్యమా
గతిఁ గనిపింపఁ దూపునకుఁగా గడుసున్నుడిఁ బల్కి తీవు, పాం
డితియును దర్కదక్షతయు నిండినవ్యాసము మెచ్చుఁగొల్పెడిన్. 7

ఉ. చింతితకార్యసిద్ధికిని జే టెటు నన్నుఁ దిరస్కరింప నం
చింతటి నేర్పుకాఁడ వయి యేటికి దిద్దవొ మీచమూపతిన్?
వంతల మేళ్ళఁ బాలుగొనువారు శుభంబులె కోరువారు నా
మంతురులున్ హితుల్ దొరకు మంచిఁజెడున్ వివరించి తెల్పరే?

ఉ. తూ పిట లేమి నిశ్చయము, తుప్పల గుట్టల నెందు దూఱెనో
యోపిక నంతటన్ నెమకు టొప్పగుమార్గము గాని, పెద్దలన్
దాపసులన్ వ్యతిక్రమతఁ దారసిలం దగునీతి యౌనె? పే
రాపద రాదె సాత్త్వికజనావమతిన్? సువివేకివేగదా! 9

గీ. ఖాండవముఁ గాల్చి పెనుతృప్తిఁ గాంచువహ్ని
వరమునన్ గల్గె నక్షయశరధు లిట్లు
నాకసాయకములె మెచ్చ నీకిరాటు
తూపుఁ గైకొన నాసఁ జెందుదువె? చూడు! 10

గీ. మంచివారలబాట ప్రమాణమైన
దోషమే లేని మాచర్య దూష్య మగునె!
పరులనింద సనాతనవర్తనంబె!
సజ్జనులవాణి గుణమునే చాటవలదె! 11

ఉ. ఉన్నగుణంబు లేదనుచు నుండనిదోషము నున్నదంచు నిం
ద న్నిగిడించి సజ్జను నధఃకృతిఁ గుంచి హసించు దుష్టదా
ర్ష్ట్యోన్నతవాక్యమే పదనులొప్పఁగఁదా నిరుపాతికత్రిమై
ఛిన్న మొనర్పదే యతనిచేతము రెండుగఁ దోఁచువెంబడిన్. 12

చ. వనముల సంచరించుమృగవారము లొక్కరి వేమి? యుద్ధతిన్
హానన మొనర్చువారివె కదా; మృగమండలి నెల్లఁ దానె పెం
చెనె? యభిమానమాత్రమున సిద్ధమె స్వత్వము? లేనిపోని. హె
చ్చున కిటు లంగలార్చు గడుసుందనమున్ వదలంగఁ జెప్పుమా.

ఉ. "సం దిడకోయి యోరి" కని సాత్యవతేయులు నన్ను సద్వ్రతం
బందుఁ జరింపఁ జేసిరి, మదంతముఁ గూర్చుదృఢైకదీక్షతోఁ
బంది మహోగ్రతం బరుపువాఁడను నాపయి నొక్కకోలతో
మ్రిందె; విభూషగాదె వ్రతరక్షణ సజ్జనకోటి కెప్పుడున్. 14

మ. "తనకై వేఁట మృగాళిఁ జంపుకొనువ్యాధస్వామి మానీంద్రవ
ర్తనమున్ దార్కొనఁ, దద్ది వానిదయ కాదా?" యన్నఁ గానిమ్ము వ
చ్చినయీఘోణిని దత్క్షణంబుననె చొచ్చెన్ బాణయుగ్మంబు నా
మునుపే తాఁ గిటిఁ జంపెనంచు నిటులం బోరాడఁగా న్యాయ్యమే.

ఉ. "చంపినఁ జంపని" మ్మనెడు సాత్వికు నాయుధహీను మాని మ
న్నింప నకృత్రిమంబు క్రియ నిద్దపుఁగీర్తి ఘటించుఁగాని యు
గ్రింపుశరంబు వింటఁదొడి క్రాలెడు వానినిగూడఁ దాల్మిమ
న్నింపఁగలారె? మిథ్యల గణించిన నిల్చునె ప్రాజ్ఞసన్నిధిన్? 16

చ. విడిచె శరంబు నాకొఱకుఁ బిమ్మటఁ గ్రమ్మఱఁ గోరఁ బాడియే
పొడిచి విరోధిఁ జంపి సగమున్ ఫలమున్ వెలయించె దానినా
కిడినఁ గదా సమగ్రఫల మిచ్చుట? లమ్మిన లోభ మింతయున్
బడఁ డనుమాటకుం గ్రియకు బద్ధవిరోధము కానుపించెడిన్. 17

ఉ. మీ యెకిమీఁడు నావలచుమేరకుఁ గోర్కు లొసంగునంచు నే
మో యనియుంటి, వెట్లు ప్రియమున్ ఘటియించును దైన్యపూర్ణయా
చ్ఞాయతనార్జితంబగుధనాప్తి? సమస్తజగత్ప్రసిద్ధశౌ
ర్యాయతకీర్తిపౌరుషబలాగతలక్ష్ములఁ గోరువారికిన్? 18

ఉ. చెంద నశక్యమై తెగువఁ జేయ ననర్థఫలం బొసంగువాం
ఛం దిగెఁ గల్లప్రవనుచు తూష్ణతి; మూర్ఖజనుంపు దుర్ణయం
బెందొనఁగూర్చు నాపద లహీనములోట నెఱింగియున్ దమిన్
బొందు, "వినాశకాలమునఁ బుట్టెనురా విపరీతబుద్ధి" నాన్. 19

మ. శరమో? ఖడ్గమొ? కంకటంబొ? మఱి శ్రేష్ఠంబైన చాపంబొ? మీ
దార దేనిన్ వరియించె దానిఁ గొనిపోఁ దోకొంచు రమ్మా తనిం
గెలమున్ నీచము యాచ్న, చాలు, జవగల్గం బొల్లు లేలా? మగల్
బిరుదు న్బింకమునన్ స్వయంగ్రహణమే ప్రేమింతు రిగాదే ధృతిన్.

శా. వీఁడా మైత్రికి? నెట్లు పల్కితి? విసీ! వేధించు మానీంద్రుఁడే
జాడం దోఁచిన హేతుహీనముగఁ, గక్షన్ నిత్యముం గూర్చె పె
న్గీడు న్సద్గుణగౌరవార్జునునకున్, సిద్ధంబు, నైజస్థితిం
జూడన్ సాధులకెల్ల శాత్రవుఁ డటంచుం దోఁపదే యేరికిన్? 21

ఉ. వర్ణచతుష్టయంబు నిలుపంగల రాజుల మేము, చూడ నే
వర్ణము లేని ఘాతుకుఁడు వాఁడు, కుజాతి, కువృత్తి, నీచతా
దుర్ణయుఁ డెట్లు మాకతనితోఁ దగు మైత్రి? యెటు ల్లభీరతా
పూర్ణము దంతి నేస్తమును బొందఁ దలంచును గుంటనక్కతోన్.

ఉ. కుక్కలు కూసి చుక్కలకుఁ గూర్చునె విన్నఁదనంబు? తెల్విలే
కొక్కజడుం డవజ్ఞ కిటు లొగ్గిన శ్రేష్ఠమతు ల్కలంగునే?
దిక్కృతి తుల్యవీర్యకులధీబలపౌరుష భాక్కులందె సొం
పెక్కఁగ రాజిలు న్హరిమృగేంద్రుల కేర్పడు కక్షపోలికన్. 23

ఉ. హీనునితోడి పోరున లయించు యశంబులు, వాని మైత్రిచే
న్యూనతనొంది యల్లనఁ జను న్గుణపుంజము, లానుపానలెం
తో నియతి న్గణించి తులఁదూఁచి వివేకి నికృష్టుఁ గన్నడన్
బోనడఁచున్, మదేభములు మూఁగెడి కుక్కలనట్లు ధీరతన్. 24

ఉ. కయ్యము సఖ్యముం దగదు కావున నీయొడయండు నీవు న
న్యాయ్యముగాఁగ నేపరుష మాడినను న్మఱుపల్క నేను బో
మ్మెయ్యెనఁ గాక తూపుఁ గొనునూఁపున డాసితిరేని మూఁడు మీ
కియ్యెడఁ గోడెత్రాఁచుమణి కేగి నశించెడివాని దుర్గతుల్. 25

చ. అన విని దూత 'భద్రముసునూ!' యనుచున్ బెదిరించు పోల్కి దో
మ్ము నెగిచి శీర్షమూఁచి భుజముల్ ఝళిపించి కను ల్మిగిడ్చి తే
జోనయఁగ 'గిట్టు'న న్మఱలి యాధనమావృతుఁడై ప్రసన్నతన్
మునిఁ గనుచున్నవానిని జమూపతిఁ ద్ర్యంబకుఁ జేరఁ జప్పనన్.

—* కిరాతసైన్య మాజికిం దొడరుట *—

చ. ప్రళయమహోగ్రవాతహతి భంగపరంపరఁబొంగి వార్ధి సం
కులతను హోరుఁ గూర్చుతెఱఁగుల్ వెలయన్ బృతనేశునాజ్ఞ నా
కులముగ నామహాబలము గొల్చె రొద ల్ద్రుమయాయుధాళి తాఁ
కుల నితరేతరోక్తులను గుంభిని యార్చుగతిన్ ఘనార్భటిన్. 27

మ. విజయోగ్రానిలుఁ డాచమూవననిధి న్వేణుధ్వజాగ్రాంశుక
వ్యజనంబుల్ విపులోర్మిపై ఖురుల వీవ న్బెంపుఁ బ్రాపించి మే
ఘజలాపాదితశీకరంబులును దత్కాంతారసౌరభ్యవ
ద్రజము ల్చిమ్ముచుఁ బ్రోత్సహించుఁ బృతనాగ్రస్థానయానార్భటిన్.

చ. జయజయవందిగీతములు జ్యానినదంబులు సింహనాదముల్
హయకృతహేషలున్ సమదహస్తిఘటాగురుబృంహితంబులున్
రయభరితంబులై గుహలు ఱంపిలఁ జేయుప్రతిస్వనాళి కిం
తయు నెడమీక దిక్కులను దార్కొనె ధారుణి దద్దఱిల్లఁగన్.

చ. పదనుభయంకరత్వమును వత్తిలుబోయలహేతులన్ స్వసం
పదలు విశేషదీప్తుల దివంబు దిశాంతరము ల్గ్రమింప నం
దు దినమణిప్రకాశములు తుందుడు కూని తళత్తళ ల్పొన
ర్చె దహనజాజ్వలచ్ఛిఖలు చిందులరేగినచంద మొప్పఁగన్. 30

ఉ. అంబాకచేత నారియొకహస్తమున న్గొని పీనపాణియు
గ్రంబిటు సట్టుఁ జాపునొడికంబున మండలమైనధన్వము
ధ్యంబునఁ దోఁచుశంకరుఁడు దా నుపరిస్థితుపోల్కి నుబ్బువ
త్తుంబుకళ న్బరోదిశ నఖండరుచుల్వెలయించె శివిగన్. 31

గీ. లాఘవమునకు మిట్టపల్లంబు నొకటె
వేగమున నేను నే నని వెడలుసేన
ఎడము లేకుండ నిబిడతన్ వెడలుదాన
వనము లుక్కిరిబిక్కిరి వనట నొందె. 32

గీ. దండుముంపున గుంటలు నిండిపూడు
మిట్ట లింకింత మొరకలై మిన్నుఁ జూచు

సమధరల్ దానియునికి నుచ్చ్రతను, దాఁట
నణఁగుటను జూపు మోదఖేదంబులట్లు. 33

గీ. బిరుసుఁదోడల్లను నారుతీవియలఁ గలఁచి
యూఁపు వేగాన గంధావలేప మడఁచి
దురుసుపోకలఁ జనుగట్లగరుసు డులిపి
సేన వనలక్ష్మి దాఁటున సిగ్గుఁ జెఱిచె. 34

గీ. తపముచేఁ జిక్కియుంట మదంబు చనిన
నేని దర్పంబు విడనిద్విపేంద్రులీల
సకలభూభృద్వినాశంబునకు దిశాళి
వెలుఁగ మండెడునిప్పునా వెలయువాని. 35

గీ. దొడ్డమిత్త్రునివలె దోనదూయుశరము
గెలుచు ననుకూలత నటంచుఁ దలఁచువానిఁ
బ్రతిసమాప్తంబు సేయనివ్యర్థబలజ
లార్ణవముధృతిఁ దృణముగా నరయువాని. 36

గీ. ప్రతికృతియె కారణంబుగా వచ్చుముప్పుఁ
బాపునీస్థిరధను వని భయము వదలి
పవన మూఁపమిఁ దోఁకని వార్ధిరీతి
గా నలంఘ్యగభీరతఁ గ్రాలువాని. 37

గీ. దాపుదాపునఁ బడియున్నదంష్ట్రిజీవ
ములఁ గొనం జేరుయముదీప్తి నలరువాని
పవనమున బ్రాహ్మణు ల్పిల్వ స్తబ్ధయూప
పశువు దరిఁ దోఁచురుద్రునిపగిదివాని. 38

గీ. పరులగాంభీర్యమెల్లఁ ద న్నరయ నణఁగు
నట్టిగురుధైర్యగుణవిశేషాతిభూతిఁ
బెనసికొనుపెద్దతీవెల వనము మొలువఁ
జెనకఁ జొరధ్వానిమలవలెఁ దనరువాని. 39

గీ. బలుపు టాఁబోతుగ్రీవంపుబటువుమెడయు
గొప్పగిరితట మన గట్టియొప్పునురము

వెలయ నాదివరాహంబు జలధినుండి
వెలి ధరఁ దేర్ప నున్నట్లు వఱలువాని. 40

గీ. మరకతాభలమేనితోఁ గర ముదగ్ర
మూర్తితో, స్వప్రభాజాలమూర్ఛితాన్య
దీప్తి, రవి నీటవలెనె బొంది ముకురమున
నాదిపురుషుండె తోఁచిన ట్లమరువాని. 41

గీ. మేటియుద్యమము ఫలింప మెఱయువాని
నఖిల తేజస్సులకు స్థాన మైనవాని
వేసఁగి చనంగ జలభారవిపులఘనము
నరయుముదమునఁ బ్రమథులు నరునిఁ గనిరి. 42

గీ. "గెలుతు ముని నేను నే" నని పలుకుప్రజ్ఞ
లెందుఁబోయెనో? తత్తేజ మెద్దు లేక
కలఁగి నిశ్చేష్ట మూఢులై నిలిచి రరులు
నిండు తేజున నసదులు బెండువడరె? 43

ఉ. ఒంటరిఁ జేర లేనివెఱ యూఁపఁ బరస్పరసానుభూతిచే
దంటతనంబు నొందు ప్రమథప్రచయంబులసంఘతేజ మా
వెంటనె దీటుగాఁ బెరిఁగె; బి ట్టసహాయత రానిసిద్ధికై
యంటి మహాత్ము లేని కలియ న్వలెనేకద పీతభీతులై. 44

ఆ. బోయదండు విండ్లు పోపిడి గఱిమోగ్రత
'రంయిరంయి' వడి శరంబు లుఱికె
వనముకొలఁకుటలలు వదలి పక్షుధ్వని
నెగసిపోవుపక్షు లేమొ యనఁగ. 45

క. గిరిసానుగహ్వరంబులఁ
గరముఁ బ్రతిధ్వనుల హోరుగాఁ గార్ముకభీ
కరనాదం బతిరభస
త్వర నిగుడఁగ దిశలు పగులవా యనిపించెన్. 46

చ. తరులు వనంబు లొడ్డిగిలఁ దద్దయుఁ గంపమునొందఁ బ్రాంత మం
బరము దిగంతరంబులును మాటువడ న్బనుగాలితోఁ బయో

ధరములు మూఁగి ఘోరజలధారల రువ్వెడినాఁగ, వ్యాధయో
ధరచితబాణవృష్టులరొద ల్పవి చిల్లులుపోవ రేఁగినన్. 47

గీ. ఆఱుమాసంబులుగ దీక్ష నవిసి చిక్కి
యపుడు కయ్యంపుటుబ్బున నలరుమేన
నరునిమైమఱు వవసరం బెఱిఁగినట్లు
నల్లు దిగనాడి బిగువు హెచ్చంగ వెలసె. 48

ఉ. రోదసియెల్లఁ గ్రమ్మి తగరు ల్గిరినట్టులు తాఁకవచ్చుబా
ణాదుల, రోషపావకమహోద్యుతి కన్నుల నుల్కలట్లుగాఁ
గాఁ దదనీకినీనిధనకారినిరీక్షణఁ జూచి గాండివం
బాదట నూఁపె 'వచ్చెసమయం' బనిప్రేరణఁ గొల్పుకైవడిన్. 49

ఉ. దిక్కులు మూఁతఁబొందె రవిదీప్తులు బాహ్యమునందె డిందె లో
నక్కడిగాలిలో నుడు లనంతపరంపరఁ జెందెఁ గంపముల్
నెక్కొన శైలయుక్తధరణిన్ వణఁకు ల్దలచొందెఁ బౌరుషం
బెక్క యుగాంతరౌద్రిత మునీశ్వరుఁ డంపజడి న్గడంగినన్. 50

ఉ. చంపుదు నేను నే ననుచు శాత్రవు లొక్కతఱిన్ నిగిడ్చు నా
యంపఱ యోగ్యకాలమున కందనియత్నమురీతిఁ ద్రోవనే
త్రుంపులు త్రుంపులయ్యె ఘనదోర్బలముక్తకిరీటిబాణముల్
తెంపునఁ దాఁకఁ దచ్ఛకలదీపితధారుణి మిణ్గురింపఁగన్. 51

—* అర్జునవిజృంభణము *—

మ. పరదుర్జేయములై విపద్ధరములై ప్రౌఢంబులై దూరగ
త్వరలై భూరిఫలంబులై తగుశరోపాయంబుల న్స్వపిత్రా
పరమ ల్పెంపొలయంగ శాత్రవచమూవారప్రయుక్తాంబకో
త్కరముల్ నుగ్గువడంగఁ బాండుసుతుఁ డౌద్ధత్యంబుఁ జూపించినన్.

ఉ. తుంపర జల్లు వానతెఱఁ దోరపుటుప్పెనముంపునా వడిన్
దెం పగుపింపరాక పఱతెంచుశరంబులజన్మభూమి యా
గుంపులు భూమియో! దివియొకో! నలుదిక్కులొ సూర్యబింబమో
దింపనిచాపమో! నరునిదేహమొ! యంచుఁ దలంచుఁ బెన్వెఱన్.

ఉ. సేనలమర్త్యము ల్దగిలి చిల్లులఁజేసియు వానిఁ జంపఁగా
లేనికిరీటిబాణములు లేఁతఁదనంబున సిగ్గునొంది మో
మానతరీతి వ్రాలఁగ హిమాద్రిఁ జొరంబడె, 'స్వామియాన్న, యి
స్సీ! నెఱి మాటె' నన్మోగము చెల్లనిభృత్యుఁడు డాఁగుకైవడిన్.

క. తొలియమ్ములగణవర్మం
బులఁ గలిగినతూఁట్ల జొరవుపోములు ములుకుల్
కలఁపరుగదె సత్పురుషులు
కలిగించినపీడ పీడఁ గలిగించుటచేన్. 55

గీ. ప్రమథులం దెంద ఱెందాఁక బలుపుఁ గొనిరొ
యందఱిని నంతదాఁకఁ దా మరిగి చంద్ర
కిరణములు పద్మముల ముడిఁగించురీతి
నరుశరంబులు తాఁకి భంగంబుఁ గూర్చె. 56

క. గుఱిఁదప్పక వ్యర్థముగా
కురుతరవిక్రాంతి శ్రమము నొందక బాణా
లరిమారకపాతంబుల
మఱిఁగి పురిఁ గిరీటి కడ లమర్త్యుల కొసఁగెన్. 57

గీ. రవి యొకండైన నంశువిక్రాంతికలిమి
నందఱకు నన్నిరూపుల నలరుకరణి
ముని యొకండైన బహుశరములను బఱపి
ప్రమథులందఱ కన్నిరూపములఁ గ్రాలె. 58

మ. అతికోపంబున నేయువేగమున నిం దం దెల్లెడన్ దూఁకు నా
యతిబాణౌఘము గ్రీష్మసంజనితవాత్యాఘోరమై వ్యాధసం
తతి ధూళిక్రియ సంభ్రమింపఁగ నితాంతప్రౌఢిచే నందనా
హితవిక్రాంతిఁ బరాక్రమించె సకలవ్యాపారలుంటాకమై. 59

పంచచామరము. "తపోబలంబుచే నదృశ్యత న్సురాళి నీదృశో
గ్రపాతము న్ఘటించునో? దురంతమాయఁ బన్ని మా
యపారసాధనోత్కరప్రయాణ మాపి క్రమ్మఱిం
చి పంపునా తపస్వి?" యంచు సేన బిట్టు భీతిలెన్. 60

ఉ. కాక "తపస్వి సాధు"వని "గౌరవనీయుఁ" డటంచు భక్తిపైఁ
పోకఁ "దనుగ్రకోపమున శూన్యత నొందమె?" యంచు భీతియున్
.బ్రాఁకఁగ చాపప్రయుక్తశరవర్గమె మాపయి నిట్లు దూఁకునో?
లేక మహాబ్ధిభంగములలీల నొకం డిటు లేయఁజాలునే ?. 61

గీ. "జయ మెపుడుఁ గాంచు బాణవర్షంబు నెప్పు
డాఁపు భువనంబు లెల్ల సౌఖ్యంబు మరల
నెప్పు డొందునో" యని తదహీనసాయ
కాభిహతి నొచ్చి వగచు బోయలబలంబు. 62

గీ. క్రోధమున సామసాధ్యంబు కూలునట్లు
మదము రేఁగఁ బ్రియంబునిక్క మాలునట్లు
దుర్విధిన్ బౌరుషంబులు తూలునట్లు
నరునిచే బోయబలమెల్ల నలిగిపోయె. 63

గీ. ఖరకరకరోష్ణతప్తోదకములు క్రాఁగు
వడిని గుండ్రింపుదిరుగుడు వడువిధమున
నరునిఖరశరనికరసంతప్తసైన్య
బలము లచ్చుటఁ గలగుండువడియె మిగుల. 64

క. ఆమంద వదలి జయుల
శ్రీమహిళ నయంబు భయముఁ జిందఁగఁ జేరెన్
భూమండలంబు బాణ
స్తోమంబునఁ గప్పు గుడుసుదొడునరువింటిన్. 65

పదునేనవ సర్గము

—* పాఱిపోవుకిరాతులకు సేనానియుపదేశము *—

గీ. పిదప నట నటదుగ్రేషుభీషణమున
మునిఁగి మునిగీతి భూతము ల్గొనియె వణఁకు
నడలి నడలివ తడఁబడ బడుగుసేన
లాన లానక నకనక నరిగె సురిగి. 1

ఆ. భయము సంభ్రమంబుఁ బ్రాణభీతియు రేఁగఁ
బాఱె మూఁక లచటిపతిని గనక
గడ్డుముప్పు లడ్డకత్తెరలై మూఁగఁ
దత్తఱింప కెట్లు తాళు మనము. 2

గీ. ఆశ లడుగంట మునికోల లంటి గెంట
గెంటసము లింక సేన లేగెం గడంక
డంకతన మీఁగువారిపైఁ గింక లేగ
లేగడును జాలి నరుఁడు పాలించె నోలి. 3

చ. అలఁతులు మూఢులై యెదుర, నాదుడుకున్నరి దిద్దుమాత్రికే
నిలుతురు ఘోర శ్రేష్ఠు, లతినిష్ఠురకోపముఁ జూపఁబోరు, వా
రలకు వినోదమా నది భరం బగుకార్యము కాదు గాన, దీ
ను లయినశత్రులన్ గడు ననుగ్రహ మూనుటె దారి వారికిన్. 4

శా. ఆయాకారము భీకరం బాకట వి ల్లంబు ల్మఱొంట న్నిశా
తాయగఖడ్గ మికొక్కచో మెఱయ యానాయానరూపాజిచా
రాయాసంబుల కౌక్ష్యదైవబల మత్యంతంబుగాఁ గార్తికే
యామోగచ్ఛిదదర్పుఁడై నరుఁడు జన్యంబందు శోభిల్లెడిన్. 5

గీ. జడుపుఁ దడఁబాటుచేఁ దోడిఁబడుచు నుఱుకు
బోయపందలవెంబడి న్బోవు పార్థుఁ
డల్లనల్లన, నెందు మహాత్ము లవయు
వారి నవయించుమక్కువ న్బడరుగాదె. 6

ఆ. ఓడి పాఱుసేన కొక్కింతఖిన్నుఁడై
మేను సగము మలఁపి మేలమునఁగ
స్థిరయశోధనుండు సేనాని యాయగ్ర
భాగమందు నిలిచి పలికె నిట్లు. 7

గీ. "పోకుఁ డాఁగుఁడు డాఁగుడు పోలుపనియె?
యాటకద కదనంబు మీ కందఱకును
పోఁకపోఁకలమూఁకఁ జీకాకుపఱచు
నసమ మన మఱఁగణము లెట్లుగుదు రింక. 8

చ. మగతన మింకిపో బయిసిమాలి వృథా పరువెత్తుమి మ్మిసీ!
నగియెదు మీరు తాల్చినకనద్ఘనఖడ్గము లుగ్రరశ్మిమం
తగతుల నిమ్మడిన్ దళుకునన్ మిఱుమిట్లిడు కాంతులీనుచుం
దగవె యచేతనంబులకుఁ దక్కువయై చెడి పాఱిపోవఁగన్. 9

ఉ. మ్రోఁగుశరంబు నాటుకొనఁ బోటరి పోటరి గుల్మపాళులన్
దాఁగునరణ్యసత్త్వములదారుల దారులఁబట్టి పాఱ నే
లాగునఁ దీఱు నంగవికలం బనలం బనఁ జిత్త మేర్చుదు
ర్యోగము దుర్యశంబు? వినరో! కనరో! కన రొప్పు దేఱెనో?. 10

చ. తొలఁగని యేమహాపద యెదుర్కొనె నీగతి సాహసించి మీ
రలు పరుగెత్తఁ? గీర్తిపస వ్రీలుట గొప్పతనంబు డిందుటల్,
పలుచనమాట, త్వాదృశులబాటయె? నిల్వుఁడు నిబ్బరించుకొం
డు, లులితగౌరవంబును గొనుం డరి నోర్చి కలంచి క్రమ్మఱన్. 11

చ. ♦ అసురుఁడు కాఁడు నాగపతియైనను గాఁ డొకకొండయంతరా
త్మసుఁడును గాఁడు నూత్నతరసాహసుఁడౌ ధరణీశుఁ డైనరా
జసుఁడును గాఁడె! రజ్జువు భుజంగముగా భ్రమఁ గాంచినట్లు సా
ధ్వసమున గచ్చువిచ్చగుచుఁ బాఱఁగ నేమి మునింగె మీ కిటన్.

ఉ. మెల్లఁగ మెల్లఁతోఁ బసుల మీటుకృషీవలుపోల్కి మానియం
బల్లన నూఁపుచున్ వెనుకయై యరుదేఁ ద్రిపవీడి పాఱు మీ

గోమూత్రికాబంధము.

కం. ♦ ఉరగుఁడొ! దైత్యుఁడొకో! చిర । తరదనుజుఁడొకొ యశేయధరణీశరదో
స్వరసుఁడొ కినిత్యుఁడొకో!పర । హరమనుజుఁడొ! పాయ కేయ నరయన్ కలదో!

రల్లరిపాలు కారె ! పసులైరి గణాధిపులంచు లోకమం
దల్లుకొనంగ శక్యమగునా ! తలకెత్తఁగ మీకు నవ్వలన్. 13

ఉ. హీనుల గెల్వఁ బ్రజ్ఞయగునే ? గెలువంబడఁ బెంపె ? పో రిటు
ల్మాని లగెత్తుకంటె నధమస్థితి కల్గునె యట్టిచోట ? సే
నానియు నేత యోడిరొకో ? నల్గి కృశించెన వైరి ? మళ్లుఁ డో
సైనికులార ! నద్దెసల జానటె పాఱుట వీరధర్మమే ? 14

గీ. బ్రతికి చెడుకంటెఁ దగుఁ జెడి బ్రతుక నెందుఁ
గుణవిహీనుండె మేల్ భ్రష్టగుణునికంటెఁ
బాదవుటా లూఁడిపోయినభూషకంటె
వట్టిబంగరునగ చెన్నుపట్టు కాదె. 15

చ. ♦ వడిగల తేర్లొ ? ధారఁగొను వాజులొ ? ఘీంకృతిసేయు నేన్గులో ?
తొడరువిదాతులో ? వెఱచి త్రోవలు పట్టఁగ నేమిసోఁకె ? నో
క్కఁడు బడుగున్దపస్వి, పురిగట్టినకండలజోదు లయ్యుఁ బో
టుడుగుచు నిట్లు వెన్నిడునయోగ్యత మీ రొక రింత యెంచరే !

చ. ఖరకరునెండ వేడి నుదకం బివురన్ దిగదాఁటరాని పె
న్బురద హ్రదంబుచె న్నుడుగుపోలిక వైరిపరాక్రమంబుచే
సురిగినపౌరుషంబున మసుం గిడుదుర్యశ మబ్బ నెట్టిము
ష్కరజనులైన సేవపడఁగా విడఁగాఁ జెడు గూనదే మిముల్. 17

గీ. వేత్రిశాకుజాగ్రింబు విమతదుర్గ
మంబు నగమని దశదిగ్జయంబుఁ గొనఁగ
నేగుచుంటిరె ? దివి దితిజేంద్రకోటి
మీటుమీ కిది భరమె ? వనాటులార ! 18

ఉ. కావఁగ నేరు లేరని పొకాలుదు మందురె ? యెందు సువ్రత
శ్రీ విడు పెండ్లమున్ మగఁడురీతిఁ జమూపతి కొండగట్టుగా

♦ గాయత్రీచ్ఛందోవృత్తము. తేరులఁదేజుల । గౌరులఁ గాలురు ।
తేరుల ? తేజుల ? । గౌరుల ? కాల్వుర ?

అనఁగా, తేరులఁదేరుల ? = అడరురథములా ?, తేజులఁదేజుల ?=ప్రతాపవంతము లగుగుఱ్ఱములా ?, గౌరులగౌరుల ?=కపటము గలయేనుఁగులా ? కాలురుకాల్వుర ?= కాళులు శ్రేష్ఠము లగుకాల్బలములా ?

మీవెఱ లెల్లఁ బాపి విధి మీఱుట లెంచక రక్షఁగూర్పఁ దా
నై విడిసెన్గదా ! యెఱుఁగరా ? తదమేయధురంధరత్వమున్ 19

శా. ఓహో ! యూథపులార ! మంథనగమ ట్లుగ్రారివారాసులన్
బాహుప్రౌఢిఁ గలంపరో ! పగతుల న్భంగింపరో నేర్పునన్ ?
భీషావృత్తిఁగ ఘోరతం దవులరో? పృథ్వీశు సేవింపరో ?
వ్యాహారంబుల, రక్ష, నాదృతిని, ధార్ష్ట్యంబందుఁ బేర్గాంచరో?20

చ. దివిజుల మించుమీయెదుట దీటె నరుం డొకఁ? డేటి కిన్నఁడున్
దవులనిజంకు పోఁకె మిము? దర్పము పెం పభిమాన మిట్లు చూ
ఱవిడుచు టేల? మీగుణపరంపర లెం దరిగెన్? జుగుప్సితం
బవుగతిగాఁ బలాయనము నందికొనన్ మది సిగ్గు గల్గదే ? 21

చ. అమరులె కారె; వైరిఁ గనరా? భయ మింతయులేక శాతఖ
డ్గము వరియించి తేజమునఁ గగ్గక దివ్యతరాజిరంగభా
రము వహియించి యెట్లు నికరంపుజయంబున నున్నవాఁడొ! మీ
యమరిక యట్టు లుండవలదా! వెస దానిని మించకుండినన్. 22

ఆ. పోరుటంగి వెలుఁగ భూరితేజంబుచే
నురము పొంగు లెగసి యొప్పుఁ జిలుక
కఱకువాఁడికత్తి కదను ద్రొక్కఁగఁ గాళు
లూఁది నిలిచెఁ గనుఁడి యుద్ధభూమి. 23

చ. తలఁపున లేదె మీరు మును దారుణయుద్ధములన్ రథంబు దా
రులు చెడ గుఱ్ఱము ల్పడఁ గరు ల్గిరులట్టులు మ్రొగ్గ నెత్తురే
ఱుల వెలిగ్రక్కఁ జూపినయరుంతుదశస్త్రకళాకలాప మా
చలము బలంబు జ్ఞప్తిఁగొని శాత్రవు నొంచుఁడు కాంచుఁ డున్నతిన్.

ఉ. అమ్ములఁ గ్రుమ్మ్రి దుమ్మ్రి యుపహాస్యము లాడుచు ద్రొమ్మిఁ జిమ్మి పెన్
రొమ్ములఁ దాఁకి దూఁకి సురరోధకులన్ జవపోఁకి యేకి ధై
ర్యమ్ములఁ జించి నొంచి భువనాళులఁ గీర్తి మించునంచు నా
డెమ్మను మంతునింత ప్రకటింపరె పెంపరె మీప్రసిద్ధతల్. 25

చ. మఱచితిరెట్లు మీరు రణమధ్యములన్ ద్రోలి వైరికంఠముల్
దఱుగఁ జలించుమొండెముల దందడికి న్బెదరొంది తత్తడుల్

పఱచుచు రౌతుల న్దలివిఁబాయఁగ నేలకు ద్రొబ్బి మారుతుం
డుఱుక ధ్వనించురిత్తదానహారునఁ గ్రిమ్మఱి డాసి చచ్చుటల్.

ఉ. విస్మృతిపోఁకనే కదనభీరువులేని విరోధిసేనలన్
విస్మయమెక్క నుక్కుపొలిపీఁకున దాఁకఁగఁబోరు బొబ్బలన్
సుస్మితి హేలగా మునుపు చూపినమీజగడంబుడంబు, శ
తుస్మయవృద్ధిగాదె చెడి త్రోవల డొంకలఁ బట్ట మీఱిటన్. 27

ఉ. ఉగ్రతరాసురాహవపయోనిధుల న్బహుశాస్త్రశస్త్రవా
తగ్రథితాయతప్రళయదర్పితమేఘసమూహవర్షధా
రాగ్రముల న్బ్రతాపమహిమాంచితసుస్థిరయుద్ధబద్ధనా
శాగ్రమదివ్యకీర్త్యతిశయం బిటు లారడిపుత్తురే యిటన్ ? 28

చ. అని కులగౌరవంబుపస, వ్యక్తులపూర్వవిశేషపౌరుషం
బును, జనతాపహాస్యముఁ, బ్రభుప్రియభంగము జూపి చెప్పనక్కం
దునిపురికొల్పుమాటలకు నొవ్వక చివ్వకు మళ్ళ క్రార్తితెం
పునఁ బరువెత్తుమూఁకభయము ల్చెఱున వ్వాగుపన్ హరుం డటన్.

చ. మునిశరదావవహ్నిపరిభూతిఁ దపించి త్రిపన్నృశించి తొ
ట్రిన వెను చూపిపాఱు ననిరుద్ధుల కుత్సవకృత్సుధాభిషే
చన మన శంకరుం డనియె "జం కెడఁబాయుఁడు, పాఱిపోకుఁ"డన్
ఘనజలదస్వనాధికవికస్వరసుస్వరధీరవాక్యమున్. 30

గీ. సెలలబాధయు, నోడినసిగ్గు, సెలలఁ
దఱిమిఁ దఱుచుగణాళిచిత్తములఁ దఱుము
సమయమున భీతిగదిరి వాక్సమితిసమయ
శంకరోక్తి యడంచె నా జంకు శంక. 31

గీ. పరశరాంభోధి దుస్తరభంగిఁ గవియఁ
దేలి మునుఁగుచు మునుఁగుచుం దేలుగణము
లవలిగట్టునఁ బొల్చినహరునిఁ జేరి
ప్రాణభయ మేగ భక్తిం బ్రపత్తి మనిరి. 32

ఉ. ముంగలిప్రొద్దుచే వెనుకఁబొల్చెడినీడను వృక్షమట్లు దీ
ప్తాంగుఁడు శంకరుం డభయహస్త మొసంగి పిఱింది యైనసే

నాంగము లొప్పమీఱ సమరావని కున్ముఖుఁ, డయ్యె నాశ్రితుల్
మంగళకృత్కృతజ్ఞతల మాటికి గీతములన్ స్తుతింపఁగన్. 33

—♦ శంకరార్జునుల శరయుద్ధము ♦—

చ. రణితపినాకుఁడై ప్రళయరౌద్రిత నర్జునుపై ననేకమా
ర్గణముల నీశుఁ డేయునెడఁ గల్గినఘోరరవంబు లోకమా
రణపరతంత్రశక్రకుధరస్ఫుటనస్వనమట్లు రేఁగ ది
గ్గణమటు ఘూర్ణిలెన్ బహుళఘర్ఘరినాదము లుప్పతిల్లఁగన్. 34

గీ. విజయవిశ్వేశభీమసంవిత్క్రమంబుఁ
జిత్రసంస్థాచలాకృతిస్థిరత దరిసి
ప్రమథగణములు విడ్డూర మమరఁ గనిరి
చిత్రసంస్థాచలాకృతిస్థిరత దరిసి. 35

గీ. కడిఁదిజతనంబునలవాటు గలుగుకతన
వింటిమొనగాఁడు వెడచేసికంటివాఁడు
కత్తిములుకులబారు కంగారుపఱిచె
గడుసుటంపజడిన్ బడిన్ బడి నడర్చి. 36

గీ. సాయకంబులఁ బ్రాణావసాయకములఁ
బాపఁదాల్పరణక్రియన్బాపఁదాల్చె
శిక్షచేతను ఘనరణశిక్షచేత
నర్జునుం డాజికీర్తిశోభార్జునుండు. 37

గీ. చూచి చొచ్చి చేరి రేచి చిచ్చై చార
చారురుచి రచించి చీరి చీరి
రాచచర్చ చెంచ ! రారోరి రారంచు
రాచె రచ్చ చెచ్చెరన్ జరించి. 38

మ. నెఱి గోరోజనమాద్విధూనపటుగాండీవప్రచండత్వరన్
శరసంధానవిమోక్షణాంతరపథిన్ శంపానురూపాభ చే
కుఱ బీభత్సుఁడు విక్రమింపఁ బ్రళయార్కుం డుల్కతో నొప్పనా
ప్పు రహిన్దర్కళ వెల్గె నప్పగిదిచొప్పన్ వైరు లగ్గింపఁగన్. 39

చ. నిబిడవినీలనీరదఘృణిప్రచయంబులు సూర్యభానుజా
లబహుళకాంతిగౌరవముల న్మసఁగొంది తిరోహితంబులౌ
సొబగు ఘటిల్లె న త్తఱిని శూలి నిగుడ్చుశిలీముఖాళిపైఁ
గబగబఁ బార్థుఘోరవిశిఖంబులు దూఁకి యడంచి కప్పినన్. 40

గీ. సాంద్రశరవృష్టి విజయుండు సవితృపథము
మఱుఁగువడఁజేయ ముక్కంటి మహితబాణ
పటలములఁ దన్నిరోధంబుఁ బాపె ; సూర్యుఁ
డాత్మకిరణాళి హిమముఁ బోనడఁచురీతి. 41

ఆ. కరము నభయదములఁ బరిపంథిభీప్రద
ప్రదరముల మయూరరమ్యపక్ష
పక్షకముల హరుఁడు పరుఁ జంపఁ, డనిఁ గడు
గడుసుటెడరు విడఁడు కనికరమున. 42

చతుర్థపదగోపనము :-

ఆ. మెఱుఁగుపురులఁ గరము మేలిమి కోలల
బా ర్ల మేయరవము పాటిలంగఁ
జెవులు వగులఁ దఱచుఁ జెంద రోదసి నిండు
మెఱుపుగముల మేటివఱద నిండు. 43

కందద్వయగర్భితచంపకమాలిక.

చ. ♦ గడుసరిగాఁగ శంకరుఁ డఖండరవం బడరంగ నచ్చటన్
ముడినరుదార్త బాణముల ముంప రహిన్ దనశస్త్రచండిమల్
జెడ జాఱుకున్ ఘటిల్ల నవశత్వర నొందక డిల్లవోక తాఁ
గడుదురుసున్ వహించి సమకట్టె రణంబున కాయతార్భటిన్. 44

గర్భితకందద్వయము.

కం. సరిగాఁగ శంకరుఁ డఖం । డరవం బడరంగ నచ్చటు న్ముడి నరుఁ దా
నరుదార బాణముల ముం । ప రహిన్ దనశస్త్రచండిమల్ చెడజాఱుకున్.

కం. జాఱుకున్ ఘటిల్ల నవశ । త్వర నొందక డిల్లవోక తాఁ గడుదురుసున్
దురుసున్ వహించి సమక । ట్టె రణంబున కాయతార్భటిన్ గడుసరిగా. 44

అర్థత్రయవాచీ.

గీ. అతఁడు జగదీశరణయుక్తుఁడై సుధాసి
తుండునై హరికాంతుఁడై దండి మెఱయ
దానవర్షి కృతాశంసుఁడై నకతన
నాగరాజసమప్రభ ద్దనరె నచట. 45

చ. జతనము వమ్ముగాఁగఁ దనశస్త్రచయం బొకబోయవానిచేఁ
బ్రతిహతి నొంద ముమ్మర మవార్యమునై మది రేఁగురోష ము
ద్ధతి సకలాంగకంబుల బయల్పడె నిస్తులదావపావకా
యతకళఁ బార్థునింద్రియములం దభినూత్నరుచుల్ ఘటించుచున్.

నిరోష్ఠ్యము.

గీ. అధికగోషోత్థకాంతుల నన్ని దెసల
నినుచుచున్ రాగిజడలతో నిలుచునరుఁడు
కాలునోషధికాగ్నిశిఖల్ చెలంగఁ
దనరునగరాజు చెన్నునఁ దారసిల్లె. 47

ఉ. కాండపరంపర ల్పతముగాఁగ సహస్రముగాఁగఁ గ్రీడి మా
ర్తాండకరంబులట్లు జవదర్పముల న్నిగిడింప సాంబుఁ డు
ద్దండత నన్నిటి న్ప్రతిహతంబులఁ జేసి యమారకంబులై
యుండియు ఘోరమూర్తులయి యొప్పుఘనాంబకపాళి నించినన్.

చ. ప్రళయనిదాఘచండతరభానుసహస్రముఖాగ్నిదీప్తులన్
దళముగఁ బైఁబడన్ దొడరుదర్పకహారిఖరేషువృష్టికిన్
గళవళ మొంద కాఁపుకడఁక న్విజయుం డడరించె నం దన
ర్గళశితసాయకాంబుదపరంపర ధారుణి మూఁతఁ జెందఁగన్. 49

గీ. ఘనతరార్జునబాణపూగములఁ బిదప
శివకళాసారవాణముల్ చీలఁబాఱె
ఘనతరార్జునబాణపూగములఁ బిదప
శివకళాసారభాణముల్ చీలఁబాఱె. 50

ఉ. ఈగతిఁ దీవ్రపాతము లనేకములు న్మహిమాంచితంబులై
మూఁగుకిరాతనాథునియమోఘశరౌఘముల న్జలాచల

శ్రీఁ గొని యూఁగఁ జేయువడిచెన్నున నన్నరుఁ డందు నెందుఁ దా
నై కడితంబుగాఁ గొలిపె నర్బుదముల్ మునిరాట్స్వరూపముల్.

గీ. మన వికాసత జగతీశమార్గణములు
మన వికాసత జగతీశమార్గణములు
మన వికాసత జగతీశమార్గణములు
మన వికాసత జగతీశమార్గణములు. 52

మ. శివశౌర్యాతిశయంబుచేత జయలక్ష్మీవాంఛ రెట్టింపఁ బా
ర్థివసూనుండు ప్రకోపితోగ్రబలుఁడై దీపింప రుద్రాంశవాఁ
డవుమర్మంబు నెఱింగియున్నమునులే నాశ్చర్యరోమాంచవి
ప్లవసమ్మోహితులైరి యన్యులగతు ల్పల్కంగ నేలా యిఁకన్.

పదునాఱవ సర్గము.

అర్జున విషాదము

ఉ. " వాడిమగంటిమి న్దెలిపి వాఁడఁగనీయ కసాధ్యసంగర
క్రీడ నజేయతం దొడరుఁ గ్లిష్టచరిత్రుఁడు పైకిఁ జూడఁగా
వీఁ డొకచెంచు చుంచు హరివీర్య మెదుర్చుట యయ్యో" నంచు నా
క్రీడి రుషాద్భుతాహతులఁ గ్రిందును మీఁదవుచుండె నచ్చటన్. 1

ఉ. "ఘీం"కృతిఁ, బీనహస్తములు గ్రుచ్చుచుండ నకాలమృత్యుదం
ష్ట్రాంకకఠోరదంతసహితాయతకుంభము లూఁగ ఘోరగం
డాంకమదప్రవాహము లనర్గళతం బ్రవహింప యుద్ధవీ
రాంకుశచోదితాద్రిసమహస్తులు రా వసదైతి నేటికో ! 2

మ. ధ్వజరత్నంబు లినాభలన్ గుడుసుఁ జెందన్ మింట భిన్నప్రభా
వ్రజమున్ గా లిఖియింప ఘంటికలుఁ జిత్రధ్వానము ల్సేయ నే
మిజరావంబులు నీరదధ్వనులమేల్మిన్ మీఱఁగా ధారణీ
రజముల్ రేఁగ మహారథౌఘములునున్ రా వేల యిల్లైతినో ! 3

శా. కుంతశ్రేణులె యూర్మిమాలికలుగా గొబ్బిళ్ళుగా నాడుచున్
గంతుల్వారెడి శుభ్రపుచ్ఛములె ఫేనశ్రీలుగా హేషలే
యంతం బొందనిహోర్లుగాఁ బటుతురంగానీకపాథోధి ది
క్సంతానంబులఁ బొర్ల దుద్ధతి నశక్తత్వంబు నా కేటికో! 4

ఉ. "చచ్చెదు చచ్చె" దంచుఁ బెలుచ న్బెడబొబ్బలు రేఁగ ఖడ్గముల్
గచ్చులఁ గచ్ఛలన్ బహుళకంపముతో నరియూథపుల్ పరున్
మెచ్చక త్రిప్పుచుం గదుర మీటుల నొందిన భానుతేజముల్
విచ్చినకత్తులై చదల లేవవు నా కలు పేల సోఁకెనో. 5

చ. క్రమముగఁ గాఱుధూమములు గ్రమ్మఁగ నంతకఘోరసాంద్రసం
తమససమాననైల్యము లెసంగ రథాంగకరీడ్ఘటాతురం
గమఖురనున్నభూరజము గ్రాలదు దట్టముగాఁగఁ జుట్టు న
ర్యమపటుదీప్తి మాటువడ, హా! చనె సత్తువ యేల నా కిటుల్! 6

శా. వీరోద్దీపితుల న్వరించుతమి నుర్విం జేరుస్వర్గామినీ
కార్యంబు ల్సెడఁగాఁ బ్రదోషకళల న్గావింపుచు న్నిష్ఠురా
వార్యాక్రాంతిని నేత్రరోధకరజోవష్టంభసంరంభముల్
మార్యావేశత రాసభప్రభలతో మారోత్కవు జం కేటికో! 7

మ. కరిఘీంకారములా? భయేంద్రపటుసంఘర్షోత్థభేరీమహా
త్తరభాంకారములా? రణాశ్వద్రుతసాంద్రప్రోథదీర్ఘకృతో
ద్ధురహేంకారములా? రథాంగవికటోద్భ్రాంగ్రమాద్యద్ఘుర
ట్టరటాత్కారములా? వినంబడవు జాడ్యం బేల న న్సోఁకెనో!

ఉ. పౌరుషవంతులై యశము వాంఛల రేఁగి విరోధిబాణము
ల్సారెకుఁ బేరురంబు వికలంబుగ దూఁట నసడ్డఁజేసి శౌ
ర్యారభటి న్రణాంతరశయానత నొందినవీరులన్ ఘనా
కారఘటల్ హిమాంబుకణికాతతిఁ దేర్పఁగరావు పైఁబయిన్. 9

శా. ఈషచ్ఛిష్టములై యసృఙ్మయనదీహేవాకమై పెంపఁ బ్రి
త్యూషాభన్ ధ్వజినీపథంబునడుమ న్దూఁగాడు మేఘాళి కు
న్మేషం బింతయు రాదు పంకమునకు న్గీలాలసంప్రాప్తిన
ట్లీషాద్గుణ్యవిహీనదైన్యగతి నా కేలా ఘటిల్లన్వలెన్! 10

ఉ. సాహసమత్తరాద్రిగజశాతయమాయుధదంతపంక్తిపై
నోహట మూనకే చని తదుగ్రహతి న్దివి కేగువీరస
న్నాహము గౌరవించు, సురనారులకల్పకపుష్పవృష్టాల లు
త్సాహము రేఁగఁ బైఁబడవు సాధ్వస మేచెడి నన్ను నేటికో! 11

మ. కరితుండోజ్ఝితనీరశీకరఘనౌఘంబందు మాస్టీలబం
ధురవర్మంబులఁ జిత్రరత్నవితతుల్ దోఁపింప వర్కత్విషా
ఝరుల న్శక్రధనుఃపరంపరలు, నిస్సారత్వ మి శ్లైల నన్
గరమున్ బైకొనుచుండు హేతు వొకఁడు న్గానంగరా దద్దిరా! 12

చ. మొలిచినఱెక్కల న్దనువు పొంగఁగ మేటిధరాధరేశ్వరుం
డలవుజలంబు రేఁగ విపులాంబుధి దూఁకి కలంచునట్లు లి
ట్టలపురయంబున న్బెనుకడంక విరోధిమదేభ మేచి సే
నలఁ గలఁగుండుసేయ నగునాదను లించుక లేవ వెచ్చటన్. 13

ఉ. పావనమానసత్వరలఁ బాఱురథంబులతో మహారథుల్
దీవరమూని సంగరపథిన్ గతివారణరీతి వారణ
గ్రీవకరాదిఖండనగరిష్ఠత మించుటగూడ లే దహో!
స్థావిర మెత్తినట్లు పలుచంబడెఁ బౌరుష మేల నా కిటన్ ! 14

ఉ. పాపటకల్వచేరు, విడఁబాఱినపెన్ దలకట్టుఁగా, మృతుం
డౌపతి వక్షమందుఁ బడునాలివిధంబునఁ బింఛపృష్ఠసం
దీపితతోమరం బురము నెక్కొన హస్తిపకుండు భూమిపై
నేపడిఁ గూలఁ గల్గ దిది యెక్కడి చాలమి సోఁకె నా కిటన్. 15

శా. కల్పాంతప్రళయాహతిన్ బహుళసంఖ్య ల్గాఁగ వీర్యాధికుల్
పొల్పుంబాసి నశించుచో గ్రసనసంభూతత్వర న్ఘోరసం
కల్పం బూని ముఖంబు విచ్చుకొననాల్కల్సాఁచుమృత్యుక్రియా
శిల్పం బిచ్చట లేనెలే దురక తోఁచెన్ శాంతి నాకేటికో! 16

ఉ. సంద్రము లేర్లు దాఁటి కలుచం దనముంగిటికాల్వఁ బడ్డటుల్
రుంద్రబలప్రభన్ గురువిరోధిధరాధరశేఖరాళి ని
స్తంద్రత గెల్చి హీనరణధారుణి బోయకు లొంగనుంటి హా!
చంద్రునివెన్నెలల్ మలపెఁ జండరవిప్రభ నేమిచిత్రమో! 17

చ. ఇది పెనుమాయయేమొ! చలియించెనొ నామది! నాబలంబుసం
పద చెడెనొక్కొ! తొంటివలె బార్థుఁడఁగానొకొ నేను! శత్రుభీ
కరదవరగాండివాంబకపరంపర లెప్పటిశక్తి మాని యి
య్యెదనున నీకిరాతుదెస హా! హతవీర్యము లయ్యె నేటికో! 18

ఉ. ఎక్కడిబోయఁరా జితుఁడహీనగుణాకరపుర్త్రి నీసుగో
సొక్కుట లేఁగ నేఁచి పురుషోత్తమమధ్యము మైనరోదసీ
ఫక్కన రెండు చేసెడిని బై కగువేమను వేమమాత్ర మా
నిక్కము చేష్ట లంబుకళనిగ్గులు ఘోషము లెంచిచూడఁగన్. 19

క. దూయుట కూర్చుట యేయుట
లేయెడఁ దోఁపక ధ్వనించు నెపుడు ధనువుమో
హాయతమముక్త మహారా
రా! యీపస బోయ కెందు నలవడఁ గలదే? 20

ఉ. నవ్యమయూరపింఛపరిణద్ధము కొండియ సంచలింప దా
జివ్యసనప్రయాసమునఁ జెమ్మట లెత్తవు సొక్కు నిక్క దా
స్వవ్యవహారము ల్మలయుహాసము వాయ వొకప్పుడేని సం
స్తవ్యముగాఁ బ్రసాదనము జాల్గొనుఁ జంద్రకిరీటుసందటుల్. 21

మ. రణభేదానుగతిప్రచారగురుసంరంభంబులం దంగముల్
వణఁకుం జెందక పొంగుల న్మలయు సంపాతాదిసంశుద్ధి మా
ర్గణమోక్షంబు చలాచలంబు లగులక్ష్యప్రాప్తిఁ దుల్యం బస
ద్గుణుఁడౌ నీచకిరాటుఁడైనఁ గనుకొన్కో నేరు ప్రీనైక్షురీ! 22

ఉ. సందొకయింత వైరిసరసన్నిగుడ న్గుటిలించి మించునే,
ర్పొందు స్వకీయరంధ్రముల నే డ్డెఁ గాచునసాధ్యశక్తి, యీ
పొందునఁ గల్గనే గురునిశాంతను భీష్ముని చెంత బోయలన్
జెందునె! పట్టిమాట, కడుఁజిత్రమమానుష మింత నిక్కమౌ. 23

శా. ఈయుప్రాకృతు నాజిదుర్మదుని నిస్సీ! యం చుపేక్షింప కే
మాయింతు న్శరమాత్రయోగముల నిమూర్కుమా స్వరూపం బటన్
దాయన్ రోగసమాను నల్పనయిన న్దండింపకున్నన్ న్మహా
పాయం బౌఁ దుదిఁ; జిన్నపామయినఁ జంపం బెద్దబాఁకే తగున్. 24

—◆ శంకరార్జునుల దివ్యాస్త్రయుద్ధము ◆—

మహాస్రగ్ధర.

అనుచుం దెంపూని పార్థుం డచలబలుఁడు సాంద్రాభ్రసంఛన్నరోదః
ఖ్యనలీరంధ్రాంధకారోగ్రత నెఱపుక్రియన్ గాఢసంక్రాంతమార్గ
బనిచెం బ్రత్యర్థికోటుల్ భయమున బెదరం బాఱఁబ్రస్వాపనాస్త్రం
బనివార్యారంభవేగం బడర గిరులు నూటాడ దిగ్దంతు లోడన్. 25

మత్తకోకిల. కాఱుచీఁకటి కాననంబులఁ గప్పి రూపడఁగించు నా
తీరుగ న్గణకోటితో శివతిగ్మరశ్ములు మాయఁగన్
ఘోరదావమహాగ్నిధూము మొకో యనంగ మహీరస
స్ఫారనీలిమహాంగుతో నటఁ బర్వె నస్త్రమహోద్ధతుల్. 26

ఉ. పండితుఁ డైనవాగ్మి తొలిపట్టునఁ బ్రౌఢత వెల్లడింప నా
దండికి ముగ్ధమైనసభ దారి నటం బ్రథమోత్సుకోగ్రమై
చండతఁజూపునస్త్ర మవశత్వముఁగూర్ప విరోధిసైన్యముల్
కొండొకచింత మాని కను గూర్కుల నిద్ర మునింగె బిట్టుగన్. 27

ఉ. ఉత్తమవంశసంభవత నొప్పగురుస్థిరవృత్తి, సంగతా
పత్తిఁ బరీక్షకాఁగి నయపారము సారము గన్న కొన్నివిం
డ్లత్తటిమిత్రపోల్కి వెస నాడుకొనెం దగునూఁత నిచ్చి య
స్త్రోత్తవిమోహులై యొఱుఁగునట్టిఱు నట్టిరు లుట్టితొట్టఁగన్. 28

గీ. కృషిసుఖంబుల ఫలము లదృష్టహతిని
జేటికిన్ రానిరీతిఁ నాసితహయాస్త్ర
మెదురుకొనుకొన్ని ధనువు లం దిలను బడియె
హస్తముల వీడి యమునాన సందినటులు. 29

శా. ఆసేనన్ హతశేషధైర్యు లగువా రందిందుఁ దూఁగాడు చా
సాస న్దారుచు నడ్డమై తగులుభూజాళిప్రకాండంబులన్
బై సింకంగ నిజాంసభాగములు నొవ్వన్ గాఁగిలి న్బ్రొంది యా
గాసింజేతులు జార్చి రున్మదకరుల్గాఁ గన్ను లల్లార్చుచున్. 30

మ. నిజరూపంబున శంకరుం డమరుచో నీరేజవిద్వేషి యుం
డు జటాజూటపదాగ్రిముం దప్పుడు కన్గోనయ్యె మానీంద్రులె

ల్ల జయధ్వానముల న్నమస్కృతులఁగొల్వంగాఁ బిశంగాభ మే
రుజచండార్కసమానదీప్తి దివి నారోహింపఁగా నుద్ధతిన్. 31

ఉ. తత్త్వ మవిద్యనుం బలెన తత్ప్రభ లంతకునంత కెక్కుడై
సత్త్వగుణప్రకర్షల దెస ల్వెలిఁగించుచు నర్జునాస్త్రసీ
లత్వ మడంచి మించె సకలప్రళయంబులు వీడ వస్తుసం
విత్త్వము చేకుఱ న్సుఖ మమేయత నగ్గణకోటి రాజిలన్. 32

ఉ. వారిదపంక్తు లెల్లెడలఁ బాటలితంబులు గాఁగఁ బూర్వసం
ధ్యారమ సొంపుపెంపున వియత్తలమెల్ల నలంకరించుచున్
నీరజపాళి విప్పగతి నిద్దములైన తదీయకాంతు లం
దారభటి న్గణాక్షినివహంబుల విప్పి వికాస మొప్పఁగన్. 33

మ. గురుమేఘప్రతిసీరవాయ దశదిక్కుల్ జ్యోతుల న్నించువై
ఖరిఁ బ్రస్వాహన మంతరింప గణసంఘంబు ల్విజృంభించ స
త్వరత న్నస్త్రపరంపర ల్వదలి రాప్రత్యర్థిపై మింట మి
ణ్గురులం జిమ్మెడి మేలుకట్టగుచు నెందు న్భ్రాంతి సంధిల్లఁగన్. 34

చ. భర మగుకాళరాత్రిచన బల్లున మిన్ను స్ఫురించె దిక్కులం
బరఁగఁ బ్రసాద మర్కఖరభానుసహస్రములు న్స్ఫుటంబులై
వఱలె నవోత్సుకత్వమున వాసరలక్ష్మియు నైజదీప్తులం
దిరమయి యుద్ధరంగమున నించె ననేకమనోజ్ఞనృత్యముల్. 35

చ. తన యస్త్రాచలదుర్గరాజము పరస్థైర్యోరుదిగ్వారణో
గ్రనిపాతంబున భగ్నయత్నమయి సంగంపింప కాసవ్యసా
చి నిజాభీలభుజాబలంబు వెలయ న్విఘ్నింబుగా వైరి బం
ధనముం గూర్పఁగఁ బంపె నర్బుదభుజంగక్రూరసారాస్త్రమున్. 36

చ. మెఱపుతళుక్కులై కొనల మేటివిషాగ్నులు చింద జిహ్వలం
దరుదుగ నూర్పులుకోటులుగ నార్చు చట న్నతిఘోర దూఁకఁ ద
త్తఱమున బోయమాఁక పెడదారులఁ బట్టఁగ నగ్గలించుచున్
గిఱికొనె నస్త్రశక్తి మొనఁగించిన ఘోరభుజంగరాజముల్. 37

స్రగ్ధర. ఆశామత్తేభహస్తాగ్రాకృతులదనువ్యాకృతుల్ దూఁకువారన్
బ్రాశస్త్యప్రోషనీలప్రకటమణివిభాభాసిభోగాళితో నా

కాశార్ణోరాశివేల్లద్ఘనభయదతరంగక్రమం బొప్ప సేనా
నాశోత్కర్షంబులొప్ప న్నలుదెసల మహానాగముల్ గ్రమ్మె వైరిన్.
చ. ఫణముల విప్పి క్రోధముల బల్మి బుసల్ చెలరేఁగ నాగరా
డ్గణములు, తీక్ష్ణహాలహాలగర్భితధూమ్రము లగ్నిపర్వతో
ల్బణజదవోరుధూమములభంగిగ, సాంద్రత మిన్నుముట్ట నా
క్షణమునఁ గ్రుంకునట్లు రవి సౌమ్యతఁ గైకొని దర్శనీయుఁడై. 39
ఉ. దృష్టివిషంబు లుద్దవిడిఁ దీఅనియుల్కల నుల్కలట్లు లు
త్కృష్టవిషాగ్ను లక్షితతిఁ గ్రొళ్ళుగఁ గ్రక్కఁ బిశంగితంబులై
యష్టదిశ ల్సుతప్తకనకాభల శోభలఁ గూర్చె సేన ప్ర
భ్రష్టధృతి న్గలంగఁబడి ప్రాణభయంబున నుమ్మలింపఁగన్. 40
ఆ. రాకపోక లణఁగ రాణ నశింపఁ బె
న్చిచ్చుఁబొగలు నెందు నిగిడి మిగుల
ముట్టడింపఁబడినపట్టణం బన మిన్ను
భోగు లెగసి మూఁగపొలుపుఁబూసె. 41
క. నాగాస్త్రమున విరోధి ప్ర
యోగించిన భేదమెల్ల నొకయింతటిలోఁ
బోఁగొట్టె హరుఁడు హేలయుఁ
గాఁగ గరుడమంత్రబలముకలిమి రణమునన్. 42
క. అనిమేషు లైన దివిజుల
కు నిమేషత్వంబు గదుముకొనఁగఁ దటిద్దీ
ధనములుగా గారుడవ
ర్తనములు దివినుండి సుందరత ఘటియించెన్. 43
లయగ్రాహి. ఎక్కుటయు డిగ్గుటయుఁ బ్రిక్కకు గమించుట గ
బుక్కుమని వ్రాలుటయు నుక్కునను వేగం
బెక్కఁగ విచిత్రగతి నక్కడిఁదిపక్కిగము
లక్కడఁ జరింపఁ బురి నెక్కొనినగాలిన్
జిక్కొని కాఱడవిచక్కఁగలవృక్షములు
తుక్కుచెడుధూసరుల మక్కఁగొనినట్లై

రొక్క మొగి పెన్నుడి గిరుక్కమనుచుం దిరిగి
పెక్కుసొగసు ల్గొలిపె నక్కజముగాఁగన్. 44

ఉ. భిన్నమనశ్శిలాప్రభలబిట్టుగ నొంచు వెలుంగు గుంపులన్
విన్నదెస న్నుసుంగిడుచు విస్తృతవక్షముడీకుతాఁకునన్
మున్నదలించుచుం జనెడిభూరిఖగంబులజాడ నింగియు
న్గ్రిన్నఁ బురోగతిం జనుటగా నటనొక్కవిచిత్రి మేర్పడెన్. 45

చ. కలుపొసఁగించు కెంపుసరి కాఁదగుస్వర్ణసువర్ణపక్షదీ
ప్తులను దరీముఖప్రతతిఁ దోరముగాఁ జెడఁద్రావి సోఁకుకై
పులఁబలెఁ జాచలించె ఖగభూరిజవానిలఘూర్ణితోరుసా
నులసితవా హిమాచల మనోకహము ల్గగురుల్గఁ దోఁచఁగన్. 46

ఉ. మన్నును మిన్ను సాంధ్యసుమమానసమదీప్తిఁ బిశంగశోభలం
జెన్నుఁగొన న్రివి న్మెఱుఁగుఁ జేసి వనంబులనెల్ల నీడలన్
బన్నఁ బులుంగుమూఁక రణపాంసులకు న్భుజగేంద్రసేసలన్
మన్నిగొనం బ్రిడీనగరిమన్ డిగుచో నెఱదన్ని యేగుచోన్. 47

శా. ప్రాయశ్చిత్తవిధానము ల్సవనకర్మంబందు దోషంబులన్
బాయం జేయుగతిన్ బ్రతాపబలసంపత్తేజుఁ డానాఖగే
ద్ద్రాయాదుల్ చలపట్టి ముట్టుకొన నిర్దాక్షిణ్యుఁడై చెండఁ బా
డై యాభోగిబలంబు చిత్రముగ మాయంబయ్యె నొక్కింతలోన్.

ఉ. సంచితపుణ్యకోట్లవరుసం దనఘోరభుజంగమాస్త్ర మా
చెంచుపరాక్రమంబు ఫలసిద్ధిఁగొన న్నశియించిపోవఁ గో
పించి కిరీటి మంత్రము జపించి నిరింధనవహ్నికంబు రా
దాంచితతీవ్రమైనయనలాస్త్రముఁ జెచ్చెర నేసె నేసినన్. 49

శా. క్రిందం బ్రక్కలఁ బైన సాగుశిఖలే రెక్కొన్న జ్వాలై ఘనా
ళిం దట్టంగఁ గ్రమించు కేసరులపోల్కిన్ వహ్నిబృందంబు లం
దెందుం దామయి సర్వజీవహననోగ్రేచ్ఛన్ విజృంభించుచుం దీ
వ్రిం దన్మారణయుద్ధరోదసిని బర్వెన్ బిట్టుఖర్వత్వరన్. 50

చ. ఎరగలిగా స్ఫులింగము లనేకము లుగ్రతఁ జంక్రమింప ను
ద్ధురగతి ధూమమేఘములు దొర్లుచు నింగికిఁ బొంగ భగ్గుభ

గ్గురవములన్ శిఖ ల్విడుగుకొల్లల భాస్కరుదీప్తి మించ నా
దరమున మేదురంపుఁ గళతో నకృశుండు కృశానుఁ డేఁచినన్.

లయగ్రాహి. నెట్టుసుడిగాలిరొద లుట్టిపడ దట్టముగ
ముట్టుకొని గట్టిపస నిట్టలపు వహ్నుల్
దొట్టుకొన బిట్టెగసె నట్టనడిపట్టులను
దట్టులను మేల్మికళచుట్టఁ బురికట్టన్
మెట్టు మినుముట్టుకొన గట్టులనఁగాఁగవను
పట్టులనఁగాఁ బ్రహారి తెట్టువ లనంగాఁ
బట్టణములో మణులగుట్టలో పలాశవన
పట్టములో నా నచట మట్టు తెగి మీఱెన్. 52

గీ. ఎగసి కవిసుచిగురు తెగవన్నె సెగలచే
ఖజ్జలాభఁ దనరుకంధరములఁ
గ్రాఁగుజలము లుపరిగతి నేగఁ గ్రివైపు
శారదాభ్రరుచుల సొరుమీఱె. 53

ఉ. జ్వాలలు మిన్నుముట్ట రభసంబున నిట్టటు గుప్పఁ దాళజం
ఘాలత దూఁక సర్వలయకాలభయంకరలీల నాలుకల్
గ్రాల ధరన్ గ్రసించుగతిగా ననలాస్త్రము ప్రజ్వలించుచో
శూలి మహాంబుదప్రచయచోదకమా వరుణాస్త్ర మేసినన్. 54

ఉ. సప్తవలాహకంబు లట సప్తకులాద్రులమాడ్రి రౌద్రి సం
శప్తకముద్రి నేచి బహుమానపురస్సరసావలత్తటి
త్ప్రాప్తి వినీలదేహముల నందము లెక్క నధోముఖంబులై
యప్తతిఁ గ్రుమ్మరించె వియదాపగ నేలకు డించుపోలికన్. 55

ఉ. కాలుపెనంబుపైన నుదకంపుఁగణంబులు వ్రాలఁ జిట్పటల్
ప్రేలిచి ధుస్సుభు స్సనుచుఁ బిమ్మట నారెడిరీతి నుజ్జ్వల
జ్జ్వాలలు తజ్జలాహతుల జ్వాస్ఫుటనధ్వనులన్ స్ఫురించి యా
పై లవణాబ్ధిరావములు పర్వఁ గ్రమంబుగ నంతరించుచోన్. 56

మ. తడిగట్టై లొప్పెయిఁబెట్ట "జుం"యనెడి నాదం బీనుచు న్నుర్వ్యచా
ళ్ళుడర న్నెన్నొగ శేపులీల నట దీప్తార్చిర్వితానంబులం
బడి ఫేనప్రభఁ "జుంయ్యిచుం"యనురొద ల్వాఱన్ మహాధూమపు
న్దుడుముల్గా దివి కేగుభిన్నధవళాఙ్గోరాద్రిసంపాతముల్. 57

ఉ. పాండురపాటలప్రభల బంధురలీల స్వకేతుధూమము
ల్దండిగ శక్రచాపరుచుల న్వెలయింప విభావసుండు త
ద్ఖండనభూమి గంతు లిడుపట్టునఁ బైముసుఁగై దుకూలమొ
క్కండు తదుద్ధతి న్గదలికన్ గెరటాలుగఁ బొల్చునట్లుగన్. 58

చ. వఱదలహోరునన్ ధ్వనులు ప్రోషిమ నొందఁగ మాటిమాటికి
న్మెఱయుతటిద్వితానములు నిప్పువెలుంగుపస ల్ప్రవృద్ధులం
దొఱసెడి నట్లుకాఁగఁ బెనుధూమము భ్రాంతిని గొల్పఁ బెచ్చుచి
చ్చఱియు నజాండ మల్లుకొనున ట్లట మీఱె మహేంద్రజాలముల్.

ఉ. పొంగుసముద్రభూరితరపుష్కలభంగములట్లు వారుణా
స్త్రాంగజలాభిపాతముల నైనప్రవాహము లుర్విఁ బాఱ నం
దింగలపుం గళత్కళలు హీఁగొని ముచ్చముడుంగుచున్ గొనెన్
భంగురభిన్నవారిదలవంబులు సంధ్యలఁ గాంచుపోడుముల్. 60

మ. ఘనతేజస్వియు మూలశక్తులు చనంగాఁ గ్రమ్మఱ నేర్రు ర
క్కొనఁగా లేనివినాశమొందునటులే కూలంకషప్రౌఢిఁ దొ
ట్టినచిచ్చుమ్మ్ల లయాగ్నితుందుడుకుధాటి న్వాసి శుష్కించి మ
చ్చునకైనం బొడసూపన ట్లడఁగె న-చ్చో వారుణాస్త్రోద్భటిన్. 61

గీ. పిదప నసితాచలాభలఁ బొదలుమబ్బు
లెల్లఁ గృతకృత్యతన్ వేగ వెళ్ళినంత
పుటముఁ బెట్టినటు ల్మించి పొలిచె నింగి
ఫుల్లనీలోత్పలామలభూరిశోభ. 62

ఉ ఆతతి సర్వసంగరనయజ్ఞుఁడు పార్థుఁ డరిద్విఘాంస మొం
డై తగువస్త్రము ల్పఱప నన్నిటిఁ గాలగళుండు సుంతలోఁ
బాతఱఁజేసె హేలగ నభశ్చరు లచ్చెరువంది చూడఁగా
నీతివిధేయపౌరుషము నిష్ఠురదైవము నొంచురీతిగన్. 63

మ. రవిచే వేసఁగిఁ జెర్వుల న్నదుల నీరం బింకిపోఁ బృథ్వి మా
నవు లేఁబావులొ దార్వులో నెనకి దైన్యం బీఁగుచందంబుగా
శివమాహాత్మ్యముచేత నస్త్రకళ విచ్ఛిన్నత్వముం బొందఁ బాం
డవుఁ డుద్యద్భుజసారలక్ష్మిఁ దన కండం జేసె సన్నద్ధతన్. 64

పదునేడవ సర్గము

—* మరల శరయుద్ధము *—

ఉ. "ఆపద నుద్ధరింపఁగ సమర్థత నింతకుఁ బ్రాణమైత్రిఁ బ్రా
పౌ పరమాస్త్రసంతతి లయంబయిపోయెనె యయ్యొ! యెట్టు లేఁ
బాపుదు వీని"నంచు వెఱపాల్పడ 'కీధను విద్ధపౌరుషం
బేపున వెల్గ బోయఁ దోఁకఁ జెంత" యటంచుఁ గిరీటి పొంగుచున్.

ఉ. లో నుడుకూనియు న్శిఖరి లోహితవర్ణము లేక ధూమముల్
పై నడయాడ గూఢ మగువహ్నిమహాచలమట్లు పోరుచే
నైన సముత్సుకత్వమున నాహవశౌండత యిమ్మడింప లో
నేనిక లావు పొంగ మెయి నేయవశత్వము రానిధీరతన్. 2

మ. పరదుర్భేద్యనిజప్రతాపగతవిశ్వాసంబె మిత్రంబుగా
నరిశస్త్రాగతసంకటస్థితుల ధైర్యస్థైర్యశీలాదుల
న్పరమోత్కృష్టభుజాబలంబె తనకు న్బ్రాపించు గంభీరసు
స్థిరుఁడై సంగరరంగశోభనకళ న్దీపింపఁ బార్థుం డటన్. 3

మ. "అభిమానాంచిత, సత్కులక్రమగతివ్యాపార, శుభ్రోందవ
ప్రభ, ప్రాణాధిక, కీర్తికాంత, యొక చెంప న్నెనె వీక్షించుచుం
డ భటుం డేనియుఁగానిభిల్లున కరణ్యవ్యక్తికి న్వైరి కా
ర్తిభవిష్యం బఱ సంగృహీత యగు ఎందేఁ గల్గఁగాఁబోలునే". 4

మ. అని చింతించుచుఁ దన్ను శాత్రవుని గృత్యంబు న్వితర్కించు న
ర్జునుఁ, డద్రీశ్వరు బద్ధమౌళిని విశక్తు న్ప్రేక్షి నున్మాలితు

న్బొనరింప న్ద్రిపథాగతిం దొడరుచో మర్త్ హేలగా నీశుఁ డా
పిన నష్టోద్ధత గంగరీతి, సమరోర్వి న్నిల్చె భగ్నాస్త్రుఁడై. 5

మ. ఘనసంస్కారత సంప్రయోగగురుశిక్షాసద్గుణాలంకృతుల్
దనరన్ నిత్యయథార్థదీప్తిఁ గొనుశబ్దప్రౌఢబాణాళిప్రా
పున భావార్థజయంబుఁ గైకొనెడి తెంపున్ జేవచే శాబ్దికా
ర్జునుఁ డాయార్యసభాసమిద్ధర స్వయంజ్యోతిప్రథన్ రాజిలెన్. 6

మ. సమరౌత్సుక్యము క్రమ్మఱ న్నిగుడ నుత్సాహంబున "న్సర్వయు
ద్ధ మిసీ! నా కొకశక్తిసాదకరమా ? దర్పింతుఁగా" కంచుఁ గో
పము కన్గొల్కులఁ గూసము న్వెడినసర్పంబట్లు లాచు న్విషం
బుమియన్ జృంభితగాత్రుఁడై నిలిచె నాయుర్ధ్వాంసకృత్త్రివిత్రన్. 7

గీ. పోరుదూఁకుల సిగ వీడి పొంగి మొగుర
నలుకవిప్పిన జ్యోతులై యుక్కు లెగయ
రోసపుంగాఁకపడు నరుగాసి మాన్పఁ
జెమటచిత్తడి నీరార్చుక్రియముగాఁగ. 8

చ. జలదసమావృతుం డయినచండకరుండు ప్రచండవృష్టిచి
హ్నలు దివి నూర్ధ్వరేఖలుగ నాత్మకరంబులఁ జూపుపోల్కి నా
కలనునఁ బెన్జలంపుఁబొగఁ గప్పినబొమ్మముడి న్గిరీటితా
పులజడి నించుసూచనలు పూనె దళత్త్రివళి న్ముఖంబునన్. 9

మ. గిరిశృంగంబును మత్తదిగ్గజముపోల్కి న్వారిదధ్వానముల్
పరఁగన్ మాటికి నారి హాస్తమున విస్ఫారించుచు న్ఫల్గునుం
డరిసేనం గలఁగించెఁ గాముకునిచిత్తాందోళనంబుం బొరిం
బొరిఁ బూములుక్కలపెన్దెర ల్బఱపి కాముం డేఁచుచందంబునన్.

గీ. కోపకలుషితుదరిని హితోపదేశ
మధికనిస్సంగుడెస విషయాభిలాష
మాపరాత్మునివార్త వాక్యప్రపంచ
మట్లు జవమాలె హరుపైఁ బ్రోలె నాశరాళి. 11

శా. హేమంతంబున మంచురాగవిసెనల్ హెచ్చం గడు న్బ్రోఁచిమన్
వ్యోమం బంటుకొండలోఁ జటియలన్ బూషత్విషామాలికా

స్తోమంబుల్ దరియంగ లేనిగతి నస్తోకాత్మవిద్యాబలో
ద్దాముఁడౌ శంకరుఁ జేరనైనఁ జన వుద్యత్పార్థబాణౌఘముల్. 12

ఉ. దిగ్గజ మైనదంతములు దీర్ఘబలాఢ్యము లైనఁ గ్రీడచే
నగ్గిరిరాజవప్రముల గావడఁగూర్చెనె పోయిగా కటుల్
మొగ్గుగఁ బార్థఘోరశరముల్ గిలిగింతలమాడ్కి సోఁకఁగా
నగ్గణభర్త కార్తిబదులయ్యె సుఖానుభవంబె మేలుగన్. 13

ఉ. కారణకారణుండు కఱకంఠుఁడు వత్సలతన్ సహించె భూ
భారము సైఁపఁగాఁ దగినపార్థపరాక్రమయుక్తశూరబా
హూరుకళావితీర్ణ భయదోగ్రరుషాకలితార్జునాంబకా
సారపరంపరార్భటి నెసంగుపరాభవ మాసమిద్ధరన్. 14

మ. అరిచే మున్దనశక్తిఁ గోల్పడియు ధైర్యంబూని యుత్సాహియై
పరు మించన్దనలావుమీఱుపసఁ గోల్పన్నేఁగి సాధించుతెం
పరికి న్వీర్యసముజ్జ్వలోరుయశము ల్ప్రాప్తించు టేవింత ? భా
స్కరుభానుప్రభలట్లు తత్ప్రభలు లోకశ్రీల వెల్గింపవే ? 15

గీ. గడుసుటుద్ధతిఁ గని భీతిపడువిరోధి
బెదరుచేఁ దత్ప్రతాపంబు బింక మీఁగు
తేజ మఱిన నుత్సాహంబు తీఱి విడచు
నాఱుదీపంబును బ్రకాశమట్లు గాఁగ. 16

ఉ. తేజ నశింపఁగా మదము తెంపున నే గెలువంగ సిద్ధమై
యాజికి దూఁకుమత్తగజ మన్యవిభీతమతంగపాళిన
ట్లాజయశీలి పార్థుఁడు గతాస్త్రసహాయుఁడౌనైన శస్త్రవి
భ్రాజితశక్తిభీతపరభంజన కెద్ది జయించు టబ్రమే ! 17

ఉ. బాలసుధాకరప్రభలవైఖరి సేనలలోన మౌనికిన్
లీలగ శంకరుండు విరళించె జయాపజయంబు, లూజి న
స్త్రాళి హరించి, శస్త్రవిపులాహవకేళి నుపేక్షసైఁచి, త
న్మాలమునం గిరీటియశము న్దెసల న్వెరివిం గళల్గొనన్. 18

ఉ. పుట్టుకతో లభించుగుణము ల్దర జీవగణంబు మాన్పుకో
నెట్లు లశక్తమో యటులె యేడ్తెఱఁ జిత్రితరాంబకాళి న

ప్పట్టున సవ్యసాచి పనుపన్ దళమై వడి ముంప నాజడి
న్నెట్టుకొనంగ సేనలను నేతల శక్తుఁడు గాఁ డొకండునున్. 19

చ. మొయిళులు ఫెళ్ఫెళార్భటుల మూఁగి నిశన్ జలధార లీన గో
చయములు విహ్వలించువరుసన్ గణకోటు లదాఁటు దాటులన్
స్మయమును జీఁకటిం గొలిపి సందడి నెం దెడమీని బాణవృ
ష్టి యడర నీరునీరయి వటించిరి వీనిడి యస్వతంత్రులై. 20

మ. కనుదోసంబున నొక్కఁడౌ శశి యనేకత్వంబునం దోఁచురీ
తి నట న్నెరుపుపెంపుమై నరుఁడు సాంద్రీభూతనారాచవృ
ష్టిని గల్పించి కడు న్వడంకుఁగొను నా సేనాసమూహంబు దృ
ష్టి ననేకార్జును లయ్యె సంధిఁ గలల్లే చిత్రచిత్రంబుగన్. 21

చ. వికలమనస్కులై బెదరుబెంగలదూలుగణాధిపాళు లు
గ్రకదనభూమి నగ్రమును గాంచఁగ నోడి శుభాశ్రయాసవ
న్కకుఁ గనె శూలి పెక్కులలఁ గంపితమైనతటాకమందు భా
నుకళలరీతి నూఁగుచుఁ గనుంగొననయ్యె రుషావికారతన్. 22

ఉ. తాను బరాత్పరుండు నరుఁ దద్దయుఁ బ్రేముడిఁ జూచుఁ గోప మె
ట్లూనుఁ బినాకి? యైన నదె యుజ్జ్వలరక్తిమ నిప్పుపోల్కిఁగ
న్గోనల రేఁగె నోష్ఠములఁ గూరె వడంకు, గగు ర్ఘటిల్లె; సు
జ్ఞానులవృత్తి పైవిలసనంబులచే నెఱుఁగంగ శక్యమే? 23

మ. చలము న్గ్గురు మేనఁబొంగఁ ద్వర హెచ్చంగాఁ బినాకాంతకో
జ్జ్వలనారిస్ఫురణంబున న్గుణము ద్వంద్వంబై మహాక్రోధవి
హ్వలనాగాధిపజిహ్వల ట్లడర నాహాలాహలగ్రివుఁ డి
ట్టలపుంబూన్కి నుపక్రమించెఁ బరుఁ జెండ న్వాండి శస్త్రార్భటిన్.

ఉ. ఝాంకృతిఁ దొండమున్ జెవులచాయల కూచుమదేభదుష్టతన్
డాంకృతి మ్రోఁగువిల్వెనుకడంకల నిట్టటు వాఱఁ ద్రిప్పు చే
ణాంకుఁడు నేర్పుపెంపున మహాహవచండిమ రేఁగఁ బార్థుఁ డి
ట్రింకుల నాల్క యొండ నిది యేటిబెడంద యటంచుఁ దొట్రిలన్.

ఉ. పొర్లుగఁ ద్రోసికొంచుఁ బయిపొంగుల వార్ధిఁ బ్రతిక్రియోద్ధతిన్
దొర్లుచుఁ బైకొనం గలఁగి తొట్రిన డీల్పడి లొంగిమళ్ళవే

యే ర్లెటువంటివైన నటు లేపుల నాపురవైరిబాణపుఁ
శా ర్ఙ్గడరం గిరీటిశరవాహిని దుర్గతిడించె నింతలోఁ. 26

ఆ. కదుపుచించుటయును గతిమాపివేయుట
గాసిఁ గూల్చుటయును గాఁగఁ బోర
శంభునాయకుండు శాత్రవనరశరా
ఘము బలంబుఁ గూల్చె నమితశక్తి. 27

ఉ. సోముని గొప్పముల్కులకు సూటిపడ స్వరమై చలించెఁగా
కాముని తూపులే ననదులా! భరము ల్పరమోత్తమంబు లు
ద్దామము లస్త్రకోపభరత న్గతిదప్పియుఁ దున్గియు న్వడిఁ
భూమికి వ్రాలుచోఁ బాడిచెఁబో కృతకృత్యత వైరిసేనలఁ. 28

గీ. ఋజుగుణాలంకృతములు పరిత్రసద్గు
రూపదిష్టలసద్గతిప్రాపితములు
నైనసన్మార్గణము లపర్యాప్తిభంగ
మొందఁగాఁ బెల్లగిలె జిష్ణునుల్ల మెల్ల. 29

ఉ. గండునఁ బాండవాంబకవిఖండనము న్విఫలీకృతిఁ జవో
ద్దండతఁ గూర్చి శైవశరతండ మఖండఫలంబుఁ గాంచె నా
ఖండనభూమి; మిక్కుటపుఁ బాటపుడప్పుడె చేయువాని కీ
కుండునె యెందుఁ దత్కృతిగణోచితభవ్యఫలప్రదానముల్. 30

మ. పరమాశ్చర్యకరోరువేగగతు లొప్ప న్దూరపాతంబులై
పరసైన్యాకులకారణంబు లగు పెన్బల్లంబుల న్బార్థుఁడు
ద్ధురశత్రుప్రదరోగ్రతన్ నిలిపి శత్రుల్దూలఁగా నేసెఁ బే
రురముల్గాడిచనంగ వెన్ జఱచి కుయ్యో! యంచు వా రార్వఁగన్.

శా. అన్యోన్యాతిశయప్రకర్షల హరుం డయ్యర్జునుండు న్మహా
మన్యూద్దీపితవృత్తి గ్రీష్మజలదాంభఃపూరము ల్గాఁగ నా
జన్యంబం దురుకాండసంకులమహాసారంబు సాగింప నా
ధన్యుత్కర్షకుఁ దివ్రఘాతముల కంతం బంత మయ్యెం గదన్.

క. హితురుచిరాలాపంబుల
గతిఁ బ్రియకరుఁ డైనశివుఁడు కతిపయశరముల్

ప్రతికక్షిమర్మములకు
ద్ధతి సేయఁగ వాని కవి ముదంబున కూర్చెన్. 33

గీ. సరిదసరి యొక్కచో మించఁజాలువిజయు
నస్త్రశస్త్రకళ స్గని యపగతాభ
నడలువిజసైన్యముం గాంచి యాత్మమహిమఁ
దోడుఁగొన నెంచె శివుఁడు మృత్యుంజయుండు. 34

గీ. వరతపోవీర్యమునను సంగరమహాబ్ధి
దాఁటఁ బోరాఁడుజిష్ణుశస్త్రముల నొకటి
యైన లేకుండ శంకరుం డపహరించె
రవి జలంబుల నింకించురాణ నచట. 35

గీ. మునుపె పట్టినకొండకల్లునను దృష్ణఁ
దీర్చుకొనఁ దొండ మిడుదంతితీరుగాఁగ
సరభసంబున నర్జునుకరము తూణ
మునఁ బ్రవేశించి నిస్పటిపోల్కి నంత. 36

ఉ. అప్పుడ నిష్ఫలప్రణయుఁడై మునుపొందినమేళ్ళజ్ఞప్తి నా
యొప్పమి నమ్మలేక మఱియుం దనకోరికఁ దెల్పి వ్యగ్రుఁడై
చొప్పునఁ దూణము న్వెలుచఁ జొచ్చి శరంబులు లేమిఁ దొల్లకం
దెప్పటియట్ల దూఱి చలియించెఁ గిరీటికరంబు రిక్తతన్. 37

క. జయమున కగుపరమనయ
ప్రయోగములమేటి నరయు క్రమశీలివలెన్
రయమున నరునగ్రాంగుళి
నియతి గతాగతిని దొనల నెమకెఁ బలుమఱున్. 38

గీ. ప్రళయకాలంబున న్మహాజలములైన
పూర్వపశ్చిమవార్ధులఁ బోలునట్టి
సాయకము లగుశరధులచాయఁ జూడ
నిలుపునీఱయి నరుఁ డట్టె నిలిచిపోయె. 39

చ. కవదొనలార! యక్షయముగా శరసంఘము నిండియుండు ను
త్సవ మిటఁ దీఱిపోయెనె? వృథాగద మీ కిఁక నాదుప్రాపటం

చు వనరేఁగాని దుశ్శకునశోకము నొందఁడు క్రీడి ; తోడు పో
నవి సెడువానికట్లు తమయాపద కేడ్వరుగాదె సజ్జనుల్. 40

చ. నెనరు గలట్టి సాత్త్వికమనీషి సహాయ మొనర్పఁ దాను మి
త్త్రుని విడలేక వీడుగతి దొడ్డశరంబులు చన్న బావురం
బును గనుపించు తూణములఁ జూచి ప్రతిక్రియ చేతఁగామి న
ర్జునుకరమం దవాఙ్ముఖత సొక్కుచు వానిని బాసె మెల్లఁగన్. 41

ఉ. పాయుచు నాఁగి యంబుపొదిపజ్జన యుండుటె శ్రేయమంచు న
ట్లా యెడ నిల్చిపోయె నరుహస్తము, నైజము కాదె ? యెందుఁ దాఁ
జేయఁగ నిర్ణయం బయిన సేఁత యసత్ఫలకంబుగాఁ జెడన్
నాయకు మ్రోల కేగుట ఘనంబని యే భటుఁడైన నెంచునే ? 42

ఉ. తర్కమున న్నిరుత్తరతఁ దాల్చినవాదిని వక్త్రదోషసం
పర్కము లెత్తి దెప్పఁ గరిమ న్నిగృహీతశరు న్నరు న్వడిన్
గర్కశలోహసాయకముఖంబుల మర్మములందు నించి సో
మార్కకృశాను నేత్రుఁడు మహావ్యథఁ గూరిచెఁ దద్రిణస్థలిన్. 43

చ. సవితను గప్పి శంపల నెసంగెడి వారిదఖండ ముగ్రవా
యువిలసనంబునం దొలఁగ నొప్పఁగ భాసిలు సూర్యుపోలికన్
బ్రవిమలరత్నదీధితుల రాజిలు మేలిమిగిల్టుకంకటం
బు వెస మహేశుమాయ విడిపోయె నరుం దను కాంతు లుబ్బఁగన్.

చ. ఒఱవిడు వాఁడి కత్తి పొరయూడిన త్రాఁచు ప్రతిద్విపంబుపైఁ
గొఱకొఱఁ దాఁక మోముటవగుంఠన మీఁగిన హస్తి వారిదం
బుఱుము గుహన్ద్యజించి బయ లొందిన సింగము ధూమసంతతుల్
కొఱవడు రేయిఁజిచ్చు తళుకు ల్నరుఁ డొందెఁ దనుత్రమేగినన్.

ఉ. మైమఱు వ్రాడిపోఁ బనికిమాలినవోట నవాఙ్ముఖంబులై [45;46
భూమిఁ బడెన్ద్రోన ల్వ్యసనమూర్ఛితుఁడౌ తమస్వామిఁ దేర్పఁ దా
మేమియుఁ జేయలేమి మొగమెత్తఁగఁ జెల్లని చేతనంబుల
ట్లామఱిఁ దా మచేతనములయ్యును దత్సమయోచితంబుగన్. 47

చ. విమలతపోబలాగతము విస్తృత తేజము దీప్తి నింప, స
త్త్వమయత నిర్మలాంబరపథంబున నష్టతనుత్రుఁడయ్యు యా

ద్ధమహిని నిల్చుక్రీడిమెయిఁ ద్వష్ట దినేంద్రునియందురీతి శ
స్త్రముల లిఖించె నందుచెడి జారఁగనీక శివుండు చిత్రముల్. 48

గీ. అస్త్రశస్త్రంబు లుడిపి వజ్రాంగి దులుపఁ
బెరుఁగురువ లంగ వేదన న్మఱవఁ జేయ
దగులుహారుతూపు లాకవర్మముగ ఘటిల్లెఁ
గ్రోధకంచుకులకు బాణబాధ కలదె. 49

శా. గోపుచ్ఛాకృతి దీర్ఘవర్తులత బాగు ల్దేఱుకై జంట ముం
దై పొల్పెనఁగ నల్ల కాల్వలయి దేహంబందుఁ గాఱంగ మెం
డౌ పాదాహతి భూమి దద్దఱిల, సింహధ్వానవిస్ఫూర్తి మి
న్నే పెల్లన్, రణశూరలక్ష్మి వెలయ న్వేగోద్ధతిన్ దాఁటుచున్. 50

ఉ. గండరగండఁ డర్జునుఁ డఖండరయంబున వైరిఁ జేరి యా
ఖండలవజ్రతుల్య మరిఖండనచండిమ మబ్జఖండన
త్పాండురవక్త్రమా బహుళభండనమండితగాండివంబునన్
దండిగ మోఁదె స్తంభము నుదగ్రవిషాణమున న్గజం బటుల్. 51

చ. విడఁబడి పెక్కుపాయలయి వేపడు నాత్రిపథాస్రవంతితుం
దుడుకులు దివ్యతేజుఁడయి తోఁచిన జహ్నునియందు డిందిన
ట్లడరులవింటిబద్ధ బహుళారభటు ల్వెలయంగఁ బైఁబయిం
బడ నగువ్రేల్ల భర్గుమెయిఁ బాఱి నశించె నాకేముఖంబుగన్. 52

శా. విల్లుం బోయిన శౌర్యసాధకరణోద్వి న్ముఖ్యసత్కారమ
ట్లొల్లంబోయెడి శోచనీయు నరు దా నుగ్రుండు దూరోత్పత
ద్భల్లంబు ల్పరఁగించి దవ్వచన ముద్ఘాటించె హేలాగతిం
'జెల్లంబో! యితఁ డేటిభిల్లుఁ'డని కౌంతేయుండు డిల్లంబడన్. 53

ఉ. ఆరణభూమి దివ్యతమమైతగునాశ్రమ, మందు వెన్ను నీఁ
గోరమి వీరసవ్రత, మకుంఠితశైవశిలీముఖవ్యథల్
ఘోరజపోపవాసములు, కోర్కులవంట లభించువేళ చే
కూరఁగ నున్నయట్ల యతికుంజరుఁ డంచుఁ దపించె బిట్టుగన్. 54

చ. 'ములుకులుఁబోయెఁ బైకవచముం జెడె, విల్లు నశించెఁ బోరఁగాఁ
గలఫలసిద్ధి వేఱుపదకంబులఁ గానిదిసుమ్ము, సత్ప్రతా

పలసితము న్నుభాస్పదము భవ్యము నుత్తమ మీంఖరాసి' యం
చులకన దూసెఁ గ్రిడి తనువొందిన రౌద్రముఁ దీవ్రఖడ్గమున్.
ఉ. భానుయుతోర్మిమాలికల వార్ధి తెఱంగునఁ గాండకృంతనా
ధీనకృపాణపాణి యయి ధీరుఁడు పార్థుఁడు ఖడ్గసంగర
జ్ఞానవిశేషము న్వెలయు చంక్రమణంబులఁ దళ్కులెక్కఁగాఁ
బూని లిఖించె రోదసి నపూర్వవిచిత్రరుచిప్రపంచముల్. 56

శా. భానుం డొక్కఁడె మింటనుండుటయిన న్వాపీతటాకాంబుసం
తానంబందు విశేషసంఖ్యలఁ గనంగాఁ దోఁచుచందంబునన్
మానీంద్రుం డొకఁడయ్యు బాణములఁ దుంపన్ వేగ మిందందు నెం
దే నుగ్రోద్ధతిఁ దోఁచి పెక్కు రనుభ్రాంతిం గొల్పె భూతాళికిన్.

ఆ. హరునిగొప్పశరము భరముగఁ దగులంగఁ
జేతిపట్టిప్రీలి చెదరిపడియె
నరుని మెఱుఁగుకత్తి పరమాద్భుతంబుగఁ
బిడుగు మొయిలునుండి పడువిధమున. 58

గీ. విల్లుతోడు పంబులును మాయ కొల్లఁబడినఁ
కత్తి చెడఁ గేవలశరీరగౌరవమున
నిలిచె నరుఁ డాజిఁ దరులతానివహమెల్లఁ
బోవఁ దెఱపగునుద్యానభూమిరీతి. 59

ఉ. ఇట్టు లఱాతిచేత సహియింపఁగఁజాలనిభంగ మొంది య
ప్పట్టున బాహుమాత్రబలవంతుఁడె యయ్యుఁ గిరీటి గెల్వునం
దిట్టలమైనకోర్కె వెలయించెను బెన్వడకండ్లవానలై
తొట్టఁగ గట్టిరాజడుల దొడ్డతరు ల్వడి భగ్నమొందఁగన్. 60

ఉ. ఘోరవృషత్కకోటులను గొల్పి ధనంజయసాంద్రశైలవా
రారభటిన్ ద్రుటిన్ శశికళాంకుఁ డడంచిన నింద్రసూనుఁ డ
చ్చో రచియించె నింగియును సూరెలు మూఁతవడంగ నిండుభూ
మీరుహజాలవర్షము తమిస్రము లెల్లెడ నాక్రమింపఁగన్. 61

ఉ. పఱపినతూపుటల్లుగమి పల్లవపత్త్రసుమాళి నుగ్గుగాఁ
జిటిమి నగంబులం జెఱుపఁ జిందినతచ్ఛకలంబు లెల్లెడన్

దళము చదుజల్లుగాఁ గుఱియఁ దద్రణరంగసురాదుల న్ముదం
బుఱవుగ శంకరుండు బలు లుంచుసటుల్ గనిపించె నచ్చటన్. 62
గీ. గంగలోన మొసలికై వడిఁ బర్జన్యుఁ
డాశుగప్రవాహమందు వేగ
విషమనయనుఁ జేరి పృథుహేమశిలఁ బోలు
ముష్టిఁ బొడిచె నురము మొక్కలమున. 63
మ. ఒకఁడే పుత్త్రికుఁ డీశుమించుతమిచే నుద్రిక్తమైన స్మరిం
పక ప్రేమన్ గరుణించుతండ్రివలె దుర్వారార్యరిదుస్సాధ్యకీ
ర్తికరంబౌ పెనులక్ష్మిఁ గోరి దరి కార్తిన్ జేరియున్ ధార్ష్ట్య మిం
గక కౌంతేయుఁ డనీతిఁ జూప సయిచెం గామారి ప్రేమార్భటిన్.

పదునెనిమిదవ సర్గము

ముష్టియుద్ధము

చ. మహితమదోద్ధతద్విరదమానసమానగతి న్నరుండు దు
స్సహభుజయుగ్మకాయుధలసద్బలుఁడై యట ముష్టియుద్ధస
న్నహనముతోడ డాయ హరిణధ్వజుఁడు న్గొనలు న్వ్రేలుం ద్వ్యజిం
చి హతిని నొంచె ముద్గరవిశేషపటుత్వకఠోరముష్టిచేన్. 1
చ. మృడుఁడు నరుండు నేర్పఱ సమిద్ధరముష్టిసమీకరోషులై
పిడికిటిపోటుల న్నిగుడ భీకరసాంద్రరవంబు లద్రినే
ర్పడుస్ఫుటదశ్మసంతతులపట్పటరావముల ట్లనల్పతం
దొడరి గిరిద్దరీరచితదోహదవృద్ధి జగంబు నిండెడిన్. 2
మ. అహహా! శస్త్రకృతవ్రణంబులు మహోశాభీలబాహుప్రచం
డహతిన్ రేఁగ సుఖానుభూతివలె మండ్రటంబు లే కాహవ
స్పృహ నేఁచు న్నరుఁ డెం దసాధ్యముగదా! వీరాధివీరు ల్మహా
మహులౌ వారల నెవ్వరే ననుకరింపం బోల నుంకింపఁగన్. 3

ఉ. అద్రిసమానవక్షమున నైనవ్రణంబులనల్లయున్ క్షతిన్
రాద్రముచేతఁ జిందుచు నుర మ్ముఖలమ్మునఁ గ్రమ్మ నూత్నసం
ధ్యాద్రివసిక్తమైనజలదంబుకళన్ రణభూమి నొప్పెనా
రుద్రుఁడుకూడ; నాహవనిరూఢి నరుండు నసాధ్యుఁడేసుమీ! 4

ఉ. సహ్యగిరీద్ధతటంబుఁ బెలుచ న్జలధిశ్వసనావళు ల్మహా
రుహ్యముగాఁగ సోఁకుగతి మొక్కలపు న్బిడికింటిపోట్ల దు
స్సహ్యముగా మహేశ్వరవిశాలశిలాసమవక్షమెల్ల దం
దహ్యముగాఁగఁ గ్రుమ్మెఁ బెనుదండడిసందడిఁ గ్రీడితెంపునన్. 5

ఆ. ఉక్కుగుదియఁబోని యుగ్రంపుఁ బెనుముష్టి
హరుఁడు కంఠమందు నరునిఁ గొట్టఁ
గనులు దిరిగినటులు వెనుకకు మూఁడునా
ల్గంగ లిడుచుఁ దూలె నర్జునుండు. 6

చ. కలిగినయీపరాభవము కాఁచురుష న్జ్వలయింప దేహము
జ్జ్వలబలయుక్తమై నిగుడ ఫల్గునుఁ డాజి సరాలున న్హాలా
హాలగళుఁ జేరఁగా దుమికి హస్తయుగంబునఁ దద్భుజద్వయం
బలుక గ్రహించి ఘోరతరమైనప్రతిక్రియఁ జేయఁజూచినన్. 7

ఉ. చేతులుకూడ వ్రేళ్ళు మెలిచిక్కఁగ నెట్టుచు గుంజుచు న్శిరో
ఘాతములీఱ డీకొనుచుఁ గాళులయిర్వురివ్రాలి క్రిందుమీఁ
దై తగరుల్ ఫణుల్ గిరులు నబ్ధులుగా నరభిల్లనాథులం
దాతతరీతి వర్తిలె హిమాచలచాలనమల్లనైపుణుల్. 8

చ. నిలువునఁ బోరువేళ గణనేత యితం డితఁ డర్జునుండు నాఁ
గలుగదు భూమి వ్రాలి కడఁక న్బెనఁగ న్బడుచుండ మీఁదుక్రిం
దుల నితఁ డీతఁడం చనఁగఁదోఁపదు సంగరసంగరింగణా
దులగమనత్వరల్ బహుగతుల్గొనఁ బ్రేక్షకులౌ గణాళికిన్. 9

ఉ. ఓరువ 'కేనశించెదనొకో' యనుభీతి హిమాద్రి పోరున
న్వారు శమింప నాఁగుఁ దెగువం జలియింపఁ జలించు నున్నతి
న్మీఱిన మీఱు నమ్రత గమించిన నమ్రత లొంగు బిట్టహం
కారవికారడోలితమనంబున రాగరసంబుపోలికన్. 10

చ. కరచరణాళి లంకె విడఁగాఁ బిసుగుల్వడుగాసిగా భయం
కరభుజరావము ల్నెఱపి క్రమ్మితరోత్ప్లవమానవిష్ఫుర
త్త్వరితగతి న్నరేశులు మతంబులఁ బోర వడంకున న్గిరీ
ద్ధర సుధ నాఁగదోఁచెఁ జరితగప్రసరత్సరిదంబువర్షముల్. 11

మ. ఇతఁడే భర్గుఁ డటంచు నర్జునున కింతే న్వార్త లేకున్న ను
ద్ధతిఁబోరన్ ద్రిపురాంతకుండు వసుపుం దర్పంబున న్డాఁటు నా
యతభక్తాత్మున కట్లుగా దొరికెఁ బాదాబ్జాతము ల్వీడు న
న్వేత నట్లాతఁడు వానిపట్టువిడ కెంతే గట్టిగాఁ బట్టెన్. 12

మ. అవురా! భక్తుఁడటన్న నింకొకఁడె వీఁడో గాక యన్ ప్రేమ న
ట్లు వనాటాకృతి నున్నశంకరుఁడు గండుంగాఁగిటం దావసిన్
మివులన్నొక్కుచు నక్కుఁ జేర్చికొన విస్మేరన్ముఖాబ్జాతుఁడై
యువిరేన్ బో నరుసర్వకర్మము తదీయేష్టంబులు న్బండెఁబో.

ఉ. కన్నులు మూసి మైమఱచి గద్గదికన్ భగవంతుఁ డాదరా
భ్యున్నతి నిద్రయో యనెడి నుండుఁ ‘డవారా! తప మంతకన్న మే
ల్వన్నెపరీతాప’ మంచు వినవచ్చెడి నిశ్చయమేకదా తమిన్
సన్నిధిసేయుసేవలకు సత్వము సాయ మొసంగు టబ్రమే. 14

ఉ. పిమ్మట బిమ్మిటిన్ గొనినవీరుఁడు క్రీడి యొకింత తేఱి కం
దమ్ముల విప్ప రోఁతనయి తావున భూతిసమేత తైనయం
దమ్మగు మేను గేకిపురితస్లు కళాక్తజటాభరమ్ముఁ జి
త్రిమ్ముగఁదోఁచ సంభ్రముముదంబుల భక్తి నమస్కరించుచున్. 15

మ. కలయో! మాయయొ! బోయ యేఁడి? రుధిరగ్రస్తాంగమున్వర్మమె
ట్టులప్రాపించె? దొనల్! ధనుస్సు! సెల! లుండన్నైనన య్యెయెడన్
బలుకు ల్డాఁకెడియబ్బురంబు కిటి సంవాదంబు, యుద్ధంబు మి
ధ్యలొకో? యీగణకోటు లెవ్వరనుచు న్దర్కించుఁ బార్థుం డెదన్.

క. మెల్లనఁ జల్లనితుంపర
జల్లిడె జలదములు విరులఁ జల్లిరి సుర లే
పుల్లలు మీటకె భేరులు
కొల్లగ దివి నెల్లయెడల గొలగొల మ్రోఁగెన్. 17

—* సాంబమూర్తి ప్రత్యక్షమగుట *—

క. హరసాక్షాత్కారము సం
బర మిడ దిక్పాలసురసమాజము కొలువ
న్సురపతిమణిరథముల దివిఁ
బరఁగ నుడుగణములవలె నభమునం దోఁచెన్. 18

ఉ. దేవవిమానధారణవిధిం బఱతెంచు మహామరాళముల్
గ్రీవనదత్కళాకలితకింకిణుల న్విపులప్రియత్నసా
రావితపక్షవిస్తృతుల నంబరముం దమిఁ గౌఁగిలించు న
ట్లై విలసిల్లె సవ్యవలయభ్రమణంబుల లక్ష్మిఁ గొల్చుచున్. 19

మ. ముదితేందిందిరబృందము ల్పదల సొంపు న్మల్లివితానంబులై
పొదలం గల్పకనూత్నపుల్లకుసుమంబు ల్మాలలై మెర్పునం
పదలీన న్దివిజాపగాజలకణవ్రాతంబు వర్షాంబువై
పిరిదులన్ మబ్బనగాలి సౌఖ్య మిడి సేవించె న్విభుపాధిష్ఠితున్.

మ. ప్రముథేశు ల్గురొందుమేనులఁ "బురే! బా" గంచు శ్లాఘింపను
ద్యమ మమ్మైనసఫలత్వమొందఁగఁ, నరుం డానందసందోహ సం
భ్రమ మంగంబునకుం గళల్ దోడుగ, శంసాగీతికావాక్సుధా
గ్రిమహస్తాంజలి శైవదక్షిణపదశ్రీనొంద నానమ్రిఁడై. 21

ఉ. ఓయపరాజితా! భవ! కృపోదధి! కేవలభక్తిగమ్య! లో
కాయతనా! సమస్తవిపదంతక! రక్షక! నీదు ప్రాపు మా
కేయెడ మృత్యువు న్గడపి యెట్టిమహాపద నైన మాకు మే
మే యెడప న్సమర్థతఁ గ్రమింప నొనర్చుట లోకవింత యే. 22

శా. తండ్రీ! నిన్ను స్మరింపకే కొలువకే ధ్యానింపకే మ్రొక్కకే
మండ్రాటంబులు నాపదల్ వ్యథలు సంసారంబులు న్మాయునే?
కండ్రే కోర్కులు సంపద ల్శుభములున్ గైవల్యముం బెక్కు లా
గండ్రల్ గచ్చులకేమి మానవులనే కా దాదితేయాదులన్. 23

ఉ. ఈవుల నిన్దలంచుకొని యిత్తురు దాతలు జన్మదుఃఖవి
ప్లావితులౌట ముక్తికి సపర్యలొనర్తురు నీకుఁ జిత్రము
న్నే? వరదాతవై ప్రణతి నీదరిఁ జేరినవారిపైఁ గృపా
శ్రీ విరళింతు పూరకయ చిత్రతరం బిదిగాని శంకరా!. 24

శా. దవ్యోగ౯ జనిలేక, మాభవసముద్రం బెల్ల దాఁటించి మా
నావ్వల్డీరిచి మోక్షనిత్యపథమందు న్మమ్ము నిల్పఁగ నెం
దెవ్వేళ న్సకలార్థదక్షమత నున్నే తీర్థ మోస్వామి! నీ
నవ్వ ల్చిల్కు కృపారసార్ద్రనయనాసందాపగ ల్దక్కఁగ౯. 25

శా. నీయందే మరులొందుభక్తతతికి న్నిశ్శ్రేయసం బబ్బు, నీ
దాయంగాఁ గనుదుర్వినీతులకు సంతాపంబు లే కల్గఁగా
దే! యీద్వంద్వము వారివారికృతిసందీప్తంబుగాఁ జెల్ల నీ
వాయీజోలియు లేక సాక్షివయి నిత్యానందము గాంచవే. 26

ఉ. నీకరుణాస్వరూపమును నిర్వచనం బొనరింప దేవవా
క్ఛ్రీకి యసాధ్యమన్న విపరీతముగాదొకొ మాప్రయత్న, మ
య్యా! కడుదుర్లభార్థమున కబ్బులు సాఁప, మనస్యభక్తిచే
మాకపవర్గమే పెరటిసుం దగుచుండఁగ నన్య మేటికి౯. 27

చ. ఎఱుకలముఖ్యమున్ దెలిసి యేకృతి నుంచివొ దానిఁజేసి యే
కొఱఁతయు లేనిబాట నెసఁగు న్నిరపాయతమై వివేకి, మా
కెఱుకలలోన ని న్నెఱుఁగుటే పరమం బఖిలక్రియాళులం
దఱచగుభక్తి నీకొలువె దండికి దండి గదయ్య! శంకరా!. 28

శా. వ్యాసాదుల్ దనుయోగశక్తిఁ బ్రజ కత్యంతోపయుక్తంబుగా
వ్యాసంబు ల్పరమోక్షదేశములు గ్రంథాళి న్బ్రసాదించి రా
వ్యాసంగంబె సమస్తబాధముల నిర్వాపింపఁగా శక్తమే
నీసేవాగతియట్లు లాస్తునకుఁ? దండ్రీ! దివ్యధామా! శివా!. 29

మ. పెనుమాయ న్బడి చచ్చి పుట్టుప్రజ పాలించు స్వరూపాళిఁ బ్రా
క్తనకర్మానుగుణంబుగాఁగఁ బరమాత్మా! యనన్యదుర్వార్యత
ద్ఘనపాపార్జిత రౌరవాదిభయ ముద్ఘాటింప నీకాదె తై
కొని దీయద్భుతరూప మోగురుకృపాకూపార! మాయాహరా! 30

ఉ. రాగము లేనియోగివఁట, ఱంతఁట దారువనంబునందు, ను
ద్యోగము భైక్ష్యమంట, విడనోపవఁ టర్ధశరీర నాలి న
భ్యాగతు మారు మాడ్చితఁట, పద్మజమాద్యుఁడవయ్యు సంధ్యలం
దాగురుఁగొల్తువంట సహజాఖిలదుర్గములౌర! నీకథల్. 31

చ. పునుకలపేర్లె? కాటినునివూఁతలె? యేనుఁగుతోలు చీరయే?
ననుచు మెఱుంగురాఁదలలనాగుఁడె పెన్సొలనూలె? యాగ! యీ
యనుచితముల్ త్వదంగనిచయాదృతిఁ బావనశోభఁ జంద్రదీ
ప్తిని నిరసించి మించుటయొ? దివ్యతరంబులు నీమహాత్త్వముల్. 32

మ. మొద లేరూపము లేదు లీలకయి సంభూతంబును న్వింత కా
స్పద మైనట్టిది యాఁడురూపుసగము న్సామందుఁ బుంస్త్వంబు నై
పొదువున్ లోకవిరుద్ధ మంగములసామ్ము లైపరీత్యంబుల
య్యుఁదమిన్ గాల్పెడిసారునీమహిమ మాకూహింపఁగా దాఁటెడిన్.

చ. వసుధ జనించుభూతతతివైఖరి జన్మజరామృతుల్ నినున్
మునరవు సర్వలోకపరమూర్తివి, నీవలెనాఁగ, దీనిమే
ల్పన నని చెప్ప మా తెలివి పార దనిర్వచనీయరూపివౌ
ట సగుణనిర్గుణైక్యములతావు భవత్కళగాదె శంకరా! 34

చ. అనఘ! చరాచరంబులకు నంతకమూర్తివి నీవ, నీకృపా
ఘనతనె సర్వలోకములుఁ గ్రాలు నిరంతరమంగళంబులన్
మునులకునైన హేతుఫలము న్సమయింపఁగ నీవ నేర్తు భూ
తనికరసూక్ష్మకారణపదా! సకలార్థవిదా! చిదాత్మకా! 35

మ. మును దైత్యు ల్దనుజు ల్సుర ల్నరులు నాపూర్తిం ద్రిలోకాధిప
త్యనిరూఢి స్పృహకాలముండుటలు భవ్యం బాశ్రితౌఘార్తిని
ర్హానవప్రాఘము పావనంబును శరణ్యం బైననీపాదప
ద్మనమస్కారమకాదె కారణము? సంభావ్యానుభావప్రదా. 36

మత్తకోకిల. ప్రాణవాయుబలంబుచేత నెవండు సృష్టిభరించునో
రాణ వర్ణభవంబు లెవ్వనిప్రాఢత న్వెలసిల్లెనో
త్రాణశీలతఁ బాప బావనతత్పరుం డగు నెవ్వఁ డా
జాణ పావనమూర్తి విశ్వవిశాల! నీ కిదె మ్రొక్కెదన్. 37

చ. గెలు పిడి బ్రహ్మఁ జేర్చుపసఁ గీర్తిఁ దనర్చినయాగికాసనం
బుల సతతంబు నిన్ దలఁచుబుద్ధమదగ్రణు లైననీదుభ
క్తులభవహేతుకర్మవనకోటుల నిష్ఠురదావకీలికీ
లల దహియించుభాస్వదసలా! బహుళంబు లివే నమస్కృతుల్.

ఉ. చావు భయంబె మంటగ విశంకటవృత్తి జగత్ప్రసిద్ధమౌ
చేవ భవానలం బఖిలసృష్టి దహించుచునుండఁ బ్రాణిజీ
వావనశీలివై ఘనదయారసవర్షముఁ గూర్చి తేర్చుబీ
జావహజీవనప్రదజలాత్మక ! యంజలులన్ గ్రహింపవే. 39

శా. నేలల్ నీళులు నిప్పులు న్బవనము ల్నిద్దంపుగోళాప్తిచే
నే లెక్కింపునరానిపుట్టుకకుఁ దానే హేతువై శ్రేష్ఠమై
లీల న్సర్వము నావరించి పుటుక ల్లేకుంటలే కక్షిపా
శీలక్ష్యంబుల దాఁటువ్యోమమయకేళీరూప ! నీకే నతుల్. 40

చ. అణువులసూక్ష్మమై జగము లన్ని భరించెడిదేవ! వందనం,
బణఁగి సమస్తమందుఁ గన నందనిదూరతరా! నమస్సు, త
ద్గణపతివయ్యునూహనుడిదాఁటునగమ్యుఁడ! ఱేఁడ! మ్రొక్కు, మా
రణగుణివయ్యు సంశ్రితపరా! వరదానరతా! నమస్కృతుల్. 41

మ. తెలియంజాలక తప్పుఁజేసితిని నాదే వ్రేల నాకన్న పా
డ్బులలిన్ జ్ఞానపతీ! క్షమింపఁగదె; నిందున్ మోహ మూన న్విశృం
ఖలత న్వైరముఁ బూని ప్రౌఢిమలు చిక్కం గాళ్లబేరంబునం
ధిల నిన్ జేరెడివారిఁ బ్రోచుటలు తండ్రీ! నీకుఁ గ్రొంగ్రొత్తలే!

ఉ. ఆస్తికసిద్ధధర్మమునకై మనసుం గొనిప్రోచుధర్మజున్
గస్తివడ న్నిరుల్ దులిపి కానలఁ ద్రోసిరి వైరు, లార్యధ
ర్మస్తబకాళిరూప ! సమరస్థలి వారిని దేన గెల్తు మా
నిస్తులవైభవంబుఁ గరుణింపవె మ్రొక్కెద సారసారకున్. 43

మ. ప్రణతి న్నిండుబలుంగున న్మనవి నిందప్రస్యాతి నల్పంగ ర
క్షణదాక్షిణ్యరసంబు నేత్రములు చిల్కన్ శంభుఁ డోదార్చి భీ
షణతేజోమయరౌద్రపాశుపతశస్త్రంబుం బ్రయోగాదివా
రణమంత్రాఢ్యముగా నొసంగె సుధతోరం బైనవాచాఝురిన్. 44

శా. పింగాక్షుండు త్రిలోకపూజ్యమహుఁడున్ భీమాంగుఁడున్ శోభనుం
డుం గైవల్యదుఁడుం ద్రియాద్యుతి నఖండుండౌ ధనుర్వేదుఁ డం
తం గారిశుఁ బ్రదక్షిణించి నరులోన న్సంక్రమించె న్నభో
రంగంబందు దివాకరుండు మొయిలుం బ్రాపించుచందంబునన్.

చ. పదపడి శంకరుం డనుప వాసవముఖ్యసుర ల్సమిజ్జయా
స్పదము లమోఘపూర్ణ ఫలవంతము లౌవిమలాశిషంబులుం
బొదల ననుగ్రహించిరి ప్రభూతదయ న్వివిధాస్త్రముల్ కిరీ
టి దరిసి మ్రొక్కి వారలకడిందివరంబుల స్వీకరింపఁగన్. 46

చ. మిగులుతరస్సున న్గెలుచు మేలిమి నభ్యుదయాప్తి విఘ్నముల్
దెగిచన సర్వలోకముల తేటకు ఘోరధురాభరంబునై
పఁగలుగు పారలౌకికవిభాసహితోచ్చపదంబునం దపో
ధిగతవికాసుఁడౌ విజయతిగ్మకరు న్సుర లెన్ని రెంతయున్. 47

చ. 'బుడుతఁడ! వైరుల న్గెలుము పో' మ్మని శూలి యనుజ్ఞ నీయ సం
దడిఁ గొనుభక్తిఁ దచ్చరణదాస్యమొనర్చి సురల్ నుతింపఁ గే
ల్మొడి సెలవొంది భూరిజయపోషకలక్ష్ములు చేరికొల్వఁ బా
ర్థుఁడు గృహమేగి యాదరముతో నతిఁ జేసెను ధర్మసూతికిన్. 48

మ ం గ ళ మ హా శ్రీ

వాసి వెలయన్ విజయవాటికను శ్రీవిజయపర్వతముపైఁ గళలు వెల్గన్
భాసిలుశివా! విజయభవ్యకథ యుండువగ భక్తిఁగృతినిత్తుమదిపొంగన్
దోసములు వెన్నెలలతో దిశిజగంగరుచితోడ నతిపూతములుగాఁగన్
జేసి దయ నీవిజయుఁ జేయుము కృతార్థునిగ శ్రీవరదమంగళమహాశ్రీ.

శ్రీసాంబసదాశివార్పణమస్తు.

—♦ సవరణలు ♦—

పుట	పద్యము	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
8	40	3	వణకుచు	వణఁకుచు
15	38	4	న్యాయవృత్తి	న్యాయ్యవృత్తి
17	54	2	త్వర	ద్వర
20	16	2	ప్రిజలు	ప్రిజల
27	54/2	10	గాక	గాఁక
29	5	3	ననటువ	ననటున
	11	2	దెసలఁ	దెసలుఁ
46	30	4	సుడుల	సుడులు
49	1	1	అదిగో !	అదిగో!
55	8	4	నుత్కంఠక్	నుత్కంఠల్
56	12	2	గొల్వఁబఱుల	గొమ్మనఁబతి.
58	22	3	సురకైపు	సురఁగైపు
61	41	2	కాక	కాఁక
62	49	4	నయమె	నయము
68	34	4	తమిక్	దమిక్
69	41	2	స్వేదకణముక్	స్వేదకణముల్
70	47	4	నితంబముక్	నితంబముల్
71	54	4	సేఁతనో	సేఁతరో !
72	61	3	మధ్య	మద్య
80	35	1	యటి	యట్టి
89	30	2	న్యాయా	న్యాయ్యా
95	77-78	2	స్ప	స్వ
102	41,42,43.	9	సెగలుపొగ	పొగలుసెగ
106	10	4	లాహోకార	రాహోకార
120	39	4	జొరదాని	జొరరాని
128	20	2	నృగింపరో	నృంగింపరో